

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, realizat cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Mureș.

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**VIII
1999**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
1999**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor”
se face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

ISBN 973-0-00872-8

Coperta: Rodica Vescan

Culegere și tehnoredactare computerizată (1999):
Mariana Solovăstru, Nicoleta Biró și Mircea Diaconășu
Tipărit (1999) la S.C. TIPOMUR S.A.
Copyright© Fundația Culturală „Vasile Netea”
Toate drepturile rezervate
Tehnoredactarea (2018): Alexandru Tcaciuc

După un deceniu

Se împlinesc zece ani de căutări ale valorilor democrației și de eforturi pentru reintegrarea în lumea civilizată și opt ani de când o prestigioasă publicație de istorie, literatură și cultură națională, intitulată sugestiv Țara Fagilor, alimentează cu speranțe inimile atâtor români aflați în afara granițelor. Almanahul reînnoadă firul bunelor relații dintre românii din Țara de Sus și cei din ținuturile mureșene, aruncând o rază de încredere reciprocă a locuitorilor din cele două zone geografice, care au cunoscut și suportat din plin vicisitudinile istoriei. Așa s-a născut almanahul Țara Fagilor, denumire care ne sugerează locul, oamenii și faptele lor. Locul ar trebui comparat cu faimoasele „țări” ale Loviștei, Bârsei, Crișului, Făgărașului, Hațegului, Chioarului, Oașului ș.a., care și-au păstrat identitatea în timp. Oamenii acestei „țări” sunt cei care s-au născut odată cu codrii de fag și stejar, preluând semeția, verticalitatea și rădăcinile bine înfipte în pământul dătător de viață. Unul dintre aceștia este Dumitru Covalciuc, om de voință și acțiune, care și-a făcut o preocupare din apărarea valorilor democrației, egalității în drepturi a etniei române cu celelalte din Ucraina, acces la învățatură în limba maternă, la cultura națională și universală. Am încercat împreună atâtea planuri, din păcate multe încă neîmplinite. S-a dorit o trupă de teatru românesc la Cernăuți, pentru care au fost pregătiți actori și care a rămas încă un deziderat. S-au făcut demersuri pentru o bibliotecă românească și un muzeu etnografic românesc, rămase doar în proiect. Am dorit să ne întâlnim mai des în împrejurări culturale, schimburi de formații artistice, întruniri literare și științifice, o mai ușoară parcurgere a barajului de sârmă ghimpată care încă ne mai desparte...

A rămas doar Țara Fagilor, acest almanah care se constituie într-un document al perenității culturale românești și un model de colaborare și apropiere dintre noi. Aceasta este biblioteca care va dăinui timpului prin adevărurile pe care le promovează, pentru că:

Țara Fagilor reprezintă credința străbună și graiul neamului, adesea încălcate de norme rigide și răuvoitori care doresc să mențină o mai veche stare de spirit;

Țara Fagilor este golgota neamului românesc, condamnat exilului și deportărilor, materiei prime pentru aparatul de exterminare;

Țara Fagilor este panteonul marilor bărbați care s-au ridicat din această parte de românlime, sunt operele literare și artistice, sunt nestematele folclorice, mai vechi ori mai noi;

Țara Fagilor este speranța zilei de mâine.

Iată de ce se cuvine ca acum, la o nouă apariție a almanahului Țara Fagilor, să aducem un cuvânt de mulțumire tuturor celor care împlinesc acest minunat și necesar act de responsabilă cultură.

*Dimitrie POPTĂMAȘ
Directorul Bibliotecii Județene Mureș,
Președintele Fundației Culturale „Vasile Netea”*

FILE DE ISTORIE

Românii ca prieteni și protectori ai ucrainenilor

Ion I. NISTOR

De la 1340 ucrainenii din Pocuția n-au mai ajuns să-și refacă independența lor politică, ci au rămas mereu sub stăpânirea polonă. Ca unitate etnică însă ei au avut neconținut atingeri și relații cu românii moldoveni, cu care îi unea aceeași credință ortodoxă. Episcopul Iacint din Halici interveni ca ortodox la depunerea jurământului de credință din partea lui Petru Mușat față de regele polon Vladislav Jogaila (1387). În anii următori Vladislav Jogaila împrumută de la vasalul său 3000 de ruble genoveze, pentru care a zălogit orașul Halici cu provincia Pocuția, țară dintre Bistrița galițiană și Ceremuș, Nistru și Carpați, cu întinderea de aproximativ 10.000 km, cu orașele Kolomeea și Sniatin și cu salinele de la Solotvina.

După năvălirea mongolilor principii ruși nu se mai putură reface; în schimb însă, lituanienii cu principele lor Gedimin (1315-1340) izbutiră să-și extindă stăpânirea lor spre sud, cucerind Volhinia. Fiul său Olgert (1345-1377) bătut pe tătari la Sina-Vodă (1363) și își asigură stăpânirea asupra Podoliei și Ucrainei până la Kiev. Vladislav Jogaila făcu uniunea personală cu Lituania (1385), rămânând ca ambele țări. Polonia și Lituania, să-și păstreze ființa lor de stat aparte.

Dar atât pocuțienii de sub poloni, cât și podolenii de sub lituanieni, considerară pe stăpânii lor de străini, și în necazurile lor ei căutau și găseau la coreligionarii lor moldoveni scut și ajutor.

Hrușevski arăta că nobilimea malorusă din Pocuția și Podolia recurgea mereu la ajutorul voievozilor din Moldova. Cronicarul german Naker povestește că rutenii din Halici, nemulțumiți cu stăpânirea polonă, ridicară pe Muha în fruntea lor și se răzvrătiră contra asupritorilor „marilor seniori poloni, care avuseră multe moșii, care în urma răscoalei rămăseseră așa de nevoiași și păgubiți încât ajunseră să meargă la cerșit”.

În acțiunea sa, Muha era susținut de Ștefan cel Mare. Năvălirea lui Ștefan cel Mare în Pocuția în 1492 era în strânsă legătură cu nemulțumirea rutenilor față de stăpânirea poloneză. Rutenii pocuțieni vedeau în domnul moldovean, de aceeași credință cu ei pe izbăvitorul lor de sub jugul odios al polonezilor catolici. Atunci Ștefan luă în stăpânire regiunea dintre Prut și Ceremuș și așeză pe dregătorii săi acolo. Rutenii din cele 11 sate din acea regiune i se supuseră de bună voie, preferând stăpânirea moldovenească celei poloneze. Iar când după moartea regelui Ioan Albert Pocuția fu din nou invadată de moldoveni, populația ruteană îi primi cu mare bucurie. Atunci Ștefan recrută 3.000 de ruteni, care i se supuseră de bună voie și pe care el îi înarma pentru război. Starostele de Lvov raportă îngrozit regelui, că rutenii trec în masă de partea voievodului moldovean, de la care așteaptă libertatea lor. Iar în 1502 Ștefan cel Mare puse stăpânire pe Pocuția întregă, țara bunicului său, și așeză acolo starostii săi la Kolomeea și Sniatin precum și pe vameșii săi și o stăpâni până la moarte (1504). Intervenția lui Ștefan în chestiunea rutenilor, precum și stăpânirea sa în Pocuția făcură pe ruteni să vadă în marele și viteazul domn român pe protectorul lor față de asupritorii poloni și catolici. Faima vitejiei și puterii lui Ștefan era așa de mare, încât faptele sale ajunseră să fie cântate în baladele ucrainene. O veche baladă de acest fel din secolul al XVI-lea ni s-a păstrat, în care Ștefan salvează viața unei fete ce voia să se arunce în Dunăre. „A prins-o Ștefan, viteazul voievod, și a luat-o dulce de mână ei cea albă, îngânând cuvintele: «Fetița mea iubită, de acum a mea vei fi.»”

Bogdan cel Chior restituie Pocuția polonilor, nădăjduind să o capete apoi împreună cu mâna prințesei poloneze. Văzându-se amăgit în așteptările sale, el întreprinse un război cu polonii pentru redobândirea Pocuției.

Frații Strucz i se opuseră; Felix căzu în luptă cu moldovenii, iar George fu prins și spânzurat. Rutenii apreciau mult pe fiul marelui Ștefan și trimiteau în Moldova pe candidații la preoție pentru a fi hirotoniți. În 1511 regele Sigismund îi opri pe candidații ucraineni să mai treacă pentru hirotonie în Moldova, ca să nu trădeze dușmanilor situația din Polonia. Contravenienții ar fi fost pasibili de pedeapsa capitală. Când, în 1530, Petru Rareș năvăli în Pocuția pentru a revendica cu arma în mână drepturile Moldovei asupra acestei provincii amanetată străbunilor săi, „aproape toți rutenii zburau la el și se supuneau”. Înfrângerea lui Rareș la Obretin aduse mare bucurie în rândurile polonilor, pentru că s-a pus astfel capăt răzvrătirilor rutene. Un oarecare Sienko Popovici era omul de încredere al lui Rareș. Acestuia, domnitorul Moldovei îi încredințase o comoară, pe care ruteanul refuză să i-o mai restituie. Ion Vodă cel Cumplit făcu ultimele încercări disperate de a recuceri cu ajutorul rutenilor Pocuția, pe care o numea „patrimoniul” său, dar nu izbuti.

Și Mihai Viteazul pare să se fi întemeiat pe sprijinul moral și confesional al rutenilor ortodocși, când se gândea să candideze la tronul Poloniei. Miron Costin amintește în cronica sa, că după cronograful leșesc „așa era de vestit Mihai Vodă și la Iași, cât și în țara Podoliei, fiind de lege sub ascultarea patriarhului de Țarigrad, ca și noi pe acele vremuri, având mare zarvă și price cu papistașii pentru lege, așteptau cu bucurie pe Mihai Vodă să vie, știindu-l de o lege cu dânșii, ca să i se închine toți podolenii”.

Legăturile sale cu cazacii sunt bine stabilite. În 1598 voievodul Kievului Constantin Vazialia invită pe Mihai Viteazul să trimită un om de încredere, fiindcă cazacii erau gata să plece în ajutorul său. Se pare însă că regele polon Sigismund al III-lea aflase despre înclinațiile cazacilor către domnul român și de aceea aceștia, într-o scrisoare adresată regelui în martie 1600, neagă că ar fi intrat în slujba lui Mihai Viteazul. Văzându-se abandonat de cazaci, Mihai Viteazul caută să-și asigure concursul lui Boris Godunov în lupta sa contra polonilor, urmând ca după dobândirea izbânzii, Mihai să ajungă rege al Poloniei, iar țarul să între în stăpânirea provinciilor maloruse: Podolia și Ucraina până la Kiev. Planul acesta însă a fost zădărnicit de Leon Sapieha.

Aceasta o aflăm din panegiricul iezuitului Sebastian Lajcievski rostit la moartea lui Sapieha (1633) zicând: „Posteritatea care va meni numele lui Leon Sapieha, este datorare să proslăvească înțelepciunea și meritele lui pentru binele comun, pentru că Sapieha a zădărnicit periculoasele legături dintre Boris Godunov și principele român Mihai, care, spre dauna Poloniei, înjghebase o ligă secretă cu țarul, izbutind să-l atragă de partea sa cu făgăduința că, doborând Polonia prin puteri mari, Mihai cu ajutorul moscalilor să cuprindă Polonia propriu-zisă, iar țarul să pună mâna pe provinciile maloruse ucrainene. Dar Leon Sapieha a reușit să sfarme planul lui Mihai de a pune mâna pe Polonia, iar de altă parte să împiedice pe ruși de a anexa la Moscova provinciile ucrainene.”

Mihai Viteazul văzând că nu poate izbuti cu planurile sale imperialiste, se mărgini să recucerească Pocuția. În vara anului 1600 Baba Novac năvăli în Pocuția și nimici tot ce i se puse în cale. Detașamentele românești trecură Nistrul și prădară acolo posesiunile regelui și ale nobililor poloni, spre bucuria populației ucrainene, care aștepta cu nerăbdare sosirea izbăvitorului pravoslavnic. În armata lui Mihai se găseau sotnii de cazaci. Vestea despre năvălirea românilor în Pocuția și Podolia produce mare panică în Polonia, unde se știa că „Mihai Viteazul și-a ascuțit sabia atât contra lui Eremia Movilă, dar mai ales contra Poloniei”. Unii credeau că Mihai ar fi aruncat chiar un pod peste Nistru. Dar primejdia fu înlăturată pentru că Mihai se retrase din Moldova în Ardeal, unde situația politică se complicase și reclama neapărat prezența sa acolo.

Boierii, mazilii, ruptașii și alți proprietari de pământ în Bucovina la 1802

Dumitru COVALCIUC
coordonatorul Institutului obștesc de istorie
„Dimitrie Onciul” din Cernăuți

La aproape trei decenii de la anexarea părții de nord-vest a Moldovei de către Austria, în 1802 adică, în cadrul Direcției guberniale galițiene din Lvov în chestiunile Bucovinei sunt întocmite listele moșiilor, precum și ale boierilor și nobililor cu mai puțin pământ din noua provincie a monarhiei. Documentul, care se păstrează în depozitele Arhivei de stat a regiunii Cernăuți (fondul 1026, cota I, dosarul 39) este deosebit de prețios, în primul rând pentru faptul că din el se poate afla, după denumirile satelor, numele și prenumele proprietarilor (scrise în limba germană, dar păstrând neașa formă moldovenească), de ce origine etnică erau la începutul secolului al XIX-lea stăpânitorii de moșii sau ai unor părți din ele, care boieri erau emigrați în Moldova, dar mai aveau la acea dată (16 iunie 1802) proprietăți funciare în ținutul anexat, care mazili și ruptași au aspirat la titluri nobiliare și cine erau primii arendași, care, înmulțindu-se, s-au străduit mai apoi, fiind încurajați de Viena oficială, să înstrăineze mai ales regiunea dintre Nistru și Prut. În al doilea rând, din acest document se poate stabili și câte mănăstiri din Moldova mai aveau moșii în Bucovina. Totodată, din el reiese că cel mai mare proprietar funciar din Bucovina acelei vremi precum avea și în continuare să rămână, era Fondul bisericesc sau religios.

În prima parte a documentului întărit prin câteva semnături la Cernăuți în ziua de 16 iunie sunt menționate, în ordine alfabetică, 266 de localități și indicați proprietarii care aveau moșii sau părți de moșii în ele. Tot aici sunt indicate satele ce se aflau pe moșiile Fondului bisericesc, cele care țineau de domeniul Câmpulungului, al Rădăuților, sunt specificate proprietățile fostelor orașe domnești

Siret, Suceava și Cernăuți (cu Clocucica și Caliceanca). Numărul de atunci al localităților bucovinene era, totuși, ceva mai mare, fiindcă nu de puține ori în document se întâlnesc cazuri, când o moșie cuprindea două sate mai mici, ca, de exemplu, moșia Bănțești și Mușenița, moșia Panca și Comarești, moșia Baltin și Nisipitul etc.

În cea de a doua parte a documentului, la fel în ordine alfabetică, sunt trecute 184 titluri de proprietate. De cele 19 titluri de proprietate boierească beneficia un număr mai mare de persoane, deoarece se întâlnesc cazuri când o moșie se afla în posesiunea a doi sau trei stăpânitori. În 1802 proprietățile mazililor din Bucovina, erau deosebit de răsfețite, membri uneia și aceleași familii având posesiuni mai mari sau mai mici în diferite sate bucovinene. Numărul titlurilor de proprietate de care dispuneau mazilii era de 134, dar de ele beneficiau 520 persoane (frați, părinți, copii și nepoți). Printre proprietarii mai mici se numărau 18 ruțași. La acea vreme mai erau 6 arendași, iar 6 mânăstiri din Moldova stăpâneau în Bucovina nu chiar puține moșii. 7 proprietăți avea pe partea austriacă a cordunului Mitropolia din Iași. Proprietățile boierilor, mazililor și ruțașilor se aflau la începutul secolului al XIX-lea în temei în nordul Bucovinei, pe cursul superior al Siretului, între Siret și Cernăuți, pe valea Ceremușului și în zona dintre Prut și Nistru.

După cum lesne ne putem convinge, majoritatea covârșitoare a proprietarilor mari, mijlocii și a nobililor cu mai puțin pământ o constituiau la 1802 românii. Iar acest fapt vine să reliefeze încă o dată caracterul istoric românesc al Bucovinei, să confirme cu pregnanță marele adevăr că în fostul ținut de margine al Moldovei, răpit la 1775 de către Austria, populația băștinașă era românească și abia mai târziu, prin imigrări și colonizări intense, favorizate de stăpânirea habsburgică, s-au produs, în detrimentul elementului autohton, schimbări esențiale în structura demografică a Bucovinei.

A doua parte a tabloului, pe care o reproducem mai jos, așa cum a fost întocmită în 1802 în cadrul Direcției guberniale galițiene în chestiunile Bucovinei, este o sursă importantă în combaterea afirmărilor tendențioase ale unor istorici ucraineni cum că ținutul nostru ar fi un pământ cu un trecut eminent slav.

TABLUL DE BOIERI ȘI NOBILI CU PUȚIN PĂMÂNT DIN BUCOVINA CU INDICAREA PROPRIETĂȚILOR LOR

Nr.	Numele și prenumele	Boier	Mazil	Ruptaș	Aren- daș	Moșia	Locul de trai
1	Abrahamowicz Dominik				1	Jumătate din Dorosăuți	Cernăuți
2	Antonowicz Ignatz				1	Berhomet și jumătate din Cuciurul Mic	Berhomet
3	Arap Zoita		1			2/3 din Târșeni	Târșeni
4	Antohi Ștefan			1		1/6 din Răstoace și proprietate în Ispas	Ispas
5	Aivas Nicolai		1			1/6 din Cămpulung Rusesco, 1/8 din Putila și Dihtineț 1/8 din Răstoace și o parte din Vijnița	Vijnița
6	" Christoph " Basillius					Mitcăul întreg și prop. în Milie	Borăuți.
7	Armașoia Catrina	1				Întregul Stroiști de lângă Suceava	Iași
8	Balșescul Dumitraș " luon " lordachi " Vasili		1			1/8 din Vasilău și prop. în Boianciuc "	Boianciuc
9	Balșescul Ilie " Sandul " luon " Nicolai " Gheorghii Barbier Alexandru " Gheorghii		1			Stănești de Jos p/C și prop. în Voloaca p/C jum. de Căbești	Stănești de Jos p/C Căbești

	" Ilie											
10	Balș Ion	1							Stupca întreagă		Stupca	
11	Balașoia Ilinca	1							Ruși cu Mânăstioara, Plavalari și Poleni		Rus	
12	Baranovski (indesc.)	1		1					Propr. în Căbești		Căbești	
13	Bașotă Ioniță	1							¼ din Iurcăuți		Moldova	
14	Balușcă Iuon				1				Propr. în Lucovița		Lucovița	
	Braiescul Dumitraș Iuon											
	" Toader											
15	" Ilie			1					Propr. în Țureni și Mamornița		Țureni	
	" Ioniță											
	" Vasile și											
	" Toader											
	Bejan Vasile											
	" Gheorghii											
	" Dumitru											
16	" Toader			1					Propr. în Budineț și Piedecăuți		Budineț	
	" Ion											
	" Petre și											
	" Constantin											
17	Boldescul Simion				1							
	" Iuon								1/3 din Mihalcea, părți din Lehăcenii Tăutului, Prescareni și Carapciu		Prescareni	
18	Barnovschi, mânăstirea								Toporăuți, Trestiana, o parte din Volcineț, jum. din Vascăuți p/S		Iași	
19	Bocșa Constantin				1				1/6 din Igești		Moldova	
20	Bogdanowicz Gregor				1				Întreaga moșie Orășeni		Orășeni	
21	Borcea Andrei								Iordănești		Iordănești	

							1/8 din Ropcea	Ropcea
	" Vasile și Manoli		1				Prop. în Cuciurul Mic	Cuciurul Mic
	" Ștefan		1					
22	Borșan Andrei " Gheorghie " Dumitru " Andronachi " Iuon și Vasili		1				1/12 din Slobozia Banilei, 1/8 din Banila pe Siret, 1/6 din Budineț și 1/16 din Cireș cu Opățteni	Banila pe Siret
23	Buțura Gheorghie " Iuon " Iordachie " Vasile și Gavril		1				1/6 din Ivancăuți, 1/12 din Stănești de Sus pe Ceremuș pârți din Chisălau	Ivancăuți Chisălau
24	Braha Gheorghie		1				Pârți din Căbești și Cuciurul Mic	Cuciurul Mic
25	Brânzan Grigoraș " Iuoniță " Luca " Ioniță " Dumitraș și Brânzanița Elena		1				2/24 din Rohozna, pârți din Cuciurul Mic, Banila și Mamornița	Cuciurul Mic Banila Rohozna Mamornița
26	Bohatăreț Iuon " Vasili		1				1/14 din Căbești	Mamornița Căbești
27	Bucevschi Nicolai Ciolpan Iordachi " Alexandru " Alexandru " Constantin " Iuon și Vasili		1				Pârți din Jadova 1/12 din Banila, pârți în Stănești, Nepolocăuți și Piedicăuți	Jadova Nepolocăuți Stănești Piedicăuți

29	Citacioaia (?), mănăstire					Jumătate din Băhrinești	Moldova
30	Ceopa Sandul " Vasili " Dumitraș " Nicolai	1			1	1/8 din Nepolocăuți și prop. în Piedicăuți	Nepolocăuți
31	Ciomortan Ioniță	1				1/6 din Sinăuți	Moldova
32	Ciornohuz Toader				1	Părți din Cireș, Opăițeni, Stănești	Cireș
33	Ciornei Vasili				1	Prop. în Stănești de Sus	Stănești
34	Giudin Iuon	1				Jumătate de Bunești	Moldova
	Dașchevici Simion " Manoli " Ion " Dumitraș " Ștefan " Iordachie " Gheorghii și " Toader						Boianciuc
35		1				Părți din Boianciuc, Banila Moldovenească și Vilaucea	Banila p/S Vilaucea
36	Donici Iordachi " Constantin și " Gheorghii " Maria Armașoia				1	3/4 din satul Toutri Chisălău	Moldova Moldova
37	Dobrovolschi Toader	1				2/3 din Valea	Moldova
38	Dobrovăț, mănăstire Draghinda Gavril " Vasili " Manolachi " Toderăș " Gavrilaș " Dumitraș					Întreaga moșie Bobești Jumătate de Căndești	Toporăuți Moldova
39		1				Părți din Ivancăuți	Ivancăuți

	" " Alexandru " luon și " Stefan									Lucovița
40	Draghici Maria " Constantin " Gheorghe și " Dumitraș	1					1/4 din Lucovița 1/4 din Babin			Babin
41	Giurgiuvan Mihalachi	1					1/6 din Mosoiuca, propr. în Ispas, întreaga Ceartorie, 1/6 din Cincău, 1/8 din Putila, 1/8 din Vijița			Ceartoria
42	Flondor Toader " Vasili " Costachi și " Dumitraș	1					Hlînița întreagă, 1/2 din Milie, 1/4 din Putila, Cămpulung R., 1/4 din Baineț și Carapciu			Hlînița Putila Milie
43	Frunza Iordachi " Ion " Ilie " Andronachi și " Ștefan	1					1/10 din Vilaucea 1/6 din Igești Pârți din Budineț			Vilaucea Budineț
44	Frumoasa, mănăstirea Galeriu Gheorghe " Ioniță " Toader " Gavril " Iordachi " Constantin " Ștefan " Sandul " Constantin și	1					Întreaga moșie Borăuți			Frumosu Crasna Ropcea

46	" Ștefan Gafenco Andrei Basilius	1			1/4 din Babin și Costești, jum. din Banila, Slobozia Banilei, 1/12 din Zamostia, 1/8 din Putila, Gura Putilei, Dihtineț, 1/4 din Iurcăuți, părți în Râstoace	Banila p/C
47	Genge Vasilica " Dumitraș " Alexandru " Toader " Costachi " Vasili " Gheorghii și " Iuon	1			1/8 din Voloca pe Ceremuș, 1/16 din Banila pe Siret, 1/3 din Davideni	Voloca p/C
48	Ghergheloaia Maria Ghițescul Iordachi " Iuon și " Mihalati Goian Iuon " Gheorghii " Iuon și " Gheorghii " Dumitraș " Mihai " Vasili și " Toader " Gheorghii " Ilie și " Mihalati " Dumitraș	1			1/2 din Călineștii lui Ienachi	Davideni Moldova
49		1			1/2 din Nepolocăuți	Nepolocăuți
50		1			1/6 din Stănești de Jos 1/3 din Șubraneț, 1/3 din Jadova 1/16 din Cireș, 1/4 din Stârcea, 1/3 din Banila, 1/3 din Davideni 1/16 din Vășcăuți pe Siret	Stănești de Jos p/C Jadova Cireș Vășcăuți p/S

	" Iordachie " Toader și " Iuon					Pământ în Banila, Davideni, Opâțișeni și 1/6 din Panca	Davideni
51	Gore Costachi " Ioniță și " Gheorgheni	1				Întreaga moște Brăiești și Corlaci	Brăiești
52	Gorovei Iuon	1				1/2 din Călineștii lui Cuparencu 1/12 din Sinăuți, 1/24 din Rohozna	Moldova Rohozna
53	Grigorce Ion " Vasili " Nicolai " Ilie și " Penteleii	1				1/6 din Carapciu pe Siret, 1/16 din Iordănești	Carapciu p/S
54	Grioroșu Sărghie " Ștefan " Gheorghii	1				Pământ în Brăiești	Brăiești
55	Groholski Anton " Iuon	1				3/12 din Zamostia	Zamostia
56	Hadenca Dumitraș	1				Pârți din Babin	Babin
57	Holubei Gheorghii și " Iuoniță	1				Pârți din Costești 1/2 din Botoșănița, 1/8 din Gropana și Rudești	Costești Botoșănița
58	Hurmuzachi Iordachi " Constantin	1				Întreaga moșie Cernauca	Horodiște în Moldova
59	Jakobowski Gregor	1			1	1/12 din Zamostia	Zamostia
60	Iamandi Toma și fiul " Iordachi	1				1/2 din Dorosăuți, 1/3 din Rohozna, 1/2 din Lențelti și Bila 1/2 din Vasileu	Moldova Moldova
61	Ianoș Mihalaci " Nicolai " Constantin	1				2/3 din Ivancăuți	Ivancăuți

	" Vasili " Ioniță " Constantin " Alexandru " Iordachi " Todorăș și " Mihalachi									
62	Iași, Mitropolia								Întreaga moșie Bosanci și Udești, Tatarasi, Areni, Pradien (?), Nemerчени, Podeni, Luța, Strâmbul	Iași
63	Ilischi Ilie și " Iordachi		1						1/2 din Crasna	Crasna
64	Isculescul Vasili			1					Propr. în Ivancăuți	Ivancăuți
65	Isar Gheorghii și " Mihalachi		1						1/6 din Panca și Comarești 1/12 din Stănești pe Ceremuș 1/16 din Stănești pe Ceremuș	Stănești Stănești
66	Istratuța Ienachi		1						1/2 din Bărbești, cu Ostra, 1/12 din Costești, 1/16 parte din Panca și Berhomet pe Siret	Bărbești
67	Kalmuțchi Dumitraș " Vasili " Gavril și " Ilie " Nicolai și " Ion " Ilinca " Mihalachi		1						Fântânița, întregul Comarești, 2/4 din Călinești, 1/4 din Babin 1/2 din Mihuceni	Călinești pe Ceremuș Babin
68	Kantacuzino Iordachi " Ienachi " Matei		1						Vereanceana, Iujineț, Ocna, Onuț, Samușin și Părau Negru Malatineț și Oșehlib Revacăuți, Vaslăuți, Gărbovăț și Căbeșști, 2/3 din Putila, 3/8 din	Iași Horodniceni (Indesc.)

69	Kapri Ion, baron von și " Nicolai	1				Viișnița, 1/2 din Vitiliuca, 2/3 din Sinăuți, 1/3 din Romanesti, 1/3 din pe Siret	Suceava
70	Katiuș Mihalachi " Toader		1			1/4 din Culueți	Culueți
71	Kersti Toader și " Iuon	1				1/4 din Costâna și Perindești (?), 1/2 din Lucavăț, 1/4 din Panca, 1/8 din Cires, 1/3 din Davideni, 1/3 din Călineștii lui Ienachi, 1/4 din Mamornița, 1/8 din Vășcăuți p/S	Costâna
72	" Ion Sluger	1				1/2 din Părhăuți, 1/3 din Hatna și 1/4 din Costâna	Moldova
73	Kiteak Christian		1			1/2 din Lucavița	Costești
74	Kărste Ion și " Vasile		1			13" din Carapciu	Carapciu
75	Konachi Gavril	1				Întreaga moșie Rogojești	Iași
76	Kostachi Lupul	1				Întreaga moșie Zaharești	Iași
77	Kocea Vasili " Nicolai		1			1/16 din Costești, propr. în Stănești	Stănești p/C
78	Coceala Vasili și " Nicolai		1			Propr. în Ivancăuți	Ivancăuți
79	Kokoran Gavril " Ion și " Gheorghe		1			Propr. în Boianciuc	Boianciuc
79	Koian Toader " Andrei		1			1/12 din Banila	Banila
						1/8 din Cuciurul Mic, 1/24 din Lucavița,	Cuciurul Mic

	" Mihalachi " Ion și " Gheorghii					2/4 din Zeleneu	
80	Kostriș Alexandru " Vasili	1	1			1/12 din Zamosția și Stănești 1/8 din Gropana cu Rudeștii	Stănești Gropana Rohozna
81	Kozacescul Gavril	1				Rohozna	Rohozna
82	Kosmița Constantin și " Kortaki	1				1/6 din Hatna, 1/3 din Măreței	Iași
83	Kosma Șerban " Iordachi " Manoli și " Constantin	1				Propri. în Repujineț 1/5 din Ropcea	Repujineț Ropcea
84	Kuparenco Vasili " Iuon " Mihalachi " Vasili și " Ion	1				½ din Călineștii lui Cuparenco 3/24 din Romanești	Călinești
85	Kracalie Dumitraș " Ilie " Gavril " Samson " Ienachi " Mihalachi	1				1/32 din Budineț 1/6 din Panca, și Comarești, 3/24 din Rohozna	Moldova
86	Krețula Parasca Lastiuca Stefan	1				Pământ în Rudești	Rohozna Rudești
87	" Ilaș " Andrei " Nicolai și " Vasili	1				1/16 din Căbești	Căbești
						Pământ în Zamostea	Zamostea

88	LeŃta Gheorghii			1		1/4 din Tutri, 1/12 din Banila, 1/6 din Boianciuc	Boianciuc
89	Lepadat Constantin " luon			1		1/12 din Cincău, 1/12 din Cămpulung Rusesc, 1/24 din Lucovița	Lucovița
90	Logothetti Graf	1				1/6 din Dihtinet, 1/12 din Cămpulung Rusesc, 1/3 din Petriceni, 1/8 din Ust-Puțila, Coniatin, Mejibrod, Zaharici și Răstoace, (indesc.) cu Șerăuții de Jos, 2/12 din Banila	Cernăuți
91	Ludwig Johann (indesc.)				1	1/2 din Botoșănița	Gura Humorului
92	Luchi Iordachi	1				Întreaga moșie Lujeni	Iași
93	Lupulunco Ion			1		1/5 din Vilaucea, 1/32 din Căbești	Căbești
94	Lupașco Toader				1	Pământ în Carapciu	Carapciu
95	Marco Vasili			1		Întreaga moșie Repujineț	Repujineț
96	Malai Andrei " Toader			1		1/8 din Rudești 1/12 din Slobozia Banilei	Banila
97	Malinescul Iuoniță Toader			1		1/32 din Budineț Gaureni și 3/24 din Romanești	Gaureni
98	Mihailiuc Ion și " Vasili			1		Pământ în Carapciu pe Ceremuș	Carapciu
99	Milo Iordachi	1				Dobronăuțul întreg	Moldova
100	Mihailieț Ienachi			1		Moșia Chisălau	Moldova
101	Manoli Iordachi și " Constantin			1		Priipce	Botoșani
102	Mintici Sandul " Dumitraș			1		1/2 din Luca și Costrăjivca Propr. în Comarești	Moldova Comarești

	" Vasili " Andrei " Andrei " Angheluta						1/6 din Ivancăuți	Ivancăuți
103	Miroș Toader		1				Propr. în Voloca pe Ceremuș	Voloca
104	Mănescul Mihalachi		1				1/3 din Mihalcea	Mihalcea
105	Mitescul Gheorghii		1				Propr. în Zamostea	Verenceanca
106	Mohorfiț Ion		1				1/12 din Sinăuți	Moldova
107	Moisa Gheorghii și " Vasili		1		1		1/4 din Vașcăuți pe Siret	Negostina
	Moștun Sandul							
	" Toader							
	" Grigoraș						1/4 din Budineț	Budineț
108	" Mihalachi		1				1/3 din Stănești de Jos pământ în Gogolina	
	" Dumitraș							
	" Vasili							
	" Toader și							
	" Petre						1/3 din Igești și 1/5 din Ropcea	Igești
109	" Moțoc Iacobachi și " Mihalachi		1				1/4 din Culuеți	Culuеți
110	Muntean Simion		1				1/16 din Voloca pe Ceremuș	Voloca
111	Mutenco Dumitraș		1				3/4 din Șipeniț	Lujeni
112	Mustața Toader		1				Sadagura toată și 2/24 din Rohozna	Sadagura
113	Murguleț (indesc.)		1				Moșia Camenei și Mihalcei	Botoșani
114	Niculce Vasili		1				Boiana, Calafindești, moșia Șerbăuți, 1/2 din Lehăceni	Moldova
115	Nojan Mihai		1				1/4 din Costești	Costești

116	Onciul Vasili " Ion " Gavril " Ilie " Alexandru " Artemie " Iordachie " Ioniță " Pentelie " Vasili " Vasili și " Constantin		1		1/12 din Zamostea și Stănești 1/12 din Carapciu pe Ceremus 1/8 din Cuciurul Mic 1/5 din Vilauea 1/4 din Broscăuți 2/24 din Zeleneu 1/16 din Cireș, 1/32 din Banila pe Siret și Găureni 1/3 din Valeva, 1/16 din Lucavăț 1/4 din Cireș-Opățeni 1/10 din Vilauea și 1/8 din Bârbești cu Ostra 1/4 din Călinești pe Ceremus Proprietate în Piedicăuți 2/4 din Verbăuți 1/32 din Panca și Comarești, 1/16 din Cireș, o parte din Lucavăț, 1/8 din Vașcăuți pe Siret 1/6 din Panca și Comarești și 1/32 din Budineț 1/10 din Vilauea	Stănești Carapciu Cuciurul Mic Broscăuți Găureni Valeva Bârbești Călinești Piedicăuți Verbăuți Vașcăuți Comarești Vilauea
117	Paunel Gheorghie " Ursachie " Constantin " Vasili " Andrei și " Ion		1			Valeva
118	Părvul Constantin		1			Călinești
119	Pătraș Sandul		1			Piedicăuți
120	Perjuț Iordachi " Ilie " Ioniță " Gheorghii și " Nicolai		1			Verbăuți Vașcăuți
121	Peletiu Ion " Ilie și " Vasili		1			Comarești Vilauea

122	Pobrata, mânăstirea					Moșia Dracinet	Moldova
123	Pantocrata, mânăstirea					Moșia Hadikfalva 1/2 din Baineț, 1/3 din Petriceni, 1/12 din Cincău, 1/6 din Dihtinet, 1/22 din Cămpulung R., 2/6 din Musoriuca, 1/3 din Rohozna, 3/16 din Râstoace	Moldova Rohozna
124	Potlog Manoli " Nicolai	1					
125	Popescul Gheorghii și " Iuon	1				1/16 din Costești	Costești
126	Pocltar Ștefan " Gheorghii și " Gheorghii	1				Proprietari în Șubrațeț Proprietar în Tureni	Costești Tureni
127	Popovici Vasili " Ștefan	1				1/32 din Banița pe Siret, 1/6 din Ispas	Ispas
128	Potușan Luca				1	3/24 din Romanești	Suceava
129	Preda Gheorghian " Ion și " Constantin	1				1/6 din Mușenița	Mușenița
130	Butucioala Maria	1				1/16 din Costești	Costești
131	Racoe Ion și " Toader		1			1/3 din Stănești pe Siret	Stănești
132	Rehtivan Ioniță			1		1/12 din Jadova și propr. în Carapciu pe Ceremuș	Carapciu Carapciu
133	Reus Toader " Ilie " Grigori " Gheorghii și " Ioniță Râpta Tanasi " Dumitruș	1				Greața 1/3 din Igești Prop. în Cuciurul Mic Prop. în Camarești Proprietăți în localitățile în care erau stabiliți	Moldova Igești Cuciurul Mic Comarești Comarești

	Gavril " Ion " Toader " Onufraș " Vasili " Ion " Nicolai " Dumitraș					Jadova Banila Horoșăuți Vasileu Igești Cuciurul Mic
	Răpța Gavril " Vasili " Ienachi " Toader " Nicolai " Simion " Dumitraș " Ion " Mihalachi și " Iordachi		1		Proprietate în Vilaucea (indesc.) Mici proprietăți în Banila pe Siret	Vilaucea Gropana și Rudești Banila
135	Rogoînska Maranda		1		Propr. în Vasilău	Vasilău
136	Romanowski Gregor	1			Ivancăuți	Ivancăuți
137	Romașcan Iacob " Mihalachi " Grigori		1		3/4 din Ispas, 1/4 din Cămpulung R., 1/6 din Dihtineț și Coniatin	Ispas
138	Roschip Sandul			1	Propr. în Zamostea	Zamostea
139	Rotopan Dumitraș " Sandul " Ion și " Mihalachi		1		1/12 din Jadova, proprietăți mici în Ivancăuți, Banila	Jadova
140	Ruset Nicolai				Vașcăuț pe Ceremuș, Zadubrivca, 1/4 din Voloca	Iași, Moldova

	" Iordachi			1				Moșia Scheia	Moldova
141	Samson Vasili			1				1/4 din Bărbești	Bărbești
142	Savoata Anita			1				2/3 din Prescăreni	Prescăreni
143	Savescu Ștefan			1				¼ din Cuciurul Mic	Cuciurul Mic
	" Gheorghii							¼ din Broscăuți	Broscăuți
	" Grigori							¼ din Zeleneu	Rohozna
144	Savianeț Andrei				1			Propr. în Carapciu pe Ceremuș	Carapciu
145	Semaca Vasili							1/4 din Babin	Babin
	" Dumitraș								
	" Ilie			1					
	" Ion și								
	" Ștefan								
	" Vasili								
	" Toader								
	" Constantin								
	" Gheorghii								
	" Gheorghii								
	" Ion și								
	" Popa								
146	Șeptilici Ion			1				1/16 din Volocea pe Ceremuș	Volocea p/C
147	Serbiac Gligori							½ din Hatna, Boiana Sucevei, Șeptilici	Moldova
148	Șahin Constantin			1		1		Propr. în Costești	Costești
149	Săul Ion							Cotul Bainschi întreg și 1/24 din Lucovița	Bainschi
150	Slatina, mănăstirea							1/34 din Panca și Lucavăț	Panca
								Valea Sacă, Mazanaești, Vorniceni, Berghinești, ½ din Cornești, Pradien (?), Rarancea și Stoboția, Cerepcăuți, Stălinești, ½ din Josephfalva	Moldova

151	Silion Stefan								Întreaga moșie Reuseni	Moldova
152	Jitniceroaia Maria			1					Vatra Câmpulungului	Moldova
153	Șcraba Dumitraș " Ștefan " Iordachi " Vasili			1					Pământ în Carapciu și Lehăcenii Tăutului	Cernauca
154	Sorocean Constantin " Ursachi " Nicolai " Ostafi " Gheorghii " Vasili " Dumitraș " Vasili " Dumitraș " Ilie și " Mihalachi			1					1/4 din Ropcea, întregul Storojineț 1/5 din Ropcea 1/8 din Mamornița	Moldova Moldova
155	Stratulat Nicolai						1		1/12 din Stănești	Stănești
156	Știrbei Constantin								Moșia Securiceni 1/2 din Chișileni și Poenile	Moldova Chișileni
157	Stârcea Ilinca " Ștefan " Gheorghii și " Șerban			1					3/4 din Stârcea 1/8 din Șubraneț, propr. în Lucovița	Stârcea Lucovița
158	Strișca Vasili și " Ion			1					1/8 din Zeleneu și Pleșnița, 1/8 din Piedicăuți 1/2 din Brăiești	Zeleneu Brăiești
159	Stroiescul Constantin " Ursachi " Panaite și " Mihalachi			1					4/8 din Șubraneț și 2/10 din Stănești pe Siret	Șubraneț

160	Stroici Antohi					1/2 din Băhrinești	Băhrinești	
161	Sturza Ioniță		1			Întreaga moșie Dubovăț	Moldova	
	" Constantin					1/3 din Romanești	Moldova	
162	Tăutul Costachi		1			1/2 din Comanești	Comanești	
	Tăutul Nicolai							
163	" Dumitraș		1			1/8 din Piedicăuți ½ din Nepolocăuți și propr. în Lehăcenii Tăutului	Nepolocăuți	
	" Mihalachi							
	" Costachi							
	" Ion							
	" Gheorghii și							
	" Costachi							
	" Dumitraș							
	" Vasili și							
	" Alexandru						1/6 din Carapciu pe Siret	Carapciu p/S
	" Grigoraș						1/3 din Verbăuți, 2/16 din Boianciuc	Verbăuți
	" Grigori și						1/12 din Zamostea	Zamostea
	" Anița						1/12 din Cămpulung	
	" Anița							
" Ioniță								
" Simion								
" Toma								
" Vasili								
" Vasili					1/5 din Vilaueca	Vilaueca		
" Ioniță					1/4 din Căbești			
" Vasili								
" Iordachi și								
" Dumitraș								
" Grigori și					Propr. în Ivancăuți	Ivancăuți		
" Simion					1/2 din Comanești	Comanești		

164	Tabora Ioniță " Manoli și " Dumitraș " Iordachi		1		Propr. în Cuciurul Mic, 1/12 din Lehăcenii Tăutului 1/3 din Cincău 1/3 din Mihalcea	Cuciurul Mic Cincău Mihalcea
165	Tumuzei Nastasia " Ioniță " Iordachi		1		$\frac{1}{4}$ din Rudești, 1/12 din Jadova și pământ în Ispas Propr. în Ivancăuți 1/12 din Rudești, propr. în Ispas	Ispas Ivancăuți Ispas
166	Tumuziac Nicolai		1		Propr. în Boianciuc	Boianciuc
167	Turcul Tadeus " Simion Gregor		1		Pătrăuți, Hliboca, Pohorlăuțiul întreg, $\frac{3}{4}$ din Boianciuc, $\frac{1}{2}$ din Plosca, 1/6 din Dihtineț, $\frac{1}{4}$ din Cires, 1/6 din Budineț întreaga Zastavnă, $\frac{1}{4}$ din Horosăuți, $\frac{1}{2}$ din Culuței, $\frac{1}{4}$ din Putila și propr. în Comarești	Pohorlăuți Zastavna
168	Tiron Vasili și " Dumitraș		1		Propr. în Igești	Igești
169	Țurc (?) Vasili		1		$\frac{1}{2}$ din Bunești	Moldova
170	Vasilco Nicolai " Vasili și " Ștefan		1		$\frac{1}{4}$, 1/6, 1/32 din Lucavăț și Berhomet, 1/6 din Panca, Jadova, Banila și Mihova, $\frac{1}{4}$ din Călinești	Lucovița Berhomet Călinești
171	Veriha Andrei " Constantin " Mifodie și " Ștefan		1		Proprietate în Stănești pe Siret	Stănești pe Siret
172	Virguleț Gheorghii		1		Proprietate în Stănești	Stănești

173	Vlad Vasili " Toader " Velicico " Gheorghii " Ion " Constantin " Constantin " Dumitraș " Ianoș " Ilie " Ion " Vasili " Mihail și " Ion " Gheorghii " Andronachi " Mihalachi " Vasili și " Iuon " Ilie " Ianoș " Constantin " Gheorghii				1/8 din Piedicăuți	Vilauea
					1/12 din Stănești de Sus și de Jos, propr. în Vilauea	
					3/8 din Vasileu	Vasileu
					1/4 din Piedicăuți și Țopeni	Piedicăuți
					1/12 din Jadova și proprietate în Ivancăuți	Ivancăuți
					1/16 din Cireș cu Opâțenii, propr. în Țureni	Țureni
174	Vlaico Gheorghii " Constantin " Ion " Vasili " Toader " Ienachi		1		1/8 din Horoșăuți	Horoșăuți
					=	=

	" Ion " Gheorghii și " Ilie				1/16 din Boianciuc 1/8 din Horoșăuți	Boianciuc Horoșăuți
175	Vlachovici Peter		1		1/2 din Mihuceni, și propr. pe Molnița	Cernăuți
176	Vărnăv Ioniță		1		Câmpul lui Dragos	Moldova
177	Volcinschi Constantin " Ion " Constantin " Andrei și " Manoli " Ion " Miron		1		1/6 din Boianciuc 1/2 din Zvineacin 1/24 din Lucovița, propr. în Stroiești de Sus, Gogolina și Lehăceni 1/3 Cincău, 1/4 din Broscăuți, 1/2 din Dihtineț, Câmpulung și Coniatin, 1/3 din Tărășeni	Zvineacin Stroieștii de Sus
-	Volcinschi Grigoraș " Gheorghii " Antohi " Petre și " Grigoraș		1		1/3 din Prisceăreni, 1/6 din Iordănești	Iordănești
178	Woinowski Ștefan		1		(Indesc.)	Căbești
179	Ungurian Ion		1		1/4 din Broscăuți și 1/2 din Musoriuca	Musoriuca
180	Jian Alexandru " Dumitraș		1		Propr. în Lucovița 1/4 din Șipeniț	Lucovița Chisălău
181	Țopa Grigoraș " Nicolai " Toader " Iordachi " Mihalachi		1		1/12 din Carapciu pe Ceremuș 1/8 din Nepolocăuți	Piedicăuți Nepolocăuți
					1/2 din Căbești și propr. în Piedicăuți	Piedicăuți

	" Vasili " Alexandru " Demetri " Ion												Ivancăuți Cuciurul Mic
													Proprietate în Ivancăuți Propr. în Cuciurul Mic
182	" Dumitraș și " Andrieș Țiganiuc Toader " Vasili " Andrei " Ion " Gheorghii " Nicolai " Ion și " Mihalachi	1						1/6 din Ivancăuți	Ivancăuți				
183	Ținta Gheorghii				1			1/8 din Vilaueca și Zamostea	Vilaueca				
184	Zotta Ienacachi " Ștefan " Vasili " Vasili " Iuon " Simion și " Cârste " Vasili " Iuon " Gheorghii " Vasili " Iuon și " Ursachi " Iuoniță	1					1/2 din Stroiești de Jos Propr. în Ispas 1/4 din Șbraneț Propr. în Ispas Propr. în Cuciurul Mic	Chiselău Cadobești Verenceanca Ispas Cuciurul Mic					

Igești - străveche vatră răzășească

*Victoria COVALCIUC,
colaboratoare științifică la Arhiva Regională de Stat din Cernăuți*

Unul din cele mai întinse sate din Bucovina (ocupând în 1941, fără pădurile ce aparțineau statului, un teritoriu de 3.320 hectare, Igeștii pornesc de la hotarele Budinețului, Pătrăuților de Sus și de Jos și ating cele ale Ciudeiului, Crasnei și Vicovului de Sus. Numele i se trage de la un oarecare Iuga, cel ce l-a ctitorit pe șesul Sirețelului, ca să se întindă apoi de la nord de acest râuleț înspre pridvorul verde al Carpaților și să cuprindă păduri voievodale, unele dintre care, fiind lăzuite, au fost transformate cu timpul în izlazuri și terenuri arabile. Pe parcursul istoriei sale, satul, care a avut la baza lărgirii sale o populație autohtonă, compusă din mazili, răzeși și țărani, și care nu s-a lăsat supusă proceselor de deznaționalizare de după 1775, îl mai găsim în documente și sub denumirile de Iugești (de la Iuga), Iujinți, Iuginți și Iigești.

La 17 august 1428 (data primei atestări documentare) înțeleptul și harnicul domn al Moldovei, Alexandru cel Bun, dăruiește Igeștii unui dregător al său, pe nume Cârstea, pentru merite în consolidarea tânărului stat moldovenesc și în apărarea fruntariilor sale. Boierul Cârstea și soția sa, Maria, sunt primii proprietari atestați în documente ai Igeștilor, sat nord-Bucovinean, care a împlinit nu demult venerabila vârstă de 570 de ani. După Cârstea, la fel în secolul al XV-lea, în posesiunea Igeștilor mai intră și boierul Sbiera. Apoi, la 7 mai 1555 Alexandru Lăpușeanu, domnul care mută capitala Moldovei de la Suceava la Iași, întărește urmașilor lui Ioan Banilovschi nu numai satul Banila de la poalele Carpaților, ci și satul învecinat Iugești (Igești), confirmând uricul de danie al lui Alexandru cel Bun. Cu un veac mai târziu printre proprietarii Igeștilor se aflau câțiva mazili băștinași, și anume Răus, Râpta și Roșca. Râptenii cu timpul s-au pierdut, iar descendenții familiei Roșca își vor lua un alt nume, cel de Tiron.

La 8 martie 1641 o oarecare Onaca și rudele ei vând partea lor de moșie din Igești copiilor lui Grama din Călinești. Iar la 24 august 1641 popa Mihai cumpără cu 15 galbeni bani gata ocina din Igești a fraților Toader și Pătrașcu Goian din Jadova. Pe actul de vânzare-cumpărare a fost trecut și numele unui martor din partea locului - Maxim de Igești. Acea ocină a fost pe timpuri cumpărată de moșul fraților Goian de la Ileana și Mateiaș, copiii Nastascăi, „anuma a șasea parte din a opta parte”.

O altă informație privitoare la satul Igești o găsim într-un document emis de către cancelaria domnească a lui Grigore Ghica la 10 octombrie 1764. Prin acel document domnul Moldovei confirma mazilului Gheorghe Râpta dreptul de a stăpâni „a patra parte din jumătate de sat din Igești, ținutul Sucevii” ce o primise ca zestre, precum și părți din moșiile Comarești și Vilaucea. Din acel document reiese că mazilul Râpta era volnic a lua, cât cuprindea hotarul acelor moșii, „dijmă de a zecea din țarină, din toate semănăturile, din fânaț, din prisăci cu stupi din 50 unul, iar fiind mai puțin, va lua câte o para de stup din grădina cu legume, din pomăț, din bălți cu pește, din arânde și dintr-altele de toate pe obicei cu cât și oameni ce-or fi șezători cu casa pe locul moșiilor sale să-l plăcuiscă (?) pe an obicinuit sau să-l dea bani de casă după hotărârea testamentului și dejma pe obicei...”

La 1775, anul anexării părții de nord-vest a Moldovei de către Austria, unul din cei mai răsăriți proprietari de pământ la Igești era Grigoraș Răus. Lucrul acesta îl aflăm dând plângerea fraților Ion și Vasile Veriha și-a lui Vasile Onciul. Adresată starostelui Imbo și locotenentului major austriac Schmiderbauer, în care aceștia arătau că au primit de la bunica lor Paraschiva, fiica lui Lupul Tăutu, 34 din Comarești, sat din ținutul Sucevii, dar această parte a fost împresurată de către Grigoraș Răus din Igești. Chemat în fața instanței, Răus a răspuns că părțile de moșie, pe care le-a împresurat la Comarești, le avea de la unchiul său Tănase Râpta, Gheorghe Râpta și Gavrilaş Lupulenco. Aceste părți au fost zălogite paharnicului Mihalachi Calmuțchi pentru suma de 110 lei. Răus ar fi fost în drept să le ocupe, fiindcă le-ar fi răscumpărat de la Calmuțchi. S-a constatat, însă, că el a răscumpărat doar trei părți, de aceea a fost silit să întoarcă cea de a patra parte împresurată.

În anul 1776 cei mai avuți proprietari de pământ din Igești erau mazilii Petru Mortun și Ion Răus, iar în 1782 răzeșii de aici declarau în fața Comisiei austriece de delimitare a proprietăților funciare că satul era împărțit în trei părți egale între Tomuzeni, Maximești și Loghinești.

Mazilii din Igești erau boieri scăpătați, care și-au pierdut încă în perioada moldovenească rangurile și dregătoriile. Moșioarele lor erau alcătuite din jirebii lungi de terenuri cultivate, fânețe și păduri, care se întindeau, de regulă, de la Sirețel, peste dealuri, până la hotarul satului cu Vicovul de Sus. Ei se deosebeau de răzeși și țărani atât prin obârșia lor de urmași ai foștilor dregători domnești, precum și prin drepturile mari de a se bucura de înlesniri în privința dăjdiilor sau de a fi scutiți de biruri. Prin legături de căsătorie cu mazilii băștinași ori prin cumpărarea unor părți de moșie de la aceștia, în Igești s-au statornicit cu traiul și mazilii veniți din alte părți. Cel care a întemeiat, bunăoară, în Igești familia Bejanilor, era mazil venit din Budineț. Mazilul Samaca era originar din Mușenița. Mazilul Galeriu se mutase la Igești din Mihalcea. Mazilul Brahă era de obârșie din Ropcea, iar mazilul Dașchevici era, prin naștere, din Banila.

Familiile de mazili nu erau, totuși, în Igești chiar numeroase, fiindcă cei mai mulți locuitori ai acestui sat făceau parte din pătura răzeșească. Față de mazili, răzeșii nu aveau nici o îndatorire impusă de lege, ci, bucurându-se de libertate deplină, ei plăteau dăjdiile sau biruri numai în folosul țării. Cine erau, însă, răzeșii, și prin ce se deosebeau ei de megieși? Răzeșii erau distinși pe vremuri prin vitejia lor în războaie sau prin slujbe aduse ca străjeri la hotarele țării. Răzeșul era un locuitor născut și crescut din părinți și bunici megieși și gentilici, autohtoni. El era, deci, un pământean, și nu un venetic. Dacă meghieșul stăpânea un pământ al lui, despărțit de hotare, și numai sub a lui deosebită stăpânire, răzeșul stăpânea împreună cu mulți alți răzeși o moșie, fără să știe nici unul dintre dânșii care era partea lui; fiecare era părtaș-și fiecăruia i se cuvenea o cotă dintr-un tot nedespărțit. Totodată răzeșul câștiga titlatura de purtător al semnului slujbei drepte și credincioase sau meritului militar cu dreptul succesoral al familiei. Răzeșul arăta strămoșul din care se trăgea și își cerea dreptul pe temeiul unui act scris.

Dacă acest act lipsea, pierzându-se, dacă era suspectat ori contestat, atunci erau convocați, pentru confirmarea celor declarate verbal, megieșii și răzeșii, în frunte cu bătrânii. În cazul izbucnirii litigiilor, răzeșii câștigau uneori procese chiar împotriva marilor boieri pe baza respectării obiceiurilor pământului și legilor țării.

Famiiliile răzeșești întemeiate de Loghin, Coltâia, Ionașcu, Burlă, Vlad și Ariciu au fost în satul Igești cele mai vechi, iar întemeietorii lor erau oameni ai locului. Dar prin cumpărături de părți de moșie și prin măritarea fetelor după răzeși din alte localități, pe lângă familiile răzeșești s-au creat și alte familii răzeșești. Astfel, pe teritoriul Igeștilor s-au așezat și foști locuitori ai Comareștilor, Jadovei, Banilei, Mihalcei, Vilaucei, Mușeniței, Boianciucului, Zveneacinului, Rădăuților, Siretului, Carapciului pe Ceremuș, Călineștilor pe Ceremuș etc. Faptul că fetele de mazili și răzeși se căsătoreau cu fii de mazili și răzeși din alte sate se confirmă și într-un document din 25 decembrie 1806. Din acest document aflăm că Gavril Țura, proprietar din Țureni, sat pe Prut, lângă Mamornița, ținutul Cernăuților, era însurat cu Maria, „fata Râptii” din Igești, și că acesta dăruia fiicei sale Ilinca, măritată după un oarecare Gheorghe Poclitar, și partea sa de moșie din Igești, pe care o primise ca zestre de la socrul său.

Dacă în anul 1890, spre exemplu, boierii din Igești stăpâneau doar 427 hectare de pământ, atunci familiile răzeșești de acolo fiind mai numeroase, dețineau 2.916 hectare.

După anexarea părții de nord-vest a Moldovei de către Austria, mazilii din Igești fac demersuri în fața organelor stăpânirii habsburgice ca să fie trecuți în condica de la Lvov a nobililor bucovineni. Însă nu chiar toți proprietarii de pământ mai răsăriți din acest sat de pe Sirețel au fost înscrși în matricula nobilimii. În 1793, de exemplu, când acest sat ținea de judecătoria militară districtuală a Siretului și când „nobilii din Igești Toader Răus și Ioneț Rei” încheiau, pecetluind cu sigil de ceară roșie și prin semnăturile ce le puneau pe document, o învoială familială, domnul Moldovei confirma printr-un act scris în limba latină originea nobiliară a lui Vasile Frunză din Igești și a fiului său Onofrei. La 27 iulie 1800 mărturie scrisă - „Athestatum”, la fel.

În limba latină, prin care confirmau originea nobiliară a lui Vasile și Onofrei Frunză, depuneau nobilii Dumitraș Genge, George Volcinschi, Vasile Bejan, Dumitraș Tiron (acesta își avea moșioara în Igești) și Ioan Dașchevici. În lista boierilor, mazililor, ruptașilor și arendașilor din ținutul anexat, întocmită în anul 1802 de către direcția în problemele Bucovinei din cadrul Guberniului galițian, nu sunt indicați ca proprietari de moșii sau ai unor părți dintr-o moșie Vasile și Onofrei Frunză. Pe atunci 1/6 parte din Igești o dețineau Iordachi, Ion, Costachi și Mie Frunză, care locuiau, însă, în Vilaucea, stăpânind 1/10 parte din acel sat răzeșesc de pe valea Ceremușului. Andronachi și Ștefan Frunză, trecuți, la fel, în condica proprietarilor din Bucovina, fiind mazili ca și Frunzenii numiți mai sus, aveau în 1802 în posesie doar părți din moșia Budineț. Ori aceștia toți erau urmașii lui Vasile și Onofrei Frunză, ori erau rude directe cu ei, ori cei ce-și revendicau încă de la 1793 dreptul de a fi trecuți în condica de la Lvov a nobililor bucovineni aveau un alt arbore genealogic. Simion Reli susține că un Frunză s-ar fi stabilit în Igești, venind de la Rădăuți, având anterior o funcție la episcopia de acolo. Dar, conform altor surse documentare, strămoșii Frunzenilor din Igești și-au avut obârșia în satul răzeșesc înstrăinat Vilaucea. Se poate, deci, admite că purtătorii de azi ai numelui de familie Frunză, dar în Igești aceștia nu sunt astăzi puțini, au avut strămoși diferiți și nu toți s-au aflat cu două veacuri în urmă în relații de rudenie.

În satul răzeșesc Igești țăranii s-au așezat ca „lăturalnici” sau „vecini” pe lângă moșiile mazililor, venind mai toți din satele megieșe sau stabilindu-se acolo ca imigranți din Maramureș sau Galiția.

Un document din 11 iulie 1610 conține și o informație ce ne face să credem că la acea dată în Igești exista deja o biserică (acest fapt e verosimil, dacă ținem cont că Igeștii, atestați documentar încă pe timpul lui Alexandru cel Bun, se aflau la o mică distanță, numai peste Vicov, de Mănăstirea Putna, unde era centul vieții religioase din Moldova de Sus). Deci, la 11 iulie 1610 Ștefan, șoltuzul târgului Siret (șeful unei comune urbane), mărturisește în acel document că Ileana, nepoata unui oarecare Pintea și a jupânesei sale Dumitra, a vândut partea sa de sat din Igești cu 15 taleri, iar la

tocmeală au fost de față popa Toma și popa Foca. Chiar dacă nu se precizează de unde erau acești preoți, unul dintre ei putea fi din Siret, căci de acolo era șoltzul Ștefan, care semna documentul, iar altul - din Igești, unde se vindea o parte de moșie. Istoric-arhivist, doctor în teologie, Simion Reli, care se înrudea, pe linie maternă, cu familia de țărani Ungurean din Igești, familie imigrată acolo din Maramureș, afirmă în monografia sa, consacrată acestei vechi așezări răzeșești¹, pe baza unor însemnări parohiale, că pe ridicătura numită Zamca, aproape de hotarul Igeștilor cu Pătrăuții de Jos, a fost înălțată odinioară cea dintâi biserică a satului, în care au slujit și doi preoți din familia băștinașă Vlad. Această biserică a servit ca lăcaș de închinare atât pentru creștinii din Igești, cât și pentru cei din ambele Pătrăuți, care abia după 1800 și-au construit bisericile lor. O biserică nouă, în centrul satului, la îndemâna tuturor locuitorilor, igeștenii au înălțat în 1843, cea veche fiind dăruită parohienilor din Tărășeni, sat de sub geana pădurilor voievodale de la Cosmin. Biserica cea nouă a fost, însă, mistuită de flăcări într-o zi a anului 1889. Mazilul Grigoraș Răus, un om evlavios și cu dare de mână, a construit pe cheltuielile sale și pe același loc o altă biserică, dar și aceasta a luat foc într-o noapte a anului 1896. Deznădăjduiți, parohienii au pus mână de la mână și în 1897 au ridicat biserica cu hramul la Sf. Dumitru, care funcționează și azi, după peste o sută de ani, dar alături de care gospodarii din Igești, îndemnați de vrednicii preoți Ion Strugaru și Constantin Chifu, osârdesc de câțiva ani la construcția unei adevărate catedrale ortodoxe.

Prima școală în sat a fost construită și a început să funcționeze în anul 1882. Școala era de numai patru clase, iar din corpul didactic făceau parte doar patru învățători. În anul de învățământ 1906/1907 în sat existau 325 copii de vârstă școlară, iar școala din centru o frecventau numai 216. În cătunul Ursoaia-Pârlitura școala de o singură clasă a fost deschisă într-o casă închiriată în 1895. Construcția școlii de acolo a început la 2 decembrie 1901. În anul de învățământ 1906/1907 la această școală, deservită de un singur învățător, au fost înscriși 92 de copii.

¹ *Satul Igești în vremuri vechi și noi*, ediția a II-a, Hliboca, 1994.

În ambele școli, chiar de la începutul funcționării lor, obiectele de studiu au fost predate în limba română. Conform documentelor de arhivă, în 1941 la școala de 3 clase din Igești-Centru învățau 273 de copii și lucrau 5 învățători, iar la cea de 2 clase din Ursoaia-Pârlitura, deservită de 3 învățători, erau înscriși 200 de elevi. În 1941 mai funcționa, într-o casă închiriată, o școală cu o singură clasă în cătunul Miculici, unde învățau 85 de copii.

Primii învățători de la școala din Igești-Centru au fost Leon Zavațchi, Gheorghe Gafenco, Maria Cracalia și Aurel Ioaneț. Prima învățătoare de la școala din Ursoaia-Pârlitura a fost Elena Al-Rușcei, numită acolo la 10 septembrie 1895. La 6 septembrie 1906, când în cătun a fost dată în exploatare clădirea școlii, a cărei construcție a început spre sfârșitul anului 1901, învățători erau George Bahrin și Eugenia Luchian.

Majoritatea covârșitoare a elevilor de la ambele școli din Igești erau de origine română. De exemplu, în 1913, în ajunul izbucnirii primului război mondial adică, printre elevii școlii din centru 276 erau români și, evident, ortodocși, 12 erau mozaici și alți 12 - germani. Cei 148 de elevi ai școlii din Ursoaia-Pârlitura (74 de băieți și 74 de fete) erau toți de naționalitate română.

Numărul de elevi de la școlile din Igești n-a fost niciodată mic și în diferite perioade de până la ocupația bolșevică dragostea de carte și de cuvântul românesc le-au mai altoit-o și vrednicii pedagogi Virginia Vasiloschi, Aurora Grigorovici, Aglaia Cuparencu, Octavian Gagea, Eufrosinia Luchian, Eugenia Vlad, Ilie Luchian și Reveca Burlă.

Principala ocupație a igeștenilor a fost dintotdeauna prelucrarea pământului, culturile agricole, creșterea vitelor și cărăușia. În 1941, de exemplu, fondul funciar al comunei Igești se compunea din 1.500 ha terenuri arabile, 134 ha fâneață, 873 ha imașuri, 0,24 ha pomete, 87 ha păduri, 30 ha drumuri, 5 ha râpe, 10 ha suprafețe necultivate, 587 ha loturi pe care au fost întemeiate gospodăriile locuitorilor de aici.

Igeștenii dispuneau în anul 1941 de 167 cai, 697 vaci, 253 viței, 15 boi și 256 oi.

Pe lângă faptul că locuitorii acestui sat erau în temei agricultori, în 1910 pe teritoriul Igeștilor mai trăiau 11 meșteșugari

și 18 negustori, în marea lor majoritate fiind evrei. Mai funcționa la Igești și o moară, care în 1941 a fost expropriată de la evreul Losel Bubner și trecută în Fondul românizării.

Populația satului, în temei băștinașă, a fost în timpurile mai vechi curat românească. Numai după anexarea Bucovinei de către Austria aici au început să se așeze rutenii veniți din Galiția, care, treptat, s-au românizat, dar și evrei, germani și poloni. De viță polonă, de-o vorbă, ar fi fost și familia Zelinschi. Ion Zelinschi, igeștean prin naștere, a făcut studii liceale la Suceava, iar apoi, trecând în Vechiul Regat, a devenit Ioan Zelea Codreanu. La 1900 pe teritoriul Igeștilor se aflau 553 de case, iar numărul locuitorilor era de 2.499. Conform datelor recensământului austriac din 1910, numărul locuitorilor era deja de 2.735, dintre aceștia 2.526 fiind români, 196 - evrei, 7 - germani, 5 - poloni, 1 - ucrainean. În 1913 în America au emigrat din acest sat 37 persoane.

Numărul celor care ar fi părăsit satul, în căutarea unei vieți mai bune peste ocean, ar fi sporit, dacă n-ar fi început ostilitățile militare din 1914. În 1930 numărul de case de pe teritoriul Igeștilor era de 671, cel al familiilor - de 670, cel al micilor întreprinderi comerciale și industriale - de 15, iar cel al locuitorilor - de 2.878. La 1 ianuarie 1943 populația Igeștilor era de 3.572 oameni. Ea va cunoaște, însă, o scădere bruscă după evenimentele de la începutul anului 1944, când, de groaza bolșevicilor, zeci și zeci de familii s-au refugiat în România, iar mai apoi alte zeci și zeci de oameni au fost ridicați și duși la munci silnice în Karelia sau în alte regiuni marginase ale fostei URSS. În 1940 - 1941 și în 1944-1952 din Igești au fost deportate, exilate, întemnițate, „deschiaburite” circa 300 de persoane, dintre care în jur de 90 n-au mai avut de unde se întoarce la baștină, căci au murit de foame și de frig în gulagurile staliniste. În baza unor date statistice, în primăvara anului 1944 pe teritoriul Igeștilor au rămas doar 471 familii, iar numărul populației s-a redus într-un singur an de la 3.572 la 1.584, deci cu 1.988!

Faptul că masacrările, deportările și întemnițările au tot continuat și în anii următori îl confirmă și scăderea în continuare a populației satului. După zece ani, adică 1954, populația Igeștilor era aceeași ca și în 1944 - 1.584 locuitori.

În acel an doar 6 dintre aceștia erau ruși și alți 6 - ucraineni, aduși ca „specialiști”, toți ceilalți fiind români. Conform situației de la 1 ianuarie 1992 pe teritoriul satului Igești locuiau. 4.308 persoane, dintre care români erau 4.097, „moldoveni” - 44, ruși - 16, evrei - 1, poloni - 4, de alte naționalități - 5, iar ucraineni - 141. Deci, de la 1 în 1910, de la 6 în 1954 numărul ucrainenilor așezați în această străveche comună răzeșească a sporit simțitor, mai ales în rezultatul căsătoriilor mixte și al faptului că copiii din aceste familii și-au luat naționalitatea mamei. Iar acest fapt, ce a produs atare schimbări în structura etnică a unei așezări românești din nordul Bucovinei, de la prima atestare documentară a căreia s-au împlinit în 1998 cinci veacuri și șapte decenii, n poate să nu trezească neliniștirea autohtonilor.

Bibliografie

1. Arhiva de stat a regiunii Cernăuți: f. 3, inv. 2, d. 14711, d. 18609, d. 29703; f. 1052, inv. 1, d. 1; f. 1026, inv. I, d. 25.
2. Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuți, 1938; vol. VI, București, 1942.
3. Ștefan Bucevschi, *Răzeși, răzeșie în nordul Bucovinei*, în Almanahul cultural-literar „Țara Fagilor” Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993, pp. 16-24.
4. *Omagiu lui Ion Nistor*, Cernăuți, 1937, p. 305.
5. Reli Simion, *Satul Igești în vremuri vechi și noi*, ed. a II-a, Hliboca, 1994.
6. I.E. Torouțiu, *Poporația și clasele sociale în Bucovina*, București, 1915, p. 74.
7. *Zorile Bucovinei* nr. din 19 august și nr. din 26 august 1998, p. 3.

Documente privind încercările de reromânizare a unei părți a nordului Bucovinei în anii '20

11-12 08.1924

Direcția plasării serviciului migrațiunii din cadrul
Ministerului Muncii, Cooperațiunii și Asigurărilor Sociale
către Ministrul Bucovinei

Această direcție avizează ministrul Bucovinei că a crescut numărul solicitanților de pașapoarte din Bucovina, care prezintă pașapoarte de naționalitate ucraineană sau ruteană, dar care, judecând după actele de botez prezentate sau după numele curat românești ce poartă, sunt de origine română:

„Verificând naționalitatea acestor solicitări, prin autoritățile administrative, constatăm că ei deși români - nu cunosc limba română și se declară și susțin a fi streini. Considerăm această stare de lucruri ca fiind rezultatul rutenizării elementului românesc de către fosta stăpânire austriacă, Ministerul Muncii a luat dispozițiunea de a reține în țară această populație românească deznaționalizată, refuzându-l eliberarea pașapoartelor. Totodată socotește de a sa datorie a semnala cazul cunoștinței D-voastre în vederea operei ce urmează a fi întreprinsă de organele în drept, pentru redeșteptarea conștiinței naționale.”

Horoșăuți, 31.08.1924

Dimitrie Țopa, președinte, și Vasile Vitencu, secretar, adresează ministrului Ion Nistor următoarea moțiune a adunării din Horoșăuți, județul Zastavna, convocată de Societatea Mazililor și Rezeșilor din Cernăuți (asemenea adunări au mai avut loc la 2 august la Broscăuți și la 16 august la Ivancăuți):

Domnule Ministru,

Mazilii și rezeșii din regiunea nistreană adunați azi la 31 august 1924 cu prilejul unei serbări național-culturale în satul Horoșăuți, județul Zastavna, conștienți de obârșia lor românească, cer ca Domnia Voastră, Domnule Ministru, să considerați în interesul și al țării următoarele cereri.

1) Vă cerem foarte hotărât să ne dați învățători români însuflețiți ca odraslele noastre să învețe cât mai repede și cât mai bine frumoasa limbă strămoșească.

2) Vă cerem preoți români și locali ca să ne păstorească după vechea lege moldovenească. Până atunci să opriți preoților străini ca să ne falsifice vechile nume românești. Cerem totodată ca vechile nume românești schimonosite pe timpul Austriei de preoți veniți din Galiția să fie reromânizate pe baza vechilor documente.

3) Vă cerem ca să opriți înscrierea copiilor de români în internatul ucrainean din Cernăuți, unde sunt crescuți într-un spirit străin de neamul nostru și interesele țării.

4) Vă cerem ca să dați tot concursul atât școlii normale din Vașcăuți p.C, cât și liceului din Coțmani („Dimitrie Cantemir”), căci aceste două școli au frumoasa misiune de a reînstăpâni graiul moldovenesc în aceste regiuni de veche slavă a Moldovei, regiuni unde nu demult s-a vorbit numai românește și unde nu peste multă vreme va trebui să răsune din nou dulcele nostru grai.

5) Vă cerem ca pe pământurile rămase în urma exproprierii pe seama statului să așezați români voinici, căci contactul cu ei ne va înlesni învățarea limbii noastre. Totodată Vă cerem ca profesorii și învățătorii români veniți din alte regiuni să fie împrietăriți, căci munca lor este cu mult mai grea ca a celorlalți colegi și numai lipsiți de orice griji materiale vor putea ei să-și îndeplinească marea și frumoasa sa datorie către țară. Așa a făcut-o în timpurile cele vechi strămoșul nostru Traian, iar mai târziu Ștefan cel Mare, așa trebuie să se facă și azi sub stăpânirea Marelui Nostru Rege Ferdinand I.

Cunoscute fiindu-ne sentimentele frumoase ce le nutriți pentru prosperarea poporului românesc nu ne îndoim că ne veți satisface modestele și justele noastre doleanțe, slujind astfel numai marea cauză românească lipsită atâta vreme în regiunile acestea de ocrotire binevoitoare.

11.03.1924

Casa de Educație Națională din Vașcăuți p/C către Ion Nistor,
Ministru de Stat pentru Bucovina

La Vașcăuți p/C funcționează de trei ani Societatea „Casa de Educație Națională” al cărei scop principal este de a redeștepta la o nouă viață națională populația județului, care constă în majoritatea ei din români și mazili înstrăinați ca limbă. Mijloacele pe care le întrebuințează Societatea pentru atingerea acestei ținte sunt serbări culturale aranjate în toate satele din împrejurime spre a lămuri pe înstrăinații săteni în privința originii lor românești făcându-l să se reîntoarcă la matca lor cea veche. La astfel de serbări Societatea răspândea anul trecut mii și mii de tablouri naționale și cărți.

Anul acesta „Casa de Educație Națională” vrea să pornească o acțiune sistematică în județ prin înființarea deocamdată a cinci sucursale sătești al căror temei să-l formeze sutele de soldați români reîntorși la vatră cu cunoștinți frumoase în privința vorbirii și scrierii românești.

Scopul principal al acestor tovărășii culturale este deci a ține aceste elemente în contact viu cu cultura românească răspândindu-se prin ele românismul și la restul populației.

Pentru a realiza această frumoasă operă Societatea are nevoie de mijloace materiale ca: bani, cărți scrise pe înțelesul poporului, mii de tablouri naționale etc.

Cunoscute fiindu-ne frumoasele D-Voastre sentimente românești și munca D-Voastră prestată pe acest teren, nu ne îndoim că veți ajuta și Societatea noastră cu ce puteți, întrucât activitatea ei în aceste regiuni limitrofe e însutit mai grea decât în regiunile mai fericite ale României Mari.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea distinsei noastre stime și considerațiuni.

Președinte dr. Ovid ȚOPA

Arbore, 23.10.1924

Un grup de săteni către Ion Nistor

Domnule Ministru,

Subsemnații săteni din comuna Arbore, Bucovina, în numele tuturor sătenilor din această comună, venim la D-Voastră, Domnule Ministru, cu următoarea rugămintă:

Comuna noastră, care este cea mai mare din județul Gurahumorului, are de prezent o populație de peste 8000 de suflete, ce trăiește din munca pământului. Din cauza suprapopulatei o mare parte dintre săteni trăiește în mizerie și neajunsuri și sunt siliți ca să lucreze pământul pe la străini, numai ca să-și poată câștiga traiul de toate zilele.

Reforma agrară din Bucovina nu ne-a adus nici o ușurare a acestei stări, dar fiind că pentru noi nu se găsește pământ expropriabil deajuns.

Cum însă în apropierea satului Toporăuți, sat cu populație curat ucraineană, se află o moșie expropriată într-o suprafață de cam 1000 hectare, ce s-ar putea coloniza foarte bine, prevăzând mai departe capitolul XIV din Legea pentru reforma agrară din Bucovina o altfel de colonizare, fiind apoi țărani din această comună cunoscuți prin hărnicia lor neîntrecută și prin gospodăriile lor exemplare, și fiind înființarea unui sat nou românesc în drumul ce duce de la Cernăuți la Hotin o chestiune de apărare națională și de înalt interes pentru viitorul acestei Țări, noi plugari subsemnați venim în numele celor nevoiași ca să Vă rugăm din toată inima și din tot sufletul ca să ne dați tot ajutorul D-Voastră pentru ca pământul sus arătat să ni se dea nouă ca să alcătuim acolo un sat curat românesc.

Noi credem de altfel că faptul acesta ar fi cel mai măreț templu de dragoste de neam ce și l-ar putea ridica guvernul actual pe partea cea mai înstrăinată a pământului Bucovinei.

*Ai D-Voastre cu încredere și dragoste
Ion Grecu, Nicodim Lupu, David a lui Mihai Hrincescu*

26.10.1924

Ministrului de stat pentru Bucovina dr. I. Nistor, Cernăuți

Domnule Ministru,

Subsemnații cu onoare Vă rugăm să binevoiți a interveni ca toate cererile celor 145 de țărani arboreni care voiesc să se colonizeze, să fie rezolvate în mod favorabil, așa ca dânșii să formeze un sat nou lângă Rarancea sau Toporăuți. Această cerere o sprijinim pe următoarele:

1) Arboreni sunt români foarte buni, harnici și gospodari neîntrecuți; deoarece și-au restabilit complet gospodăriile distruse de război fără ajutorul guvernului;

2) Arbonenii au cerut colonizarea lor încă înainte de ce a fost vorba de colonizarea din Bucovina prin petiții adresate mai multor domni miniștri;

3) Românii din Arbore trebuie preferați românilor din comunele mixte și din orașe și suburbii, care trebuie să rămână la locul lor, fiind necesari acolo, și nefiind elemente de elită pentru colonizare.

În sfârșit, ținem să constatăm că domnul judecător Andruhovici, președintele Comisiei agrare de ocol din Solea, a înțeles rezolvarea cererilor spre colonizare numai pe baza tabloului de împrumut și nu și a celor care nu provin din acest tablou, care însă sunt îndreptățiți a fi cuprinși între acei înscriși.

În ce privește anexa și adeverința de trecere pe listele de împrumut, acestora le-am dat ca bază listele ce ni le-a pus la îndemână domnul perceputor din Solea.

Vă rugăm să binevoiți a interveni ca să se considere aceasta, așa că pretenții să nu sufere nici un prejudiciu din pricină că domnul judecător de ocol Andruhovici n-a arătat nici o bunăvoință și nici un interes pentru țărani doritori de a fi colonizați.

Ai D-Voastre cu tot devotamentul

*Primarul comunei Arbore Ion Grecu,
directorul însoțirii de păstrare și credit pentru Arbore Poleac,
directorul școlii populare din Arbore-Centru Medvighi,
președintele Societății de cumpărare „Trezvia” din comuna Arbore
Toader Hrib.*

23.02.1925

Memoriul Societății Mazililor și Răzeșilor bucovineni cu privire la acțiunea culturală și de colonizare în nordul Bucovinei.

Către Ion Nistor, Ministru de Stat pentru Bucovina

Domnule Ministru,

Cea dintâi dintre preocupările Societății Mazililor și Răzeșilor bucovineni e promovarea ideii naționale române în pătura înstrăinată a răzeșimii și pe lângă aceasta, și a celeilalte populații din nordul Bucovinei, cu scopul de a reinstala în drepturile ei limba și de a redeștepta credința românească la hotarele țării. Membrii acestei societăți pot constata cu bucurie, că de la fericitul act al unirii cu patria mamă, această acțiune se afirmă și prin solitudinea autorităților, care dau populațiunii peste Prut școala românească, pe care multe comune din partea de nord a Bucovinei o ceruseră înainte de război și obținuseră în formă de școală particulară prin stăruințele societății noastre și prin jertfele materiale ale Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina și ale vrednicilor români care contribuiau la fondul școlar al celei din urmă Societăți.

Totuși din cauza mai multor neajunsuri, cum e lipsa de învățători români în județele înstrăinate, această acțiune de transformare nu merge cu spor destul de accentuat. De aceea Societatea Mazililor și Răzeșilor crede că misiunea ei, pe lângă grija autorităților pentru școala românească e tot așa de utilă ca și mai înainte. Ea ar vrea să accelereze procesul, pe de o parte natural, pe de altă parte îndrumând conștient, care va reda odată regiunii din chestie caracterul românesc de odinioară. Deci ea își urmează activitatea mai departe cu modestele mijloace de care dispune. Ea se crede însă îndatorită, în baza cunoștinței de cauză ce-l dă contactul direct cu populațiunea din comunele răzeșești, să atragă atenția onoratului guvern asupra mijloacelor celor mai potrivite pentru ajungerea scopului dorit și care să secundeze acțiunea pe terenul școlar.

În primul rând ar veni atenția ce-ar trebui dată elementelor sincere românești în trebile publice, ca să nu se întâmple de

exemplu, cum s-a întâmplat în unele locuri, ca din lipsa de orientare suficientă a unei autorități județene românești, să se înlocuiască un primar cunoscut ca român încă din timpul stăpânirii străine, prin o persoană de convingeri pronunțat ucrainene.

Un alt mijloc ar fi sprijinirea populației pe terenul economic, mai ales prin alimentarea băncilor sătești, pentru ca poporul să nu încapă iarăși pe mâinile cămătarilor și să vadă în acest sprijin o solitudine deosebită a autorităților românești pentru întărirea lui economică, ceea ce ar influența în modul cel mai favorabil spiritele încă șovăielnice instigate de elemente dușmănoase țării.

Însă ceea ce ne-a îndemnat mai ales să ne adresăm D-Voastre, D-le Ministru, e chestiunea colonizării proiectată în nordul Bucovinei. Colonizarea are de scop întemeierea unor centre de reazem al românismului în mijlocul unei populații de altă naționalitate sau care, dacă a fost odată românească, nu mai vorbește azi limba strămoșească. Societatea Mazililor și Răzeșilor salută cu vie satisfacție acest plan de acțiune românească, care ar trebui realizat în primul rând în artera de legătură cu străinătatea, în valea Prutului.

Am avea încă o dorință specială în aprecierea acestei acțiuni, motivată de următoarele considerații:

Populația răzeșească atât de înstrăinată cât și cea rămasă românească din județele Storojineț și Șiret n-a putut să profite decât în măsură foarte mică de binefacerile reformei agrare, deoarece în comunele răzeșești de obicei nu există moșii care s-ar fi putut expropria. De aceea am dori ca acest dezavantaj să fie încâtva reparat prin admiterea la colonizare și a câtorva grupuri de răzeși din satele românești unde există populație răzeșească, considerând mai ales faptul că aceștia, având și de altfel oarecare legături familiale și sociale cu satele răzeșești din nordul Bucovinei, ar forma un element de legătură foarte util între poporul românesc și frații înstrăinați de la hotar.

Apoi Societatea Mazililor și Răzeșilor care și-a creat un început de fond inalienabil rezultat dintr-un legat, ar fi fericită dacă forța ei materială, de la care depinde și dezvoltarea unei activități mai largi și mai puternice pe terenul național, ar fi sporită printr-un act de ajutorare al Statului român în formă de

aprobare a unui lot mai însemnat de împroprietărire în jud. Vașcăuți sau Coțmani. Acest lot ar servi pentru alimentarea unui internat de băieți pe care Societatea îl patronează și pentru care intenționează să pornească în curând o acțiune.

În sfârșit Societatea Vă roagă, D-le Ministru, să binevoiți a da sau a sprijini aprobarea de loturi mici de câte un hectar în comune răzeșești unde este pământ expropriat disponibil, în folosul Societății noastre cu menirea ca Societatea să creieze pe acele loturi cămine culturale (case de citire, cooperative) prin care ar avea puțință să influențeze în mod intensiv asupra populației în sensul programului său național-cultural. Comunele care în privința aceasta ar veni în vedere sunt: Carapciu pe Ceremuș, Stăneștii de Jos, Stăneștii de Sus, Costești, Găbești, Ispas, Milie, Vașcăuți, Ivancăuți, Grigori Ghica-Vodă, Boianceni, Mihalcea, Storojineț, Jadova, Comărești. Considerând că statul nu poate să abordeze deodată toate chestiunile ce-și așteaptă soluționarea, iar în unele nu poate interveni în mod oficial, Comitetul Societății Mazililor și Răzeșilor se crede dator a urma pe calea ce a apucat-o acum 25 de ani, trebuie însă să releveze că nu e în stare să-și îndeplinească cu succes simțitor programul, fără sprijinul moral și material al Statului. Știind că starea financiară a Statului face mai grea aprobarea de subvenții în bani, Societatea a crezut că inițiativa ei ar putea fi lesne sprijinită în modul arătat mai sus.

Vă rugăm deci, D-le Ministru, să binevoiți a lua în considerare desideratele noastre și a le da tot sprijinul D-Voastre.

Primiți, D-le Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni:

Pentru Comitetul Societății Mazililor și Răzeșilor bucovineni

-Președinte: Dimitri Țopa

Membri, delegați de adunarea generală (SS)

15.04.1925

Societatea muzicală „Armonia” din Cernăuți către Ministrul
Cultelor și Artelor din București

Domnule Ministru,

În apriga luptă pe tărâmul național-cultural în Bucovina, unul din luptătorii cei mai îndârjiți a fost și continuă a fi societatea muzicală „Armonia”, cultivând arta muzicală națională, a reprezentat în timpurile de stăpânire străină o cetate a românismului, formată și sprijinită de toate elementele românești de aici.

Cu împrejurările schimbate, „Armonia” își acomodează activitatea ei acestora -nepierzând din vedere însăși rațiunea ei de a fi: Românismul. Ca activitate a ei mai recentă remarcăm: producțiuni muzicale peste Prut - în regiunea cea mai înstrăinată din Bucovina, cooperarea „Armoniei” la sfințirea Conservatorului de Muzică din Cernăuți, corul ei dând răspunsurile la oficiul divin. În fine: „Armonia” a avut marea onoare de a executa întregul coral cu ocaziunea serbărilor „Unirii” (11 Noemvrie 1924) înaintea MM.LL. și AA. LL. RR., atât la desvelirea „Monumentului Unirii” din Cernăuți cât și la reprezentațiunea de gală. Adăugăm că „Armonia” are acum în pregătire două operete naționale, care sperăm să vadă lumina rampei în luna viitoare.

În aceste eforturi ale sale, „Armonia” e stângenită de greutatea de ordin bănesc.

Ea trăiește din entuziasmul cald și curat al tineretului, sub conducerea celor mai în etate - însă pecuniar duce o existență precară; timpurile în care ne aflăm dau o suficientă explicațiune a faptului. Aceasta ne determină să Vă adresăm prezenta, cu rugămintea să binevoiți a acorda societății „Armonia” suma de Lei din fondul de propagandă pentru ca această societate să poată face față necesităților de existență și pentru a-și îndeplini și mai departe menirea ei, consfințită prin 44 de ani de activitate.

Ne permitem a crede, domnule Ministru, că, ținând seama de ceia ce societatea „Armonia” reprezintă pentru cauza românească ca și de aportul pe care îl aduce acestei cauze, veți binevoi a ne acorda ajutorul ce vi-l solicităm prin prezenta, și care vă asigurăm

că va fi întrebuițat, în totul, conform intențiunilor ce au prezidat la întocmirea fondului de propagandă.

Binevoiți, vă rugăm, Domnule Ministru, a primi asigurarea celei mai alese considerațiuni ce vă păstrăm.

*Prezident, Aurelia C (indesc.)
Secretar Iacoban (SS)*

30.06.1925

**Raportul prefectului județului Zastavna către
Ministrul de Stat al Bucovinei I. Nistor**

Domnule Ministru,

Am onoare a Vă raporta că coloniștii din județul Rădăuți, coloniști pe terenul comunei Iurcăuți, se află într-o situație foarte precară.

Locuințele lor constau din niște colibe, în care sunt expuși tuturor intemperiilor. Pentru a construi locuințele necesare le lipsesc mijloace pentru materialul necesar. Materialul procurat de dânsii stă la gară, neavând mijloace de a-l ridica. Situația aceasta mi-au descris-o mai mulți coloniști delegați, că s-au prezentat azi la mine, cerându-mi ajutor. Văzând că plângerea lor e foarte justificată, pe de altă parte văzând că autoritățile locale agrare nu arată interesul necesar, le-am dat acestor coloniști din fondul invalizilor și din fondul zootehnic județean câte un împrumut de 5000 lei (cinci mii) fără camătă și solvabil până la finele lunii Noemvrie 1925. Cum însă această sumă nu este suficientă pentru alinarea situației lor, am onoare a Vă ruga să binevoiți a lua măsuri urgente pentru ajutorarea lor, luând în considerație greutățile cu care au de luptat în executarea lucrărilor ca pioneri ai românismului.

Prefectul (SS)

Aceste documente, care văd pentru prima dată lumina tiparului, se păstrează în fondul 1240 (fondul Secretariatului general al ministrului de stat pentru Bucovina) și reflectă o stare de lucruri, pe care Statul român a încercat s-o repare și prin colonizările atât de des solicitate în anii 20 în zona transpruteană a Bucovinei.

Evident, între pădurea Boianului și Răchitna (cea mai nordică localitate basarabeană) a luat ființă colonia Arboreni (coloniștii fiind din Arbore). Sătucul, subordonat administrativ primăriei Boian, există și azi, dispunând de școală primară cu predarea în limba română, și de biserică ortodoxă (preot Mihai Bivolaru). La o margine a Rarancei, dinspre cătunul Soroceni, au primit pământ din diferite localități din preajma Rădăuților. Acolo a fost întemeiată colonia Buci. Aceasta se învecina cu colonia Arboreni și, în perspectivă ar fi crescut, iar la baza populației ar fi stat elementul românesc. Dar locuitorii acestui sățișor au fost ridicați după război și strămutați în regiunile sudice ale Ucrainei (Herson și Zaporojie). Mulți s-au pierdut, iar puținii care ș-au întors s-au așezat fie în Arboreni, fie în alte localități și așa a dispărut o vatră românească din nordul Bucovinei. Cea mai mare colonie, întemeiată pe baza unor gospodari din satele rădăuțene Vicov, Satu-Mare, Țâbeni, Burla ș.a., împroprietăriți în zona satului Toporăuți (înspre localitatea basarabeană Colencăuți), a primit denumirea de Nistoreni. Ea există și astăzi, deși se contopește cu Toporăuții. Aici a existat la începutul perioadei postbelice o școală primară românească, care apoi a fost închisă, copiii fiind dați să învețe la școala cu limba de predare ucraineană din Toporăuți. În colonia de la Toporăuți se mai vorbește românește, însă urmașii coloniștilor de altă dată au început să se lase mânați ucrainizării. O colonie românească – I.G. Duca a existat și în părțile Zastavnei, în preajma satului Iurcăuți din apropierea Nistrului. Din acest sat n-au mai rămas astăzi decât ruinele bisericii și câteva cruci de lemn ce amintesc de-un cimitir ce nu mai este.

În anii 20 au fost colonizați lângă localități din extremitatea nordică a Bucovinei și țărani din unele sate ale județului Câmpulung. De exemplu, în 1982 am descoperit grupuri de familii românești la marginea satelor ucrainene de pe Nistru Prilipce și Luca (în apropierea gării Ștefănești) aduse acolo, prin împroprietărire, din satul Frumosu. În acele familii se mai vorbea românește, iar membrii lor mai erau și păstrători de datini și de folclor.

Deci, din toate fostele colonii românești din zona transpruteană a nordului Bucovinei a mai rămas și își păstrează caracterul românesc doar satul Arboreni, care a prins să crească și căruia și căruia ucrainenii îi mai zic și Hai.

Dumitru COVALCIUC

Scritorii bucovineni Ilie T. ZEGREA, Grigore BOSTAN și Dumitru COVALCIUC la Costiceni, fostul județ Hotin, băștină poetului Ion VĂTĂMANU, dispărut înainte de vreme.

Impactul politicului asupra „Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina” în perioada interbelică

Maria COSTEA

Din cauza dominației sovietice, istoriografia care tratează problematica Bucovinei a rămas la nivelul lucrărilor lui Ion Nistor, scrise în urmă cu peste o jumătate de secol. În special perioada interbelică este prea puțin cunoscută. Este nevoie, credem, de studii de caz, care să conducă cu timpul la o necesară sinteză. Un astfel de studiu de caz se dorește a fi și această lucrare, schițând evoluția „Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina” sub impactul factorilor politici, în special relația acesteia cu P.N.L. Nu se poate înțelege viața culturală, mișcarea națională și nici viața politică a Bucovinei fără cunoașterea rolului acestei „Societăți”¹.

„Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina”, activând în . perioada 1862-1944, a avut în această provincie un rol similar cu acela pe care l-a avut „Astra” în Transilvania, cu anumite excepții pe care le vom sublinia. în perioada dominației austriece, „Societatea pentru cultură” a fost, alături de biserică și școală, o instituție de mare prestigiu, care și-a adus o contribuție decisivă la dezvoltarea culturii, conștiinței și chiar a mișcării politice naționale. Ea a desfășurat o activitate prodigioasă sub conducerea unor personalități ca: frații Hurmuzachi (Alec, Gheorghe - președinte 1865-1882; Eudoxiu - președinte 1889 și fiul său Alexandru, deputat în 1918), mitropolitul Silvestru Morariu (vicepreședinte 1874-1880), Dionisie Bejan (vicepreședinte 1896-1900, președinte 1900-1920), Sextil Pușcariu (vicepreședinte 1909), Iancu Flondor (vicepreședinte, 1909), Ion Nistor (bibliotecar, 1912), Grigore

¹ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991; N. Ciachir, *Din istoria Bucovinei*, București, 1994; Ioan Negură, *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina (1862-1937)*, în AMIS, 1977, nr. 4, p. 181-190.

Nandriș (președinte 1929-1940), Constantin Loghin (secretar 1929-1944).

Condițiile deosebit de grele din timpul Primului Război Mondial, în special ocupația rusească, au silit „Societatea” să-și întrerupă activitatea timp de 3 ani, asemenea „Astrei”: Dar în toamna anului 1918 „Societatea” a avut un rol primordial în înfăptuirea Unirii Bucovinei cu România. Activitatea ei s-a confundat cu mișcarea națională. Conducătorii „Societății”, fiind lideri ai mișcării naționale, au utilizat resursele materiale și umane ale „Societății pentru cultură” în desfășurarea activităților politice.

Liderii „Societății pentru cultură” (D. Bejan, I. Flondor, I. Nistor, S. Pușcariu) au colaborat cu deputații bucovineni din Parlamentul austriac, constituiți în Consiliul Național Român (Al. Hurmuzachi, Isopescul-Grecul, Gh. Grigorovici). Sediul „Societății” Palatul Național din Cernăuți, a fost locul unde aceștia au convocat Adunarea Constituantă, care a proclamat independența Bucovinei la 27 octombrie 1918. Adunarea Constituantă, avându-l ca președinte pe Dionisie Bejan, octogenarul președinte al „Societății”, a ales un Consiliu Național lărgit în fruntea căruia se aflau conducătorii „Societății”.

Consiliul Național, condus de I. Flondor, a dirijat mișcarea națională din sediul „Societății”, în care funcționa. Consiliul Național a ales un guvern al Bucovinei, format din 14 secretari de stat, avându-l ca președinte tot pe I. Flondor. Acesta a organizat administrația românească în Bucovina, utilizând cadre provenite din „Societatea pentru cultură”. Prin urmare funcția de președinte al Consiliului Național a preluat-o D. Bejan².

Ziarul „Glasul Bucovinei”, organul luptei pentru unire a fost creat și condus de fruntași ai „Societății pentru cultură”. Sextil Pușcariu, Alecu Procopovici, Ion Nistor. Tot la sediul Societății a fost primit oficial generalul Iacob Zadic, comandantul trupelor române, chemate de Consiliul Național pentru a lupta împotriva naționaliștilor ucraineni.

² *Raportul comitetului Societății pentru cultură și literatură română în Bucovina pe timpul de la 1 iunie 1913-30 Noiembrie 1920*, Cernăuți, 1920, p. 6-7.

Congresul General al Bucovinei a fost convocat la sediul Mitropoliei Bucovinei. Spre deosebire de Adunarea Națională de la Alba Iulia, la Congresul General al Bucovinei au participat și reprezentanții naționalităților conlocuitoare: germană, poloneză și parțial ucraineană. Au boicotat Congresul reprezentanții evreilor și o parte a ucrainenilor. Membrii „Societății pentru cultură” au condus acest Congres, care a proclamat Unirea Bucovinei cu România la 28 noiembrie 1918: I. Flondor l-a prezidat, D. Bejan a ținut cuvântul de deschidere, I. Nistor a redactat Declarația de Unire. La Congresul Bucovinei au participat reprezentanți ai Transilvaniei (Gh. Crișan, Victor Delere, Vasile Osvadă) și Basarabiei (Pan Halippa), iar Bucovina a fost reprezentată la Adunarea de la Alba Iulia de Alecu Procopovici, membru în Comitetul de conducere al „Societății pentru cultură”³.

În 1919, Sextil Pușcariu, membru marcant al „Societății pentru cultură din Bucovina” a părăsit Cernăuții pentru a organiza Universitatea românească din Cluj.

În turneul prin Bucovina, menit să marcheze calitatea lor de suverani ai tuturor românilor regele Ferdinand și regina Maria au vizitat oficial „Societatea pentru cultură”, la 18 mai 1920.

Problema puterii politice în Bucovina unită cu România a generat dispute similare cu cele din Ardeal. Astfel, Ion Nistor a înființat Partidul Democrat al Unirii, pronunțându-se pentru o fuziune cât mai rapidă și deplină cu structurile statului român, ceea ce l-a apropiat inițial de Al. Averescu, participând la primul guvern al acestuia, pentru ca în 1923 să adere la PNL. Marele istoric Ion Nistor a fost una dintre cele mai distinse personalități culturale care a ilustrat conducerea PNL.

I. Nistor a intrat într-un conflict ireductibil cu celălalt ministru bucovinean, Iancu Flondor, care se pronunța pentru o fuziune mai lentă, organică, ținând cont de interesele și specificitățile regionale, asemenea lui Iuliu Maniu.

Acest conflict s-a repercutat negativ asupra „Societății pentru cultură”. Ion Nistor a părăsit-o ostentativ în 1919, manifestând apoi timp de aproape două decenii o ostilitate, care va aduce serioase

³ Ibidem, p. 8; I. Nistor, *op. cit.*, p. 393-395.

prejudicii „Societății”. La rândul său, Iancu Flondor s-a retras în 1920 atât din viața politică, cât și din „Societatea pentru cultură”.

Integrându-se în viața politică a României Mari, membrii „Societății pentru cultură” au aderat imediat după Unire la Partidul Poporului și la Partidul Național Liberal. Rivalitatea dintre cele 2 partide a dezbinat „Societatea”, care avusese până atunci o apreciabilă coeziune internă.

În ianuarie 1921, averescanii au acaparât conducerea „Societății” prin mijloace nestatutare. Liderul local al Partidului Poporului, Nicu Vasilovschi, a devenit vicepreședinte al „Societății pentru cultură”, hotărând destinele acesteia cu ajutorul partizanilor săi politici.

Organizația PNL a declanșat o luptă susținută împotriva conducerii „Societății”, folosindu-se de influența sa ziar „Glasul Bucovinei” și bucurându-se de sprijinul lui Ion Nistor, atât la guvern, cât și la parlament.

Acest conflict a paralizat activitățile culturale ale „Societății” bucovinene în anii '20, ceea ce nu s-a întâmplat în cazul „Astrei”. „Societatea”, dominată de averescani, s-a aflat în conflict cu guvernele PNL, influențate în acest sens de Ion Nistor (per. 1922-1926, 1927-1928). Ea s-a bucurat de sprijinul celor 2 guverne Averescu (1920-1921, 1926-1927), fiind protejată îndeosebi de Dori Popovici, ministrul instrucțiunii publice⁴.

O importantă sursă de conflicte politice a fost litigiul asupra proprietății unui teren dat de statul român „Societății” în timpul când I. Flondor conducea administrația Bucovinei (1920). Lupta s-a dat în Parlamentul României și în fața tribunalelor, ajungându-se până la înalta Curte de Justiție și Casație. Litigiul s-a tranșat definitiv abia în 1935, în urma unui compromis dintre „Societate”, Ion Nistor, Universitatea din Cernăuți și Mitropolia Bucovinei.

⁴ *Raportul comitetului Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina pentru timpul de la 24 iunie până la 8 iulie 1928, Cernăuți, 1928, p. 7-8.*

Pe acest teren, „Societatea”, în colaborare cu Mitropolia Bucovinei, a ridicat Palatul Cultural între anii 1937-1940, un monument arhitectonic de o valoare deosebită⁵.

Conflictul politic din interiorul „Societății pentru cultură” a culminat cu intervenția administrativă a guvernului Brătianu în 1927 și cu o acțiune în forță, recunoscută juridic de Tribunalul din Cernăuți.

În 1929, PNL în frunte cu Grigore Nandriș a reușit să preia conducerea „Societății pentru cultură”. Ulterior unii lideri ai „Societății” au aderat la PNL - Gh. Brătianu.

În anii '30, noua conducere dominată de liberali, a asigurat funcționarea firească, fără conflicte a „Societății” bucovinene, desfășurând o activitate culturală prodigioasă. Anii '30 au reprezentat pentru această instituție perioada de apogeu a activității sale culturale, devenită din nou comparabilă cu aceea a „Astrei”. „Societatea” nu a fost marcată de influența mișcării legionare, deși Garda de Fier i-a declarat sprijinul său cu ocazia construirii Palatului Cultural⁶.

Dictatura regală a avut un impact negativ asupra „Societății”, integrând-o în „Serviciul Social” și refuzându-i autonomia, de care se bucura „Astra”. Ocupația sovietică din 1940-1941 a determinat suspendarea activității „Societății”, refugiarea liderilor săi la București și distrugerea multor bunuri.

În perioada iulie 1941 - martie 1944, „Societatea” s-a bucurat de sprijinul administrației antonesciene, astfel încât ea și-a reluat în forță activitatea, ca și „Astra” din sudul Transilvaniei⁷.

În timpul ocupației sovietice, începând cu martie 1944, „Societatea” a fost definitiv distrusă, mulți lideri căzând victimă terorii staliniste. Palatul Cultural a devenit „Casa Armatei Sovietice”, azi a armatei ucrainene.

Recent s-a înființat „Societatea culturală „Mihai Eminescu”, ce și-a propus reluarea tradițiilor vechii „Societăți pentru cultură”. Această a obținut o aripă a fostului Palat Național.

⁵ *Darea de seamă jubiliară și Raportul Comitetului pe anul 1937*, Cernăuți, 1938, p. 60-61, 108-112, 124-125.

⁶ *Ibidem*, p. 72.

⁷ *Raportul General pe anul 1941-1942*, Cernăuți, 1943, p. 10, 23.

DOCUMENTAR

Tabel cu persoane din comuna Crasna, fostul județ Storojineț, martirizate în perioada 1940-1953

I. Morți în Kazahstan, Siberia și în diferite lagăre din Rusia

1.	Ambruș Domnica Simion		Aft.
2.	Ambruș Ilaria Simion	18.	Dumitrașoaie Aftanasie D.
3.	Ambruș Raveca Simion	19.	Dumitrașoaie Mie Ioan
4.	Ambruș Victor Vasile	20.	Dumitrașoaie Elisaveta Ilie
5.	Bălan Magdalina Ioachim	21.	Găinat Maria Dumitru
6.	Bruja Ioan Nicolae	22.	Gherman Ana Florea
7.	Bruja Veronica	23.	Gherman Emanuil George
8.	Bruja George Nicolae	24.	Gherman Ștefan Emanuil
9.	Bruja Domnica Mie	25.	Gherman Ana Petre
10.	Boșteog Victor Ioan	26.	Gherman Petre Alexandru
11.	Coroamă Ilaria Vasile	27.	Gherman Silvian
12.	Darcaci Magdalina Sofronie	28.	Gherman Maria Ioan
13.	Dariciuc Vasile	29.	Gherman Zaharia Ieremia
14.	Dariciuc Eufrosinia	30.	Gherman Zoița Gavril
15.	Dariciuc Maria Vasile	31.	Gherman Varvara Florea
16.	Dragun Grigore		
17.	Dumitrașoaie Dumitru		

32.	Gherman Maria Ieremia
33.	Gherman Elena Zaharia
34.	Gherman Nicolae Ieremia
35.	Gherman Grigore Petre
36.	Gherman George Gavril
37.	Gherman Ștefan George
38.	Gherman Aurica George
39.	Ghețeu Dumitru Ilie
40.	Grozavu Petre Ștefan
41.	Hurjui Ioan Pavel
42.	Hurjui Balașa Grigore
43.	Hurjui Maria Ioan
44.	Hurjui George Grigore
45.	Istrate Vasile George
46.	Istrate Ana Nicolae
47.	Istrate Nicolae Vasile
48.	Istrate Domnica Vasile
49.	Istrate Viorica Nicolae
50.	Istrate George Nicolae
51.	Istrate Ioan Nicolae
52.	Istrate Ioana Nicolae
53.	Istrate Mie Crăciun
54.	Istrate Victor Ilie
55.	Istrate Dumitru Victor
56.	Istrate Axenia Grigore
57.	Istrate Iulian Ilie
58.	Istrate George Ilie
59.	Istrate Ilie Ilie
60.	Istrate Axenia Nicolae
61.	Istrate Vasile Crăciun
62.	Istrate Magdalina Vasile

63.	Istrate Rahira Luca
64.	Istrate Șerban George
65.	Istrate Magdalina Constantin
66.	Istrate Ștefan Șerban
67.	Istrate Magdalina Șerban
68.	Istrate George Ioan
69.	Iliuț Ilie Ilie
70.	Iliuț Axenia Ioan
71.	Iliuț Viorica Zaharia
72.	Iliuț George Grigore
73.	Iliuț Victoria Toader
74.	Iliuț Toader Grigore
75.	Iliuț Nicolae Vasile
76.	Iliuț Axentie Vasile
77.	Iliuț Victor Manole
78.	Iliuț Angelina
79.	Iliuț Varvara
80.	Iliuț Viorica Victor
81.	Iliuț Natalia Victor
82.	Iliuț Varvara Victor
83.	Iliuț Elena Victor
84.	Iliuț Ioachim Victor
85.	Iliuț Constantin Victor
86.	Gherman Maria
87.	Gherman George Silvian
88.	Isopel Ilaria Dumitru
89.	Isopel Anisia Crăciun
90.	Mitric Lazăr Ștefan
91.	Mitric Silvia Nicolae
92.	Mitric Viorica Lazăr
93.	Mitric Varvara Lazăr

94.	Mitric Vasile Ștefan
95.	Mitric Elena Vasile
96.	Mitric Lazăr Sofronie
97.	Mitric Domnica Ioan
98.	Mitric Ana Leon
99.	Mitric Ilie Toader
100.	Mitric George Toader
101.	Mitric Ilaria Toader
102.	Mitric Varvara Toader
103.	Mitric Florea George
104.	Mitric Varvara Vasile
105.	Mitric Zinovia Anton
106.	Mitric Aurora George
107.	Mitric Constantin George
108.	Mitric Ioachim Ioan
109.	Mitric Victoria Andrei
110.	Mitric Vasile Ioachim
111.	Mitric Andrei Ioachim
112.	Mitric Domnica Ioachim
113.	Mitric Ilie George
114.	Mitric Zenovia George
115.	Mitric George Ilie
116.	Mitric Constantin Ilie
117.	Mitric Domnica Vasile
118.	Mitric Ștefan Alexa
119.	Mitric Maria Zaharia
120.	Mitric George Constantin
121.	Mitric Ana George
122.	Mitric Magdalena George
123.	Mitric Silvia George
124.	Mitric Constantin George
125.	Mitric Aurel Nicolae
126.	Macreniuc Elizaveta Mitrofar
127.	Macreniuc Victoria Calistrat
128.	Macreniuc Toader
129.	Motrescu Florea Vasile
130.	Motrescu Grigore Nicolae
131.	Motrescu Ilaria Nicolae
132.	Motrescu Elizaveta Crăciun
133.	Motrescu Dumitru George
134.	Motrescu Vasile George
135.	Motrescu Vasile Ștefan
136.	Motrescu Ioachim Sofronie
137.	Motrescu Trandafira George
138.	Motrescu Elena Ioachim
139.	Motrescu Alexa Ioachim
140.	Motrescu Vasile Simion
141.	Motrescu Nicolae Sofronie
142.	Motrescu Vasile Sofronie
143.	Motrescu Eudochia Ioan
144.	Motrescu George Alexandru
145.	Motrescu Natalia Alexandru
146.	Negrea George Ilie
147.	Negrea Zinovia Ilie

148.	Negrea Zaharia George
149.	Negrea Vasile George
150.	Percec Samuil Ioachim
151.	Percec Nicolae George
152.	Pleșca Domnica Nicolae
153.	Pleșca Ana Ioan
154.	Pleșca Victoria Sofronie
155.	Pleșca Gheorghe Vasile
156.	Pleșca Axenia Alexandru
157.	Pleșca Ilie George
158.	Pleșca Domnica George
159.	Pleșca Ana George
160.	Poleuca Ana Loghin
161.	Popiuc George Mihai
162.	Povoroznic Varvara Nicolae

163.	Romanescu Nicolae Vasile
164.	Romaniuc Nicolae
165.	Solcan Vasile Ștefan
166.	Solcan Zinovia Vasile
167.	Solcan Petre Vasile
168.	Solcan Varvara Vasile
169.	Șabovska Domnica Manole
170.	Tomniuc Grigore George
171.	Ursachi Casandra Nicolae
172.	Ursachi Nicolae Toader
173.	Ursachi Maria Toader
174.	Ursache Verona Toader
175.	Ursache Veronica Ilie

II. Pierduți fără urmă

1.	Bărbuță Ioachim
2.	Bărbuță Zaharia Florea
3.	Bruja Traian Andrei
4.	Darcaci Ana Ilie
5.	Dariciuc Ilie Nichita
6.	Dragun Tănase Dumitru
7.	Gherman Marcu Nicolae
8.	Gherman Nicolae Dumitru
9.	Gherman Ilie Vasile
10.	Gherman Vasile Ioan
11.	Gherman George Vasile
12.	Gherman Ilie Ioan

13.	Gherman Ioan Zaharia
14.	Gherman Petre Luca
15.	Gherman Victor Onofrei
16.	Grădinar Dumitru Vasile
17.	Calancea Ilie Toader
18.	Coroamă Toader Leon
19.	Hacman Samuil Ioachim
20.	Hanu Ioan Nicolae
21.	Istrate George Ioan
22.	Istrate Maria Samuil
23.	Istrate Ioan Zaharia
24.	Istrate Ilie George

25.	Istrate Nicolae Dumitru
26.	Ignat Vasile Tănase
27.	Iliuț Toader George
28.	Iliuț Istrate Cosma
29.	Iliuț Toader George
30.	Iliuț Toader Nicolae
31.	Iliuț Ana Ilie
32.	Iliuț Nicolae Em.
33.	Isopel Toader Andrei
34.	Isopel Alexandru Ilie
35.	Bruja Chirilă Nicolae
36.	Mitric Zinovia Nicolae
37.	Mitric Ștefan Ioan
38.	Mitric George Sofronie
39.	Macreniuc Ana Axentie
40.	Macreniuc Vasile Filip
41.	Maxemiuc Ana Ioan
42.	Motrescu Vasile Gheorghe
43.	Nicorici Zaharia Vasile

44.	Nemet Grigore Iacob
45.	Osalcuic George George
46.	Pleșca Vasile George
47.	Pleșca Constantin Vasile
48.	Pleșca Dumitru George
49.	Pleșca Constantin Nicolae
50.	Plămadă Constantin Sofronie
51.	Poliucă Tănase Nicolae
52.	Poliucă Petrea Tănase
53.	Palade Iordachi Mihai
54.	Pauliuc George Vasile
55.	Percec Sofronie George
56.	Percec Vasile George
57.	Povoroznic Ioan Nicolae
58.	Rococean Anghel I.
59.	Tomniuc George Ioan
60.	Tuniac Aurel
61.	Ursache Toader Ioan
62.	Văcăraș Ioan Vasile

III. Morți în lagărele de muncă de pe țărmul Mării Albe

1.	Ambrus Ilie Vasile	17.	Mitric George Lazăr
2.	Ambrus Ioan Nichita	18.	Mitric Constantin Leon
3.	Bruja Grigore George	19.	Mitric George Ilie
4.	Bruja Toader	20.	Mitric Vasile
5.	Buta Petre Ioan	21.	Mitric Vasile Ioachim
6.	Câmpan Ilie Ioan	22.	Mitric Ilie Constantin
7.	Coroamă Vasile George	23.	Mitric George Alexandru
8.	Gatej Dumitru Constantin	24.	Motrescu Vasile Alexandru
9.	Gherman Ștefan Ioan	25.	Motrescu Zaharia Toader
10.	Gherman Constantin Ioan	26.	Motrescu Ioan Vasile
11.	Ghețeu Vasile George	27.	Percec Dumitru Ilie
12.	Iliuț Vasile Zaharia	28.	Percec Alexandru Nicolae
13.	Iliuț Zaharia Vasile	29.	Percec George Nistor
14.	Isopel Constantin Vasile	30.	Popiuc George Nicolae
15.	Istrate Dumitru Vasile	31.	Sliuc Ilie Doroftei
16.	Istrate Dumitru Leonte	32.	Solcan Nicolae Sofronie
		33.	Ursache Cozma Gavril

TOTAL 270

Aceste liste ne-au fost oferite spre publicare de Consiliul orașelului Crasna, raionul Storojineț.

Tabel incomplet cu persoane din comuna Igești, fostul județ
Storojineț

decedate în locurile deportării din 1941 și în lagărele de
muncă de la Onega, unde au fost trimise în 1944

1.	Baloșescul I.A.
2.	Buta E.A.
3.	Buta I.P.
4.	Buta M.C.
5.	Buta CA.
6.	Buta V.P.
7.	Buta V.I.
8.	Cercavschi A.V.
9.	Cercavschi T.V.
10.	Cercavschi S.T.
11.	Cozaciuc Cl.
12.	Cozaciuc S.T.
13.	Frunză D.G.
14.	Frunză D. Gh.
15.	Frunză D.C
16.	Frunză M.I.
17.	Frunză V.G.
18.	Frunză-Țancă E.M.
19.	Frunză-Țancă V.A.
20.	Frunză V. Gh.
21.	Gavrilescu E.V.
22.	Gavrilescu G.i.
23.	Gavrilescu I.I.
24.	Gavrilescu C.G.

25.	Grozavu A.C
26.	Grozavu G.I.
27.	Grozavu E.
28.	Grozavu M.G.
29.	Ionașcu V.P.
30.	Ionașcu A.A.
31.	Ionașcu M.A.
32.	Ionașcu A.V.
33.	Ionașcu O.A.
34.	Ionașcu R.C
35.	Ionașcu V.T.
36.	Îacoviță A.T.
37.	Îacoviță D.I.
38.	Îacoviță E.I.
39.	Lenta I.D.
40.	Lenta I.D.
41.	Loghin E.V.
42.	Loghin D.P.
43.	Loghin A.P.
44.	Loghin D.V.
45.	Loghin E.G.
46.	Loghin G.I.
47.	Loghin G.V.
48.	Loghin I. Gh.

49.	Loghin N.V.
50.	Loghin T.I.
51.	Loghin V.I.
52.	Luchian E.V.
53.	Luchian V.I.
54.	Luchian V.V.
55.	Lupașcu I.N.
56.	Lupașcu G.N.
57.	Martinescu G.O.
58.	Mușceac N.T.
59.	Paldi M.R.
60.	Pițu D.M.
61.	Pițu P.I.
62.	Pițu Ș.M.
63.	Preda V.I.
64.	Proțescu A.C.
65.	Scripa T.D.
66.	Scripa A.D.
67.	Scripa A.T.
68.	Scripa T.O.
69.	Scripa I.G.

70.	Scripa M.A.
71.	Sfințițchi M.A.
72.	Sfințițchi G.I.
73.	Sfințițchi M.G.
74.	Suhoverschi G.V.
75.	Teclean G.C
76.	Teclean V.G.
77.	Vlad G.G.
78.	Vlad G.I.
79.	Vlad M.V.
80.	Vlad M.V.
81.	Vlad T.I.
82.	Vlad-Sabie A.T.
83.	Vlad-Sabie M.D.
84.	Vlad-Sabie T.I.
85.	Unaurean M.V.
86.	Unaurean I I
87.	Zavelită V.G.
88.	Zavelită T.I.
89.	Grosu N.N.

Persoane din satul Stroiești, fostul județ Hotin,
persecutate de către organele stăpânirii sovietice

I. Deportați în 1941 în Siberia

1.	Eftemi Alexandru Leonte	10.	Șevciuc D-tru a Dăscăliței
2.	Alexandra, soție	11.	Vasâlca, soție
3.	Elena, fiică, n. 1924	12.	" Ilie, fiu
4.	" Paraschiva, fiică, n. 1927	13.	" Nicuță, fiu
5.	" Erast, fiu, n. 1929	14.	" Alexa, fiu
6.	" Ilie, fiu, n. 1935	15.	" Sârghea, fiu
7.	Nichitin Pintilie V.	16.	" Vasile, fiu
8.	" Sanda, soție	17.	" Anița, fiică
9.	" Vasile, fiu	18.	" Marița, fiică
		19.	" Zamfira, fiică

II. Întemnițați pe motive politice

1.	Nichitin Patraș V.	Condamnat la 10 ani închisoare pentru că a fost jandarm român
2.	Scripnic Nazarie I.	n. 1912, condamnat la 10 ani închisoare, fiind pârât că vorbea rău de puterea sovietică
3.	Șevciuc Vasile I.	n. 1903, ridicat pentru că la el s-a găsit un drapel românesc
4.	Țugui Nazarie Gh.	n. 1913, condamnat la 10 ani închisoare pentru că a fost jandarm român

III. Tineri trimiși forțat la F.Z.O. (colonii de muncă) în Donbas

Nr.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Ce soartă a avut
1.	Andrieș Serghei V.	1932	S-a întors la baștină
2.	Borșciuc Florea J.	1933	A stat 8 luni la închisoarea „Holodnaia gora” din Hartîz, pentru că a fugit de la F.Z.O.
3.	Burdajuc Ilie N.	1930	S-a întors. A murit acasă.
4.	Chelba Gheorghe N.	1932	S-a întors. A murit acasă.
5.	Cocervei Florea N.	1930	S-a întors. Trăiește în sat.
6.	Cocervei Andrei N.	1931	S-a întors. Trăiește în sat.
7.	Cocervei Ilie I.	1932	Trăiește în Donbas
8.	Cocervei Vasile I.		(?)
9.	Cosman Nicolae I.	1932	S-a întors. A murit acasă.
10.	Eftemi Florea Em.	1932	Trăiește în Donbas
11.	Eftemi Ilie Gh.	1933	S-a întors. A murit acasă
12.	Eftemi Ion I.	1932	S-a întors. A murit acasă.
13.	Formanciuc Ilie A.	1936	Din 1953 până în 1956 a lucrat la Uzina metalurgică din Enakievo. S-a întors. Locuiește în Stroiesti.
14.	Lipitiuc Ilie P.	1932	Mort în Donbas
15.	Nichitin Florea I.	1932	A lucrat 4 ani în Donbas. în mină și-a pierdut un picior. Locuiește în Stroiesti.
16.	Nichitin Arsenie A.	1934	A murit

17.	Nichitin Gheorghe A.	1939	S-a pensionat înainte de vreme din cauza rănilor primite în mină. Locuiește în or. Rubejnîi, reg. Lugansk
18.	Nichitin Vasile A.	1932	S-a întors. Locuiește în Stroiesti
19.	Nichitin Ilie A.	1936	S-a întors. Locuiește în Noua Suliță
20.	Nichitin Petru D.	1935	A rămas cu traiul în Donbas.
21.	Nichitin Alexei I.	1927	Trăiește
22.	Romaniuc Ilie V.	1932	Mort în mină în 1956.
23.	Țugui Gheorghe		
24.	Țugui Ilie N.		

E de menționat faptul că în timpul deportării în Siberia au murit de foame stroieștenii Dumitru, Vasâlca și Serghea Șevciuc, toți făcând parte dintr-o familie. Nici până astăzi nu se știe de soarta lui Vasile I. Șevciuc, condamnat la 10 ani de pușcărie pentru faptul că aștepta să se întoarcă românii în județul Hotin.

Lista a fost întocmită de prof. Grigore ROTARU

Tabel incomplet cu persoane din comuna Hreățca, fostul județ Dorohoi, reprimare de către organele stăpânirii sovietice

I. Deportați la 13 iunie 1941 în Siberia

1.	Aodăiță Aglaia	11.	Crețu Maria
2.	Aodăiță Gatrina	12.	Crețu Gheorghe
3.	Aodăiță Nicolai	13.	Crețu Victoria
4.	Aodăiță Vasile	14.	Dănilă Ion
5.	Ceahoreanu Constantin	15.	Lazăr Maria
6.	Ceahoreanu Maria	16.	Suveică Domnica
7.	Ceahoreanu Pachina	17.	Suveică Maria
8.	Crețu Gheorghe	18.	Ungurean Constantin
9.	Crețu (?), nevasta	19.	Ungurean Ileana
10.	Crețu Ileana	20.	Ungurean Maria

II. Ridicați la 13 septembrie 1944 și trimiși la munci silnice la Onega

1.	Aodăiței D.T.
2.	Bălan Vasile
3.	Bezuț Ilie
4.	Cazacu (?)
5.	Chirilă Nicolai
6.	Ciornohaci Mihai
7.	Cotiohol Toader
8.	Cuzuriu Gheorghe

9.	Crețu Petru Gh.
10.	Crețu Vasile M.
11.	Gheorghîțanu Nicolai
12.	Grigan Ion
25.	Muraru Vasile
26.	Ropceanu Simion
27.	Scripcaru Gheorghe
28.	Simion (?)

29.	Simion Zaharia
13.	Grigan Toader
14.	Grigorescu Constantin
15.	Grigorescu Ilie
16.	Guz Nicolai
17.	Iordache Nicolai
18.	Lupu Alexandru Gh.
19.	Lupu Gheorghe V.
20.	Lupu Ion V.

21.	Mânzatu Gheorghe
22.	Midvidi Mihai
23.	Midvidi Mihai D.
24.	Molniceanu Dumitru
30.	Teodorescu Ion
31.	Todârcă Mihai H.
32.	Tolocarui Mihai I.
33.	Toma Haraiambie
34.	Țântescu Petru D.

III. Fete din comuna Duse forțat la lucru la minele de cărbune din Donbas

1.	Aodăiței Ileana T.	7.	Tihon Ileana I.
2.	Crețu Saveta Șt.	8.	Tincu Aneta C.
3.	Grădinaru Lucia 1.	9.	Tincu Mandița C.
4.	Franț Leontina	10.	Todârcă Ileana I.
5.	Mânzatu Maria Gh.	11.	Tudosă Maria Gj.
6.	Midvidi Catinca V.	12.	Zaiț Artina V.
13. Zugravi Catinca V.			

Tabelul a fost întocmit de prof. Ion GHIVIREAC

Tragedia satului Proboțești din fostul județ Dorohoi

Populație

Anii	Numărul de locuitori
1930	2.026
1940	2.416
1947	780
1992	1.181

Tabel cu persoane deportate în 1940-1941

1.	Băhnărel Mihai	14.	Crihan Georgeta
2.	Băhnărel Maria	15.	Crihan Elena
3.	Băhnărel Veronica	16.	Crihan Valeria
4.	Băhnărel Petru	17.	Crihan Vasile
5.	Băhnărel Toader	18.	Crihan Verginia
6.	Bezede Gheorghe	19.	Crihan Verginica
7.	Brânzei Ion	20.	Crihan Victoria
8.	Ciubotaru Dumitru	21.	Găină Dumitru
9.	Conovaru Elena	22.	Găină Ion
10.	Conovaru Nicolae	23.	Onel Dumitru
11.	Crășmaru Ion	24.	Niculăiță Constantin
12.	Crihan Aglaia	25.	Prodan Catinca
13.	Crihan Dumitru	26.	Vițelaru Vasile

Persoane trimise la munci silnice în Karelia

1.	Bidașcu Gheorghe V.	10.	Enacache Ion
2.	Bidașcu Vasile V.	11.	Găinuță Vasile
3.	Bortică Ion G.	12.	Hacman Dumitru
4.	Botezatu Vasile P.	13.	Isac Gheorghe D.
5.	Crăciun Ilie P.	14.	Ivan Gheorghe Gh.
6.	Crețu Dumitru	15.	Munteanu Dumitru D.
7.	Crețu Vasile I.	16.	Neculăiță Nicolae I.
8.	Culiceanu Traian D.	17.	Onescu Ion I.
9.	Enacache Dumitru D.	18.	Neculăiță Nicolae V.
19. Strugăreanu Constantin Gh.			

Persoane împușcate la graniță

1.	Apetre Dumitru	4.	Munteanu Nicolae D.
2.	Conovaru Mihai N.	5.	Pavel Silvestru Gh.
3.	Mironescu Toader	6.	Pintelei Vasile V.
7. Zvâncă Petru			

Băieți luați la F.Z.O.

1.	Crihan Gheorghe C.	5.	Miclescu Gheorghe P.
2.	Cimpoșu Gheorghe M.	6.	Neculăiță Nicolae N.
3.	Aioane Gheorghe I.	7.	Nistor Mihai H.
4.	Găină Mihai Gh.	8.	Strugăreanu Gheorghe
9. Strugăreanu Gheorghe M.			

Fete mánate cu forța la minele de cărbune din Donbas

1.	Bidașcu Anica	15.	Ionel Elena V.
2.	Bortă Maria	16.	Isac Aneta
3.	Bortă Profira	17.	Josu Maria P. (12 ani)
4.	Bortă Saveta	18.	Fodorea Elena
5.	Cimpoeșu Aglaia	19.	Pavel Ana Gh.
6.	Crețu Eugenia	20.	Pavalache Victoria I. (15 ani)
7.	Crihan Maria D.	21.	Potcolină Elena
8.	Crihan Maria Gh.	22.	Roman Catinca
9.	Crihan Catinca	23.	Sprânceanu Oliana
10.	Crihan Elena	24.	Strugăreanu Profira
11.	Galan Haratina	25.	Topală Saveta
12.	Găină Aglaia	26.	Ursache Aglaia
13.	Găinuță Maria	27.	Zvâncă Maria Gh. (15 ani)
14.	Dumitraș Eugenia		

Condamnați în urma „deschiaburirii”

1.	Bidașcu Vasile C, n. 1893, cond. în 1947 la 8 ani de închisoare
2.	Brânzei Eugenie Gh., n. 1874, cond. în 1944 la 14 ani de închisoare
3.	Miclescu Gheorghe Gh. , n. 1892, cond. în 1946 la 6 ani de detenție

Morți de foame și tifos în 1947

1.	Bortă Dumitru	3.	Neculăiță Ana
2.	Făgurel Ana	4.	Neculăiță Dumitru

Morți pe front

1.	Crihan Dumitru, maior	28.	Ivănel Toader V., " - "
2.	Făgurel Gheorghe, subloc.	29.	Ivănel Vasile V., " - "
3.	Mărăndel Gheorghe, subloc.	30.	Ivănel Toader H., " - "
4.	Găină Vasile Gh., plutonier	31.	Isac Nicolae N., " - "
5.	Bortă Gheorghe Gh., sergent	32.	Josu Constantin Gh., " - "
6.	Crihan Adam V., sergent	33.	Josu Gheorghe G.,
7.	Găină Dumitru C, sergent	34.	Josu Petru T., " - "
8.	Josu Gheorghe D., sergent	35.	Josu Toader T., " - "
9.	Aniță Constantin, sl.	36.	Miclescu Dumitru, " - "
10.	Apetre Mihai D., " - "	37.	Miclescu Petru N.,
11.	Apetre Toader N., " - "	38.	Mironescu Gheorghe V., " - "
12.	Apetre Gheorghe D., " - "	39.	Molodianu Constantin I., " - "
13.	Andrușcă Ion C, " - "	40.	Niculăiță Ion I., " - "
14.	Bortică Gheorghe I., " - "	41.	Neculăiță Ion I., " - "
15.	Chifu Dumitru V., " - "	42.	Onescu Nicolae I., " - "
16.	Cimpoesu Const. Gh., " - "	43.	Pavel Gh. Gh., " - "
17.	Crihan Ion Gh., " - "	44.	Pavel Ion T., " - "
18.	Crihan Dumitru Gh., " - "	45.	Pavel Ion V., " - "
19.	Crihan Petru Gh., " - "	46.	Pintilei Ion A., " - "
20.	Costea Ion I., " - "	47.	Prodan Ion Gh., " - "
21.	Făgurel Adam C, " - "	48.	Pavel Gheorghe C, " - "
22.	Făgurel Adam N., " - "	49.	Sandu Dumitru, " - "
23.	Galan Gheorghe Gh., " - "	50.	Sprânceanu Petru, " - "
24.	Gherman Toader, " - "	51.	Strugăreanu Gheorghe, " - "
25.	Hergheligi Const., " - "	52.	Topală Ion I., " - "
26.	Hujei Ion P., " - "	53.	Ivancu Gheorghe I., " - "
27.	Ivănel Gheorghe V., " - "	54.	Isac Gheorghe, " - "

Persoane ce nu s-au întors din iadul stalinist al deportărilor,
lagărelor, închisorilor

1.	Băhnărel Petru	16.	Ciubotaru Dumitru
2.	Băhnărel Maria	17.	Crâșmari Ion
3.	Băhnărel Mihai	18.	Enacache Gheorghe
4.	Băhnărel Toader	19.	Găină Dumitru
5.	Băhnărel Verginia	20.	Găină Ion
6.	Bezade Gheorghe	21.	Ionel Dumitru
7.	Bortă Vasile	22.	Ionită Ion
8.	Brânzei Eugenie	23.	Niculăită Constantin
9.	Chifu Ion	24.	Paiamaru Vasile
10.	Conovaru Nicolae	25.	Pintilei Vasile
11.	Conovaru Elena	26.	Prodan Catinca
12.	Crihan Aglaia	27.	Tănase Adam
13.	Crihan Georgeta	28.	Tutunaru Dumitru
14.	Crihan Vasile	29.	Tutunaru Grapina
15.	Cimpoeșu Gheorghe	30.	Tutunaru Eugenia
31. Figure I Vasile			

Familii și persoane scoase abuziv din casele care au fost demolate din așa-zisa zonă de frontieră (800 m de la gardul de sârmă ghimpată) și din masivul colhozului

1.	Alupoae Petru
2.	Alupoae Aglaia
3.	Alupoae Alexandru P.
4.	Alupoae Maria P.
5.	Avasilca Gheorghe
6.	Avasilca Aglaia
7.	Avasilca Gheorghe Gh.
8.	Avasilca Elena Gh.
9.	Bezede Vasile
10.	Bezede Grapina
11.	Bezede Ion V.
12.	Bezede Dumitru V.
13.	Bezede Ana V.
14.	Bezede Maria V.
15.	Bezede Aglaia V.
16.	Burduja Constantin
17.	Burduja Marghioala
18.	Burduja Ion C.
19.	Burduja Gheorghe C.
20.	Burduja Constantin C.
21.	Burduja Adam C.
22.	Burduja Maria C.
23.	Burduja Aglaia C.
24.	Crăciun Ilie
25.	Crăciun Ana
26.	Crăciun Toader I.

27.	Crăciun Ilie I.
28.	Crăciun Nicolae I.
29.	Crețu Dumitru
30.	Crețu Anghelina
31.	Bidașcu Gheorghe (alt tată)
32.	Bidașcu Eugenia
33.	Crihan Dumitru
34.	Crihan Măndița
35.	Crihan Maria D.
36.	Crihan Aneta D.
37.	Crihan Virginia D.
38.	Crihan Dumitru D.
39.	Crihan Gheorghe D.
40.	Crihan Olina D.
41.	Enacache Dumitru
42.	Enacache Maria
43.	Enacache Dumitru D.
44.	Enacache Gheorghe D.
45.	Enacache Ion D.
46.	Enacache Adam D.
47.	Făgurel Vasile
48.	Făgurel Maria
49.	Făgurel Victor V.
50.	Făgurel Mihai V.
51.	Făgurel Alexandru V.
52.	Făgurel Zaharia

53.	Făgurel Ecaterina
54.	Făgurel Aurica Z.
55.	Făgurel Valeria Z.
56.	Făgurel Haralambie Z.
57.	Găină Nicolae C.
58.	Găină Ana
59.	Găină Ion
60.	Găină Olina
61.	Găină Maria
62.	Găină Dumitru
63.	Găină Saveta D.
64.	Găină Elena D.
65.	Găină Vasile D.
66.	Găină Gheorghe D.
67.	Găină Maria Gh.
68.	Galan Gheorghe
69.	Galan Haratina Gh.
70.	Galan Gheorghe Gh.
71.	Gobei Petru
72.	Gobei Maria
73.	Gobei Petru P.
74.	Gobei Maria P.
75.	Gobei Ana P.
76.	Darie Profira
77.	Hacman Petru
78.	Hacman Ana
79.	ionel Dumitru
80.	Ionel Maria

81.	Ionel Minu D.
82.	Ionel Elena D.
83.	Ionel Mihai D.
84.	Ionel Maria D.
85.	Ionel Eva D.
86.	Ilie Petru
87.	Ilie Ecaterina
88.	Ilie Constantin P.
89.	Ilie Maria P.
90.	Ilie Nicolae P.
91.	Ilie Victoria P.
92.	Ilie Elena P.
93.	Ilie Aneta P.
94.	Isac Nicolae
95.	Isac Ana
96.	Isac Dumitru N.
97.	Isac Mihai N.
98.	Isac Elena N.
99.	Isac Nicolae N.
100.	Isac Adam N.
101.	Ivănel Gheorghe V.
102.	Ivănel Haratina
103.	Ivănel Vasile
104.	Ivănel Anica
105.	Ivănel Vasile V.
106.	Ivănel Dumitru V.

107.	Ivănel Toader V.
108.	Ivănel Elena V.
109.	Ivănel Haralambie
110.	Ivănel Aglaia
111.	Ivănel Toader H.
112.	Ivănel Elena H.
113.	Ivănel Maria H.
114.	Luchian Gheorghe
115.	Luchian Elena
116.	Luchian Ion Gh.
117.	Luchian Elena Gh.
118.	Luchian Verginia Gh.
119.	Luchian Maria Gh.
120.	Crihan Dumitru
121.	Crihan Aneta
122.	Grădinaru Tănase
123.	Grădinaru Grapina
124.	Grădinaru Gheorghe T.
125.	Grădinaru Nicolae T.
126.	Grădinaru Mihai T.
127.	Grimișteanu Olina
128.	Molodianu Constantin
129.	Molodianu Eugenia
130.	Molodianu Saveta C.
131.	Molodianu Maria C.
132.	Molodianu Nina C.

133.	Mironescu Petru
134.	Mironescu Angela
135.	Mironescu Eugenia P.
136.	Mironescu Nicolae P.
137.	Mironescu Gheorghe P.
138.	Mironescu Silvestru P.
139.	Mărăndel Toader
140.	Mărăndel Raveca
141.	Mărăndel Mihai T.
142.	Mărăndel Gheorghe T.
143.	Mărăndel Vasile T.
144.	Mărăndel Constantin T.
145.	Mărăndel Maria T.
146.	Mărăndel Elena T.
147.	Mărăndel Ecaterina T.
148.	Munteanu Iorgu
149.	Munteanu Marfa
150.	Munteanu Natalia I.
151.	Munteanu Saveta I.
152.	Munteanu Ion I.
153.	Munteanu Dumitru
154.	Munteanu Floarea
155.	Munteanu Vasile D.
156.	Munteanu Nicolae D.
157.	Onescu Ion I.
158.	Onescu Elisaveta D.

159.	Onescu Zaharia 1.
160.	Onescu Gheorghe 1.
161.	Onescu Virginia 1.
162.	Onescu Valeria 1.
163.	Onescu Petru 1.
164.	Onescu Aglaia
165.	Onescu Aneta P.
166.	Onescu (?)
167.	Onescu (?)
168.	Onescu (?)
169.	Onescu (?)
170.	Onescu (?)
171.	Onescu (?)
172.	Palamaru Vasile
173.	Palamaru Grapina
174.	Pavel Ion
175.	Pavel Ilinca
176.	Pavel Profira 1.
177.	Pavel Eugenia 1.
178.	Pavel Ion 1.
179.	Pavel Aglaia 1.
180.	Pavel Saveta 1.
181.	Pavel Nicolae Gh.
182.	Pavel Ana Gh.
183.	Pavel Gheorghe A.
184.	Pavel Maria

185.	Pârtoae Ion
186.	Pârtoae Maria
187.	Pompos Vasile
188.	Pompos Victoria V.
189.	Pompos Maria V.
130.	Pompos Geneva V.
191.	Roman Iancu
192.	Roman Maria
193.	Roman Maria I.
194.	Roman Elena I.
195.	Roman Profira I.
196.	Roman Saveta I.
197.	Roman Gheorghe I.
198.	Roman Dumitru I.
199.	Rusu Vasile
200.	Sprânceanu Petru
201.	Sprânceanu Raveca
202.	Sprânceanu Elena P.
203.	Sprânceanu Ion P.
204.	Sprânceanu Gheorghe P.
205.	Sprânceanu Mihai P.
206.	Sprânceanu Adela P.
207.	Sprânceanu Nicolae
208.	Sprânceanu Victoria
209.	Sprânceanu Dumitru N.
210.	Sprânceanu Mihai N.

211	Sprânceanu Ion N.
212	Sprânceanu Nicolae N.
213	Sprânceanu Gheorghe N.
214	Sprânceanu Elena N.
215	Sprânceanu Gheorghe
216	Sprânceanu Natalia
217	Sprânceanu Haralambie Gh.
218	Sprânceanu Victoria Gh.
219	Sprânceanu Gheorghe Gh.
220	Sprânceanu Saveta Gh.
221	Sprânceanu Anghelina Gh.
222	Strugăreanu Ion
223	Strugăreanu Victoria
224	Strugăreanu Profira I.
225	Strugăreanu Fănica I.
226	Strugăreanu Haralambie I.
227	Strugăreanu Petru I.
228	Strugăreanu Leon I.
229	Strugăreanu Constantin I.
230	Strugăreanu Augustin
231	Strugăreanu Nicolae
232	Strugăreanu Maria
233	Strugăreanu Nicolae N.
234	Strugăreanu Maria N.
235	Strugăreanu Gheorghe N.
236	Strugărecifiu Dumitru

237	Strugăreanu Lucica
238	Strugăreanu Aurel
239	Strugăreanu Mihai
240	Strugăreanu Haralambie
241	Strugăreanu Aglaia
242	Strugăreanu Ion H.
243	Strugăreanu Maria N.
244	Străchinaru Nicolae
245	Străchinaru Maria
246	Străchinaru Nicolae N.
247	Străchinaru Maria N.
248	Străchinaru Gheorghe N.
249	Străchinaru Dumitru N.
250	Străchinaru Lucica N.
251	Străchinaru Aurel N.
252	Străchinaru Mihai N.
253	Vasilică Dumitru
254	Vasilică Anghelina
255	Vasilică Dumitru D.
256	Vasilică Eva D.
257	Vasilică Saveta D.
258	Vasilică Anghelina D.
259	Vasilică Elena D.
260	Vasilică Emil D.
261	Pentelei Nicolae
262	Pentelei Saveta N.

263	Pentelei Anghelina N.
264	Pentelei Ion N.
265	Pentelei Toader N.
266	Ursachi Anania
267	Ursachi Anghelina
268	Ursachi Anghelina A.
269	Ursachi Zinovia A.
270	Ursachi Mihai A.
271	Ursuleanu Anastasie
272	Ursuleanu Aglaia
273	Ursuleanu Eugenia

274	Ursuleanu Dumitru
275	Zvâncă Leon
276	Zvâncă Saveta
277	Zvâncă Maria L.
278	Zvâncă Toader L.
279	Zvâncă Saveta L.
280	Zvâncă Constantin L.
281	Zvâncă Gheorghe L.
282	Zvâncă Mihai L.
283	Zvâncă Virqinia L.

Având în vedere faptul că Proboteștii erau împărțiți în cătune, că evacuarea unor cetățeni a avut loc de două ori - în 1940 și 1941, precum și în 1944-1952 - mulți dintre cei scoși abuziv din zona de graniță nu s-au mai întors, ci au rămas în părțile satului ce s-au pomenit dincolo de gardul de sârmă ghimpată, părți numite Racovăț, Poiana, Palanca.

Familii refugiate și refugiați în România

1	Aursulese Ion
2	Aursulese Maria
3	Aursulese Georgeta
4	Aursulese Emilia
5	Botezatu Panaite
6	Botezatu Maria
7	Botezatu Nicolae
8	Botezatu Anghelina
9	Botezatu Mihai N.
10	Botezatu Dina N.
11	Anastasei Constantin
12	Agapi Haralambie
13	Agapi Marghioala
14	Agapi Aneta H.
15	Agapi Nicolae H.
16	Apetre Dumitru
17	Apetre Profira
18	Apetre Gheorghe D.
19	Apetre Elena D.
20	Apetre Maria D.
21	Apetre Aglaia D.
22	Andrieș Gheorghe
23	Andrieș Maria
24	Andrieș Aglaia Gh.

25	Andrieș Mihai Gh.
26	Andrieș Anica Gh.
27	Andrieș Saveta Gh.
28	Andrieș Marița Gh.
29	Apetre Minu T.
30	Apetre Anica
31	Apetre Gheorghe Gh.
32	Apetre Lucreția
33	Apetre Petru
34	Apetre (?)
35	Apetre (?)
36	Andrușcă Elena
37	Andrușcă Maria
38	Apetre Petru
39	Andrușcă Petru
40	Azăpcîioae Petru
41	Botezatu Dumitru Gh.
42	Botezatu Ion V.
43	Bortă Dumitru D.
44	Bortă Gheorghe V.
45	Burlacu Ion P.
46	Burlacu Ecaterina
47	Burlacu Gheorghe
48	Burlacu Victoria

49	Burlacu Adam
50	Burlacu Saveta
51	Burlacu Mihai A.
52	Burlacu Dumitru A.
53	Burlacu Ion
54	Burlacu Anica
55	Burlacu Ana I.
56	Burlacu Ion I.
57	Burlacu Gheorghe I.
58	Burlacu Victoria I.
59	Burlacu Haralambie
60	Burlacu Catrina
61	Burlacu Victoria H.
62	Burlacu Gheorghe H.
63	Bidașcu Ion
64	Bidașcu Zinovia
65	Bidașcu Ion I.
66	Bidașcu Eugenia I.
67	Bortă Gheorghe D.
68	Băhnărel Dumitru Gh.
69	Băhnărel Maria
70	Băhnărel Petru D.
71	Băhnărel Oliana D.
72	Băhnărel Lucica
73	Alexandroae Gheorghe
74	Alexandroae Elena
75	Alexandroae Vasile Gh.

76	Alexandroae Ion Gh.
77	Bucătaru Alexandru
78	Bucătaru Elena
79	Bucătaru Alexandru
80	Bucătaru Gheorghe A.
81	Bidașcu Constantin
82	Bezede Ion
83	Bezede Saveta
84	Bezede Ion I.
85	Bezede Aglaia I.
86	Bezede Nicolae I.
87	Bezede Leonora I.
88	Bezede Gheorghe I.
89	Bezede Maria I.
90	Bidașcu Nicolae
91	Bidașcu Aglaia
92	Bidașcu Constantin N.
93	Bidașcu Maria N.
94	Bidașcu Elena N.
95	Bidașcu Gheorghe V.
96	Bidașcu Elena
97	Botezatu Gheorghe
98	Botezatu (?)
99	Botezatu (?)
100	Botezatu (?)
101	Botezatu (?)
102	Brânzei Eugen

103	Brânzei Maria
104	Brânzei Aglaia E.
105	Brânzei Aneta E.
106	Brânzei Adam E.
107	Brânzei Toader E.
108	Boniș (?)
109	Boniș (?)
110	Boniș (?)
111	Boniș (?)
112	Căruntu Toader
113	Căruntu Saveta
114	Căruntu Mihai T.
115	Căruntu Saveta T.
116	Botezatu Vasile
117	Botezatu Grapina
118	Botezatu Emil V.
119	Botezatu Viorel V.
120	Ceahlău Dumitru
121	Ceahlău Maria
122	Ceahlău Ion D.
123	Ceahlău Petru D.
124	Ceahlău Constantin
125	Ceahlău Aglaia
126	Crihan Constantin
127	Crihan Gheorghe C.
128	Crihan Anghelina Gh.
129	Crihan Gheorghe Gh.

130	Crihan Adela Gh.
131	Crihan Gheorghe Gh.
132	Crihan Elena
133	Crihan Constantin Gh.
134	Crihan Gheorghe Gh.
135	Crihan Maria Gh.
136	Crihan Mihai N.
137	Crihan Lucica N.
138	Crihan Gheorghe N.
139	Crihan Ecaterina N.
140	Crihan Olimpia N.
141	Crihan Nicolae N.
142	Crihan Ion I.
143	Crihan Saveta
144	Crihan Dumitru I.
145	Crihan Oliana
146	Crihan Verginia I.
147	Crihan Aglaia
148	Crihan Gheorghe T.
149	Crihan Verginia T.
150	Crihan Măndița T.
151	Crihan Victoria T.
152	Crihan Maria T.
153	Crihan Traian T.
154	Crihan Gheorghe V.
155	Crihan Maria
156	Crihan Constantin V.

157	Crihan Ana C.
158	Crihan Constantin C.
159	Crihan Anghelina C.
160	Crihan Dumitru C.
161	Crihan Haritina
162	Crihan Mihai
163	Crihan Gheorghe A.
164	Crihan Profira
165	Crihan Mihai Gh.
166	Crihan Elena Gh.
167	Crihan Aglaia Gh.
168	Culiceanu Ion
169	Culiceanu Gheorghe
170	Botezatu Gheorghe V.
171	Botezatu Anghelina
172	Botezatu Zaharia Gh.
173	Culiceanu Eugen
174	Culiceanu Elena
175	Culiceanu Constantin E.
176	Culiceanu Dumitru E.
177	Bidașcu Anghelina
178	Bidașcu Ion
179	Bidașcu Eugenia
180	Bidașcu Nicolae
181	Bidașcu Gheorghe
182	Chifu Marghioala
183	Ghifu Gheorghe

184	Chifu Constantin
185	Chifu Margareta
186	Chifu Elena
187	Chifu Rodica
188	Chifu Elena T.
189	Chifu Gheorghe T.
190	Chifu Elena
191	Chifu Victoria Gh.
192	Chifu Vasile Gh.
193	Chifu Verginia Gh.
194	Chifu Dumitru
195	Chifu (?)
196	Chifu (?)
197	Chifu Ion
198	Chifu Anghelina
199	Chifu Victoria I.
200	Chifu Anghelina I.
201	Chifu Vasile
202	Chifu Vasile V.
203	Chifu Maria V.
204	Chifu Elena V.
205	Chifu Nicolae
206	Chifu Anica
207	Crețu Vasile V.
208	Crețu Aglaia
209	Crețu Ion V.
210	Crețu Nicolae V.

211	Crețu Elena V.
212	Crețu Gheorghe V.
213	Crețu Maria V.
214	Crețu Zaharia V.
215	Crețu Veronica V.
216	Cimpoeșu Gheorghe V.
217	Cimpoeșu Aglaia
218	Cimpoeșu Anica Gh.
219	Cimpoeșu Constantin Gh.
220	Cimpoeșu Vasile A.
221	Cimpoeșu Aglaia
222	Cimpoeșu Profira V.
223	Cimpoeșu Gheorghe V.
224	Cimpoeșu Ion Gh.
225	Cimpoeșu Aglaia
226	Cimpoeșu Mihai I.
227	Cimpoeșu Gheorghe I.
228	Condurache Minu
229	Condurache Saveta
230	Condurache Maria M.
231	Condurache Aneta M.
232	Condurache Mihai M.
233	Condurache Gheorghe M.
234	Costea Minu
235	Costea Verginia
236	Costea Traian M.
237	Costea Adrian M.

238	Costea Vladimir M.
239	Brânzși Nicolae
240	Cobelea Dumitru
241	Cobelea Anica
242	Cobelea Dumitru D.
243	Cobelea Mihai D.
244	Costea Ion 1.
245	Costea Adam 1.
246	Crâșmaru Constantin
247	Crâșmaru Aglaia
248	Crâșmaru Mihai C.
249	Crâșmaru Gheorghe C.
250	Crâșmaru Valeria
251	Clohner Ion N.
252	Dăscălescu Mihai D.
253	Dăscălescu Dumitru D.
254	Dăscălescu Maria
255	Dăscălescu Ion D.
256	Dăscălescu Maria D.
257	Dăscălescu Mihai 1.
258	Dăscălescu Maria M.
259	Dumitraș Vasile
260	Dumitraș Maria
261	Dumitraș Oleana V.
262	Dumitraș Verginia V.
263	Dumitraș Eugenia V.
264	Dumitraș Victoria V.

265	Dumitraș Maria V.
266	Dorobanțu Gheorghe T.
267	Dorobanțu Aglaia
268	Dorobanțu Mihai Gh.
269	Dorobanțu Haralambie Gh.
270	Dorobanțu Maria Gh.
271	Dorobanțu Georgeta Gh.
272	Enacache Anghelina
273	Enache Ion
274	Enache Anghelina
275	Enache Petru I.
276	Enache Eugenia I.
277	Enache Maria
278	Enacache Maria Iordache
279	Enacache Stela I.
280	Enacache Petru 1.
281	Enacache Aglaia
282	Enacache Mihai P.
283	Enacache Elena P.
284	Enacache Ion
285	Enacache Aglaia
286	Enacache Pandica 1.
287	Enacache Ion 1.
288	Fedor Nicolae
289	Făgurel Nicolae D.
290	Făgurel Dumitru
291	Făgurel Haratina

292	Făgurel Eugenia D.
293	Făgurel Adela D.
294	Făgurel Mihai D.
295	Făgurel Iosif D.
296	Florea Vasile 1.
297	Făgurel Dumitru
298	Făgurel Anica
299	Făgurel Aglaia D.
300	Făgurel Dumitru D.
301	Făgurel Gheorghe P.
302	Făgurel Ana
303	Făgurel Eugenia Gh.
304	Făgurel Emil Gh.
305	Făgurel Gheorghe Gh.
306	Făgurel Hareta Gh.
307	Făgurel Viorica Gh.
308	Făgurel Dumitru 1.
309	Făgurel Gheorghe 1.
310	Făgurel Petru
311	Făgurel Gheorghe Gh.
312	Filer Minu
313	Filer Aglaia
314	Filer Vasile M.
315	Filer Mihai M.
316	Găină Vasile
317	Găină Elena
318	Găină Nicolae V.

319	Găină Gheorghe V.
320	Găină Constantin
321	Găină Ana
322	Găină Petru C.
323	Găină Gheorghe C.
324	Găină Dumitru C.
325	Găină Victoria C.
326	Găină Constantin C.
327	Găină Gheorghe N.
328	Găină Victoria H.
329	Găinuță Ion Gh.
330	Găinuță Ana Gh.
331	Găinuță Elena Gh.
332	Găinuță Gheorghe Gh.
333	Găinuță Elena
334	Găinuță Elena Gh.
335	Găinuță Ion Gh.
336	Găinuță Dumitru J.
337	Găinuță Minu T.
338	Găleată Mihai
339	Găleată Aglaia
340	Găleată Miliodora M.
341	Grigoriu Gheorghe
342	Grigoriu Aglaia
343	Grigoriu Gheorghe Gh
344	Grigoriu Viorica Gh.
345	Grigoriu Nedelca Gh.

346	Grigoriu Olica Gh.
347	Gâsculescu Dumitru
348	Gâsculescu Anghelina
349	Gâsculescu Maria D.
350	Hergheligi Gheorghe
351	Hergheligi (?)
352	Hergheligi (?)
353	Gherasim Ion
354	Gherasim Maria
355	Hujei Nicolae
356	Hujei Verginia
357	Hujei Dumitru N.
358	Hujei Constantin N.
359	Florea Elena
360	Ioniță Adam
361	Ioniță Aglaia
362	Ioniță Dumitru A.
363	Ioniță Aglaia A.
364	Ioniță Ion
365	Ioniță Maria
366	Ioniță Constantin I.
367	Ioniță Alexandru I.
368	Ioniță Profîra I.
369	Ilaș Maria
370	Ilaș Vasile V.
371	Ilaș Maria V.
372	Ilaș Pachița

373	Ilaș Gheorghe	400	Isac Gheorghe C.
374	Ilaș Vasile I.	401	Isac Dumitru
375	Ilaș Saveta V.	402	Isac Leonora
376	Ilaș Elena V.	403	Isac Ion D.
377	Ilaș Maria V.	404	Isac Saveta D.
378	Ilaș Lucica V.	405	Isac Anica D.
379	Ilaș Veronica V.	406	Isac Gheorghe D.
380	Ilaș Aglaia V.	407	Isac Ion
381	Ilaș Constantin T.	408	Isac Casandra
382	Ilaș Gheorghe I.	409	Isac Petru I.
383	Ilaș Elena Gh.	410	Isac Gheorghe
384	Ilaș Ion Gh.	411	Ivancu Ion I.
385	Ilaș Mihai Gh.	412	Ivancu Mihai I.
386	Ilaș Emilia Gh.	413	Ivancu Maria I.
387	Ilaș Verginia Gh.	414	Ivancu Grigore I.
388	Isac Gheorghe V.	415	Ivancu Eugenia I.
389	Isac Zenovia	416	Ivan Gheorghe
390	Isac Gheorghe Gh.	417	Ivan Maria
391	Isac Vasile	418	Ivan Gheorghe Gh.
392	Isac Aglaia	419	Ivan Elena Gh.
393	Isac Adam V.	420	Ivan Maria Gh.
394	Isac Dumitru V.	421	Ibănișteanu Maria N.
395	Isac Ion V.	422	Josu Dumitru
396	Isac Vasile V.	423	Josu (?)
397	Isac Constantin	424	Josu (?)
398	Isac Ortața C.	425	Josu (?)
399	Isac Adam C.	426	Josu Vasile

427	Josu Anghelina
428	Josu Ion V.
429	Josu Vasile V.
430	Josu Toader V.
431	Josu Saveta V.
432	Josu Ion T.
433	Josu Petru T.
434	Lăzărescu Rița
435	Lăzărescu Aurelia
436	Lăzărescu Margareta
437	Luchian Constantin
438	Luchian Raluca
439	Luchian Victoria C.
440	Malasincu Nicolae
441	Malasincu Petru
442	Malasincu Aglaia
443	Malasincu Valeria P.
444	Malasincu Maria P.
445	Malasincu Lucica P.
446	Malasincu Adam
447	Malasincu Saveta
448	Malasincu Constantin A.
449	Malasincu Aglaia A.
450	Matei Adam
451	Matei Maria
452	Matei Adam A.
453	Matei Constantin A.

454	Miclescu Gheorghe T.
455	Miclescu Aglaia
456	Miclescu Victoria Gh.
457	Miclescu Gheorghe Gh.
458	Miclescu Mihai Gh.
459	Miclescu Profira Gh.
460	Miclescu Eugenia Gh.
461	Miclescu Nicolae R.
462	Miclescu Oliana
463	Miclescu Verginia N.
464	Miclescu Oliana N.
465	Miclescu Valeria N.
466	Miclescu Georgeta N.
467	Miclescu Maria N.
468	Miclescu Toader V.
469	Miclescu Anghelina
470	Miclescu Victoria T.
471	Miclescu Valeria T.
472	Miclescu Ion T.
473	Mironescu Ecaterina
474	Mironescu Adam
475	Mironescu Mihai
476	Mironescu Zaharia
477	Mironescu Maria
478	Mironescu Gheorghe
479	Mironescu Saveta
480	Găinuță Aglaia

481	Găinuță Ion D.
482	Josu Constantin
483	Josu Aglaia
484	Josu Maria C.
485	Josu Verginia C.
486	Niculăiță Maria
487	Niculăiță Saveta D.
488	Niculăiță (?)
489	Niculăiță (?)
490	Miclescu Ortanța
491	Miclescu Gheorghe Gh.
492	Miclescu Daniel Gh.
493	Niculăiță Gheorghe Gh.
494	Niculăiță Dumitru V.
495	Niculăiță Pațica
496	Niculăiță Maria
497	Mironescu Ion V.
498	Miclescu Constantin V.
499	Miclescu Profira D.
500	Mironescu Vasile Gh.
501	Mironescu Maria I.
502	Mironescu Constantin I.
503	Nistor Mihai A.
504	Nistor Haralambie V.
505	Nistor Victoria
506	Nistor Verginia H.
507	Nistor Maria H.

508	Olaru Maria T.
509	Olaru Maria Gh.
510	Pantea Gheorghe
511	Pantea Saveta
512	Pantea Dumitru
513	Pantea Victoria
514	Pavel Gheorghe I.
515	Pavel Aglaia
516	Pavel Ion Gh.
517	Pavel Anghelina Gh.
518	Pavel Saveta Gh.
519	Pavel Maria Gh.
520	Pavel Valentina Gh.
521	Pavel Valeria Gh.
522	Pavel Vasile V.
523	Pavel Saveta V.
524	Pavel Gheorghe V.
525	Pavel Ion T.
526	Pavel Dumitru I.
527	Pavel Anica
528	Pavel Anghelina D.
529	Pavel Ecaterina D.
530	Pavel Ion D.
531	Pavel Ion D.
532	Pavel Vasile D.
533	Pavel Dumitru V.
534	Pavel Ana I.

535	Pavel Aurel D.
536	Pavel Mihai D.
537	Pavel Ion C.
538	Pavel Gheorghe C.
539	Pelin Ion
540	Pelin Elena
541	Pelin Elena I.
542	Pelin Ion I.
543	Pelin Gheorghe I.
544	Pelin Petru I.
545	Pelin Toader I.
546	Pelin Traian I.
547	Pelin Mihai I.
548	Pelin Haralambie I.
549	Pavel Ion I.
550	Palamaru Gheorghe
551	Palamaru Ion Gh.
552	Palamaru Olina
553	Palamaru Gheorghe I.
554	Palamaru Ion I.
555	Pomârleanu Petru
556	Pomârleanu Vasile
557	Pentelei Adam Gh.
558	Pentelei Aneta I.
559	Pentelei Ion A.
560	Pentelei Gheorghe A.
561	Pentelei Vasile A.

562	Pentelei Adam N.
563	Pentelei Elena
564	Pentelei Elena A.
565	Pentelei Maria A.
566	Pentelei Nicolae D.
567	Pentelei Profira N.
568	Potcolină Adam
569	Potcolină Saveta
570	Potcolină Gheorghe
571	Potcolină Victoria
572	Potcolină Elena Gh.
573	Potcolină Gheorghe Gh.
574	Pompos Nicolae
575	Pompos Elena
576	Pompos Adam
577	Pompos Gheorghe
578	Prelipceanu Dumitru
579	Prelipceanu Ana
580	Pompos Gheorghe N.
581	Pompos Aglaia
582	Pompos Victoria Gh.
583	Pompos Eugenia Gh.
584	Pompos Mihai Gh.
585	Pompos Elena Gh.
586	Prelipceanu Constantin
587	Prelipceanu Elena
588	Prelipceanu Gheorghe C.

589	Prelipceanu Nicolae
590	Prelipceanu Marghioala
591	Prelipceanu Victoria
592	Prelipceanu Dumitru
593	Prelipceanu Adela
594	Prelipceanu Saveta D.
595	Prelipceanu Valeria D.
596	Pompos Dumitru V.
597	Prisacaru Iostiță
598	Prisăcaru Maria
599	Prisacaru Vasile
600	Prisăcaru Saveta
601	Prisăcaru Ana V.
602	Prisăcaru Vasile V.
603	Prisăcaru Ion
604	Prisăcaru Maria
605	Prodan Ioana
606	Prodan Toader
607	Prodan Gheorghe
608	Prodan Anghelina
609	Prodan Lucreția
610	Prodan Maria
611	Prodan Fănica
612	Prodan Anica
613	Pupăză Gheorghe Gh.
614	Pupăză Victor
615	Pupăză Victoria

616	Pupăză Adela
617	Pupăză Victor
618	Puscasu Gheorghe T.
619	Puscasu Ruxandra
620	Puscasu Toader T.
621	Petrescu Adam
622	Petrescu Suzana
623	Petrescu Petru A.
624	Petrescu Elena
625	Petrescu Georgeta
626	Răută Maria
627	Răuță Adam D.
628	Sandovici Augustin
629	Sandovici Suzana
630	Scripcaru Andrei
631	Scripcaru Adela
632	Scripcaru Mihai A.
633	Străchinaru Dumitru
634	Străchinaru Elena
635	Străchinaru Dumitru D.
636	Străchinaru Constantin D.
637	Străchinaru Elena
638	Străchinaru Petru
639	Străchinaru Ion
640	Străchinaru Mihai
641	Străchinaru Gheorghe P.
642	Strugăreanu Vasile

643	Strugăreanu Maria
644	Strugăreanu Victoria V.
645	Strugăreanu Aneta V.
646	Strugăreanu Maria V.
647	Sprânceanu Veronica V.
648	Spătaru Maria D.
649	Schiopu Vasile
650	Schiopu Maria
651	Stefanache Gheorghe
652	Stefanache Titi
653	Stefanache Fani Gh.
654	Stefanache Lucica Gh.
655	Ștefănescu Mihai C.
656	Tutunaru Nicolae
657	Tutunaru Arghira
658	Tutunaru Verginia
659	Tutunaru Elena
660	Tutunaru Ion
661	Urdeanu Ion
662	Vasilică Gheorghe C.
663	Vasilică Constantin C.
664	Vasilică Emilia
667	Vitelaru Anghelina
668	Vitelaru Gheorghe V.
669	Vitelaru Constantin V.
670	Vitelaru Adam
671	Vitelaru Adam Gh.

672	Vitelaru Victoria Gh.
673	Vitelaru Verginia A.
674	Vitelaru Maria A.
675	Sprânceanu Vasile D.
676	Sprânceanu Oliana
677	Sprânceanu Mihai V.
678	Sprânceanu Maria V.
679	Zvâncă Elena
680	Zvâncă Ion
681	Zvâncă Oliana
682	Zvâncă Dumitru
683	Zvâncă Gheorghe
684	Zvâncă Adela
685	Zvâncă Verginia
686	Zvâncă Victoria
687	Zvâncă Toader
688	Zvâncă Oleana
689	Zvâncă Zaharia T.
690	Zvâncă Ion T.
691	Zvâncă Dumitru T.
692	Zvâncă Valeria T.
693	Zvâncă Viorica T.
665	Vasilică Ion
666	Vitelaru Vasile
667	Vițelarii Anghelina
668	Vițelaru Gheorghe V.
669	Vițelarii Constantin V.

670	Vițelaru Adam
671	Vițelaru Adam Gh.
672	Vițelaru Victoria Gh.
673	Vițelaru Verginia A.
674	Vițelaru Maria A.
675	Sprânceanu Vasile D.
676	Sprânceanu Oliana
677	Sprânceanu Mihai V.
678	Sprânceanu Maria V.
679	Zvâncă Elena
680	Zvâncă Ion
681	Zvâncă Oliana

682	Zvâncă Dumitru
683	Zvâncă Gheorghe
684	Zvâncă Adela
685	Zvâncă Verginia
686	Zvâncă Victoria
687	Zvâncă Toader
688	Zvâncă Oleana
689	Zvâncă Zaharia T.
690	Zvâncă Ion T.
691	Zvâncă Dumitru T.
692	Zvâncă Valeria T.
693	Zvâncă Viorica

E de menționat faptul că în 1940 o parte din satul Probotești a rămas acolo de sârma ghimpată, în România. Acolo, în Racovaț adică, după ce a fost trasată frontiera, au rămas circa 30 de case și un număr de până la 125-130 oameni.

Listele au fost întocmite de *Gheorghe PAVEL*, președintele Societății veteranilor de război din regiunea Cernăuți „TRICOLORUL”, ajutat fiind cu bunăvoință de proboteștenii Mihai Aursulesei, Victoria Crihan-Apreutesei, Anghelina Pavel-Bidașcu, Aglăița Aioanei, Mihai Vasilică, Mihai Niculaiță, Victoria Păvălache-Găină, Maria Zvâncă-Crihan, Aneta Băhnărel-Mărăndel.

OAMENI ȘI LOCURI

Cea de a opta minune

*Maria TOACĂ,
colaboratoare la ziarul regional „Zorile Bucovinei” din Cernăuți*

Multe griji și pasiuni mărunte ne sustrag în prezent de la nenumăratele probleme ale vieții, care merită să fie luate în seamă. Necumpănitele emoții și griji pentru lucruri numai în aparență majore nu ne lasă timp nici energie pentru cele veșnice, de la care germinează viitorul. Pare un lucru firesc că la vârsta de șapte ani copilul merge la școală, iar peste o lună-două începe să silabisească primele cuvinte, să rotunjească literele. Ne-am obișnuit atât de mult cu acest proces inevitabil, încât nu simțim necesitatea sau curiozitatea de a afla ce se ascunde după paravanul acestei magnifice intrări în universul literelor și cifrelor. Cu atât mai puțin ne preocupă gândul că ar putea interveni un accident imprevizibil, care să deregleze rotația benefică a acestui fenomen, statornicit în viața noastră.

Cu toate acestea, surprerea temeliei lui a început mai demult. Și dacă încă nu s-a ruinat cu totul, apoi e numai datorită oamenilor care o mențin, cimentând-o cu dragostea și buna lor voință. Or, e de mirare că în condițiile actuale, în școlile noastre procesul de instruire continuă să se desfășoare la cel mai înalt nivel. Un moment și mai surprinzător mi-a oferit întâlnirea cu doamna Elena Calancea, învățătoare la Liceul „Mihai Eminescu” din Carapciu. Deși ultimii bani ce i-a primit pentru muncă au fost 48 de grivne în septembrie 1997 (iar aceste rânduri sunt scrise în martie 1998) și

10 grivne în luna februarie, cu o demnitate de invidiat ea rămâne captivată de școală din cauza mării sale dragoste față de copii. La capătul tunelului obscur luminează ochisorii copiilor, atât de curioși și dornici de a cunoaște. Dacă mai sunt asemenea învățători, și ei, fără îndoială, există în majoritatea școlilor, apoi e greu de găsit personalități mai vrednice de cuvintele filosofului grec Sofocle: „Minuni mai mari ca omul nu-s”. La cele șapte minuni ale antichității s-ar putea adăuga încă una, modelată

În negura necazurilor vieții noastre de la sfârșitul mileniului doi și întrupată din eroismul de a lucra cu dăruire de sine, indiferent de recompensa materială.

Desigur, nu la tot pasul se întâlnesc învățători asemenea doamnei Elena Calancea, înzestrați cu har pedagogic ce se revarsă în talazuri de frumusețe și iubire pentru copii. Precum, nu toți care lucrează în școală se bucură în aceeași măsură de respectul și atașamentul elevilor. Cel mai banal lucru ar fi fost s-o descos pe doamna Calancea despre secretele prin care modelează cunoștințele și sufletele elevilor ei. Cu atât mai

mult, cu cât dumneai este o personalitate nu numai în mediul pedagogilor, ci foarte îndrăgită și ca interpretă a cântecului popular românesc. Totuși, merită să fie cunoscuți vectorii morali care-i mențin verticalitatea în aceste vremuri obsedate de umilință.

— Îmi pare rău de copii, mă doare inima când văd în ce greutate au fost aruncați pe neprins de veste... Acum în clasa întâi am 27 de elevi, adunați din patru sate. Mulți părinți l-au rugat pe director să le înscrie micuții anume în clasa mea, deoarece și ei mi-au fost elevi mai demult.

Poate de aceea îmi este atât de scumpă această clasă. Deși e foarte greu să lucrezi cu un număr atât de mare de copii, veniți la școală absolut nepregătiți, până la Anul Nou am trecut Abecedarul, am început programa pentru clasa a doua, căci ciclul primar va dura numai trei ani.

Dragostea învățătoarei se manifestă nu numai prin vorbe blânde, ci mai mult prin ore suplimentare de muncă. Pentru a reuși să facă față cerințelor programei, și-a jertfit și zilele libere de sâmbătă, îi reține pe copii suplimentar după lecții. Niciodată nu ridică vocea la copii, deși se consumă la lecții până la extenuare.

Nu știu dacă mai sunt învățători care să facă consultații cu părinții, dându-le recomandări cum să le ajute copiilor la învățătură. Astfel, doamna Calancea consideră că recuperează golurile din activitatea de odinioară, când acești părinți au fost elevii ei. Fiind responsabilă de organizarea întrunirilor raionale a învățătorilor claselor întâi, îi agită pe colegi să muncească cu ingeniozitate, dacă-și iubesc neamul și limba maternă. Cei sceptici pot să reproșeze că în ziua de azi nu există romantici care-și consumă timpul și forțele numai de dragul întremării spirituale. Dar de dragul cărui profit doamna Calancea a căutat prin România abecedare și caiete speciale pentru caligrafie, cărți de povești pentru facilitarea însușirii alfabetului, a insistat, împreună cu alți colegi, ca studierea limbii ucrainene în clasa întâi să rămână la stadiul oral?

— Dispunem de un abecedar ucrainean foarte interesant. Însă, am considerat că numai după ce vor învăța să citească în limba maternă elevii vor fi în stare să facă față limbii ucrainene în scris. Îmi pare bine că am fost înțeleși la Ministerul învățământului al Ucrainei.

În topul preferințelor doamnei Calancea, după munca cu elevii care, de fapt, e o stare permanentă a existenței ei, prevalează activitatea artistică. Printre elevi se simte ca într-o livadă înflorită primăvara, fiind încălzită de inocența lor dinafară. Dragostea

sătenilor o simte atunci când cântă pentru sufletele lor amărâte. Așa s-a întâmplat și într-o sâmbătă de februarie, când a prezentat în fața lor o dare de seamă a activității artistice. Îi pare rău că n-a reușit să evite momentele de tristețe, să vadă numai zâmbete în sală.

Cântecul ei despre mamă poate fi ascultat numai cu lacrimi în ochi.

Într-o lungă vacanță de iarnă o fetiță a tot plâns că îi este dor de învățătoare, până când mamă-sa a dus-o la școală ca s-o vadă. Mai face după asemenea întâmplări să căutăm minuni prin antichitate, dacă le avem, deși regretabil de puține, chiar alături de noi? Sau poate sunt mai multe, însă trecem cu ochii închiși și inima insensibilă pe lângă ele...

Ansamblul de dansatori din Toporăuți la Muzeul satului din Cernăuți

Talent și dăruire sufletească

*Prof. Ion BÂNDIU,
primarul comunei Mahala*

Viitorul și fericirea fiecărui om depind în mare măsură de alegerea profesiei. Un pas greșit la început de cale poate să-l nefericească pe oricare pentru toată viața. Elena Nandriș din Ostrița-Mahala a făcut o alegere reușită în această privință.

Deși n-a fost nici pe departe prevăzătoare în pledoaria ei pentru profesie, care valorează puțin în ziua de azi, ea n-are motive să se plângă de soartă. Mai întâi de toate, pentru că și-a găsit vocația în viață, fapt ce l-a deschis orizonturi largi pentru îndeplinirea lucrului preferat și pe măsura puterilor creatoare. Astfel, munca fiindu-i izvor de satisfacție, ea le aduce multă bucurie și oamenilor din preajmă.

Din 1979, anul când a absolvit școala de cultură din Cernăuți, și până în 1989 a lucrat în calitate de șefă a căminului cultural din Ostrița. Sătenii își amintesc și acum de acea perioadă, dominată de înviiorarea vieții culturale. Deși Elena Nandriș se afla la începutul carierei profesionale și nu avea experiență în munca cu oamenii, ea a reușit să pună pe roate activitatea artiștilor amatori, să ne lanseze talentele populare în raion și în centrul regional. După zece ani de muncă însuflețită întru prosperarea culturii satului, Elena Nandriș a preluat șefia la grădinița de copii din Ostrița. Dar firea neastâmpărată, pasiunea pentru muzică au adus-o până la urmă la locul cel mai potrivit vocației ei - la școală.

Din 1992 doamna Nandriș predă copiilor unul din cele mai îndrăgite obiecte. Or, lecțiile de muzică sunt așteptate cu nerăbdare de elevi, mai cu seamă, de când au o învățătoare înzestrată cu harul cântecului, care le transmite comorile moștenite de la mama ei, Maria Bujeniță, unchiul Ștefan Budnic și alți rapsozi ai satului. Doamna Nandriș are grijă ca în repertoriul celor trei grupuri vocale și al grupului de dansatori pe care le-a înființat în școală să includă perle folclorice din tezaurul ostricenilor, iar manifestările

organizate cu prilejul diferitelor sărbători să decurgă sub însemnul tradițiilor și obiceiurilor locale. Un profesor de muzică pentru a obține rezultatele dorite e nevoit să lucreze suplimentar cu elevii, poate mai mult decât colegii de alte profiluri. Succesele, dublate de aplauze, se obțin greu, în urma unei munci meticuloase, nu numai cu elevii, dar și asupra propriei desăvârșiri. Activitatea amatoricească a elevilor școlii din Ostrița-Mahala a fost apreciată la festivaluri raionale și la concursuri regionale. În anul 1996 colectivul folcloric îndrumat de Elena Nandriș a fost distins cu o diplomă a Festivalului „Florile dalbe”, organizat de Societatea de cultură românească „Mihai Eminescu”.

Profesorii de muzică din școlile românești din regiunea Cernăuți întâmpină multe dificultăți din cauza lipsei de manuale, a literaturii metodice și a programelor corespunzătoare. Doamna Nandriș s-a străduit să facă rost de multe cărți de teoria muzicii, iar ceea ce nu găsește în cărți învață de la colegii săi mai cu experiență, cum este talentatul profesor de la școala medie din Mahala, Mihai Sainciuc. Un izvor viu de inspirație prezintă pentru învățătoare bătrânii satului, purtătorii nemuritoarelor tradiții românești. Multe cântece, dansuri populare sunt preluate de la horele satului, nunți și alte petreceri. Ca și în anii când lucra la căminul cultural, doamna Nandriș a rămas sufletul tuturor manifestărilor festive, animatoarea iscusită a vieții culturale. Și fiii ei, Ion și Marian, posedă un fin auz muzical și evoluează adeseori alături de mama lor. Deși Elena Nandriș s-a încadrat în munca pedagogică de vreo șase ani, activitatea ei în școală este foarte apreciată de colectivul cabinetului metodic al secției raionale Noua Suliță pentru învățământ. Lecțiile doamnei Nandriș pot servi drept model pentru alți profesori; ea se pricepe să stimuleze interesul elevilor pentru muzică, este un talentat organizator al activităților extrașcolare. Ea este un pedagog devotat școlii și, grație vocației, este în stare să descopere și să cultive noi talente.

O clipă n-a uitat că e român

*Dragoș TOCHIȚĂ
muncitor forestier, gospodar din Pătrăuții de Sus, raionul
Storjineț*

La Cupca, sat de pe valea Șiretului, sat în care s-au așezat cândva și harnici români ardeleni, amestecându-se cu populația locală, s-a născut la 14 martie 1926 Lazăr Furnică, un om de bine, un om ce n-a uitat că e român până la ultima-i suflare. Mamă-sa a fost o femeie de serviciu pe la niște funcționari și Lazăr a fost rodul unui păcat al ei din tinerețe, căci tată n-a avut băiatul. Copilăria și-a petrecut-o la Cupca. Încă la o vârstă destul de fragedă a început să se deosebească de alți copii prin istețime și prin setea de cunoaștere. A absolvit cu mențiune școala primară din sat, condusă de directorul Ungureanu, apoi, în 1937, a susținut examenele de admitere la Liceul „Regele Ferdinand” din Storjineț, unde a fost înmatriculat ca elev.

În 1940 a fost silit să-și întrerupă studiile secundare, căci atunci în nordul Bucovinei a fost instaurată puterea sovietică, iar personalul liceului s-a evacuat în România. Le-a reluat cu aceeași sânguință în 1941, după reinstalarea autorităților românești în zonă. La liceul din Storjineț a învățat până atunci în martie 1944, ajungând până în clasa a VII-a. Și din nou acest teritoriu a nimerit sub stăpânirea sovietică...

Chiar în aceeași primăvară s-a încadrat, la îndemnul unor cunoscuți, în învățământ. La început a fost numit învățător la școala primară din Cireș. În 1945 a fost mutat în satul vecin Budineț în calitate de director școlar. Ca urmare a unui denunț a fost arestat și aruncat după gratii. După trei luni, fiind achitat, și-a căutat de lucru în cadrul unei organizații raionale din Hliboca. În 1948 s-a decis să se întoarcă în învățământ. Cererea i-a fost aprobată și el, Lazăr Furnică, devenea atunci director-adjunct al școlii de 7 ani din Pătrăuții de Jos.

În 1949 a fost transferat, ca director, la școala din satul său natal, iar în 1951 i s-a încredințat postul de director adjunct al școlii din Iordănești.

A fost apoi directorul școlii de 7 ani din Suceveni, a revenit iarăși la Iordănești, a preluat, în 1956, funcția de director al școlii

din Răchitna, iar în 1959 se afla deja în fruntea școlii-internat de handicapați din Ropcea.

În cele din urmă, Lazăr Furnică s-a stabilit cu traiul în satul său natal Cupca, unde trăia singură măicuța-i bătrână. Acolo, în 1961, i s-a propus să conducă colectivul didactic și tot el a grijit ca pentru școala medie generală din Cupca să fie construit un local nou și spațios.

Din 1971 până în 1973 a exercitat funcția de director al școlii de 8 ani din Ursoaia, apoi a fost director-adjunct la școala serală din Crasna. În ultimii ani ai vieții a predat cursuri de limba latină la liceul ucrainean din Volcineții-Vechi.

A fost membru al P.C.U.S., dar din rândurile partidului a fost exclus pentru „naționalism burghez român”, pentru sentimente ce, chipurile nu-l făceau cinste unui „pedagog sovietic”.

A mai fost dat afară din serviciu pentru că într-un muzeu școlar de istorie, orânduit de el, a expus un certificat de școlarizare, având pe un timbru chipul regelui Mihai.

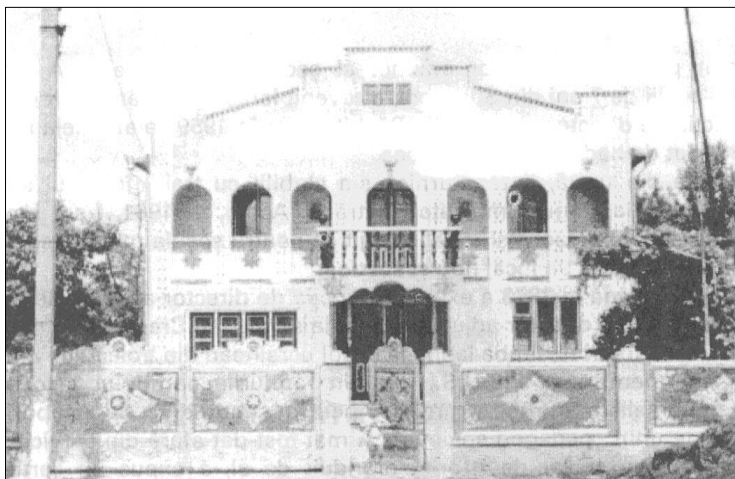
În timpul activității sale pedagogice, Lazăr Furnică și-a perfecționat mereu cunoștințele. A absolvit Școala Normală din Cernăuți și, prin corespondență, Facultatea de istorie a Universității din capitala Bucovinei.

A lucrat aproape în toate satele românești de pe valea Șiretului și-a sădit în inimile învățăceilor săi dragostea de neam, de glie, de graiul matern, de portul național. A fost acolo sufletul acțiunilor culturale, valorificatorul neînfricat al datinilor și tradițiilor populare. A sprijinit cu înflăcărare, în primăvara anului 1989, acțiunile legate de fondarea Societății de cultură românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, numărându-se ulterior printre sprijinatorii și activiștii ei fideli. Alături de intelectuali de seamă de la Cernăuți, a militat cu toată energia pentru trezirea conștiinței naționale la românii nord-bucovineni. Este primul român din regiunea Cernăuți, care a apărut în presa sovietică din perioada restructurării gorbacioviste cu materiale despre masacrarea, la Fântâna Albă, a românilor din satele de pe valea Șiretului.

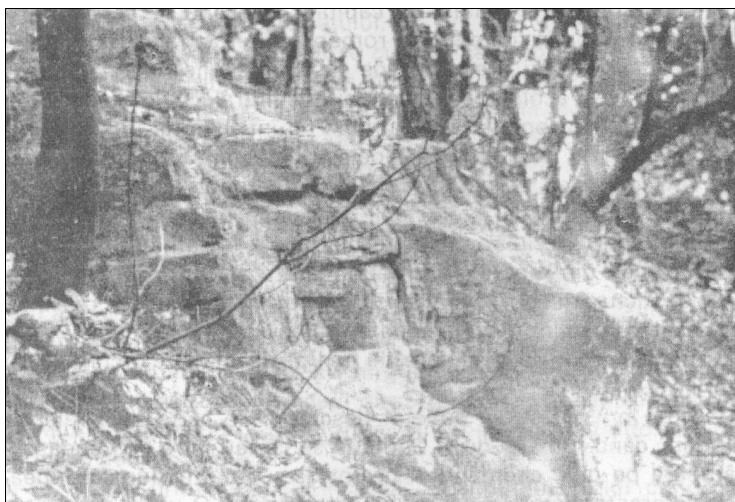
Tot el s-a aflat printre inițiatorii manifestărilor de omagiere de la 1 aprilie 1991 a victimelor staliniste de la 1 aprilie 1941

A fost un om onest, cu sufletul deschis ca o carte de înțelepciune. Se mârnea adânc când românii de la Cernăuți se certau între ei. Venea la oraș și-i mai astâmpăra pe unii, chemându-i pe toți la unitate națională. Iubea faptele întru consolidarea noastră ca neam. Iubea adevărul. O viață a căutat dreptate pentru românii aserviți regimului sovietic. Și nici o clipă n-a uitat că e român. Și

român a rămas până în ceasul morții, care i-a sosit într-o zi de august a anului 1994.

O casă de gospodari din satul nouăsulițean Tărășăuți

Ruinele cetății medievale ȚEȚINA din apropierea Cernăușilor de azi

Muncă pasionată și vocație pedagogică

*Romeo TOPORCEANU,
profesor la gimnaziul „Ion Neculce” Din Boian-Hlișița,
raionul Noua Suliță*

În îndelungata mea activitate de pedagog, în timpul căreia am exercitat diferite funcții și am muncit în mai multe școli din diverse localități, am avut parte de colegi de breaslă bine pregătiți, omenoși, săritori la nevoie. Probabil profesia de dascăl, de învățător, de modelator al caracterelor copiilor este datorită de însuși Atotputernicul Dumnezeu acelor puțini chemați, care, în pofida vitregiei vieții pământești, își consacră forțele spirituale și fizice celei mai nobile, mai înălțătoare misiuni-educației și instruirii generației în creștere.

Departate sunt de gândul de a face comparații cu alte profesii, zic doar că profesia de pedagog este în câștig. Această îndeletnicire omenească este strâns legată de Bunul Dumnezeu. Să nu uităm că Dumnezeu, văzând suferințele, nenorocirile, ignoranța și fărădelegile oamenilor, l-a trimis pe unicul său Fiu – Iisus Hristos pe pământ, și El a devenit a cunoscut vreodată omenirea, Iisus Hristos nu numai că a instruit, ci, prin exemplul său, le-a arătat oamenilor singura cale demnă de urmat. Învățătorul Iisus a întemeiat creștinismul, învățătura ce dănuiește 2000 de ani și care va trăi cât lumea, fiindcă este întrutotul bazată pe iubire.

În munca noastră de zi cu zi ne străduim ca principiul dragostei, al bunului simț, al înțelegerii dintre pedagogi și elevi, pedagogi și părinți să prevaleze asupra altor metode de lucru. Trinitatea învățător-elev-părinte constituie vectorul central în activitatea noastră școlară. Ne bucurăm nespus de mult când părinții ne vizitează, împărțind cu noi atât bucuriile, cât și grijile, frământările și greutățile întâlnite pe făgașul creșterii și educării propriilor odrasle. Cei mai mulți părinți înțeleg corect necesitatea instruirii de timpuriu a copiilor. Chiar și deviza organizației obștești „Renașterea”, care activează în cadrul gimnaziului nostru, ne învață: „Ceea ce copilul deprinde, adultul nu. uită”. În ultimul timp este des citată Biblia. Cred că e un lucru just și voi veni și eu la rândul-mi cu un citat ce se referă la cele spuse până acum. Înțeleptul biblic Sirah ne povățuiește: „Ai feciori? învață-i pe ei să încovoie din pruncie grumazul lor”. Din păcate, se mai întâlnesc părinți, care datorită dragostei excesive și nesăbuite pentru propriii copii, nu reacționează la observațiile pedagogilor și refuză să asculte sfaturile lor bune. Numai când greșelile copiilor lor devin evidente, atunci părinții încep să se gândească că ar trebui să-i îndrepte, să-i corecteze. Dar de multe ori este deja prea târziu. De aceea, repet, este necesar ca instruirea și educația copiilor să înceapă cât mai de timpuriu.

E la modă acum să ne plângem că trăim în vremuri tulburi, că salariul mizer nu ne permite un trai cât de cât îndestulător. Dar când oare pedagogul a trăit numai din leafă? Oare plata cea mai mare nu e lumina izvorâtă din adâncul sufletului și întipărită în ochii foștilor noștri elevi? Poate fi oare evaluată mulțumirea atât de firească, curată și sinceră de pe chipurile aproape îngerești ale micuților din clasele primare? De aceea cred că în pofida tuturor greutăților materiale majoritatea covârșitoare a pedagogilor a rămas să muncească, să-și ducă crucea hărăzită de Hristos, să continue misiunea nobilă a profesiei. Cine se îndoiește de acest adevăr, îl sfătuiesc să privească atent în ochii învățătorilor. Despre o asemenea persoană aș dori să relatez în continuare. Este vorba despre doamna Veronica Zvarici, profesoară de valeologie și protecția sănătății.

De mai bine de două decenii, după absolvirea Institutului pedagogic „Alec Russo” din Bălți, Basarabia, își începe activitatea didactică.

Serioasă, statornică, competentă, cinstită și harnică, Veronica Zvarici este întotdeauna gata de a veni în ajutorul elevilor și a colegilor de muncă. La prima vedere, obiectul pe care îl predă s-ar părea că este secondat în planul învățământului, dar, făcând cunoștință mai îndeaproape, poți constata contrariul. Acest obiect școlar li se predă elevilor din clasa a V-a până în a XI-a doar de câțiva ani încoace și cuprinde aproape toate laturile vieții umane. Cert este că organismul sănătos se formează din fragedă copilărie, dar se cimentează în timpul adolescenței, adică în vremea școlarizării. Valeologia este chemată să răspundă problemelor legate de modificările din organism. Adică, despre caracteristicile fiziologice ale organismului tânăr, dacă se deosebește el oare de cel al adultului? Care sunt deosebirile dintre sexe în diferite etape de dezvoltare a organismului și în perioada adolescenței? Ce se întâmplă cu organele și sistemele organismului? Cum se dezvoltă aparatele respirator și cardiovascular, sistemul osteoarticular, cel endocrin etc.? Ce putem face, cu posibilitățile noastre, pentru a deveni robuști, puternici, echilibrați din punct de vedere neuropsihic? Ce se întâmplă în organismul nostru când învățăm, când intelectul nostru este des solicitat, când facem sport? Au vreo influență factorii fizici, chimici sau biologici asupra organismului tânăr? Și în ce constau aceste influențe, cum trebuie să le facem favorabile dezvoltării noastre armonioase?

Pe parcursul anilor doamna Zvarâci și-a perfecționat măiestria predării, îmbinând mai multe metode speciale. Cineva a spus că pentru a da elevilor o scânteie de cunoștințe, învățătorul trebuie să posede un ocean de cunoștințe. Aceste cuvinte o caracterizează anume pe profesoara Zvarici. Muncind cu elevii, se perfecționează și ea însăși, studiază particularitățile pedagogiei și psihologiei. Severă la prima vedere, ea știe să se apropie de copii. Folosește diverse materiale atât luate din literatura specială, artistică, din filme, emisiuni televizate, presa periodică, cât și din viața cea de toate zilele. Pentru ridicarea interesului elevilor față de valeologie, utilizează și materiale didactice, care include tăblițe,

scheme, diagrame. Materialul didactic este ales în funcție de vârsta copilului, de interesele lui individuale.

Exercițiile, textele selectate, testele alcătuite deseori cu concursul celor mai buni elevi, discuțiile individuale și colective contribuie la buna însușire a temelor. Obiectul în cauză este strâns legat de interacțiunea dintre om și natură, om și mediul ambiant, om și ecologie.

Sub supravegherea și indicațiile doamnei Zvarici, elevii din clasele superioare pregătesc comunicări pe diferite teme, cum ar fi, bunăoară, „Tânărul față-n față cu mediul ambiant”, „Organismul tânăr în lupta cu substanțele toxice”, „Lumina ochilor - un bun de mare preț”, „Igiena pielii”, „Păstrarea dinților”, „Ținuta noastră vestimentară”, „Respirația - unul din factorii principali ai sănătății”, „Alimentarea rațională”, „Ce înseamnă a te odihni”, „Somnul” etc. Conținutul satisfăcător al acestor lucrări ale elevilor scoate în relief frământările adolescenței, problemele cu care se confruntă generația în creștere. Toate acestea îi oferă profesoarei Zvarici posibilitatea de a-și cunoaște mai bine discipolii.

La o ședință a consiliului pedagogic dumneaei s-a destăinuit colegilor că copiii de azi se maturizează mai repede, că se observă o oarecare accelerare în dezvoltarea acestora atât în plan fiziologic, cât și în plan psihic și intelectual. De aceea doamna Zvarici acordă o atenție deosebită muncii cu fetele. Ea dă dovadă de mult tact, tandrețe, sinceritate, gingășie feminină. În fața fetelor ea se prezintă ca o mamă bună, înțelegătoare, dar și exigentă și severă. Dragostea profesoarei pentru elevi se manifestă și prin grija ce o poartă pentru conduita și modul de comportare a lor nu numai la lecții, ci și în afara lor. La rândul lor, elevii o respectă, o iubesc, îi sunt recunoscători.

Anul trecut în cadrul gimnaziului „Ion Neculce” din Boian a avut loc întrunirea raională a profesorilor de valeologie și ocrotirea sănătății și vieții copiilor. Profesoara Veronica Zvarici a predat în clasa a VIII-a tema „Alimentarea rațională a omului”. Oaspeții au dat o înaltă apreciere măiestriei pedagogice, metodelor întrebuintate, modului de a preda lecția în deplină concordanță cu activitatea elevilor.

Au fost menționate buna pregătire profesională a doamnei Zvarici, precum și receptivitatea de care au dat dovadă elevii.

În cadrul întrunirii metodice s-a desfășurat și o acțiune în afara orelor de curs pe tema „SIDA și narcoticele - biciul secolului”, la care și-au dat concursul elevii claselor a VIII-a -a XI-a. Rolurile prezentatorilor au fost repartizate în așa fel, ca mai lesne să poată fi înțeleasă paguba ce o aduc oamenilor narcoticele, alcoolul, tutunul. Ca oaspeți de onoare gimnaziul a avut în acea zi pe câțiva medici din localitate și din centrul regional, care, în cuvântările lor, au mulțumit gimnaziștilor și membrilor corpului didactic pentru osteneala depusă în pregătirea lecției-model și 'a unei interesante acțiuni extrașcolare. Medicii au dat sfaturi practice referitoare la aceste vicii, au povestit lucruri folositoare pentru elevi. Au fost deosebit de interesante comunicările profesoarei Olga Pânzaru, psiholog-practician al gimnaziului, și a profesoarei Svetlana Haucă, director-adjunct pentru munca instructivă.

Evident, doamna Veronica Zvarici se bucură de o stimă binemeritată și în rândurile colegilor. Am avut prilejul s-o vizitez și acasă. Gospodăria și-o ține într-o rânduială și curățenie exemplară. Cum spune proverbul - jupâneasa ține casa. Împreună cu soțul, Viorel, un bun și priceput gospodar, crește și educă doi copii - fiica, Daniela, care se află în preajma absolvirii Liceului pedagogic din Cernăuți, și fiul, Gheorghe, elev în clasa a VII-a.

Doamna Veronica Zvarici s-a învrednicit de titlul de profesor superior. Paralel cu munca zilnică din cadrul gimnaziului este preocupată de studierea metodelor avansate de predare a lecțiilor de valeologie și ocrotire a sănătății. Dumneaei dispune de o bibliotecă personală dotată cu bibliografia și materialele necesare în muncă. Cu toate preocupările și grijile ce le are, reușește să mențină buna dispoziție. Este o optimistă și prin aceasta contribuie pozitiv la realizarea unui scop nobil - cel de a păstra și de a purta lumina binelui întru modelarea tineretului studios.

Satul de la confluența Siretului cu Sirețelul

*Prof. Toader NICOLAEVICI,
primarul comunei Suceveni*

Pe parcursul existenței sale multisekulare satul nostru a purtat mai multe denumiri. Între 1431-1520 este atestat în documentele moldovenești cu denumirea de Tomișii, apoi, între 1520-1892, - cu cea de Tomești. În 1892 satul de la confluența Siretului cu Sirețelul apare în documentele oficiale sub denumirea de Suceveni-vel-Tomești. Denumirea curată de Suceveni apare din 1900. Dar în 1946 ea a fost în mod arbitrar schimbată de către organele stăpânirii sovietice în Șirokaia Poleana. Abia în 1993, în urma unui referendum local satul revine la tradiționalul toponim Suceveni.

Suprafața acestui sat nord-bucovinean cu populație românească este de 17 km², populația lui fiind de numai 1.600 oameni. Se crede că satul a apărut anume la confluența numitelor râuri datorită faptului că solurile aici sunt mai fertile, că pădurile, apele și relieful prielnic le-au dat posibilitate oamenilor din cele mai vechi timpuri să-și găsească aici hrană și adăpost. Mărturie a vechimii acestei așezări sunt cioburile de ceramică găsite în diferite locuri, cele patru cimitire și faptul existenței a încă două biserici până la aceea în care se slujește în prezent. În apropierea satului, în Corhană, se găsește un loc, numit Horodiște, care este luat sub ocrotirea satului, dar care până în prezent este necercetat. Se știe numai că acel loc e împrejmuț cu un gard din bârne și cu un șanț adânc. Acest loc fortificat e acoperit în prezent cu un strat de pământ.

Mihail Brofman, fost profesor la școala din sat prin anii '70, povestea că în adolescența dumnealui a avut ocazia să citească o carte rară, în care era descris trecutul a 300 de localități bucovinene. Tot acolo era inserată și istoria Sucevenilor. Se sublinia, deci, că după bătălia din Codrii Cosminului de la 26 octombrie 1497, întorcându-se spre Suceava, Ștefan cel Mare și oștenii săi au poposit și pe valea dintre cele două Șireturi.

Împrejurimile l-au încântat pe viteazul domn, din care cauză le-ar fi și propus unora ca să se așeze cu traiul pe aceste meleaguri. Această informație o confirmă vechile nume ce au predominat în sat: Ursu, Lupu, Groza, Grigoraș ș.a., nume des întâlnite în oastea lui Ștefan cel Mare. Însă la 1497 satul deja exista! Pentru prima dată satul nostru este atestat documentar în 1431 cu toponimul Tominții (după Costăchescu, Doc, I, 318). Iar în 1490 (după Bogdan, Documente de arhivă. Moldova sec. XV, II, 127) se spune: „... un sat pe Sirețel anume Tominții, unde a fost Dragomir Patruzeci de pâre și Șandru”. Deja în 1520 satul Tomești (nu Tominții!) împreună cu alte sate, precum Cupca, Pătrăuții, Terebiecea ș.a., se aflau pe moșia mănăstirii Putna. Într-un document din 1742 se spune că satul nostru era la acea vreme o simplă seliște: „Tomeștii pe Săret din gios, de Cupca, la Suceava, săliște fără oameni” (Bogdan, Sămile, 223). Se mai știe că anume în acea perioadă s-au înăsprit relațiile dintre Austria, Turcia și Rusia, care vroiau să-și întărească dominația politică în Balcani. Dacă în 1742 satul nostru era o •seliște fără locuitori, înseamnă că el a fost pustiit în urma unor lupte crâncene dintre marile puteri.

Gospodăria țărănești

După anexarea părții de nord-vest a Moldovei de către Austria, satul nu s-a evidențiat mai prin nimic. Fiind așezat departe de centrele industriale și căile comerciale, Sucevenii încetul cu încetul s-au transformat într-o localitate uitată de toți. Și numai spre sfârșitul secolului al XIX-lea în sat au început să apară unele elemente noi, mai progresiste, ca împroprietărirea țăranilor cu pământ, vinderea surplusurilor din producția agricolă la piață, folosirea în agricultură a grasului (un fel de cultivator), a treierătoarei cu cai, a batozei.

Un rol important în istoria satului Suceveni l-au jucat învățătorul Păuș și preotul Strijac. Acești oameni energici au găsit limbă comună în rezolvarea multor probleme sociale. În perioada 1880-1890 în Acestea, ca o râie, sărăceau sătenii și așa oropsiți. Școala (care a fost deschisă în 1880) și biserica (când a fost construită prima biserică nu se știe) au început lupta împotriva abuzului de alcool. Anume alcoolul pe mulți l-a făcut să-și piardă casele, pământul, iar unii, îndemnați de șarpele verde, au nimerit după gratiile pușcăriilor. Un alt viciu care trebuia dezrădăcinat era vrajba dintre săteni din cauza unor porecle supărătoare. Până la urmă s-a ajuns la concluzia că unele nume de familie trebuiau schimbate. Deci, numele de familie Ursu, Lupu, Mutu, Lungu au fost toate schimbate în Sucevan. De atunci numele Sucevan domină în Sucevenii de la confluența Șiretului cu Sirețelul. Dar și acum se mai spune din cine se trage cutare sau cutare Sucevan. De exemplu: Sucevan Gheorghe a lui Ion a lui Ilie a Ursuleanului; Sucevan Ilie a lui Toader a lui Ilie a Lupului etc. Învățătorul Păuș și preotul Strijac s-au pus luntre și punte pentru școlarizarea copiilor. Umblând din casă în casă și îndemnând părinții să-și dea copiii la carte, ei a obținut încrederea sătenilor. Numărul elevilor în anul școlar 1899/1900 era deja de peste 60.

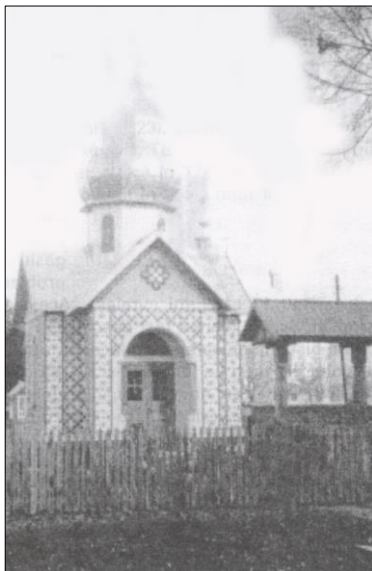
Printre primii elevi ai acestor înflăcărați s-au aflat Sucevan (Ursu) Vasile, Ungurean (Dabâca) Vasile, Hrinco Vasile, frații Grigoraș, care au absolvit studii superioare și au jucat un rol remarcabil în procesul de întregire a Țării, în desfășurarea reformei agrare din 1922, în construirea primului local școlar la Suceveni și în ridicarea economiei și culturii satului.

Anii celui de-al doilea război mondial, apoi și regimul bolșevic au provocat satului răni care nici astăzi nu se închid. Zeci de familii au fost deportate în Kazahstanul de Nord, zeci de familii s-au refugiat în România, casele gospodarilor au rămas părăsite, 80 la sută din stodoarele țăranilor de aici au fost dărâmate și luate la colhoz. Bărbații tineri au fost prinși și duși cu forța în Donbas sau în Karelia, la munci silnice. Blestemata noapte de 13 iunie 1941 a înscris cea mai neagră pagină din istoria satului, căci anume atunci Sucevenii s-au umplut de bocetele, vaierele și blestemele celor ridicați pentru a fi trimiși pe drumul morții. Aceștia au fost mânați ca vitele spre Hliboca.

Apoi, goi, flămânzi și fără să li se spună pentru ce, au fost aruncați într-un deșert al Kazahstanului ca să moară de foame și frig. Puțini au mai avut norocul de a-și mai revedea baștină, iar numărul românilor din această comună martirizați de către bolșevici s-a ridicat la 109!

În perioada dezghețului sufletesc gospodarii satului au ridicat în amintirea celor rămași pentru vecie în îndepărtata străinătate o frumoasă capeliță și un mormânt frățesc.

Sucevenii se socot astăzi un sat cu un potențial economic mediu. Faima acestui sat au dus-o departe de hotarele lui poetul Arcadie Suceveanu, doctorul în

Capelița ridicată în memoria victimelor staliniste

științe matematice Vasile Sucevan, doctorul în științe biologice Grigore Frătăucean, candidatul în științe teologice Vasile Sauciu. Mulți absolvenți ai școlii medii din sat, școală cu predarea în limba română, au urmat studii superioare și medii de specialitate, activând în diferite domenii ale economiei naționale.

Situat pe valea dintre Șiret și Sirețel, Sucevenii se împart în câteva cătune. Tomești este cătunul dinspre Cupca și se crede că denumirea i se trage de la primul locuitor, pe care l-ar fi chemat Toma. Celelalte cătune se numesc: Țarina, Cot, Laz, Bahna. Mai există și un loc numit Strâmtura. Se zice că într-una din luptele cu turcii, moldovenii l-ar fi strâmtorat aici pe ostașii sultanului, obținând astfel o strălucită victorie. Un alt loc - Cornul sau Cornetul, având o suprafață de 140 hectare, a fost trecut în mod arbitrar în anii colectivizării în proprietatea satului vecin, Cupca. În proprietatea satului a trecut locul numit Brădet, care este împădurit și are o suprafață de 70 hectare.

Copii în port național românesc

Cele mai răspândite nume de familie în satul nostru sunt următoarele: Sucevan, Frătăucean, Buriă, Șcrobanet. Au dispărut, însă, cu desăvârșire vechile nume de familie Groza, Grigoraș, Ursu, Lupu ș.a. Familiile locuiesc compact pe anumite coturi ale satului, cum ar fi Cotul Burlenilor, Cotul Scrobanișenilor, Cotul Frătăcuceniilor, Cotul Sucevenilor etc. Pe timpuri fiecare cot își avea fântâna sa, iar aceste fântâni s-au păstrat până în prezent.

Portul național la Suceveni nu este încă neglijat. Din costumul popular fac parte cămașa albă, bundița, cojocelul cu dihori și perzian, ȋțarii, cizmele înalte, căciula țurcănească. Dar analizând mai atent piesele vestimentare, se poate observa că uzoarele bărbătești sunt foarte simple. Chiar și portul femeiesc se deosebește, printr-o oarecare modestie, de costumele populare din satele învecinate.

Locuitorii satului Suceveni sunt porecliți de către cei din satele megieșe cârlănari. Porecla este justificată, fiindcă sucevenilor le cam plăcea odată să fure berbeci unul de la altul. De unii s-a prins porecla de „Iancic”. Fiind demult pălimar și dascăl la biserica din sat, Ion Siminovici când se amețea, îi plăcea sași zică nu Ion, ci Ian. Între purtătorii numelui de familie Amari cea mai răspândită poreclă este „Turcul”. Unul din strămoșii acestora să fi fost un mare fumător. Și dacă luleaua nu-l pica din gură nici ziua, nici noaptea, oamenii l-au zis că fumează ca turcul. Unii locuitori ai satului s-au învrednicit de porecla de „Moscal”. Străbunii acestora erau veniți din părțile Ardealului și purtau pantaloni. Din această cauză au fost numiți nemți sau moscali. Unora, deși sunt români de viță veche, li se zice lipoveni. La Suceveni pe timpuri erau foarte puțini pomi fructiferi. Și numai un singur om din sat avea pomet. Din această cauză a fost poreclit „Lipovan”. Fiindcă pe atunci numai lipovenii din Fântâna Albă erau considerați drept grădinari dintre cei mai iscusiți, precum au rămas și până în zilele noastre.

Suflet deschis către oameni

Dumitru COVALCIUC

În vara anului 1996, pe la mijlocul lui august, eram invitat, de conducerea Societății Scriitorilor Bucovineni, la Suceava, pentru a participa la o acțiune comemorativă. Reprezentam scriitorii români din nordul Bucovinei și locul întâlnirii fusese fixat, la o anumită oră, pe Zamca, în strada Nicolae Milescu, la „REMCET GROUP SA”. Sosisem ceva mai devreme, însoțit de cântărețul sucevean Traian Straton, cu care aveam relații de prietenie încă din 1967, când vizitasem pentru prima oară România, și patronul, domnul Mihai Ungurașu, un om voinic, bine legat, agil în mișcări, cu o față senină și cu o privire deosebit de pătrunzătoare, întâmpinându-ne radios, ne-a pofțit în mica sa grădină, la masa de brad de sub umbrarul unui nuc viguros. Au venit apoi cinci sau șase scriitori suceveni, a sosit și Adrian Dinu Răchieru de la Timișoara și s-a încins, la acea masă lungă, o discuție pe teme literare sau legate de organizarea acțiunii ce urma să fie desfășurată în zilele următoare. Mi s-a părut la un moment dat că eram trecut cu vederea și mă simțeam oarecum străin și izolat. M-am hotărât în gând să nu mă mai duc a doua zi nici la Rădăuți, nici la Putna, ci să fac cale înapoi la Cernăuți și să-mi văd de treburi.

După un ospăț copios, oferit de omul de afaceri Mihai Ungurașu (poate că și dumnealui era unul dintre sponsorii acelei acțiuni comemorative), scriitorii suceveni s-au retras. Primitoarea gazdă, însă, mi-a făcut semn să mai rămân.

— Ce te frământă, m-a întrebat, că nu plutești în apele tale?

— Suntem români, i-am zis, vorbim românește, dar de cunoscut nu ne prea cunoaștem. Cel puțin așa mi s-a creat astăzi impresia.

— Într-adevăr, nu ne-am cunoscut, dar sper că o să ne cunoaștem bine și o să devenim prieteni.

Mi-am deschis puțin tainica portiță a inimii și i-am spus că noi, nord-bucoveninii, nu venim în România la ospete, ci ca să simțim căldura sufletească a consângenilor noștri, să fim înțeleși cu ce probleme ne confruntăm acasă și, în cele din urmă, să beneficiem de un oarecare sprijin în menținerea românismului.

Mihai Ungurașu a devenit peste măsură de serios, s-a lăsat mânat de gânduri și, după câteva clipe de tăcere, a continuat:

— De fapt, țara ne-a fost amputată printr-un ultimatum odios. Și ce știm noi despre voi, românii din afara hotarelor ei?

Apoi, ca și când i-aș fi solicitat răspuns la o întrebare mai delicată, Mihai Ungurașu mi-a făcut o scurtă mărturisire:

— N-am fost nicicând la Cernăuți. Nici la Suceava nu sunt de prea multă vreme. Eu sunt născut la Solonț, județul Bacău. Sunt de profesie inginer mecanic. Am fost șef al Atelierului mecano-energetic la Combinatul Siderurgic din Călărași, adjunct al șefului de brigadă la Montaj Nuclear pe șantierul Centralei Nucleare de la Cernavodă. Mi-am petrecut cinci ani din viață pe acest șantier. Câștigam bine, mă bucuram de autoritate, dar mi s-a făcut dor de locurile natale și am încercat să mă transfer la AMRCT-EST Bacău. Directorul, Chihodaru, avea nevoie de specialiști ca mine și mi-a promis că cu siguranță mă va ajuta să revin pe plaiurile dragi, dacă timp de o lună mă voi afla la conducerea Șantierului Botoșani-Suceava al Vulcanului. Am fost bucuros de propunere, am mutat sediul șantierului de la Botoșani la Suceava, sperând că după „exil” voi obține un post la Moinești. Am lucrat bine, directorul era mulțumit și n-a mai consimțit să părăsesc Suceava. Până la urmă mi-am adus în acest oraș familia și m-am pus pe muncit. REMCET-ul nu s-a născut ușor, dar, slavă Domnului, stă bine pe picioare și a ocupat locul întâi în topul întreprinderilor private mici. Întreprinderea noastră, la care sunt angajați numai 40 de salariați s-a

specializat în proiectarea, execuția și montarea centralelor termice. Ne ocupăm, de asemenea, de proiectare, fabricare și montare în domeniile construcțiilor industriale, a confecțiilor metalice, a instalațiilor tehnice, sanitare și termomecanice. Salariații mei muncesc, respectă cu strictețe disciplina, dar și câștigă bine. Și veniturile REMCET-ului nu sunt de neglijat, așa că, la o adică, aș putea să vă ofer un oarecare sprijin material în scopul organizării acolo, la Cernăuți, a unor acțiuni legate de afirmarea național-culturală a românilor nord-bucovineni.

Se îndesea amurgul, trebuia să mă retrag, iar Mihai Ungurașu, devenit foarte prietenos, m-a rugat să revin și a doua zi dimineață, pentru a-i spune totuși, de ce am fost atât de abătut în timpul întâlnirii cu scriitorii suceveni.

N-am revenit. Cu primul autobuz am plecat la Cernăuți.

Era sfârșitul lunii septembrie, când l-am reîntâlnit la Suceava. De data aceasta mi s-a părut un om cu totul deosebit. Mă trata cu bunăvoință, de parcă mă cunoștea de când lumea. M-a prezentat soției, distinsei doamne Maria, născută la Buhalnița, localitate din preajma podgoriilor Cotnarilor, celor doi fii ai săi, m-a reținut la masă și din nou a încercat să afle cu ce probleme mă confruntam, l-am depănat cu tristețe istoria cu devastările monumentelor funerare românești din vechiul cimitir al orașului Cernăuți. A rămas contrariat, nici nu-l venea să creadă că într-o țară europeană, într-o țară democratică, într-o țară civilizată se pot întâmpla asemenea lucruri. Nu puteam să nu-i divulg și următoarele:

— Să vedeți, stimate domnule Ungurașu, cei care de vreo șase-șapte ani se războiesc cu morții noștri, numai în noaptea spre 7 ianuarie ne-au distrus, cu ranga și târnăcopul, 526 de morminte. Răufăcătorii au rămas neidentificați. Nici nu dovedim bine să facem ordine la mormintele profanate, că iar ne pomenim că cineva le pângărește. Se urmărește distrugerea unui panteon național ca și pe această cale să fim privați de memorie istorică. N-a fost, de-o

vorbă, cruțată nici cripta distinsului filolog Ion Gh. Sbiera, care i-a fost la Cernăuți profesor lui Mihai Eminescu, care a făcut parte, chiar de la înființarea ei, din Academia Română, care a condus catedra de limba română din cadrul Universității germane din capitala Bucovinei. Cripia a mai fost spartă o dată, în 1991, și atunci am putut-o restaura pe baza donațiilor făcute de elevi, preoți și gospodari. Dar acum lumea la noi e sărăcită, adusă la sapă de lemn și nici nu cutez să inițiez o altă acțiune de colectare a banilor, iar anul acesta se împlinesc 160 de ani de la nașterea și 80 de ani de la moartea ilustrului savant bucovinean. S-ar cuveni să-l pomenim „să facem la mormântul lui un parastas, dar dacă nu vom restaura urgent mormântul funerar pângărit de antihriști, va avea acțiunea comemorativă vreo noimă? Iată cu ce problemă mă confrunt acum, stimate domnule Ungurașu.

— Și cât ar costa lucrările de restaurare? m-a întrebat omul de afaceri cu o sinceritate uluitoare.

— I-am spus prețul și am adăugat:

— Îmi dau seama că suma este exagerată, dar asta e condiția pusă de meșteri și trebuie s-o accept de voie, de nevoie.

— Domnule, a continuat el, ridicându-se și îndreptându-se spre seif, în timp ce un zâmbet cald de bunăvoință i-a înflorit în colțul buzelor. Sentimentul de solidaritate românească mă îndeamnă să fac ceva pentru rezolvarea problemei ce te tot frământă. Eu am sponsorizat aici, la Suceava, zeci de acțiuni culturale și sportive, l-am ajutat pe unii scriitori să-și vadă tipărite cărțile, am acordat sprijin financiar câtorva biserici. Cine a venit la mine, a fost înțeles și ajutat, atât timp cât le-am simțit sinceritatea. Pe cei pe care l-am prins umblând cu p>iei de cloșcă îi țin la distanță. Nu-mi place să fiu mințit, nu-mi place să fiu privit de sus. Asta-i. Până acum, omule bun, nu mi s-a întâmplat să întâlnesc indivizi care să se zbată pentru îngrijirea mormintelor. Omul cât e

mare și tare, toți au nevoie de el. Dar odată și odată calea vieții lui se sfârșește într-un cimitir.

Mă pregăteam să ies și începeam să regret că m-am destăinuit unui om pe care îl vedeam pentru a doua oară. Dar el s-a arătat mirat. A ridicat sprâncenele și și-a schimbat tonul, devenit poruncitor:

— Stai! Unde te duci?! Vino încoace, iată, îți deschid seiful, ia tot ce găsești, căci acolo e venitul întreprinderii pentru ziua de azi, și sper că o să reușești până la momentul aniversar să restaurezi cripta lui Sbiera...

Într-adevăr, în toamna anului 1996 monumentul funerar de pe mormântul academicianului Sbiera a fost restaurat pe banii lui Mihai Ungurașu. N-a venit la Cernăuți să se încredințeze dacă banii săi nu s-au dus pe apa sâmbetei, nici poza criptei restaurate nu mi-a cerut-o. Iar în toamna anului 1998, în două rânduri, a mai acordat sprijin financiar în scopul îngrijirii mormintelor unor bărbați de seamă ai neamului românesc, care își dorm somnul de veci în vechiul cimitir din Cernăuți.

Sufletul mărinimos al lui Mihai Ungurașu, renumitul patron de pe Zamca Sucevei, este mereu deschis ca o floare către oameni.

Nu-i place vorba lungă, nu face paradă de cuvinte, își ajută semenii frumos, delicat, cavalereste, fără cătuși de puțin a le jigni demnitatea. Cea mai mare calitate a lui Mihai Ungurașu este cea de a ști să fie om între oameni. Și prin bunătatea lui, prin înțelepciune și har sufletesc, el a cucerit adâncă prețuire a celor ce au venit măcar odată în viață în contact cu acest om minunat. Și dacă m-ar întreba cineva, pe neașteptate, cine e Mihai Ungurașu, băcăuanul bucovinizat, eu, cel care am primit de la el ajutoare pentru a desăvârși o lucrare nobilă, lucrare pe care puțini se încumetă s-o facă, l-aș răspunde cu deplină credință:

— Un bun român și un creștin ortodox. Un om ce prin fapte dăilde zilnice de solidaritate umană și de solidaritate națională.

GRAIUL NEAMULUI

- Se consacră AD 2000 al creștinismului –

Codicele voronețean - comoară spirituală și lingvistică a
civilizației creștine românești

Gheorghe JERNOVEI
docent la catedra de filozofie română și clasică a
Universității de stat din Cernăuți

Documentul lingvistic propus cititorilor „Țării Fagilor” este continuarea materialului publicat în numărul trecut sub același titlu și constituie prezentarea „Codicelui Voronețean” în lumina lexicografiei moderne.

Pentru prima dată lista cuvintelor din acest codice a fost publicată de I.G. Sbiera¹ în studiul lingvistic dat ca adaos la textul „Codicelui Voronețean” tipărit în 1885. Lista includea toate cuvintele și formele gramaticale, urmate de referințe numerice, care indicau locul folosirii acestora în versetul respectiv.

Lista a fost reluată în cadrul alteia mai cuprinzătoare a lexicului limbii române vechi din secolul al XVI-lea, publicată de F. Dumitrescu², unde, pe lângă caracteristica morfologică a cuvântului, este dată și frecvența lui absolută în textul respectiv.

¹ I.G. Sbiera *Vocabularul Codicelui*, în *Codicele Voronețean*, Ed. I.G. Sbiera, Cernăuți, 1885, p. 177-254.

² F. Dumitrescu *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, 1973, p. 122-245.

Vocabularul care urmează este a treia încercare de a prezenta lexicul Codicelui sub un aspect contemporan. Lista include toate cuvintele folosite de traducătorul anonim în acest text. Fiecare cuvânt, dat în ortografia lui modernă, este urmat de cifra care indică frecvența lui absolută în text și de caracteristica lui gramaticală. În cazul când ortografia cuvântului din text diferă de cea actuală, forma lui originală apare îndată după forma actuală.

După caracteristica morfologică a cuvântului, între paranteze, este dată atestarea cuvântului respectiv într-un text vechi. Datarea include în mod obligatoriu indicele atestării acestui cuvânt în textul Codicelui, iar în cazul când atestarea acestui cuvânt este anterioară, urmează anul și textul respectiv abreviat. În cazul când apare numai atestarea în textul Codicelui, se subînțelege că ea este prima în istoria datării în limba scrisă a cuvântului respectiv.

Descrierea lexicografică mai include unele precizări semantice (în cazul când semantica cuvântului respectiv nu corespunde cu cea actuală) și analiza etimologică a cuvântului. În cazul în care cuvântul are analize stilistice, ele apar după analiza lui morfologică.

În descrierea lexicografică a Codicelui Voronețean sunt întrebuițate abrevierile folosite în Dicționarul explicativ al limbii române, 1995.

A a

A (98) prep.(sec.16, CV 21/6; 1551/3 ES). Et. - lat. AD.

ABIA (4)adv. (sec.16, CV 84/II). Et. - lat. ADVIX.

ABUR (1) s.mr (sec.16, CV 139/10). Et. - lat.dun.,comp.alb.AVULL „ fum, boare”.

ACEL (A), ACEEA (62) adj.,pron.dem. (1521 Neacșu; CV 16/3. Et. - lat. ECCE ILLUS, ILLA.

ACELAȘI (7) adj., pron.dem. (sec.16, CV 165/10). Et. - rom. (lat.) v. ACELA +ȘI.

ACEST (A) (9) pron.dem. (1521 Neacșu; sec. 16, CV 8/13. Et. - lat.* ECCE ISTUS, ISTA.

ACICE (A) (5) adv.; arh. (sec.16, CV 57/II). Et. - rom. (lat.) v.ACI + CE(A). ACI(A) (11) adv. (sec.16, CV 14/5). Et. - lat. ECCUM HIC. ACIAȘI (ACIEȘI) (5) adv.; arh. (sec.16, CV 33/12 „îndată”). Et. - rom. (lat.), v. ACIA + ȘI.

ACUM (AMU) (26) adv. (sec.16, CV 19/11). Et. - lat. ECCUM MADO. ACOLO (10) adv. (sec.16, CV 7/7; 1551/3 ES). Et. - lat. ECCUM ILLUC. ACOPERI (1) vb.

(sec.16, CV 136/3; 1551/3 ES). Et. - lat. ACCO(0)PERIRE. ADĂUGA (ADAUGE) (1) vb. (sec.16, CV 37/3; 1544 BGL). Et. -lat.*ADAUGERE.

- ADAUGERE (1) s.f.; înv. (sec.16, CV 113/7). Et. - rom. (lat), v. ADĂUGA. ADĂSTA (1) vb. (sec.16, CV 156/4 „a aștepta”). Et. - lat. ADSTARE „a sta în față”.
- ADÂNCAT (T) adj.; rar. (sec.16, CV 16/4 „adânci”). Et. - rom. (lat.) ADÂNCA (ADÂNCI).
- ADECĂ (10) adv. (var. ADICĂ); (sec.16, CV 89/12 „iată”). Et. - lat.* ADAEDQUE „de asemenea”.
- ADINS (1) adv.; arh. (sec.16, CV 159/1). Et. - lat. AD IPSUM.
- ADRAMITESC (1) adj.; arh. (sec.16, CV 83/67). Et. - rom. (a.pr.), v.ADRAMIT+suf. - ESC.
- ADUCE (20) vb. (sec.16, CV 38/8). Et. - lat. ADDUCERE.
- ADUCERE (2) s.f. (sec.16, CV 32/5 Jertfă, dar”). Et. - rom. (lat.*), v.ADUCE.
- ADUNA (ADURA) (11) vb. (sec.16, CV 6/12). lat. ADUNARE.
- AFARA (5) adv. (sec.16, CV 79/13). Et. - lat. AD FORAS.
- AFLA (19) vb. (sec.16, CV 102/7). Et. - lat. AFFLARE „a sufla spre ceva”.
- AGONISI (2) vb. (sec.16, CV 163/4). Et. - ngr. AGONIZOMAI „a lupta”.
- AGRĂI, v.GRĂI.
- AGRU (1) s.m. (sec.16, CV 132/1 „ogor”). Et. - lat. AGRUM.
- AIEVEA (AIAVE) (1) adv. (sec.16, CV 37/9 „într-adevăr”). Et. - rom.(lat.-sL), v.A+sl.JAVE, BG. JAVE.
- AINTE (17) adv.; arh. (sec.16, CV 15/2 „înainte”). Et. lat. AB ANTE.
- AJUNGE (AGIUNGE) (1) vb. (sec.16, CV 86/6-7). Et. - lat. ADJUNGERE „a uni, a lipi”.
- AJUTA (AGIUTA) (3) vb. (sec.16, CV 32/12). Et. - lat. ADJUTARE. AJUTOR (AGIUTORUL) (2) s.m. (1521 Neacșu; CV 87/9-10). Et. - rom. (lat.), v. AJUTA.
- AL (A, AI, ALE) (79) art. (1425 DLRV; sec. 15, CV 9/5). Et. - lat. ILLE, ILLA. ALALT (13) adj.,pron.dem.; înv. (sec.16, CV 48/4). Et. - rom. (Jat), v. AL+ALT.
- ALEAN (4) adv.; arh. (sec.16, CV 75/9 „contra, împotrivă”). Et. - magh. ELLEN „contra”.
- ALESCANDRESC (2) adj.; înv. (sec.16, CV 98/14). Et. - rom. (n.pr.), v. ALEXANDRIE+suf. - ESC.
- ALEGE (9) vb. (sec.16, CV 84/14). Et. - lat. ALLEGERE.
- ALES (2) adv.; arh. (sec.16, CV 34/14 „sigur”; 1437 BGL). Et. rom. (lat), v. ALEGE.
- ALT (18) adj., pron.nehot. (sec.16, CV 10/13). Et. lat. ALTRU (=ALTERUM).
- AMÂNAT, - Ă (3) adj. (sec.16, CV 113/14 „negrabnic, târziu”). Et. rom. (lat.), v. AMĂNA.
- AMÂNDOI, - DOUĂ (1) nr.ord. (1551/3 ES 242, Mt,9,17; sec.16, CV 48/5). Et. - lat.*AMBI DUI.
- AMIAZĂ-ZI (AMIADZĂ DZI) (2) s.f. (sec.16, CV 38/11-12). Ret. - lat. AD MEDIUM DIEM.
- AMIN (3) adv. (sec.16, CV 165/6). Et. - sl. AMINU.
- AMU (58) adv.; înv. (sec.16, CV 1/2 „acum”). Et. - lat. AD MODO.
- AN (16) s.m. (sec.16, CV 7/12). Et. - lat. ANNUS.
- ANCHIRĂ (1) s.f.; arh. (sec.16, CV 93/14). Et. - lat. ANCORA.
- ANTIPAT (1) s.m.; arh. (sec.16, CV 13/2). Et. - ngr. ANTIPATOS „preconsul”.
- APĂ (4) s.f. (sec.13, 1213 Suciul., 404; CV 129/9). Et. - lat. AQUA. APĂRA (APERĂ) (2) vb. (sec.16, CV 63/3 „a opri”). Et. - lat. APĂRARE „a pregăti”.
- APOI (1) adv. (sec.16, CV 153/7). Et. - lat. AD-POST.

- APOSTOL (5) s.m. (sec.16, CV 138/3). sl. APOSTOLU.
- APRINDE (A SE) (2) vb. (sec.16, CV 95/13; PS.SCH.82,15). Et. - lat. APPRE(NE)NDERE.
- APROAPE (2) adv. (sec.16, CV 118/6; PS.SCH.67,26). Et. - lat. AD - PROPRE.
- APROPIA (A SE) (14) vb. (sec.16, CV 133/2; PS.SCH. 90,7). Et. - lat. APPROPIARE.
- ARĂTA (ARETA) (6) vb. (sec.16, CV 167/12). Et. - lat.*ARRECTARE. ARDE (3) vb. (sec.16, CV 123/10; PS.SCH.82,15). Et. - lat. ARDERE. ARGINT (5) s.m. (sec.16, CV 131/9-10; PS.SCH.11,7). Et. - lat. ARGENTUM. ARGINTUTĂETORIU (1) s.m.; arh. (sec.16, CV 8/1-2). Et. rom.lat.), v. ARGINT+ TĂIETORIU.
- ARHIEREU (7) s.m. (1500 LDSR 361; sec.16, CV 45/12-13). Et. sl. ARHIEREI.
- ARINĂ (ARIRĂ) (1) s.f. (sec.16, CV 93.12 „nisip”; PS.SCH. 77,27). Et. - lat. ARENA.
- ARUNCA (1) vb. (sec.16, CV 163/9-10). Et. lat. ERUNCARE. ASCULTA (9) vb. (sec.16, CV 52/9). Et. - lat. ASCULTARE (= AUSCULTARE).
- ASCULTARE (2) s.f. (sec.16, CV 71/5). Et. - rom. (lat.), v. ASCULTA.
- ASCULTĂMĂNT (2) s.f.; arh. (sec.16, CV 138/10). Et. - rom. (lat.), v. ASCULTA + suf. - MĂNT.
- ASCULTĂTOR (4) adj. (sec.16, CV 115/7). Et. - rom. (lat.), v. ASCULTA + suf. - TOR.
- ASCUNS (1) adj. (sec.16, CV 151/13; PS.SCH.50,8). Et. - rom.(lat), v. ASCUNDE.
- ASCUNS (1) s.n. (sec.16, CV 148/10). Et. - rom.(lat), v. ASCUNDE. ASEMĂNA (A SE), (ASEMĂNRA) (3) vb. (sec.16, CV 110/11; PS.SCH. 88,7). Et. - lat. ASSIMILARE.
- ASIAN (1) s.m.; arh. (sec.16, CV 15/1). Et. - rom. (n.pr.), v. ASIA + suf. - EAN.
- ASIESC (1) adj.; arh. (sec.16, CV 83/7). Et. - rom. (n.pr.), v. ASIA + suf. - ESC.
- ASTĂZI (ASTĂDZI) (7) adv. (sec.16, CV 13/8; PS.SCH. 32.20). Et. - rom. (lat.), v. ASTĂ + ZI.
- ASUPRĂLUARE (1) s.f.; arh. (sec.16, CV 169/1-2). Et. - rom. (lat.), v. ASUPRA + LUARE.
- AȘA (34) adv. <sec.16, CV 7/1). Et. - lat. ECCUM SIC.
- AȘEZA (AȘEDZA) (1) vb. (sec.16, CV 111/2-3). Et. lat* ASSEDIARE.
- AȘIJDERE(A) (3) adv.; înv.,pop. (sec.16, CV 152/10). Et. - rom. (lat. - sl.), v. AȘI (=AȘA) + sl. ZDE+RE+A.
- AȘTEPTA (8) vb. (sec.16, CV 132/11; PS.32,20). Et - lat.* ASTECTARE (=ADSPECTARE).
- ATĂT(A) (ATĂT) (1) adj. (sec.16, CV 123/2-3). Et - lat. ECCUM TANTUM. ATUNCI (ATUNCE) (8) adv. (sec.16, CV 48/8). Et. - lat* AD TUNC CE. AU (10) adv.; arh., reg. (sec.16, CV 35/11). Et. - lat. AUT. AUR (6) s.n. (sec.16, CV 131/9; PS.SCH. 67,14). Et. - lat. AURUM. AUZ (AUDZ) (2) s.n. (sec.16, CV 104/4). Et - rom. (lat), v. AUZI.
- AUZI (AUDZI) (30) vb. (sec.16, CV 113/14; 1521 Neacșu). Et. - lat. AUDIRE. AVEA (AVE) (95) vb. (sec.16, CV 20/5; 1521 Neacșu). Et. - lat. HABERE. AVUT (1) s.n.

(sec.16, CV 8/9). Et. - rom. (lat), v. AVEA. AZIMĂ (ADZIMĂ) (1) s.f. (sec.16, CV 14/4-5). Et. - ngr. AZUMOS „nedospit“.

B b

BA (1) adv. (sec.16, CV 80/10). Et - sl. BA.

BATE (6) vb. (sec.16, CV 49/6; PS.SCH. 76,7). Et. - lat. BATT(U)ERE.

BATJOCURĂ (BATGIOCURĂ) (1)(sec.16, CV 10/1; PS.SCH. 76,7). Et. - rom. (lat), v. BATJOCURI.

BĂGA (3) vb. (sec.16, CV 122/14; 1521 Neacșu). Et. - necunoscută.

BĂRBAT (37) s.m. (sec.13, 1262 Drăganu 179; CV 40/6). Et - lat. BARBATUS.

BĂRBĂTESC (1) adj. (sec.16, CV 158/1). Et. - rom. (lat), v. BĂRBAT + suf. -

ESC.

BĂTRÂN (BĂTRAÎRU) (8) s.m. (sec.14, 1399 DOR; CV 16/3-4). Et - lat.

BETRANUS (=VETERANUS).

BĂUTURĂ (BEUTURĂ) (1) s.f. (sec.16, CV 158/2). Et - lat* BIBITURA.

BEA (BE) (2) vb. (sec.15, 1418 DLRV 75). Et - lat. BIBERE.

BEREANIN (1) s.m.; arh. (sec.16, CV 4/11 „din Berea”). Et. - rom. (n.pr.), v.

BEREA + suf. -ANIN.

BESĂDUI (BĂSĂDUI) (3) vb.; arh. (sec.16, CV 64/6 „a vorbi”). Et - sl.

BESEDOVATU.

BEȚIE (1) s.f. (sec.16, CV 157/14). Et. - rom. (lat), v. BEAT + suf. -IE.

BINE (BÎNRE) (20) adv. (sec.15, 1458 Drăganu 503; CV 44/6). Et - lat.

BENE.

BINECUVÂNTATĂ (BÎNRECUVÂNTATĂ) (1) vb. (sec.16, CV 153/8 „a blagoslovi”). Et. - rom. (lat), v. BINE + CUVÂNTA.

BINEFACE (BÎNREFACE) (6) vb. (sec.16, CV 149/149/8). Et. - rom. (lat), v. BINE + FACE.

BINEFĂCĂTOR (BÎNREFĂCĂTORIU) (2) adj. (sec.16, CV 148/5). Et. - rom. (lat), v. BINE + FĂCĂTOR.

BINESUFLETA (BÎNRESUFLETA) (2) vb. (sec.16, CV 134/67 „a fi cu voie bună”). Et - rom. (lat), v. BINE + SUFLETA.

BINESPUITOR (BÎNRESPUITORIU) (1) (sec.16, CV 126/9-10 „ascultător”). Et. - rom. (lat), v. BINE + SPUITOR (=SUPUNITOR).

BINEVESTI (BÎNREVESTI) (5) vb. (sec.16, CV 141/4-5 „a binevesti, a evangheliza”). Et. - rom. (lat), v. BINE + VESTI.

BISERICĂ (17) s.f. (sec.16, CV10/14; PS.SCH. 106,32). Et. - lat. BASILICA.

BiU (1) adv. (sec.16, CV 16/14 „destul”). Et - magh. BO „destul”.

BLAGODARI (2) vb. (sec.16, CV 93/1-2 „a mulțumi”). Et. - sl. BLAGODARITI.

BLAGOSLOVENIE (1) S.F. (sec.16, CV 153/10; PS.SCH. 20,4). Et - sl.

BLAGOSLOVENIE.

BLAGOSLOVI (3) vb. (sec.16, CV. 124/10; PS.SCH. 33,2). Et - sl.

BLAGOSLOVIȚI.

BLĂZNI (2) vb. (sec.16, CV 115/12-13 „a duce în eroare, a înșela”; PS.SCH. 106,4). Et. - sl. BLAZNITI.

BLÂND (4) adj. (sec.16, 1519 BGL; CV 119/2). Et. - lat BLANDUS.

BLÂNDEȚE (3) s.f. (sec.16, CV 58/4). Et. - rom. (lat.), v. BLÂND + suf. -EȚE.

BLESTEM (1) s.n.(sec.16, CV 125/1). Et. - rom. (lat), v. BLESTEMA.

BLESTEMA (3) vb. (sec.16, CV 124/12). Et. - lat *BLASTI MARE (=BLASPHEMARE).

BOGAT (6) adj., s.m. (sec.15, 1459 DRHA 11, 116; CV 111/5-6). Et. - sl. BOGATU.

BOGĂTATE (1) s.f. (sec.16, CV 131/7 „avuție”; PS.SCH. 48,11). Et. - rom. (sl.),v. BOGAT + suf.-ATE.

BOTEJUNE (BOOTEGIURE) (1) s.f. (sec.16, CV 156/10-11). Et. - rom. (lat.), v. BOTEZA +suf. -UNE.

BOTEZA (BOOTEDZA) (1) vb. (sec.16, CV 41/9). Et. - BATTIZARE (=BAPTIZARE).

BRĂU (2) s.n. (sec.16, CV 27/7; PS.SCH. 108,10). Et. - lat.dun., comp.alb. BREZ „legătură”.

-BUCURA (A SE) (6) vb. (sec.16, CV 54/7). Et. - lat.dun.,comp.alb. BUCURONS „a înfrumuseța”.

BUCURIE (4) s.f. (sec.16, CV 129/5; PS.SCH. 47,3). Et. - rom.Oat.dun.), v. BUCURA + suf. -IE.

BUNĂFACERE (BUINRĂFACERE) (1) s.f. (sec.16, CV 162/2). Et. - rom. (lat.), v. BUNĂ + FACERE.

BUN (BUINRU) (21) adj. (sec.13, 1211 Drăganu 93; CV 40/7). Et. - lat. BONUS.

BUNĂTATE (BUINRĂTATE) (24) s.f. (sec.16, CV 138/11-12; PS.SCH. 83,12). Et. - BONITAS.

BUNUGOVITORIU (BUINRUGOVITORIU) (1) adj. (sec.16, CV 40/7-8 „binecredincios”). Et. - rom. (lat.), v. BUN + GOVITORIU.

C c

CA (53) conj. (sec.16, 1521 Neacșu; CV 3/5). Et. - lat. QU(I)A. CAL (1) s.m. (sec. 16, CV 122/13; PS.SCH. 1,9). Et. - lat. CABALLUS. CALE (9) s.f. (sec. 16, 1528 DERS; CV 7/14). Et. - lat. CALLIS. CAP (5) s.m. (sec. 16, 1512 DOR; CV 4/10). Et. - lat. CAPUT. CARE (16) pron. rel. (sec. 16, CV 11/14). Et. - lat. QALIS. CARTE (5) s.f. (sec. 16, CV 38/5; PS.SCH. 138,16). Et. - lat. * CARTA (=CHARTA).

CASĂ (7) s.f. (sec. 15, 1469 BGL; CV 6/2). Et. - lat. CASA. CĂ (124) conj. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 8/8). Et. - lat. QUOD. CĂDEA (CADE) (31) vb. (sec. 16, CV 7/7-8; PS.SCH. 9,31). Et. - lat. CĂDERE.

CĂLARIU (1) s.m. (sec. 16, CV 56/2). Et. - rom. (lat), v. CĂLARE + suf. -IU. CĂLRAȘ (1) s.m. (sec. 16, CV 53/12). Et. - rom. (lat), v. CĂLARE + suf. -AȘ. CĂLCA (CLACA) (1) vb. (sec. 16, CV 77/4; PS.SCH. 90,13). Et - lat. CALCARE.

CĂLDURĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 96/4; PS.SCH. 18,7). Et. - lat. *CALDURA.

CĂRTURAR (CĂRTULARU) (2) s.m. (sec. 16, CV 11/12; PS.SCH. 70/10). Et. - ngr. HARTULARIOS.

CĂTELIN (CĂTELÎNRU) (1) adv. (sec. 16, CV 84/10 „încet, domol”). Et. -lat. *CAUTELINUS „cu precauție”.

CĂTRE (CĂTRĂ) (61) prep. (sec. 16, CV 12/14; PS.SCH. 2,5). Et. - lat. CONTRA.

CĂTUȘĂ (2) s.f. (sec. 16, CV 91/4-5). Et. - rom. (lat.), v. CATA (< lat. CATTa „piscică” + suf. -UȘĂ.

CĂUTA (7) VB. (sec. 16, CV 118/8; PS.SCH. 118,6). Et. - lat. * CĂUTARE.

- CĂUTAT (1) s.n. (sec. 16, CV 138/8-9). Et. - rom. (lat.), v. CĂUTA.
CÂND (CÂNDU) (16) adv. (sec. 16, 1551/3 ES 9b Mt. 6,2; CV 35/2). Et. - QUANDO.
CÂNDVA (CÂNVA) (1) adv. (sec. 16, CV 104/11). Et. - rom. (lat.), v. CÂND + VA.
CÂNTA (CĂNTA) (1) vb. (sec. 16, CV 134/7; PS.SCH. 7,18). Et. - lat. CÂNTARE.
CĂRMACI (CĂRMACIU) (1) (sec. 16, CV 85/14). Et. - bg. KĂRMAC.
CĂRMARIU (1) s.n.; arh. (sec. 16, CV 100/2 „crășmă”). Et. - rom. (sl.), v. CĂRMĂ + suf.-RIU.
CĂRMĂ (CĂRMĂ) (2) s.f. (sec. 16, CV 94/9). Et. - sl. KRUMA.
CĂRMUITOARE (CĂRMITOARE) (1) s.f.; arh. (sec. 16, CV 123/5). Et. - rom. (sl.-lat.), v. CĂRMA + suf. -TOARE.
CĂT¹ (CĂTU) (13) adj., pron. nehot. (sec. 16, CV 6/3). Et. - lat. QUANTUS (contaminat cu QUOTUS și CATA).
CĂT² (CĂTE) (1) adj., conj. (sec. 16, CV 29/6). Et. - lat. QUANTUS (contaminat cu QUOTUS și CATA).
CE¹ (264) pron., adj., rel. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 10/8). Et. - lat. QUID.
CE² (46) conj. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 2/12 „ci”). Et. - lat. QUID.
CEARTĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 48/5-6; PS.SCH. 54,10). Et. - rom. (lat.), v. CERTA (derivat regresiv).
CEASTA v. CESTA.
CEAS (CEASU) (3) s.n. (sec. 16, CV 40/13). Et. - sl. CASU.
CEL, CEA (247) pron., art. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 12/1). Et. - rom. (lat), v. ACEL, ACEA (cu afereza lui A prin fonetică sintactică).
CER (CERIU) (6) s.n. (sec. 16, CV 135/10; PS.SCH. 10,4). Et. - lat CAELUM.
CERB1CE (1) s.f. (sec. 16, CV 23/14; PS.SCH. 128,5). Et. - CERVIX, -ICIS.
CERCETA (2) vb. (sec. 16, CV 116/2; PS.SCH. 64,10). Et. - CIRCITARE „a da târcoale”.
CERCETARE (1) s.f. (sec. 16, CV 147/13). Et. - rom. (lat.T), v. CERCETA.
CERCETĂTOR (CERCETĂTORIU) (1) s.m. (sec. 16, CV 21/8). Et. - rom. (lat.), v. CERCETA + suf. -TOR.
CERE (12) vb. (sec. 16, CV 13/4; PS.SCH. 20,10). Et. - lat. QUERERE.
CERERE (2) s.f. (sec. 16, CV 70/7; PS.SCH. 36,4). Et. - rom. (lat), v. CERE.
CERESC (1) adj. (sec. 16, CV 78/11). Et. - rom. (lat), v. CER + suf. -ESC.
CERȘI (2) vb. (sec. 16, CV 131/13). Et. - rom. (lat), v. CERE + ȘI. CERTA (2) vb. (sec. 16, CV 137/7). Et. - CERTARE.
CESTA, CEST, CEASTA (2) pron. dem. (sec. 16, CV 89/7). Et. - rom. (lat), v. ACEST, ACESTA, ACEASTĂ (prin aferentă).
CETATE (14) s.f. (sec. 14, 1391 DRHD; CV 33/8). Et. - CIVITAS, -ATIS.
CETĂȚEAN (1) s.m. (sec. 16, CV 36/6). Et. - rom. (lat.), v. CETATE + suf. -EAN.
CETENIE (3) s.f. (sec. 16, CV 158/8 „prelecțiune”). Et. - sl. CITANIJE, CITENIJE.
CEVA (8) pron. nehot (sec. 16, CV 13/4; PS.SCH. 9,6). Et. - rom. (lat), v. CE +VA (pers.3 prez. „A VREA”).
CHELTUI (1) vb. (sec. 16, CV 127/10-11). Et. - magh. KOLTENI.

CHEMA (CHIEMA) (23) vb. (sec. 16, CV 51/6; PS.SCH. 146/9). Et. - lat. CLAMARE.

CHEMAT (1) adj. (sec. 16, CV 137/4). Et - rom. (lat), v. CHEMA. CHILICHIAN (1) adj. (sec. 16, CV 36/5). Et - rom. (n.pr.), v. CHILICHIA. CHILICHIESC (2) adj. (sec. 16, CV 37/6-7). Et. - rom. (n.pr.), v. CHILICHIA. CHIN (5) s.n. (sec. 16, CV 135/6; PS.SCH. 30,8). Et. - magh. KIN. CHINUI (17) vb. (sec. 16, CV 155/10; PS.SCH. 50,19). Et. - rom. (magh.), v.

CHIN.

CHIP (9) s.n. (sec. 15, 1480 BGL 42; CV 54/5). Et - magh. KIP. CHIPRIANIN (1) adj. (sec. 16, CV 28/13). Et - rom. (n.pr.), v. CHIPRU. CICEA (2) adj. (sec. 16, CV 117/2 „aici”). Et. - lat. AD + HICCE. CIMPOI (CIMPOIU) (1) s.n. (sec. 16, CV 157/14). Et - nec. CINCI (3) nr. card. (sec. 16, CV 6/14). Et. - nec. CINCIZECI (CÎNDZECI) (1) nr. card. (sec. 16, CV 18/5 „Rusalii”). Et. - rom. (lat), v. CINCI + ZECI.

CINE (CÎNRE) (19) pron. inter.-rel. (sec. 16, CV 34/11). Et. - lat. *QUENE (= QUEM).

CINRESCU (CÎNRESCU) (4) pron. (sec. 16, CV 22/7-8 „fiicare”). Et. - rom. (lat), v. CINE + suf. -SCU.

CINSTE (CÎNSTE) (4) s.f. (sec. 15, 1474 DERS; CV 98/9). Et. - sl. CISTI.

CINSTI (CÎNSTI) (11) vb. (sec. 16, CV 9/10). Et - sl. CISTITI.

CINSTITOR (CÎNSTITOR) (1) s.m. (sec. 16, CV 170/11). Et. - rom. (sl.), v.

CINSTI.

CITI (CETI) (4) vb. (sec. 16, CV 21/5). Et. - sl. CITAȚI.

CLĂȚĂNOG (CLĂȚĂNOGU) (1) s.m. (sec. 16, CV 149/2-3 „violent”). Et - nec.

CLEVETĂ (CLEVETE) (2) s.f. (sec. 16, CV 73/7 „calomnie”). Et. - sl. KLEVETA.

CLEVETI (9) vb. (sec. 16, CV 45/10 „a calomnia”). Et. - sl. KLEVETITI.

CLEVETNIC (CLEVETNICU) (4) s.m. (sec. 16, CV 55/10 „calomniator”). Et. - sl. KLEVETNIKU.

COMARNIC (COMARNICU) (2) s.n. (sec. 16, 1501 DLRV; CV 15/14-16 „foișor”). Et. - bg. KOMARNIC.

CONTENI (A SE), (CUNTIRI) (2) vb. (sec. 16, CV 34/6-7). Et. - lat.

CONTINERE.

COPERI (1) vb. (sec. 16, CV 159/3). Et. - lat. CO(0)PERIRE.

CORABIE (25) s.f. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 17/3-4). Et. - sl. KORABLI.

CORABNIC (3) s.m. (sec. 16, CV 86/4). Et. - rom. (sl.), v. CORABIE + suf. -

NIC.

CREDE (19) vb. (sec. 16, CV 6/7). Et. - lat. CREDERE.

CREDINCIOȘ (CREDÎNCIOȘU) (5) adj. (sec. 16, CV 115/11). Et. - rom. (lat), v. CREDINȚĂ + suf. -IOS.

CREDINȚĂ (CREDÎNȚĂ) (33) s.f. (sec. 16, CV 19/10). Et. - lat. *CREDINTIA.

CREȘTE (CRESCERE) (2) vb. (sec. 16, CV 7/2). Et - lat CRESCERE.

CREȘTIN (CREȘTÎNRU) (1) s.m. (sec. 16, CV 136/8). Et. - lat

CHRISTIANUS.

CRUCE (1) s.f. (sec. 14, 1390 Drăganu 327; CV 41/8). Et. - lat CRUX, -CIS.

CRUȚA (3) vb. (sec. 16, CV 21/13-14). Et - nec.

CU (169) prep. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 2/3). Et - lat. CUM.

CUGET (4) s.n. (sec. 16, CV 111/2). Et - rom. (lat), v. CUGETA.

CUGETA (1) vb. (sec. 16, CV 114/11). Et - lat. COGITARE.

CUM (CUMU) (64) adv. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 4/8). Et - lat. QUOMO

(DO).

CUMÂNDARE (2) s.f. (sec. 16, CV 31/10-11 „jertfă”). Et. - rom. (lat), v.

COMANDA.

CUMVA (2) adv. (sec. 16, CV 86/6). Et. - rom. (lat), v. CUM + VA.

CUNOAȘTE (CUNOASCE) (4) vb. (sec. 16, CV 5/9; PS.SCH. 91,7). Et. - lat
*CONNOSCERE (=COGNOSCERE).

CUNUNĂ (CURURĂ) (2) s.f. (sec. 16, CV 112/2; PS.SCH. 102,4). Et. - lat.

CORONA.

CUPRINDE (CUPRIÎNDE) (1) vb. (sec. 16, CV 16/10). Et. - lat.

COMPRENDERE (=COMPREHENDERE).

CURAT¹ (6) adj. (sec. 16, CV 21/2; PS.SCH, 11,7). Et - rom. (lat), v. CURA.

CURAT² (CURATU) (1) vb. (sec. 16, CV 70/11 „august, împărat”). Et. - rom.

(lat), v. CURA.

CURAȚI (5) vb. (sec. 16, CV 32/1; PS.SCH. 102/3). Et. - CURAT. CURĂȚIT (1) s.n.

(sec. 16, CV 32/3 „ciirățire”). Et. - rom. (lat), v. CURAȚI. CURÂND (CURÂNDU) (5)

adv. (sec. 16, CV 42/2). Et. - lat. CURRENDO. CURERE (3) s.f. (sec. 16, CV 33/9

„curgere”). Et. - CURGE, CURE. CURGE (CURE) (2) vb. (sec. 16, CV 34/4 „a

alerga, a curge”). Et - lat. CURRERE.

CURMEZIȘ (CURMEDZIȘ) (1) adv. (sec. 16, 1508 BGL; CV 42/2). Et. - rom.

(lat.dun.), v. CURMA + suf. -IȘ.’

CURVĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 121/14). Et. - sl. KURUVA.

CURVIE (2) s.f. (sec. 16, CV 31/12). Et. - rom. (sl.), v. CURVĂ.

CUTEZA (CUTEDZA) (2) vb. (sec. 16, CV 49/7). Et. - lat. pop. COTTIZARE.

CUTEZARE (CUTEDZARE) (3) s.f. (sec. 16, CV 81/1). Et. - rom. (lat.pop.), v.

CUTEZA.

CUVÂNT (CUVÂNTU) (31) s.n. (sec. 16, CV 1/1-2; PS.SCH. 106,20). Et. - lat.

CONVENTUS „adunare, întrunire”.

CUVÂNTA (CUVÎNTA) (2) vb. (sec. 16, CV 3/10; PS.SCH. 38,17). Et. - rom.

(lat.), v. CUVÂNT.

CUVENI (A SE) (CUVEÎNRI) (1) vb. (sec. 16, CV 125/2; PS.SCH. 64,2). Et. -

lat. CONVENIRE.

D d

DA (22) vb. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 23/9). Et. - lat. - DARE. DACĂ (DECA) (21)
conj. (sec. 16, CV 7/3; PS.SCH. 67,14). Et. - rom. (lat.), v. DE + CĂ.

DAR (2) (sec. 16, CV 113/3-4; 1551 ES 72b; Mt.19,25). Et. - nec.

DARE (1) s.f. (sec. 16, CV 113/3; PS.SCH. 118,112). Et. - rom. (lat.), v. DA.

DĂNĂOARĂ (DIÎNRĂOARĂ) (1) adv. (sec. 16, CV 155/11 „odată, odinioară,
dinioară”). Et. - DE UNA HORA.

DĂRUI (1) vb. (sec. 16, CV 89/12-13). Et. - sl. DAR O V ATI.

DĂTĂTOR (1) (sec. 16, CV 80/1 „legislator”). Et. - rom. (lat.), v. DAT + suf. -

ĂTOR.

DÂNSUL v. după DINTRU.

DE¹ (291) prep. (sec. 16, CV 1/4; 1521 Neacșu). Et. - lat. DE. DE² (31) conj. (sec. 16,
CV 3/12; 1521 Neacșu). Et. - lat. DE. DE-ADEVĂR (7) adj. (sec. 16, CV 45/9-10

- „adevărat”). Et. - DE + ADEVĂR. DECÂT (PE CĂTU) (2) (sec. 16, CV 6/7). Et. - rom. (lat.), v. DE + CÂT. DECI (98) conj. (sec. 16, CV 1/9). Et. - rom. (lat.), v. DE + ACI.
- DEFĂIMA (1) vb. (sec. 16, CV 108/3-4; PS.SCH. 73,10). Et. - lat. *DIFFAMIARE.
- DE LA (DELA) (35) prep. (sec. 16, CV 11/9). Et. - rom. (lat.), v. DE + LA.
- DELUNGA (A SE) (DELUÎNGA) (4) vb. (sec. 16, CV 167/5 „a se depărta”). Et. - rom. (lat), v. DE + LUNGA.
- DEPREUNĂ (DEPREURĂ) (4) adv. (sec. 16, CV 64/2-3 „împreună”). Et. - DE + PREUNĂ.
- DEPREUNĂVIE (DEPREURĂVIE) (1) vb. (sec. 16, CV 152/10 „a conviețui”). Et. - rom. (lat), v. DEPREUNĂ + VIE.
- DEREPTA (4) vb. (sec. 16, CV 108/2-3 „a îndrepta”). Et. - lat. DIRECTARE.
- DEREP CE (DEREPCE) (18) loc. conj. (sec. 16, CV 11/2 „drept ce”). Et. -rom. (lat), v. DREPT + CE.
- DERVEANIN (1) adv. (sec. 16, CV 14/13-14). Et. - rom. (n.pr.), v. DESCĂRCA (4) vb. (sec. 16, CV 25/2-3 „a naviga”). Et. - DISCARRICARE (lat).
- DESCHIDE (1) vb. (sec. 16, CV 78/1). Et. - lat. DESCLUDERE.
- DESCÂNTĂTOR (1) s.m. (sec. 16, CV 5/4 „răjitor”). Et. - rom. (lat), v. DESCÂNȚA + suf. -ĂTOR.
- DESCOPERI (A SE-) (DESCUPERI) (1) vb. (sec. 16, CV 141/1-2). Et. - lat. DISCO(0)PERIRE.
- DESCOPERIT (DESCUPERITU) (2) (sec. 16, CV 140/2 „arătare, dezvelit”). Et. - rom. (lat), v. DESCOPERI.
- DESPRE (2) prep. (sec. 16, CV 27/12). Et. - rom. (lat), v. DE + SPRE.
- DESPUIȚORU (1) s.m. (sec. 16, CV 149/1 „stăpânitor”). Et. - rom. (lat), v. DESPUIA + suf. -TOR.
- DESPUS (DESPUSU) (6) s.n. (sec. 16, CV 12/2 „oblăduire, domnie”). Et. - rom. (lat), v. DEPUNE.
- DESTOINIC (DESTOINICU) (7) adj. (sec. 16, CV 72/5). Et. - sl. DOSTOINU.
- DESTUL (DESTULU) (2) adj. (sec. 16, CV 157/10). Et. - rom. (lat), v. DE + SĂTUL.
- DESĂVÂRȘIT (DESFĂRȘITU) (4) adv. (sec. 16, CV 110/1; PS.SCH. 88,38). Et. - rom.(sL), v. DE + SĂVÂRȘIT.
- DEȘERT (DEȘERTU) (5) adj. (sec. 16, CV 167/2 „deșertăciune”). Et. - lat. DESERTUM.
- DEȘERȚIE (2) s.f. (sec. 16, CV 85/10-11 „daună, pagubă”). Et. - rom. (lat), v. - DEȘERT + suf. -ȚIE.
- DEȘTINGE (DESCIÎNDE) (10) vb. (sec. 16, CV 49/2-3 „a se coborî”). Et. - ' lat. DESCENDERE.
- DEZLEGA (3) vb. (sec. 16, CV 64/4-5). Et. - lat. DISLIGARE.
- DI (1) prep. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 62/1 „din”). Et. - lat. DE.
- DIMINEAȚĂ (DEMĂINREAȚĂ) (16) s.f. (sec. 16, CV 17/10-11). Et - rom. din loc. adv. DE + MĂNEAȚĂ (dat. *MANITIA).
- DIMPREJURUL (DIÎNPREGIURUL) (1) prep. (sec. 16, CV 97/8). Et. - rom. (lat), v. - DE + ÎMPREJURUL.
- DIN (D1ÎN, DIÎNR - înaintea unei vocale) (42) prep. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 1/8). Et. - rom. (lat), v. DE + ÎN./

DINTÂI, DENTÂI (DIÎNTÂIU) (3) adj., adv. (sec. 16, CV 74/6). Et. - rom. (lat), v. DE + ÎNTÂI.

DINTRU (DIÎNTRU) (32) prep. (sec. 16, CV 10/8 „din, dintre, în, între”). Et. - rom. (lat), v. DE + ÎNTRU.

DÂNSUL (DIÎNSU) (5) pron. pers. (sec. 16, CV 26/12). Et. - rom. (lat), v. DE + ÎNSUL.

DOARĂ (5) adv. (sec. 16, CV 86/6). Et. - lat. DE-HORA. DOBÂNDĂ (2) s.f. (sec. 16, CV 130/8). Et. - rom. (sl.), v. DOBÂNDI (derivat regresiv).

DOBÂNDI (9) vb. (sec. 16, CV 127/6 „a obține, a birui”). Et. - sl. DOBYTI.

DOBÂNDIRE (1) s.f. (sec. 16, CV 28/12). Et. - rom. (sl.), v. DOBÂNDI. DOI

(10) nr. card. (sec. 16, CV 4/2*. Et. - lat. *DU¹, DUAE. DOILEA (AL) (3) nr. ord. (sec. 16, CV 11/9-10). Et. - rom. (lat), v. DOI + LE +

A.

DOISPREZECELEA *(AL) (4) nr. ord. (sec. 16, CV 74/13). Et. -

DOISPREZECE + LE + A.

DOMN (44) s.m. (sec. 16, CV 39/12 „Dumnezeu; stăpân; soț”). Et. - lat

DOM(I)NUS.

DORMITA (DURMITA) (1) vb. (sec. 16, CV 169/5). Et. - lat DORMITARE. DOSĂDI

(A SE) (1) vb.; arh. (sec. 16, CV 46/14-47 „a se supăra, a ocărî”). Et. - sl. DOSADITI.

DOSĂDIRE (1) s.f.; arh. (sec. 16, CV 89/2 „supărare, ocară”). Et. - rom. (sl.), v. DOSĂDI.

DRAC (3) s.m. (sec. 15, 1440 DRHD 359; CV 163/12 „vrăjmaș, demon”). Et. - lat. DVACO „șarpe, balaur”.

DRAG (10) adj. (sec. 14, 1365 DRHD 81; CV 113/2). Et! - sl. DRAGU. DRĂCESC (1)

adj. (sec. 16, CV 126/4). Et. - rom. (lat), v. DRAC + suf. -ESC. DRACI (A SE) (2) vb.;

arh. (sec. 16, CV 80/11). Et. - rom. (lat), v. DRAC. DREPT¹ (DEREPTU) (13) adj.,

adv. (sec. 15, 1437 DERS; CV 59/10). Et. - lat. DIRECTUS.

DREPT² (DEREPTU) (25) prep. (sec. 15, 1437 DERS; CV 28/4). Et. - lat DIRECTUS.

DREPTATE (DEREPTATE) (9) s.f. (sec. 16, CV 63/11; PS.SCH. 74,3). Et. -

rom. (lat), v. DREPT + suf. -ĂTATE.

DREPTĂTOR (DEREPTĂTORIU) (1) adj. (sec. 16, CV 123/5-6 „cârmaci”). Et.

- rom. (lat.), v. DREPT + suf. -ĂTOR.

DUCE (12) vb. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 35/1). Et. - lat. DUCERE.

DUH (25) s.n. (sec. 16, CV 3/2). Et. - sl. DUHU.

DULCE (3) adj. (sec. 15, 1433 DERS; CV 145/4 „bun”). Et. - lat. DULCIS.

DULCEAȚĂ (2) s.f. (sec. 16, CV 127/2 „bunătate, belșug-, plăcere”). Et. -rom. (lat), v. DULCE + suf. -EAȚĂ.

DULCEDĂRUIRE (1) s.f. (sec. 16, CV 57/11-12 „mulțumire”). Et. - rom. (lat), v. DULCE + DĂRUIRE.

DULCEFRUMUSEAȚĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 111/10 „bună cuviință”). Et. -rom.

(lat), v. DULCE + FRUMUSEAȚĂ.

DUMINICĂ (DUMERECĂ) (3) s.f. (sec. 16, CV 23/12). Et. - lat. (DIES)

DOMINICA.

DUMNEZEE (DUMNEDZEE) (2) s.f. (sec. 16, CV 12/11). Et. - lat. DOM(I)NE > DEUS.

DUMNEZEESC (DUMNEDZEESC) (1) adj. (sec. 16, CV 168/4). Et. - rom.

(lat), v. DUMNEZEU + suf. -ESC.

DUMNEZEU (DUMNEDZEU) s.m. (sec. 16, CV 4/7). Et. - lat. DOM(I)NE DEUS.

DUPĂ (37) prep. (sec. 16, CV 1/1). Et. - lat. DE POST. DURA (1) vb. (sec. 16, CV 156/6 „construi”). Et. - lat. DOLARE. DUS (DUSU) (1) s.n. (sec. 16, CV 21/12 „despărțire”). Et. - rom. (lat), v. DUCE.

E e

E (58) conj. (sec 16, CV 1/14 „iar, și”). Et - lat. EE (2) adv. (sec. 16, CV 44/14 „așa este,,, da,,”). Et. - germ. JA. EFESEIANIN (EFESEININU) (1) adv. (sec. 16, CV 33/5). Et. - rom. (n.pr.), v. EFES + suf. -EIANIN.

EFESIEAN (1) adj. (sec. 16, CV 11/13-14). Et - rom. (n.pr.), v. EFES +suf.

IEAN.

EFESEIESC (EFESEIESCU) (3) adj. (sec. 16, CV 9/13). Et. - rom. (n.pr.), v. EFES + suf. -EIESC.

EGHIPTEANIN (1) adj. (sec. 16, CV 35/12). Et. - rom. (n.pr.), v. EGHPT + suf. -IEANIN.

EL, EI, ELE (ELU) (341) pron. pers. (sec. 15, 1480 LDSR 901; CV 35/4). Et. - lat. ILLUM, ILLA.

ELIN (ELENU) (5) s.m. (sec. 16, CV 6/3). Et. - lat. HELENES.

ERES (ERESU) (4) s.n. (sec. 16, CV 60/11). Et. - lat. ERESI.

EU (127) pron. pers. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 1/7). Et. - lat EGO.

EVANGHELIE (IEVANGHELIE) (2) s.f. (sec. 16, CV 20/10). Et. - sl. EVANGHELIE.

EVANGHELIST (IEVANGHELIST) (1) s.m. (sec. 16, CV 26/10). Ș - sl. EVANGHELISTU.

EVREESC (3) adj. (sec. 16, CV 36/12). Et - rom. (sl.), v. EVREU + suf. -ESC.

F f

FACE (62) vb. (sec. 16, CV 125/9; PS.SCH. 48,19). Et. - lat. FACERE.

FACERE (2) s.f. (sec. 16, CV 115/14). Et. - rom. (lat), v. FACE.

FARISEESC (1) adj. (sec. 16, CV 48/7). Et. - rom. (sl.), v. FARISEU + suf. - ESC.

FARISEU (FARISEIU) (6) s.m. (sec. 16, CV 47/9-10). Et - sl. -FARICEI. FARMEC (1) s.n. (sec. 16, CV 6/10). Et - lat. PHARMACUM. FATĂ (1) s.f. (sec. 13, 1219 Drăganu 175; CV 26/13). Et. - lat. FETA. FAȚĂ (6) s.f. (sec. 16, 1519 DERS; CV 154/6). Et. - lat. pop. FACIA (<FACIES).

FĂCĂTOR (5) adj. (sec. 16, CV 108/2). Et - rom. (lat), v. FACE + suf. -ĂTOR.

FĂGĂDUI (4) vb. (sec. 16, CV 29/1-2 „a promite, a asculta”; PS.SCH. 39,2). Et. - magh. FOGADNI.

FĂRĂ (15) prep. (sec. 16, CV 12/6; PS.SCH. 39,6). Et. - lat. FORAS „afară”.

FĂRĂDELEGE (2) s.f. (sec. 16, CV 170/5 „nelegiuire”). Et. - rom. (lat.), v. FĂRĂ + LEGE.

FĂRECARE (2) s.f.; arh. (sec. 16, CV 51/4). Et. - rom. (lat.), v. FERECA.

FĂȚĂRIE (4) s.f.; arh. (sec. 16, CV 116/6). Et. - rom. (lat.), v. FAȚĂ + suf. -RIE.

- FECIOR (4) s.m. (sec. 14, 1348 DLRV 100; CV 25/10). Et. - lat. *FETIOLUS.
FELELEAT (FELELIEATU) (2) s.n.; arh. (sec. 16, CV 37/1 „justificare”). Et. -magh. FELELET.
FELELUI (1) vb. (sec. 16, CV 59/12-13 „a da răspuns”). Et. - magh. FELEL FERI (9) vb. (sec. 16, CV 31/5; PS.SCH. 33,15). Et. - nec. FERICA (5) vb. (sec. 16, CV 73/9; PS.SCH. 39,3). Et. - rom. (lat.), v. FERICE. FERICE (2) adj. invar. (sec. 16, CV 23/8-9; PS.SCH.) Et. lat. FELIX, -ICIS. FI (362) vb. (sec. 16, 1521 Neacșu; CV 3/8). Et. - lat. SUM, *FUI, *FIRE (=FIERI).
FIARĂ (FIEARĂ) (1) s.f. (sec. 16, CV 124/3; PS.SCH. 103,11). Et. - lat. FERA.
FIER (1) s.n. (sec. 16, CV 34/10; PS.SCH. 3,9). Et. - lat. FERRUM.
FIRE (3) s.f. (sec. 16, CV 115/2 „rânduială”; PS.SCH. 109/4). Et. - rom. (lat.), v. FI.
FIU (FIUU) (5) s.m. (sec. 16, CV 75/5; PS.SCH. 80,18). Et. - lat. FILIUS. FLÂNGE (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 94/9-10 „a se frânge, a se rupe”). Et. -lat. FRĂNGERE.
FLOARE (4) s.f. (sec.15, 1441 DERS; CV 111/7). Et. - lat. FLOS, -RIS.
FOARTE (2) adv. (sec. 16, CV 87/4; PS.SCH. 102,1). Et. - lat. FORTE. FOC (7) s.n. (sec. 16, CV 96/3; PS.SCH. 38,4). Et. - lat. FOCUS. FOLOS (4) s.n. (sec. 15, 1480 DERS; CV 19/5 „câștig”). Et. - ngr. OFELOS. FRATE (43) s.m. (sec. 14, 1355 DRHC X, 365; CV 2/2). Et. - lat. FRATER, -
TRIS.
FRĂȚIE (1) s.f. (sec. 16, CV 148/12). Et. - rom. (lat.), v. FRATE + suf. -IE. FRÂNGE (3) vb. (sec. 16, CV 15/10). Et. - lat. FRĂNGERE. FRICĂ (7) s.f. (sec. 16, CV 6/5). Et. - gr. PHRIHE. FRIG (2) s.n. (sec. 16, CV 88/6). Et. - lat. FRIGUS, -ORIS.
FRUMOS (1) adj. (sec. 15, 1411 DERS; CV 139/10). Et. - lat. FORMOSUS.
FRUMUSEȚE (FRUMUSEAȚE) (3) s.f. (sec. 16, CV 111/10). Et. - rom. (lat), v. FRUMOS + suf. -EȚE.
FUGI (2) vb. (sec. 16, CV 91/7). Et. - lat. pop. FUGIRE (=FUGERE). FUGLU (2) adj. (sec. 16, CV 51/11-12 „legat, prins”). Et. - magh. FOGOLY. FUNIE (FUÎNRE) (7) s.f. (sec. 16, CV 92/1-2). Et - lat FUNIS.
FUR (1) s.m. (sec. 15, 1448 DERS; CV 161/2 „hoț”). Et. - rom. (lat), v. FURA.
FURA (1) vb. (sec. 16, CV 12/10-11). Et. - laț. FURARE. **G**
- g**
GADINĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 124,4 „fiară”; PS.SCH. 103,20). Et. - si. GADINA.
GATA (8) adj., adv. invar. (sec. 16, CV 28/3; PS.SCH. 16,12). Et. - probabil lat. dun., cf. alb. GAT.
GĂSI (1) vb. (sec. 16, CV 123/4). Et. - sl. GASITI „a stinge”.
GÂND (GÂNDU) (6) s.n. (sec. 16, CV 46/3). Et. - magh. GOND.
GÂNDI (2) vb. (sec. 16, 1530 DERS; CV 110/9-10). Et. - rom. (magh.), v. GÂND.

GENUNCHI (GEÎNRUÎNCHIU) (2) s.m. (sec. 16, CV 23/11; PS.SCH. 77,55).
Et. - lat. GENUNC(U)LUM.

GENUNE (GEÎNRURE) (3) s.n. (sec. 15, 1415 DLRV; CV 84/3 „genune, mare”). Et. - nec.

GHEEN (GHIEENU) (1) s.m. (sec. 16, CV 124/2 „iad, infern”). Et. - sl. GEENA.
GHEMON, GHIEMON (GHIEMONU) (7) s.m. (sec. 16, CV 54/3 „dregător, domn”). Et. - ngr HEGEMON. GHICE v. ZICE.

GILĂLUI (2) vb. (sec. 16, CV 37/13 „a urma, a râvni, a urî”). Et. - magh. GYULOT „a urî”.

GINT (GINTU) (1) s.n. (sec. 16, CV 30/7 „mulțime”). Et. - lat GENS, -TIS.

GIO... v. JO... GIU... v. JU...

GLAS (GLASU) (9) s.n. (sec. 16, CV 11/9; PS.SCH. 54/8). Et. - sl. GLASU.

GLĂSI (1) vb. (sec. 16, CV 37/2 „a vorbi”). Et. - rom. (sl.), v. GLAS. GLOATĂ (22) s.f. (sec. 16, CV 2/8-9 „adunare, sinagogă”). Et. - sl. GLOTA. GOL (2) adj. (sec. 16, CV 6/1). Et. - sl. GOLU.

GOMORESC (1) adj. (sec. 16, CV 170/1 „al, din Gomora”). Et. - rom. (n.pr.), v. GOMORA.

GOMORA.

GONI (6) vb. (sec. 16, CV 1/8 a persecuta”). Et. - sl. GONIȚI.

GOTOVI (2) vb. (sec. 16, CV 28/8-9 „a găti, a pregăti”). Et. - sl. GOTOVITI.

GRAI (GRAIU) (6) s.n. (sec. 16, CV 30/4 „cuvânt”). Et. - rom. (sud.sl.), v. GRĂI (derivat regresiv).

GRĂI <70>*vb. (sec. 16, CV 5/3). Et. - sud-sl.; bg. GRAJA, sbr. GRAJAT.

GRĂMĂDI (1) vb. (sec. 16, CV 96/1-2 „a strânge”). Et. - rom. (sl.), v. GRĂMADĂ.

GRAS! v. GLĂSI.

GRĂU (1) s.n. (sec. 16, CV 93/8). Et. - lat. GRANUM.

GREAȚĂ (5) s.f. (sec. 16, CV 4/10). Et. - rom. (lat.), v. GREU + suf. -EAȚĂ.

GRECESC (1) adj. (sec. 16, CV 35/10; 1559 Coresi IC Ia). Et. - rom. (lat.), v. GREC + suf. -ESC.

GREȘEALĂ (GREȘALĂ) (3) s.f. (sec. 16, CV 55/3 „vină, păcat”). Et. - rom. (sl.), v. GREȘI + suf. -EALĂ.

GRESI (5) vb. (sec. 16, CV 66/10-11). Et. - sl. GREȘIȚI.

GREU (3) adj., adv. (sec. 15, 1448 DLRV; CV 66/6). Et. - lat. GREVIS.

GRIJĂ H) s.f. (sec. 16, CV 163/9). Et. - bg. GRIZA.

GRIJI (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 163/10). Et. - rom. (bg.), v. GRIJĂ.

GURĂ (1) s.f. (sec. 14, 1306 Drăganu 555; CV 122/14). Et. - lat. GULA „gâtlej, gât”.

* GUSTA (3)vb. (sec. 16, CV 16/13). Et. - lat. GUSTARE.

H h

HICLEANU v. VICLEAN.

HICLEȘIGU v. VICLEȘUG.

HLIPI (1) vb. (sec. 16, CV 131/5 „a se văieta”). Et. - sl. HLIPATI. HRANĂ (3) s.f. (sec. 15, 1478 DRHA II, 318; CV 92/5 „bucate, alimente”). Et. - sl. HRANA.

HRĂNI (1) vb. (sec. 16, CV 37/5-7; PS.SCH. 30,7). Et. - sl. HRĂNIȚI. HRISTOSEAN (HRISTOSEANU) s.m. (sec. 16, CV 81/9 „creștin”). Et. - rom. (n.pr.), v. HRISTOS.

HULI (6) vb. (sec. 16, CV 12/11 „a blestema”). Et. - sl. HULIȚI.

ISPITĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 109/13). Et. - v. ISPITI.

ISPITI (5) vb. (sec. 16, CV 58/10; PS.SCH. 63 „a încerca, a cerceta”). Et. - sl. ISPYTATI.

ISPITIRE (2) s.f. (sec. 16, CV 139/12). Et. - rom. (sl.), v. ISPITI. ISPOVEDI (A SE) (4) vb. (sec. 16, CV 6/8 „a mărturisii, a crede”). Et. - sl. ISPOVEDITI.

ISPRĂVIRE (1) s.f. (sec. 16, CV 57/9 „îndreptare”). Et. - rom. (sl.), v. ISPRĂVI.

ISRAILTEAN (1) (sec. 16, CV 32/11-12). Et. - rom. (n.pr.), v. ISRAIL +suf. -TEAN.

ISTOV (ISTOVU) (3) s.n. (sec. 16, CV 50/13 „adevărat”). Et. - sl. ISTOVU „adevărat”.

IUBI (11) vb. (sec. 16, CV 112/4; PS.SCH. 10,7). Et. - sl. LJUBITI.

IUBIRE (3) s.f. (sec. 16, CV 83/11). Et. - rom. (sl.), v. IUBI.

IUBITOR (IUBITORIU) (1) (sec. 16, CV 153/4). Et. - rom. (sl.), v. IUBI + suf. -

TOR.

IUBOSTE (6) s.f. (sec. 16, CV 29/1). Et. - sl. LIUBOSTI. IUDEESC (IUDEIESCU) (4) adj. (sec. 16, CV 19/3). Et. - rom. (sl.), v. IUDEU + suf. -ESC.

IUDEIANCĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 63/8). Et. - rom. (sl.), v. IUDEU + suf. -IANCĂ.

IUDEIANIN (IUDEIANINU) (2) s.m. (sec. 16, CV 5/6). Et. - rom. (sl.), v. IUDEU + suf. -IANIN.

IUDEU (37) s.m. (sec. 16, CV 4/14; PS.SCH. 113,2). Et. - sl. IUDEI.

I(U)O (8) adv. (sec. 16, 1Ș21 Neacșu; CV 15/7 „unde”). Et. - lat. UBI.

IVI (A SE) (11) vb. (sec. 16, CV 68/14 „a se arăta, a se descoperi”). Et. - sl. JEVITI.

IVIRE (1) s.f. (sec. 16, CV 160/8 „arătare, descoperire”). Et. - rom. (sl.), v.

IVI.

IZBĂVI (3) vb. (sec. 16, CV 142/12 „a răscumpăra, a mântui”). Et. - sl. IZBĂVIȚI.

IZBĂVIRE (1) s.f. (sec. 16, CV 136/14; PS.SCH. 110,9). Et. - rom. (sl.), v. IZBĂVI.

IZBI (1) vb. (sec. 16, CV 89/1-2 „a salva, a mântui”). Et. - sl. IZBIȚI.

IZECLEAN (IZECLEANU) (2) adj. (sec. 16, CV 77/3 „vârtos, dur, greu, iute”). Et. - magh. IZETLEN „fără gust”.

IZECLENI (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 3/9 „a se învârtoși, a se împietri”). Et. - rom. (magh.), v. IZECLEAN.

IZVOR (2) s.n. (sec. 15, 1486 DERS; CV 125/4). Et. - sl.

IZVORU. IZVORÎ (1) vb. (sec. 16, CV 125/5). Et. - rom. (sl.), v.

IZVOR.

Î î

ÎMPĂCARE (ÎNPĂCARE) (17) s.f. (sec. 16, CV 126/13-14). Et. - rom. (lat), v. ÎMPĂCA.

ÎMPĂRAT (ÎN PAR ATU) (14) s.m. (sec. 16, rom. (n.pr.), v. ; CV 68/5). Et. -lat. IMPERATOR.

ÎMPĂRĂTESC (ÎNPĂRĂTESCU) (2) adj. (sec. 16, CV 118/4-5). Et. - rom. (lat.), v. ÎMPĂRAT.

ÎMPĂRĂȚIE (ÎNPĂRĂȚIE) (4) s.f. (sec. 16, CV 3/8). Et. - rom. (lat.), v. ÎMPĂRAT.

ÎMPĂRȚI (A SE) (ÎNPĂRȚI) (1) vb. (sec. 16, CV 48/1). Et. - lat. IMPARTIRE.

ÎMPINGE (ÎNPENGE) (1) vb. (sec. 16, CV 66/7 „a adevări, a dovedi”). Et. - * lat. ÎMPINGERE.

- ÎMPLETITURĂ (ÎNPLETITURĂ) (1) s.f. (sec. 16, CV 151/10). Et. - rom. (sl.), v. ÎMPLEȚI + suf. -TURĂ.
- ÎMPOTRIVĂ (ÎNPOTRIVA) (1) prep. (sec. 16, CV 75/7-8). Et. - rom. (sl.), v. POTRIVA + pref. - ÎM -.
- ÎMPOTRIVAGRĂI (A SE) (ÎNPOTRIVAFRĂI) (1) vb. (sec. 16, CV 102/13 „a se contrazice”). Et. - rom. (sl.), v. ÎMPOTRIVĂ + GRĂI.
- ÎMPREJURUL (ÎNPREGIURU) (2) prep. (sec. 16, CV 97/8). Et. - rom. (lat), v. ÎN + PRA + JURUL.
- ÎMPREUNA (A SE) (ÎNPREURA) (2) vb. (sec. 16, CV 160/6 „a fi părtaș cu”). Et. - rom. (lat), v. ÎMPREUNĂ.
- ÎMPUTARE (ÎNPUTARE) (2) s.f. (sec. 16, CV 85/9-1 „dosadă, sudalmă, blestem”). Et. - rom. (lat), v. IMPUTA.
- ÎN (ÎNR) (135) prep. (sec. 15, 1499 DERS; CV 40/13). Et. - lat. IN.
- ÎNAINTE (ÎNRAINTE) (8) adv. (sec. 16, CV 17/14). Et. - lat. In AB ANTE.
- ÎNAINTEA (ÎNRAINTEA) (11) prep. (sec. 16, CV 1/12). Et. - rom. (lat), v. ÎNAINTE.
- ÎNALEAN (ÎNRALEANU) (3) adv. (sec. 16, CV 100/14 „împotrivă, contra”). Et. - rom. (lat-magh.), v. ÎN + ALEAN.
- ÎNAPOI (ÎNRAPOI) (1) adv. (sec. 16, CV 158/7). Et. - rom. (lat), v. ÎN + APOI.
- ÎNARMA (A SE) (ÎNRARMA) (1) vb. (sec. 16, CV 157/5-6). Et. - rom. (lat.), v. ÎN + ARMA.
- ÎNĂLȚA (ÎNRĂLȚA) (1) vb. (sec. 16, CV 121/4). Et. - lat. *INALȚIARE. ÎNĂLȚIME (ÎNRĂLȚIME) (1) s.f. (sec. 16, CV 111/5). Et. - rom. (lat), v. ÎNALT + suf. -IME.
- ÎNCĂ (3) adv.). Et. - 2/1). Et. - lat. UNQUEM.
- ÎNCĂLECA (1) vb. (sec. 16, CV 54/1-2). Et. - rom. (lat.), v. ÎN + CALICA.
- ÎNCĂRI (A SE) (ÎNCĂRESCE) (1) vb. (sec. 16, CV 120/2 „a se încălzi, a se înfierbânta”). Et. - lat. CALESCO, -ERE.
- ÎNCEPĂTOR (ÎNCEPĂTORIU) (3) adj. (sec. 16, CV 1/10-11 „mai marele”). Et. - rom. (lat.), v. ÎNCEPE + suf. -ĂTOR.
- ÎNCEPE (27) vb. (sec. 16, CV 26/6). Et. - lat. INCIPERE.
- ÎNCHIDE (2) vb. (sec. 16, CV 33/12-13). Et. - lat. INCLUDERE.
- ÎNCHINA (A SE) (ÎNCHIRA) (2) vb. (sec. 16, CV 25/11-12 „a se ruga”). Et. -lat. ÎNCLINARE.
- ÎNCINDERE (ÎNCINDRE) (1) s.f. (sec. 16, CV 160/4 „aprinde”). Et. - rom. (lat.), v. ÎNCINGE.
- ÎNCINGE (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 141/9). Et. - lat. INCINGERE. ÎNCOLO (1) adv. (sec. 16, CV 117/3). Et. - rom. (lat), v. ÎN + COLO. ÎNCOTRO (ÎNCĂTRU) (1) adv. (sec. 16, CV 123/6). Et. - lat. IN CONTRA
- UBI.
- ÎNCONJURA (ÎNCUNGIURA) (1) vb. (sec. 16, CV 99/5). Et. - rom. (lat), v. ÎN + CONJURA.
- ÎNCREDINȚA (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 103/5-6 „a se încrede, a deveni”). Et. - rom. (lat.), v'. ÎN + CREDINȚA.
- ÎNDE (1) adv.; înv., reg. (sec. 16, 1581 PRL 230 a; CV 62/5). Et. - rom. (lat), v. ÎN + DE.
- ÎNDOI (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 97/7). Et. - rom. (lat), v. ÎN + DII. ÎNDRĂZNI (1) vb. (sec. 16, CV 3/6). Et. - rom. (lat.-sl.), v. ÎN + DRĂZNI. ÎNDULCI (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 132/4; PS.SCH. 34,9). Et. - rom. (lat), v. ÎN + DULCE.
- ÎNFĂȘA (1) vb. (sec. 16, CV 102/2-3). Et. - lat. INFASCIARE.

ÎNFRICA (A SE) (2) vb. (sec. 16, CV 39/8-9 „a se teme, a se înfricoșa, a se înspăimânta”). Et. - rom. (lat.-ngr.), v. ÎN + FRICĂ.

ÎNFRÂNĂ (ÎNFRÂRA) (3) vb. (sec. 16, CV 115/12). Et. - lat. INFRENARE.

ÎNFRUMUȘA (1) vb. (sec. 16, CV 152/4 „a se înfrumuseța, a se împodobi”). Et. - rom. (lat), v. ÎN + FRUMOS.

ÎNGER (8) s.m. (sec. 16, CV 48/3; PS.SCH. 34,5). Et. - lat. ANGELUS.

ÎNGHIȚI (1) vb. (sec. 16, CV 163/14). Et. - lat. INGLUTTIRE.

ÎNGLODI (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 120/13-14). Et. - rom. (lat.-sl.), v. ÎN + GLOD.

ÎNGRAȘĂ (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 132/5-6). Et. - lat. *INGRASSIARE (<GRASSUS,ORASSUS).

ÎNGROȘA (A SE) (1) vb. (sec. 16, CV 104/7). Et. - lat. *INGROSSIARE (<GROSSUS)!

ÎNS (ÎNSU) (23) pron. pers. (sec. 16, CV 3/2-3; PS.SCH. 43,5). Et. - lat. IPSUS, IPSA (=IPSE, IPSA).

ÎNSĂ (2) conj. (sec. 16, CV 19/14; PS.SCH. 38,7). Et. - lat. IPSA.

ÎNSUMI (25) pron. înt (sec. 16, CV 2/8). Et. - rom. (lat.), v. ÎNS(UL) + -MI, -

V. -Și.

ÎNTĂRI (4) vb. (sec. 16, CV 5/U). Et. - rom. (lat.), v. ÎN + TARE.

ÎNTĂI (ÎNTĂIU) (15) nr. ord., s.m., adv. (sec. 16, CV 38/2-3). Et. - lat. *ANTAREUS (<ANTE „ÎNAINTE”).

ÎNTOARCE (A SE) (17) vb. (sec. 16, CV 8/13-14; PS.SCH. 12,1). Et. - lat. INTORQUERE.

ÎNTOARCERE (1) s.f. (sec. 16, CV 49/12 „strânsură, val”). Et. - rom. (lat), v. ÎNTOARCE.

ÎNTORCĂTURĂ (1) s.f. (sec. 16, CV 60/4-5 „strânsură, val, turbare, răscălbă”). Et. - rom. (lat.), v. ÎNTOARCE.

ÎNTR-ALEAN (ÎNTRALEANU) (4) adv. (sec. 16, CV 84/2-3 „contra, împotrivă”). Et. - rom. (lat.-magh.), v. ÎNTRE + ALEAN.

ÎNTRE (9) prep. (sec. 15, 1451 DERS; CV 6/2). Et. lat. - INTER.

ÎNTREBA (12) vb. (sec. 16, CV 3/7; PS.SCH. 34/11). Et. - lat. *INTERROGUARE MNTERRQARE).

ÎNTREBARE (4) s.f. (sec. 16, CV 1/3). Et. - rom. (lat), v. ÎNTREBA.

ÎNTREBAT (ÎNTREBATU) (1) s.n. (sec. 16, CV 52/2 „dispută”). Et. - rom. (lat), v. ÎNTREBA.

ÎNTREG (2) adj. (sec. 16, CV 80/12-13). Et - lat. INTEGER.

ÎNTREAGĂMÂNDRIE (1) s.f. (sec. 16, CV 80/12-13 „înțelepciune”). Et. -rom. (lat.-sl.), v. ÎNTREAGĂ + MÂNDRIE.

ÎNTREGUMÂNDRI (1) vb. (sec. 16, CV 158/13 „a fi deștept, prudent”). Et. - rom. (lat.-sl.), v. ÎNTREG + MÂNDRI.

ÎNTRU (264) prep. (sec. 16, CV 9/4; PS.SCH. 5,13). Et - lat. INTRO.

ÎNTUNERIC (ÎNTURERECU) (1) s.n. (sec. 16, CV 6/14; PS.SCH. 10,2). Et. - rom. (lat), v. ÎN + TUNERIC.

ÎNȚELEGĂTOR (ÎNȚELEGĂTORIU) (1) adj. (sec. 16, CV 53/5). Et. - rom. (lat), v. ÎNȚELEGE + suf. -ĂTOR.

ÎNȚELECIONE (ÎNȚELECIONE) (2) s.f. (sec. 16, CV 152/11). Et - lat. INTELLECTO - ONIS.

ÎNȚELEPT (ÎNȚELEPTU) (1) adj. (sec. 16, CV 73/11-12). Et. - lat. INTELLECTU.

ÎNVĂPĂIA (A SE) (3) vb. (sec. 16, CV „a se aprinde”). Et. - rom. (lat lat. dun.), v. ÎN + VĂPAIE.

ÎNVĂȚĂTOR (ÎNVĂȚĂTORIU) (3) s.m. (sec. 16, CV 107/7). Et. - rom. (lat.*), v. ÎNVĂȚA + suf. -ĂTOR.
 ÎNVĂȚĂTURĂ (2) s.f. (sec. 16, CV 166/2-3). Et. - rom. (lat.*), v. ÎNVĂȚA + suf. -ĂTURĂ.
 ÎNVĂRTOȘA (ÎNVRĂTOȘA) (3) vb. (sec. 16, CV 133/1 „a întări”). Et. - rom. (lat.*), v. ÎN + VĂRTOȘA.
 ÎNVIA (ÎNVIE) (2) vb. (sec. 16, CV 137/10-11; PS.SCH. 11,6). Et. - rom. (lat), v. ÎN + VIA.
 ÎNVIERE (9) s.f. (sec. 16, CV 47/T1). Et. - rom. (lat), v. ÎNVIA.
 ÎNVINGE (ÎNVÂNCE) (1) vb. (sec. 16, CV 5/13). Et. - rom. (lat.), v. ÎN + VINCE.
 ÎNVRĂJBI (1) vb. (sec. 16, CV 76/3 „a turba, a se înfuria asupra cuiva”). Et. - rom. (lat.-sl.), v. ÎN + VRAJBĂ.

Jj

JELUI (6) vb. (sec. 16, CV 24/1 „a dori”, a jeli, a-i părea rău, a purta doliiu”). Et. - sl.ZALOVATI.
 JIDOV (1) s.m.; pop., peior.(sec. 16, CV 4/5 „evreu”). Et. - sl. ZIDOVINU.
 JIDOVIN (JIDOVINU) (2) adj. (sec. 16, CV 36/4 „evreesc”). Et. - sl. ZIDOVINU.
 JOI (GIOI) (5) s.f. (sec. 16, CV 70/5). Et. - lat. JOVIS.
 JOS (GIOSU) (1) adv. (sec. 16, CV 16/8). Et. - lat. DEO(R)SUM.
 JUDECA (GIUDECA) (14) vb. (sec. 16, CV 18/1). Et. - lat. JUDICARE.
 JUDECARE (GIUDECARE) (3) s.f. (sec. 16, CV 66/2 „judecată, tribunal”; PS.SCH. 148,9). Et. - lat., v. JUDECA.
 JUDECĂTOARE (GIUDECĂTOARE) (2) s.f. (sec. 16, CV 1/8-9). Et. - rom. (lat), v. JUDECA + suf. -ĂTOARE.
 JUDEȚ (GIUDEȚU) (25) s.n. (sec. 15, 1431 DERS; CV 1/7 „judecată, judecător, boier”). Et. - lat. JUDICIUM.
 JUNE (GIURE) (3) s.m. (sec. 16, 1510 DERS; CV 53/5). Et. - lat. JUVENIS.
 JUNEL (GIURELU) (2) s.m. (sec. 16, CV 16/2 „tinerel”). Et. - rom. (lat), v. JUNE + suf. -EL.
 JUNGHIERE (GIUNGHIARE) (1) s.f. (sec. 16, CV 132/7 „jertfă”). Et. - rom. (lat), v. JUNGHIA.
 JUNGHIETOR (GIUNGHIIETORIU) (1) s.m. (sec. 16, CV 121/5). Et. - rom. (lat), v. JUNGHIA.
 JURA (A SE) (GIURA) (3) vb. (sec. 16, CV 49/13). Et. - lat. JURARE.
 JURĂMÂNT (GIURĂMÂNTU) (3) (sec. 16, CV 50/3). Et. - lat. JURAMENTUM.
 JURUI (GIURUI) (3) vb. (sec. 16, CV 2/11-12 „a făgădui”). Et. - magh. GYURUZNI „a logodi”.

(VA URMA)

CREDINȚA STRĂBUNĂ

Reguli pentru o viață creștinească

Adrian ACOSTĂCHIOAIEI,

protoiereu

Iubite cititor al acestui prețios almanah cultural-literar! Obișnuiește-te să te școli dimineața la o oră hotărâtă. Nu dormi fără pricină decât 7-8 ore pe zi. Cum te-ai trezit din somn, imediat înalță-ți cugetul către Dumnezeu și fă-ți semnul Sfintei Cruci, amintindu-ți cu evlavie de Mântuitorul nostru, care a murit răstignit pe Golgota pentru salvarea noastră. Ridică-te din așternut și cu grabă îmbracă-te, ținând minte că te afli în prezența Domnului și a îngerului păzitor și că Adam, căzând în păcat, s-a dezbrăcat de haina nevinovăției. Cere de la Domnul să te îmbrace în „omul cel nou”, ca să cugeți, să simți, să vorbești și să faci toate prin harul Lui, așa ca El.

Spălându-te, să-ți faci rugăciunile cele de dimineață. Îngenunchind, roagă-te, atent și cuviincios, cu adâncă smerenie, așa cum se cuvine în fața Atotputernicului. Cere de la Dânsul credință, nădejde, iubire și binecuvântare peste grijile zilei. Primește cu răbdare și iubire toate bolile și scârbele ce vor fi de întâmpinat.

Hotărăște-te să faci totul ca pentru Domnul, tinzând spre bine și fugind de rău, aducându-te pe tine ca o jertfă bineplăcută lui Dumnezeu.

Cugetă așa: poate aceasta este ultima zi a vieții mele; să lucrez așa cum ar vrea să mă găsească Dreptul Judecător.

Mulțumește Domnului pentru noaptea ce a trecut, că nu te-a lăsat să mori în păcate. Pe câți nu i-a răpit în cursul nopții moartea! Mulțumește că mai ai timp de pocăință și de câștigarea cerului. În fiecare dimineață gândește-te că ești creștin și că abia începi o viață creștinească. Consacră un sfert de oră meditației asupra adevărilor credinței, întrupării Fiului lui Dumnezeu, asupra Judecării înfricoșate. După rugăciune și contemplare citește Filocalia sau Noul Testament, și observă ce-i vorbește Domnul inimii tale.

Fă-ți treburile cu conștiința că Dumnezeu le vede pe toate și răsplătește pentru toate. Începe lucrul cu rugăciune, căci ce facem fără rugăciune e nefolositor și păcătos; astfel putem fi muștrați în orice mod, căci Domnul a zis: „Fără de Mine nu puteți face nimic”. În timpul muncii fii vesel și liniștit, iar succesele tale pune-le în seama Domnului.

Tot ce-i greu, îndeplinește ca un canon pentru păcatșle tale, în duhul ascultării și umilinței, rostind rugăciunea lui Iisus sau alte scurte rugăciuni.

Dacă reușești, mulțumește Domnului, iar dacă nu, să știi că el le îngăduie pe toate.

Înainte de masă gândește-te cum ți-ai îndeplinit hotărârile luate în timpul meditației sau al citirii. În timpul mesei închipuie-ți pe Tatăl ceresc, care-Și deschide mâna și te hrănește, roagă-te și dă la cei săraci, apoi mulțumește pentru pâinea cea spre ființă, pentru Cuvântul Său cel Sfânt, pentru Sfintele Taine.

Ostenește-te până seara, îndeplinește-ți conștiincios obligațiile, făcând lucrul ca pentru Domnul. Mintea să nu-ți fie furată de deșertăciunile vieții, căci toate sunt goană după vânt, ci meditează asupra Legii lui Dumnezeu sau îngână-i un cântec de laudă. Cântarea înnobilează sufletul și îl transfigurează.

Sfârșind lucrul, nu uita să-I mulțumești Domnului pentru că te-a ajutat să duci la bun sfârșit lucrarea plănuită.

Întorcându-te acasă, relaxează-te, vesel și bine dispus; împărtășește-le la ai tăi succesele tale și bucuriile tale. Nu le mai povesti și neplăcerile pe care le-ai avut, ci, în rugăciunile de seară, când îți faci socoteala greșelilor, spune-le Domnului, ca El să te mângâie și să te ierte și pe tine, și pe cei ce ți-au produs neplăceri.

Înainte de a te duce la odihnă, mai pune mâna pe Cartea cărților sau pe o altă carte de învățătură și zidire sufletească. Citește-o în azul casnicilor, ca să tragă și ei folos. Apoi, predă-te odihnei trupești, mulțumit în suflet că ți-ai făcut datoria și rugând pe Dumnezeu să ajungi ziua de mâine în pace și sănătate, reluându-ți iarăși activitatea și făcându-ți datoria.

Despre dragoste și pace

Preot Gheorghe FLOREA

Nimic, fraților, nu-l mai plăcut în lume, decât să vezi oameni trăind în dragoste și pace. Priviți la o familie în care toți trăiesc în pace și bună înțelegere și imediat vă veți convinge de adevărul acestor cuvinte. Numai de cât veți observa că binecuvântarea Domnului plutește peste această familie. Și de ce n-am trăi și noi, cu toții, într-o astfel de iubire? Atunci ar pluti și peste noi binecuvântarea lui Dumnezeu, iar fericirea ne-ar însoți pretutindeni. Dar veți spune: „Noi nu știm cum să dobândim o astfel de iubire!” Dacă nu știți, ascultați și învățați-vă! Dar de la cine? De la Părintele nostru cel ceresc, despre Care citim: „Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3.16), iar Mântuitorul completează: „Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi: rămâneți întru iubirea Mea”. Din iubirea Sa față de noi, a pățimit și a suferit moartea, pentru ca să ne mântuiască. Sfinții Părinți au rămas și au trăit în această iubire și, prin cuvânt și faptă, s-au făcut pildă pentru noi, lăsându-ne învățăminte pilduitoare, cum am putea rămâne în iubire.

„Fraților, iubiți-vă unii pe alții, spuneau ei, și Dumnezeuul păcii și al dragostei va fi cu voi.” Nimic nu-l mai frumos ca pacea și dragostea, prin care toată răutatea și ura se biruiește. Fiți buni și miloși unii față de alții, precum ne-a învățat Domnul: „Poruncă nouă dau vouă, să vă iubiți unii pe alții... Prin aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, când veți avea dragoste între voi... ca să fiți și voi unde sunt Eu” (Ioan 13.34-35; 14.3).

Tot El a mai spus: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”. Și ce e mai plăcut și folositor, decât să fii cu Dumnezeu în împărăția cerească, spre care ne cheamă permanent Mântuitorul Hristos. De aceea, fraților, nu lăsați ca ura să vă despartă de Domnul, Care atât de mult ne-a iubit și S-a dat pe Sine pentru noi, răscumpărându-ne cu Sângele Său din moarte și păcat.

Nu vă dezbinați, părăsiți ura și invidia și îmbrățișați dragostea, care este cununa desăvârșirii, fiindcă ea acoperă o mulțime de păcate și vindecă rănile sufletești. Cel ce iubește pe fratele său (și noi toți suntem frați), umblă în lumină; Dumnezeu este dragoste, iar în dragoste nu este frică, căci iubirea cea adevărată izgonește teama. Cel ce vrea să fie sigur de mântuire, trebuie să aibă dragoste față de toți. Cei ce iubesc pacea și bună înțelegerea se vor desfăta în dragoste. Căci e mai bine să mănânci o bucată de pâine cu dragoste, decât un vițel îngrășat cu ură și vrăjmășie. Cei ce au dragoste, îl au pe Dumnezeu. Dragostea izgonește ura, dezbinarea, mândria, invidia și alte păcate ce ne rănesc sufletul. Dacă suntem fii ai Aceluiași Părinte ceresc, prin urmare, suntem frați între noi. Trăim pe același pământ, ne folosim de aceleași daruri ale bunătății Dumnezeiești. Și toți suntem chemați „la o singură nădejde a chemării noastre” spre moștenirea Unei împărății cerești, toți suntem membri ai Unei mari familii - Biserica Creștină, care ne îngrijește de noi și de mântuirea noastră ca o bună Mamă iubitoare de fiii săi în timpul călătoriei noastre spre Patria cerească.

Să nu ne lăsăm amăgiți de vicleniile lumii acesteia, să nu ne solidarizăm cu veacul de acum, în care forțele întunericului luptă cu înverșunare împotriva lui Dumnezeu, încercând să ne înstrăineze de credință și dragostea lui Dumnezeu.

Biserica mărturisitoare a adevărului Dumnezeiesc a suferit greu torturile ateismului distrugător a tot ce e sfânt și a înscris în istorie, cu litere de aur, numele a mii și mii de martiri, trecându-i în rândurile sfinților. Aceștia ne servesc drept pildă de statornicie în credință și dragostea lui Dumnezeu. Să ascultăm sfatul Apostolului: „Noi iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit cel dintâi. Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este!

Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească... și cine iubește pe Dumnezeu, să iubească și pe fratele său” (I Ioan 4.19-21).

Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea sfântă și nedespărțită. Amin.

Să ne îmbogățim în virtuți

Preot A. DEȚEȚINA

Virtutea este o calitate a sufletului, moștenită de la Dumnezeu, dar și trăită zi de zi cu mari eforturi spirituale. Cine laudă virtutea, acela o poate câștiga.

Dintre virtuțile sufletești cele mai generale sunt: bărbăția, prudența, cumpătarea și dreptatea, care, la rândul lor, dau naștere altor virtuți, cum ar fi: credința, nădejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, nemânierea, cunoștința dumnezeiască, neiuțimea, simplitatea, netulburarea, nefățarnicia, neînfumurarea, nemândria, nepizmuirea, neviclenia, neîntristarea, stăpânirea inimii, ne iubirea de arginți, compătımirea, milostenia, generozitatea, sfiiala, evlavia, dorința bunurilor viitoare, dorul după împărăția lui Dumnezeu, dorirea înfierii etc. Sf. Ioan Damaschin spune că cea mai mare virtute este buna socoteală, care e împărăteasa și virtutea virtuților.

Practicată în mod sistematic, orice virtute atrage după ea altă virtute, după cum și păcatul, care e o calitate rea, atrage după dânsul alte păcate. Cel ce dorește viața și fericirea veșnică trebuie să se străduiască să facă numai bine. Silința și eforturile depuse pentru a se îmbogăți în fapte bune sunt un semn că Dumnezeu ne îndeamnă și ne dă putere la aceasta. Căci nu este virtute aceea care, atunci când este obținută, lasă pe om să părăsească osteneala de a progresa în ea.

Duhul lui Dumnezeu, care este în om, nu-l lasă să se obișnuiască cu lenea și trândăvia, ci mai degrabă cu lucrarea și osteneala, cu nevoințele și necazurile, care îl apropie de

înțelepciune. „În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți căci Eu am biruit lumea” (Ioan 16.33), spunea Mântuitorul ucenicilor Săi. Tot astfel învăța și Sf. Pavel bisericile de prin regiunile Asiei, pe care le-a întemeiat, întărind sufletele ucenicilor, el îi îndemna să stăruie în credință, spunând că: „În împărăția lui Dumnezeu trebuie să intrăm prin multe necazuri” (Fapte 14.22). Lucrarea virtuții constă în păzirea poruncilor Domnului, în permanenta convorbire cu Dumnezeu (rugăciunea) și în grija de a zidi sufletește pe alții; deoarece virtutea este izvorul înțelepciunii.

Prisosința virtuții este buna întocmire a cugetării. Dacă sunt călcate poruncile sfinte, degeaba căutăm virtutea, căci Domnul ne cere practicarea virtuții cu îndreptarea sufletului (pocăința). Sufletul care se îngrijește de virtute, ca să progreseze în ea, va fi foarte atent și cu frică de Dumnezeu, știind că nu poate să treacă nici o zi din viață fără întristare. Dacă dorești să crești în virtute, predă-te oricărui necaz, căci doar necazurile nasc smerenia. Dumnezeu nu dorește ca sufletul nostru să fie fără grijă. Cel fără grijă e în afara voii lui Dumnezeu.

Grija de cele sufletești, prin necazuri și încercări, ne apropie de smerenie, descoperindu-ne tainele împărăției lui Dumnezeu, pe când celui ce practică virtutea lui fără necaz, i se deschide o ușă spre mândrie, iar dacă omul zăbovește în ea, îngerul purtător de grijă se depărtează de el. O mică suferință, un necaz neînsemnat pentru Dumnezeu e mai de preț decât un lucru mare, dar săvârșit fără necazuri. Dragostea de Hristos și-au dovedit-o sfinții, tocmai prin nevoințe și necazuri, nu în tihnă, spune Sf. Ioan Sirul. Cu o virtute omul nu se poate mântui, ci are nevoie ca ele să se înmulțească și să sporească, ca în felul acesta să se desăvârșească. Fiecare virtute formează o verigă, iar legate toate între ele formează lanțul, care ne leagă de Dumnezeu. Acest lanț binecuvântat e înspăimântător diavolului căci nu poate în nici un chip să-l amăgească pe om cu viclenia lui.

Așa după cum trupul este unul, spune Sf. Varsanufie, dar are multe mădulare, și dacă din întâmplare îi lipsește unul, trupul nu este desăvârșit, așa se înțelege că este și cu omul dinlăuntru. El are virtuțile cu multe mădulare, și dacă una lipsește, nu e ajuns la desăvârșire.

Și după cum meșterul își cunoaște bine meșteșugul lui, prin talentul său se desprinde și cu alte meșteșuguri, dar nu se numește decât după meșteșugul lui inițial, la fel și creștinul, având toate virtuțile, nu se numește decât după aceea în care strălucește mai mult Harul Dumnezeiesc în el. Fiecare e dăruit cu o anume virtute, care mai mult strălucește la el, dar de ea sunt legate și toate celelalte. De exemplu, un om blând nu poate să fie zgârcit, deși el e caracterizat în mod deosebit prin blândețe.

Virtutea nu constă numai în faptele cele bune, ci și în cuvinte și în păstrarea dogmelor credinței celei adevărate, ortodoxe.

Cine se desăvârșește în virtuți, duce o viață curată și devine tot mai drept, deși el nu observă aceasta, și nici nu trebuie să observe, deoarece nimic nu slăbește virtutea atât de tare ca amintirea faptelor bune făcute. Cel virtuos se bucură când alții sunt onorați și se întristează când cineva îi aduce lui laude. „Dreptatea, spun Sf. Părinți, este totalitatea tuturor virtuților”, de aceea trebuie să tindem prin dreptate la desăvârșire. Virtutea nu este un privilegiu, precum sunt bogăția, puterea sau gloria. Ea este doamna ordinii în fiecare suflet care o voiește, e rodul spontan al dragostei, care este fondul obștesc al firii noastre. Creștinul atunci este liniștit, când a trăit înțelept, ducând o viață împodobită cu virtuți. Fericitul Ieronim în „Viața lui Pavel pustnicul” zice că dacă Dumnezeu l-ar da puțință să aleagă între tunica Sfântului Pavel cu virtuțile acestuia și între purpura împărătească, dar fără virtuți, ar prefera-o pe cea dintâi.

Iubite cititor! Ești un iubitor de virtute și un trăitor al ei? Ești ascultător, harnic, blând, credincios, iubitor de Dumnezeu și de aproapele, cumpătat și drept, așa cum ne vrea Dumnezeu? Nu spune niciodată că o virtute este de ajuns. Însușește-ți toate virtuțile și abia atunci îți vei ajunge scopul. Cercetează Biserica, cugetă la tainele creștinătății, roagă-te permanent să ți se aprindă dragostea de Dumnezeu și de semenii, care descoperă toate și care dă totul.

Imagine din Cernăuți

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Treizeci de ani de ciorovăială cu autoritățile

Ion I. NISTOR

Mai mult ca sigur că Vasile Borcea nu bănuia în tinerețea sa că averea o să-l ducă la moarte. Și nu numai el, ci nimeni pe lume nu s-a gândit că poate veni un regim barbar, care ne va ridica sărăcia la rang de virtute, nimicind gospodăria și sărăcind populația. Din generație în generație, oamenii transmiteau normele morale, unde bunăstarea era la loc de cinste. De aceea și Vasile Borcea decise să-și agonisească avere și... se duse în lume. Auzise că America este țara marilor posibilități și plecă la câștig încolo. Nu era aventurier, nu era pierde vară și palavragiu, ci îi mersese vestea de om harnic și meșter tâmplar neîntrecut. Cu aceste calități și cu o mică valiză porni la drum din comuna Ropcea, județul Storojineț.

Timp de douăzeci de ani neobositul bucovinean a muncit pe continentul american, punând cent lângă cent ca să se întoarcă la baștină cu capital agonisit cu sudoarea frunții. Învățase limba, avea de mult timp cetățenie americană... și hotărî să-și ia un concediu. Îl prinsese dorul de lunca Siretului care șerpuia prin sat, de casa părintească. Veni la baștină și nu se mai întoarse în America. Își zise că banii agonisiți trebuiau transformați într-o gospodărie frumoasă.

Cumpără pământ, își dură casă mândră în centrul satului, casă cu etaj, cu subsol și sală de petreceri în stil american.

Apoi hotărî să-și întemeieze familie și se duse la Igești, sat de răzeși să-și caute ursita. Și o găsi. A fost Eleonora Frunză, fiica lui Dumitrache a lui Ciupeli, gospodar de frunte în sat.

Și totul ar fi fost bine, doar gospodăria aducea venit, în familie erau trei copii dragălași, dar Dumnezeu își întoarse fața de la nordul Bucovinei, și acest colț de țară se pomeni în robia sovietică. În vara anului 1940 bolșevicii și-au dat arama pe față chiar din primele zile de „domnie”. Începea să bântuie epidemia persecuțiilor. Rândul familiei Borcea veni în zorii zilei de 13 iunie 1941.

Eu aveam numai trei ani, povestește Numitor Borcea, fiul lui Vasile, dar îmi amintesc câte ceva din acea zi de rea pomină, căci toată viața mama mi-a reamintit cum am fost scoși din casa noastră și duși la moarte în exil. Până la

Storoiineț am fost transportați cu un camion împreună cu tata - toată familia. La ușa vagonului ne-au despărțit: pe noi ne-au îmbrâncit într-un vagon, iar pe tata l-au dus încotrova, ca nici până astăzi să nu știm nimic despre el. Noi, mama, două surori și eu, ne-am pomenit în regiunea Aktiubinsk (Kazahstanul de Nord). Mama trebuia să muncească la colhoz, iar pe mine m-au luat la un orfelinat... Am avut noroc că mama a venit după mine peste un an și ceva și m-a luat cu ea. Dacă întârzia cu câteva ore, eram pierdut pentru totdeauna prin străini, căci orfelinatul își muta locul și totul era pregătit de plecare. Și mai era o pricină care mă face să cred că mă rățăceam pe veci în neagra străinătate. Sovieticii aveau nărvul să le schimbe numele și naționalitatea tuturor copiilor care nimeau încolo. Eu tot fusesem rebotezat. Din Numitor Borcea devenisem Nicolai Ivanovici Borisov, de naționalitate rus... Am mai avut noroc că n-o uitasem pe mama și țineam minte câteva cuvinte românești.

În acte nu mai figura nicăieri numele meu adevărat și mamei i-au dat voie să între și să mă „aleagă” dintre copiii ce erau acolo. Ne-am cunoscut din primele clipe:

„Numitor, dragul mamei...” Doar atât dovedi să zică mama, și eu m-am pomenit lângă ea. l-am cuprins genunchii tot îngânând: „Mămică, unde ai fost atât de mult timp? ia-mă de aici”.

În exil au trecut prin foame, frig, mizerie și moarte. Ca pe la sărbătorile de iarnă în 1947 să se întoarcă la baștină.

Dar aici tot sovieticii erau stăpâni. Avea fusese furată de mult timp, iar casa situată în centrul satului era transformată în club. De aceea foștii stăpâni nu aveau unde se opri.

— Ne-a adăpostit fratele mai mare al lui tata, unchiul Gheorghe, reia firul amintirii Numitor Borcea. La el am trăit până în 1952. După aceea ne-am mutat la Igești, căci aveam mai multe rude acolo. Dar și la baștină mamei nu ne-am simțit bine și din 1964 ne-am stabilit cu traiul la Ciudei. Timp de 17 ani mama a muncit în colhoz, ca apoi 22 de ani să nu aibă nici un fel de venit, să fie sortită la lipsuri și necaz. Târziu de tot a început a primi o pensioară mai mult sau mai puțin normală.

Fie că omul trăiește bine, fie că e răstignit pe crucea mizeriei timpul trece, înmulțind anii. Numitor Borcea se întoarse de la serviciul militar în termen, fusese o bucată de timp funcționar la primăria din Igești, apoi muncitor forestier, după aceea munci la o întreprindere din Dnepropetrovsk. Întors la baștină, este mecanic în colhoz, conduce brigada de tractoare, căci între timp a absolvit și o școală de mecanizare.

Dar în permanență era cu gândul la averea prădată de sovietici. Or, ea, gospodăria, fusese durată cu munca asiduă a părintelui. De aceea nu pierdea speranța că va găsi cândva firul adevărului și își va recăpăta măcar casa părintească. Începu să apeleze la „conștiința” autorităților.

— Prima dată am scris la organele superioare fiind în armată, revine Numitor Borcea. Dar comandanții nu voiau să aibă în subunitate un soldat răzvrătit și m-au „sfătuit” să rabd până m-oi întoarce la vatră. N-am avut o altă ieșire decât să aștept. În orice caz, am început a scrie mai intens de prin anul 1960 și am încheiat „corespondența” peste mai mult de treizeci de ani. Trei decenii de muncă zadarnică...

Odată angajat în corespondență, domnul Borcea a început a primi răspunsuri de la organele sovietice. Primul răspuns este de la data 8 iulie 1960. Un oarecare O. Nujnîi, inspector în sala de primire a președintelui consiliului regional Cernăuți, o anunță pe Eleonora D. Borcea, mama domnului Numitor, că în baza hotărârii Consiliului de Miniștri a U.R.S.S., din anul 1955, casa pe care o

pretinde dumneaei nu poate fi restituită, căci este obiectiv luat în balanța organelor locale.

Mai departe, toată corespondența îi este adresată domnului Numitor Borcea, iar răspunsurile selectate pentru publicare sunt plasate în ordine cronologică.

La 5 octombrie 1960 O. Nujnîi îl sfătuiește pe reclamant să se adreseze cu problema restituirii averii judecătorei populare.

Între timp domnul Borcea se adresează cu o plângere lui Nikita Hrușcirov, președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii. De aceea P. Maidaniuk, președintele consiliului raional Storojineț, confirmă faptul că Vasile Borcea a fost deportat din Ropcea, iar averea i-a fost confiscată și predată consiliului sătesc. Casa de locuit fusese transformată în club. Deci, consiliul raional nu avea motive pentru a restitui această casă celor care înaintează pretenții.

În iunie 1961 tit. P. Maidaniuk semnează o scrisoare, în care afirmă că Borcea Vasile, printr-o hotărâre a unei comisii speciale, a fost deportat în 1941 peste hotarele Ucrainei, iar averea l-a fost confiscată. Deci, avutul confiscat putea fi restituit numai de acele organe, care au efectuat confiscarea. În iulie același an, același P. Maidaniuk răspundea că restituirea avutului confiscat nu intra în competența consiliului raional. În septembrie 1961 de la redacția ziarului „Komsomolskaia pravda” i se răspunde că de restituirea casei confiscate trebuie să se ocupe organele judiciare la locul de trai.

Numitor Borcea mai face o reclamație la ziarul „Komsomolskaia pravda”. Redacția readresează plângerea și documentele anexate procuraturii raionale. De aceea, în martie 1962 A. Jukov, procurorul raionului Storojineț, îi comunică reclamantului: „Borcea Vasile, tatăl dumneavoastră, conform unei hotărâri a comisiei speciale a Ministerului afacerilor interne al Ucrainei, a fost deportat din satul Ropcea. Toată averea, mobilă și imobilă, a trecut în fondul statului. Casa a fost ocupată de consiliul sătesc Ropcea și este folosită în calitate de club în localitate. Drepturi asupra casei date nu aveți”.

De la un timp, probabil, autorităților li se făcu lehamite să-i mai rabde pe reclamant și au hotărât să-l discrediteze. Când acesta se adresa redacției gazetei „Pravda”, tovarășul Motovilîn, secretar al comitetului regional Cernăuți al partidului comunist, se grăbea

să-l „caracterizeze” după plac, scriind că în răstimpul de când Numitor Borcea conduce brigada de tractoare din colhoz, în subdiviziunea respectivă s-a înrăutățit disciplina de muncă. Numitor Borcea a creat un surplus de piese de schimb (iar acest fapt era considerat drept o crimă), abuza de situația de serviciu, avea o atitudine grosolană și preconcepută față de unii mecanizatori etc.

Dar și după această „calificare”, domnul Borcea nu se dădu bătut, ci continuă să caute adevărul în cei peste treizeci de ani de corespondență cu regimul bolșevic, dumnealui a adunat circa două sute de răspunsuri „juste”, între timp casa părintească din satul Ropcea a fost distrusă... A venit însă democratizarea și dumnealui a crezut că acu-i acu. Și nu s-a „înșelat”. Autoritățile și-au revăzut pozițiile social-politice și au reacționat la una din ultimele sale plângeri, eliberându-i o adeverință, semnată de V.M. Kuțov, procurorul regiunii Cernăuți. Acest document râvnit o viață întreagă, afirmă că Borcea Vasile al lui Iordache, Borcea Eleonora a lui Dumitru, Borcea Maria a lui Vasile, Borcea Livia a lui Vasile, Borcea Numitor al lui Vasile, deportați de organele nejudiciare în surghin în iunie 1941, sunt reabilitați cu restituirea averii confiscate sau compensați cu costul acesteia.

Și, fiindcă averea rămăsese doar în amintirea proprietarilor, statul i-a reconstituit costul ei. Astfel, moștenirea domnului Numitor Borcea fusese plătită cu... șase mii de cupoane.

Ne-au scos fără de vină din cuibul părintesc

Ortața FOLOȘNEA

Locuitor a satului Mihoreni, fostul Județ Dorohoi

Când au intrat rușii în Ținutul Herței, fratele meu Nicolae s-a refugiat în România. Și pentru acest „păcat”, noi, cei rămași acasă, la Mihoreni, ne-am pomenit declarați „dușmani ai puterii sovietice”. Într-o noapte, la începutul verii anului 1941, patru soldați și o iscoadă din sat a stăpânirii staliniste au dat năvală în casa noastră și ne-au poruncit să ieșim din binele nostru, în care, chipurile, ne-am „lăfăit” destul, căci ne aștepta drumul pătimirilor. Și eu, o copilită de doisprezece ani, și surioara Ancuța, și mama Anica eram buimăcite de somn, nu înțelegeam încă ce se întâmpla, dar soldații, ce tot strigau la noi într-o limbă pe care n-a pricepeam, ne îmbrânceau spre ușă. Și mama, dumirindu-se că vom fi duse într-o pustietate din cauză că Nicolae n-a vrut să rămână sub stăpânire, ne-a zis:

— Măi copile, apucați ce vă cade în mână, îmbrăcați haină peste haină, nu cățați că-i vara, că aiște ne duc la chin și prăpăd!

Biata mamă, a dovedit să pună mâna doar pe o pernă și pe un tăbuiet de făină de porumb...

Plângeam de se scutura cămășile pe noi și-i rugam pe soldați să nu ne scoată în drum, dar ei ne-au înșfăcat de gățișoare și ne-au târât până la poartă, unde ne aștepta o căruță. În căruță se mai aflau câteva femei nenorocite, ridicate în miez de noapte Aglaia Popa, Maria Vaipan și Ortața Cobelea. Femeile boceau, se frământau, se căinau că lăsau avutul ce l-au agonisit o viață, dar soldații, după ce ne-au urcat și pe noi, au dat bici cailor și nu le-au lăsat răgaz până la gara din Hliboca. Plânsul lor și al nostru n-a conținut până nu ne-au băgat în vagoane cu ușile și ferestrele bătute în cuie. Nu știam încotro ne duceau, nu știam dacă ne-om mai întoarce vreodată. La trei zile ușa se deschidea și doi soldați ne dădeau câte o bucată de pâine. Foamea nu ne astâmpăram, setea ne chinuia mereu, cădeam din picioare unul peste altul.

Lumina zilei străbătea în vagon numai prin crăpăturile scândurilor. Cei bătrâni se rugau în glas lui Dumnezeu să-i izbăvească de chinul foamei, cei mici scânceau și cereau de la mamele lor pâine, iar mamele oftau întruna și-i blestemau pe antihriștii care au nenorocit atâtea familii de români.

În Kazahstan, în regiunea Aktiubinsk, am ajuns după trei săptămâni și ceva de drum. Când ne-au dat jos din tren, ne-a orbit lumina. Eram ca niște fire plâpânde de iarbă crescute în întuneric. Ne-am ținut de grupul deportaților din Mihoreni și-am dat într-un loc de-o clădire pustie, cu acoperișul spart. Ne-am aciuat acolo. Dormeam pe pământul gol, cu brațele puse căpătâi. Apoi ne-au scos pe toți la lucru. Zadarnic ne speteam cât era ziua de lungă, căci câștigul nu-l vedeam. Copiii mureau umflați de foame și mamele nici nu mai aveau lacrimi să-i plângă. Îi băgau în saci și-i îngropau în locuri mai ferite.

Până în 1944 am dus-o cum am dus-o, dar acel an secetos a adus în Kazahstan o foamete cumplită. Atunci s-a împușinat de tot numărul românilor deportați din regiunea Cernăuți. Oamenii, pe care Dumnezeu i-a mai dăruit cu zile, nemaiputând îndura chinul foamei, își rugau sfârșitul. Dar după acel an secetos, a urmat un an roditor. Umblam pe miriște și adunam spice. Le frecam în palme, boabele le râșneam, din puțintică făină coceam turte și așa ne mai potoleam foamea.

Când ni s-a dat voie să ne întoarcem acasă, parcă ne-am născut a doua oară. Nu ne mai gândeam nici la lipsuri, nici la banii pe care nu-i aveam de drum. Dumnezeu ne-a întreit puterile și ne-a scos din toate primejdiile de care ne-am ciocnit în timpul întoarcerii la baștină.

Ocrotit de bunul Dumnezeu

*Interviu cu Constantin CREȚU,
fost deportat din comuna Tereblecea*

Bandiților și lingăilor din sat (populația mai în vârstă știe bine cine au fost aceștia; probabil că, mai târziu, ai aflat și dumneata numele lor), care, la ordinul KGB-ului, alcătuiau listele pentru deportare, nu le păsa că în familiile alese pentru a fi ridicate erau copii și bătrâni neputincioși. Cunosoc din arhive, din discuțiile cu supraviețuitorii că printre tereblecenii deportați au fost multe persoane trecute de 70 și chiar de 80 de ani, o mulțime de copii. Însă cel mai tânăr „dușman al poporului și statului sovietic” ai fost dumneata...

— *Născut la 11 iunie 1940, în aceea noapte de 13 iunie 1941 aveam doar unsprezece luni și două zile. Clar lucru că nu țin minte cum s-a întâmplat totul. Ne-au luat de acasă pe bunica Docuța, tata Vasile, mama Marița, sora Coca, frații Nicuță, Ghențu și pe mine. După cam o lună de zile am ajuns în Kazahstan, într-un sovhoz din apropierea orașului Aktiubinsk. Aici au fost aduși nenorociți ca noi și de alte naționalități: poloni, nemți, ucraineni.*

— *Le-a spus cineva - atunci sau mai târziu - părinților pentru ce au fost deportați?*

— *După câte știu de la tata, nu. Se bănuia doar că din cauza că o luasem la noi pe bunica, care locuise în Tereblecea Nouă, numită și Prisaca, prin mijlocul căreia a fost trasă granița, și că ne-ar fi rămas rude de partea cealaltă, în România. Dar ne-am dat seama mai târziu că acesteia n-au putut servi drept motiv pentru deportare. În realitate, cred, a fost aplicată politica stalinistă de distrugere a maselor de oameni de alte naționalități.*

— *Dar să revenim la viața din Kazahstan...*

— *Aici, după cum aflasem de la tata când mă ridicasem puțin, el a fost numit cioban la o turmă de oi și trimis departe, unde era hrană pentru animale. Rămași cu bunica și cu mama, noi nu mai primeam de-ale gurii.*

— Când, peste un timp, tata s-a întors, ne-a găsit pe toți umflați de foame, pe moarte. Prima s-a stins bunica Docuța, apoi sora Coca, Dumnezeu să le odihnească. Erau timpuri tare grele, de război. După aceea tata a fost trimis să lucreze la o fierărie, pe fratele Ghențu l-au luat de lângă noi, ducându-l la o stație de mașini și tractoare să lucreze ca strungar. Fratele Nicuță, copil și el, cu numai patru ani mai mare ca mine, s-a făcut văcar, păștea vitele kazahilor din sat.

— Îmi amintesc, dragă Costică, cum cu vreo doi ani în urmă mi-ai povestit despre moartea mamei. Te rog să mă crezi, ori de câte ori ne întâlnim, parcă văd aievia acea scenă îngrozitoare. Știu, simt ce durere îți provoacă acea amintire, și totuși...

— După câte îmi dau seama, e prima mea amintire din copilărie și să nu dea Dumnezeu să mai aibă cineva așa ceva! Aveam de acum vreo trei anișori, dar mai sugream țâță. Mă amăgeam cu pieptul mamei, în care nu mai avea de unde să fie un strop de lapte. Într-o zi, întorcându-se de la lucru, tata m-a găsit sugând. Presimțind, probabil, nenorocirea, a strigat-o pe mama. l-am spus să vorbească mai încet, că ea doarme. „Nu doarme, Costică, ea e moartă”, mi-a răspuns el. A murit, sărmana, încercând și moartă să-mi astâmpere foamea. Dumnezeu s-o aibă în grija Sa, așa cum ne-a avut și ea pe noi.

— Așadar, ați rămas trei băieți cu tata...

— Numai doi, căci Ghențu, cum am mai spus, era departe de noi, iar degrabă am rămas doar eu cu tata. Căci nenorocirile se țin lanț. Într-o zi Nițucă care păștea vitele satului, obosit și flămând cum era, a adormit pe calea ferată și a fost tăiat de tren, găsindu-și și el, la numai vreo opt anișori, somnul de veci pe pământul kazah.

— Și cum a fost calea spre casă?

— Într-o zi, prin 1947, tata mi-a spus că trebuie să mergem acasă, la Bucovina. Trebuia să fugim, că nu ni se dădea voie să plecăm legal. La gară, tata m-a aruncat în vagonul cu cărbuni de lângă locomotivă, fără ca să observe mecanicul, iar el s-a dus să-și ia puținul bagaj ce-l avea. Când trenul s-a urnit din loc, țin bine minte, mi-a trecut prin cap că el vroia în felul acesta să scape de mine. Am strigat: „Unde ești, tată?! ia-mă înapoi!” Dar el era alături.

— După câteva zile de drum, într-o gară, denumirea căreia n-o mai țin minte, a dat peste noi miliția. S-a interesat cine suntem, unde-i mama copilului, căci eu, deși aveam șapte ani, arătam ca de vreo cinci. Tata le-a spus că am fost deportați, că a pierdut actele de întoarcere la baștină. Și aici, oricât ar părea de straniu, s-a găsit un suflet bun, ce nu numai că ne-a permis să ne continuăm drumul, dar ne-a dat și o hârtie, cu care, în gări, tata putea primi ceva hrană pentru mine. Ajunși la Moscova, tata mi-a cumpărat un măr. „Ce-i asta?” l-am întrebat, căci nu mai văzusem așa ceva până atunci. Tata mi-a spus că-i măr, să-l mănânc, dar neobișnuit, nu mi-a părut bun și nu l-am mâncat.

— Și acasă ce-ați găsit?

— Mai întâi ne-am oprit la niște rude din Stârcea, unde am aflat că gospodăria noastră nu mai era, căci a ars. Apoi, la Tereblecea, ni s-a dat temporar casa unui consătean refugiat în România. Mare ne-a fost bucuria, când am găsit în podul casei un sac cu mazăre și în grajd vaca, de care îngrijea vecinul Lavrentie Olaru. Căci și aici era foamete. În sat am aflat că bunicul Carpen Crețu, pârât de niște cozi de topor că, cică, vroia să fugă în România, a fost împușcat de grăniceri ruși, în pârâul Tereblecii, lângă vacile pe care le păștea.

Acasă, datorită mâinilor de aur ale tatei, căci era tâmplar iscusit, ne-am făcut cuibul nostru. Am urmat școala, după armată m-am însurat, am lucrat câțiva ani ca tractorist. Avem cu soția Viorica doi copii, Vasile și Lucica, ambii căsătoriți: feciorul în satul nostru, iar fiica la Sneci, lângă Cuciurul Mare. Îi sunt foarte recunoscător tatei, trecut și el în lumea celor drepți, care m-a învățat tâmplăria, meserie pe care i-am transmis-o și băiatului meu. Așa că tot ce vedeți în jur e făcut de mâinile mele. În doi cu feciorul am ridicat și casa lui.

— Domnule Constantin, n-ai căutat să primești oarecare despăgubire pentru toate cele pierdute, distruse?

— A încercat s-o facă fratele Ghențu, care s-a întors acasă după noi. Cu mare greutate a primit câteva ruble, pe care le-a depus pentru ridicarea paraclisului din centrul satului, în memoria victimelor deportării.

— De mai mulți ani știu că lucrezi ca hamal la o fabrică de pâine din Cernăuți. Marea abundența de pâine nu-ți amintește de timpurile când o coajă uscată era mai scumpă decât orice?

— *Cum să nu! De mai bine de opt ani, în zori de zi, descarc pâine la magazinele din Cernăuți, ca oamenii s-o aibă proaspătă și caldă pe masă. Mă îmbată mirosul ei. Și nu o dată mă gândesc: „Doamne, ai grijă de mic și de mare, nu lipsi pe nimeni de pâinea noastră cea de toate zilele”.*

A consemnat: Ion CREȚU

Groapa comună de la Movila

Gheorghe PAVEL

Se vor împlini în curând șase decenii de când, săvârșind un act de nedreptate față de România, trupele sovietice au invadat ținutul Herța, vechi colț de țară românească, situat în nordul Moldovei între Prut și dulcea Bucovină istorică, având o suprafață de 304 km² și format din 9 comune și 32 de sate. De-a lungul istoriei acest ținut binecuvântat de Dumnezeu n-a fost niciodată stăpânit de vreo putere străină, ci a făcut parte integrantă din Moldova lui Ștefan cel Mare. El, după cum știm, n-a fost în 1939 obiectul tratativelor secrete dintre Ribbentrop și Molotov, n-a fost revendicat de către sovietici nici prin ultimatumul Kremlinului din 26 iunie 1940. Această regiune nu urma, deci, să fie „eliberată” și autoritățile de aici, civile și militare, nici n-au primit ordin s-o evacueze. Dar, la 29 iunie 1940, o coloană de tancuri sovietice și-a făcut apariția în Herța, străvechi târg moldovenesc și reședință de plasă, înaintând în direcția Dorohoiului. Nebănuind că detașamentul aflat pe Prut, la Mamornița, unde până în anul 1918 a existat frontiera moldo-austriacă, a fost dezarmat de ruși, un grup de militari români a încercat să oprească tancurile și să le lămurească invadatorilor că au pătruns pe un teritoriu pe care Moscova nu și-l revendicase, în loc de răspuns, a urmat țărăniștii unei mitraliere, care a curmat viața căpitanului Ion Boroș, viețile sublocotenentului Alexandru Dragomir și ale altor militari români.

Peste câteva săptămâni, prin niște jaloane înfipte în pământ, a fost trasată granița și frații s-au trezit că-s despărțiți de frați, părinții - de copii, iar soții - de soții. Granița a început să fie păzită cu strictețe. Cine nu se oprea la somația grănicerilor - era împușcat. Răniții erau străpunși cu baionetele sau doborâți cu paturile armelor. Și morții și răniții erau aduși la comendatura din Herța. Pentru identificarea lor erau chemați în grabă, de prin sate, slugile regimului bolșevic.

Apoi, erau aduse rudele celor martirizați, în care enkavediștii băgau o groază de moarte, ca să nu mai încerce nimeni să se salveze trecând granița în România.

Fiorosul măcel de la Lunca din iarna anului 1941 n-a fost unicul în raza plasei Herța. Pe tot parcursul primului an de ocupație bolșevică la graniță n-au conținut împușcăturile, care au secerat sute de vieți omenești. Așa, de exemplu, și-au găsit moartea și alți 14 martiri ai neamului românesc, martiri necunoscuți, care au fost aruncați într-o groapă comună de pe teritoriul satului Movila. Când au fost deshumați, la începutul războiului, s-a putut constata după piesele vestimentare, că erau români din satele bucovinene. La 28 septembrie 1942 Guvernământul Bucovinei a luat, prin secretarul general Vasile Florescu și autoritățile locale, creștineasca hotărâre de a cinsti sacrificiul acestor eroi necunoscuți. Aceștia au fost reînhuși după datina străbună în curtea bisericii din Movila, dar în 1944 crucile de pe cele 14 morminte au fost demolate pĂgĂnește de cĂtre sovieticii ce au pus din nou stĂpĂnire pe acest picior de plai mioritic.

Atunci, în 1942, și Troița de la Herța, și sicriile martirilor, și crucile de pe mormintele lor au fost făcute pe gratis de cĂtre Constantin Manoliu, proprietarul fabricii de mobilă „Incoma” din Cernăuți, după proiectul inginerului ȘtefĂnescu. Serviciul divin în fața cĂtorva mii de oameni l-a oficiat un sobor preoțesc în frunte cu pĂrintele BrĂnzei, originar din satul Probotești, care s-a stins din viață în 1997 la Botoșani, unde s-a refugiat și a fost preot.

După cum mărturisesc documentele de arhivă, la 28 septembrie 1942 credincioși din multe sate au venit să aducă ultimul omagiu acelora care, la doi ani după ce le-au fost rĂpite viețile, se bucurau de o înmormĂntare creștinească. Preoții în cĂntĂri și rugĂciuni au implorat mila divină, cerĂndu-i Celui de Sus sĂ-i primească în lumea fĂrĂ de suspine. Purtați pe umeri și însoțiți de mulțimea credincioșilor, cei 14 martiri au fost așezați la locul de odihnă veșnică. Dar odihna iarăși avea să le fie tulburată de cĂtre vandalii care le-au smuls în 1944 crucile de la cĂpĂtĂi.

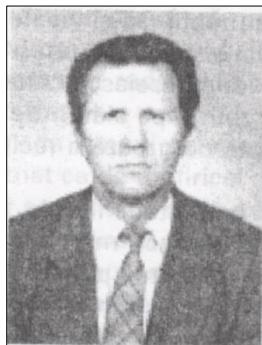
Au trecut cĂteva decenii, s-a dezmembrat URSS-ul, au sosit timpuri de libertate, iar locul acesta nu putea să rĂmĂnă profanat de antihriști pĂnĂ la sfĂrșitul veacului.

De aceea m-am adresat vrednicului părinte Constantin, parohul bisericii din Movila, comitetului bisericesc și creștinilor din acel sat de lângă Herța ca să sprijine ideea înălțării unei cruci în memoria celor 14 martiri români necunoscuți. Și părintele Constantin a binecuvântat această acțiune, iar movilenii cu dragă inimă s-au oferit să acorde ajutor în realizarea ei. Planul monumentului funerar a fost făcut împreună cu domnul Ilie Văcărașu. Și într-o zi de la sfârșitul verii anului 1998 acest monument a fost sfințit. Poporul adunat în curtea bisericii din Movila (semn că neamul nostru nu-i uită pe cei ce s-au sacrificat pentru idealurile libertății) a înălțat, cu evlavie și smerenie, rugăciuni la cer, cerându-i Tatălui Atotputernic ca sufletele celor îngropați acolo, ale tuturor celor ce au murit în chinuri la graniță, care au fost aruncați în gropnițe comune, care s-au stins în gulagurile staliniste, în stepele aride ale Kazahstanului și pe întinsurile de gheață ale Siberiei, în Karelia și pe țărmurile Mării Albe, unde au fost mânate cu miile la muncă silnică, în închisori, să fie așezate în dreapta Lui, la loc de verdeață, pregătit pentru martiri. Omenește gândind, acești creștini au murit pentru Sfânta Cruce. Acești creștini sunt jertfă din jertfa lui Hristos. Pentru curajul lor de a înfrunța și primi moartea atunci când sufletul i-a îndemnat să treacă în țara unde se aflau frații lor, biserica îi pune astăzi pe acești nevinovați în rândul eroilor căzuți pe front. Datoria noastră este să-i pomenim și să-L rugăm pe bunul Dumnezeu ca să-i odihnească în pace.

Tineretul prezent la acel parastas a fost îndemnat să țină minte că e vlăstar al neamului românesc, că neamul își are eroii lui cunoscuți și li necunoscuți, că toți sunt demni de cinstire, că s-au jertfit pentru un viitor mai bun. Ei, tinerii, sunt speranța neamului, de aceea sunt datori să nu-i dea uitării pe eroii noștri, să-și păstreze demnitatea națională, înmulțind faptele creștinești, să lupte pentru păstrarea limbii și pentru dreptul de a avea memorie istorică, fiindcă sunt acasă, pe vatra noastră strămoșească.

Calvarul refugiului

*Ciprian BOJESCU,
locuitor al orașului Suceava*

Când sovieticii au invadat în urma unui ultimatum rușinos, nordul Bucovinei, aveam doar un an și o lună. Tata, care era notar în comuna Iordăneșteni din fostul județ Storojineț, știind ce va urma dacă va rămâne sub stăpânirea bolșevică, s-a sfătuit cu mama ca să apuce calea refugiului. Au părăsit casa, averea agonisită cu trudă și s-au oprit la început, ca și alți Iordănești refugiați, într-un sat din preajma Rădăușilor. Mama a rămas în satul Frătăuți, iar tata a fost concentrat la Iași.

După o perioadă de timp am revenit la Iordănești, căci în nordul Bucovinei fusese reinstaurată administrația românească, dar evenimentele care au avut loc în martie 1944 ne-au silit din nou să ne refugiem în Țară. Tata, fiind notar, a avut grijă atunci nu de salvarea avutului personal, ci de salvarea arhivei comunei. Mai întâi am poposit în satul Măneuți de pe apa Sucevei, apoi destinul ne-a mînat în Banat, undeva lângă Lugoj (corn. Voislova).

Tata, Ioan, și mama. Florentina, se topeau de dorul Bucovinei și au făcut sărmanii tot ce le-a stat în puteri ca să revină în dulcea și vesela grădină. În cele din urmă tata a obținut serviciu în satul Călinești-Ienache din comuna Dărmănești, unde, la vârsta de șase ani am fost dat la școală. Apoi tata a fost mutat pe rând cu serviciul în mai multe localități din județul Suceava, și anume în Todirești, Cajvana, Arbore și Solea.

După absolvirea celor șapte clase am urmat școala profesională forestieră la Vatra Dornei și apoi la Gheorgheni, apoi o altă școală de trei ani și o școală tehnică de exploatare forestiere.

Stagiul militar mi l-am făcut la Tecuci, Piatra-Neamț, Buzău, București, Tulcea. După armată am fost angajat la ocolul silvic Vatra Dornei, apoi ca tehnician la sectorul de exploatare forestiere Coșna. În anul 1968 m-am transferat la Suceava ca tehnician la ITA, unde funcționez și în momentul când scriu aceste rânduri (noiembrie 1998). Tot în 1968 m-am căsătorit cu Ioana Alupei, o minunată fată din satul Coverca, comuna Panaci de lângă Vatra Dornei), care provenea dintr-o numeroasă familie de harnici și inimoși munteni. Au urmat cei doi copii - Paul și Dumitru, au trecut anii și m-am pomenit în pragul pensionării...

De mic copil am fost rupt de baștină, despărțit de rude și pe drumurile refugiului am îndurat destule, căci pe unde ne stabileam temporar uneori eram priviți ca oameni de mâna a doua, eram făcuți venetici, aduși de cele patru vânturi. Nu pot uita nici astăzi un episod trist din viața noastră de refugiați, deși atunci când s-a întâmplat acel lucru îngrozitor eram un copil de vreo cinci anișori. În comuna bănățeană, în care am fost mânați de evenimente, au ajuns rușii cu frontul. Eram străini, nu prea aveam ce mânca, eram disperați și neajutorați și nici nu bănuiam ce primejdie ne păștea. Într-o seară câțiva soldați ruși, amețiți de băutură, au dat năvală în locuința noastră și, punându-l tatei pistolul în piept, i-au cerut rachiul, mâncare și „haziaice”. De unde să fi luat tata mâncare și băutură pentru acea turmă sălbatică ce tot zbiera la el că-l împușcă? A încercat bietul, să iasă din încurcătură, dar mama, speriată, a luat-o pe surioara mea mai mică și a fugit cu ea în puterea nopții să-și caute o ascunzătoare. Văzândcă nu-s „hazeaice”, un rus s-a înfuriat și a ochit în tata. Am tras o spaimă de moarte, dar s-a întâmplat o minune dumnezeiască. Atunci când rusul a apăsat pe trăgaci, tata a fentat și glonteile a zburat pe alături de el. Mama a stat ascunsă prin beciuri, surioara în acea noapte de groază a răcit și din acea cauză a murit.

Prin comunele județului Suceava tata, care avea la bază studii liceale, era foarte des mutat cu serviciul din motivul că nu vroia să se facă membru de partid (și nici nu s-a făcut). În anul 1947, adică în timpul foametei, pe când ne aflam în comuna Todirești, am fost și prădați.

Poliția nu ne-a venit în ajutor, ci, din contră, atunci când tata a descoperit hoții, ea le-a înlesnit fuga, ca tot atunci, cei care am pierdut aproape întreg avutul în timpul refugiului, să rămânem păgubași și obidiți în suflet.

Dimpreună cu noi în primăvara anului 1944 s-au mai refugiat din Iordănești doi frați de-ai tatei - Bojescu Toader și Bojescu Gheorghe, precum și un unchi de-al mamei, la fel Bojescu Gheorghe (numele de față al mamei era tot Bojescu). Când se întâlneau cu toții vorbeau cu nostalgie despre locurile natale, despre casele părăsite și își exprimau nădejdea că rușii n-or sta mai mult de douăzeci de ani în nordul Bucovinei, că până la urmă România va dobândi teritoriile pierdute și că multe familii de refugiați se vor reunifica. Timpul, însă, trecea, minunea cu retragerea rușilor nu se întâmpla și un unchi, Toader Bojescu, soția și copiii căruia rămaseră în Iordănești, după vreo cincisprezece ani de ședere în România s-a repatriat. Acest frate al tatei ne-a invitat în 1968 la el și, în baza chemării primite prin poștă, am trecut granița pe la Vicșani. Tata, de cum s-a pomenit pe peronul gării Vadul-Siretului, a început să alerge cu gândul acasă, la Iordănești, în Cotul lui Blându. A ajuns acolo chinuit de emoții, dar casa pe care a ridicat-o în tinerețe și în care am văzut lumina zilei nu mai era. Au fost demolate și casa, și șura, iar materialul lemnos a fost întrebuințat pentru construirea fermei de vite a colhozului. Doar câțiva pomi fructiferi, sădiți odinioară de tata, foșneau tainic, de parcă recunoșteau prin preajmă pașii stăpânului. Am căzut atunci în genunchi, am sărutat cu pietate pământul natal și am mulțumit lui Dumnezeu că după 24 de ani am putut reveni la baștină, în cel mai scump loc din lume, unde aveam bunici, unchi, mătuși, veri dreپți și o soră înmormântată în vechiul cimitir al comunei.

Nu știi cum aș putea să-mi exprim suferința, să exprim suferința părinților din anii care au trecut până la revenirea pe pământul străbun, care se afla la o zvârlitură de băț de Suceava, dar care era despărțit de noi printr-un gard de sârmă ghimpată. Vizita pe care o făceam în 1968 în comuna natală din nordul Bucovinei a constituit un prilej de mare bucurie pentru toate rudele noastre rămase în „raiul” sovietic. Pentru noi, însă, această vizită a însemnat și momente de neliniște și tensiune sufletească.

Chiar atunci sovieticii invadau Cehoslovacia și, evident, ne-a cuprins îngrijorarea, când am văzut ieșind, din pădurea Iordăneștilor, tancuri ce se avântau în direcția Storojinețului. Mă gândeam atunci că primejdia pășea pe urmele noastre, dar, totuși, eram bucuros și fericit că îmi revedeam locul nașterii, baștină părinților, că îmi cunoșteam rudele și că eram o părticică dintr-un sat de români ce nu se lăsau înstrăinați.

În timpul refugiului am trecut și prin cumpene fatale, când viața mi-a atârnat ca de un firicel de păr. Când părinții s-au hotărât să-și ia lumea-n cap de răul sovieticilor și să treacă granița, în 1940, mi-au dat să înghit o pastilă, ca să adorm adânc și că nu plâng, ca astfel să nu ne simtă grănicerii ruși care umblau încolo și înapoi cu câinii de-a lungul liniei de demarcație. Bunul om Bojescu Vasile, care făcea parte din grup, mă ducea, înfășurat într-un scutec, în spate, ca pe un rucsac. La un moment dat, ca să nu ne poată lua urma câinii grănicerilor, a intrat într-o mlaștină, care l-a înghițit până mai sus de brâu, și a stat acolo o groază de timp. Când pericolul a trecut, a ieșit cu greu din mlaștină și a făcut totul ca să scape de acel traseu întortocheat. N-a mai crezut omul că sunt viu și mare i-a fost mirarea când a văzut că mai suflam. Apoi, în satul Măneuți, unde am stat o habă de timp, locuiam într-o cameră din dispensarul comunei. La vârsta de doi ani am tras de pe plită o oală cu lapte fierbinte și m-am opărit. Eram o mogâldeță de carne vie, dar iarăși am scăpat cu zile. Luând calea bejeniei spre Banat, ne porneam într-acolo cu un tren de marfă, pe care îl așteptam în gara Ițcani. Pe peronul gării ardea o sobă și un soldat, vrând să glumească, a aruncat în foc un cartuș. Cu o secundă înainte de explozie tata m-a tras din fața sobei și iarăși am rămas viu și nevătămat. În Banat, la Voislova, ne-au vizitat bunicul meu. Bojescu Ilie, și unchiul, Bojescu Gheorghe, fugiți de pe front cu gândul de a se întoarce acasă la Iordănești. Pentru a-i întâmpina, ne-am pornit cu tata la Lugoj. Am ieșit la tren, dar cineva i-a șoptit tatei că podul de linie ferată era minat și că era bine să coborâm imediat din vagon. Tata i-a dat ascultare necunoscutului. Trenul a plecat și noi am rămas în gară. Abia a trecut trenul podul, că a și explodat.

Apoi acel tren a fost supus unui bombardament de aviație. Au fost zeci de morți și răniți și din nou primejdia de moarte m-a trecut.

O viață de om am avut de înfruntat necazuri, pe care nu le-aș fi avut poate, dacă părinții mei n-ar fi apucat, de răul bolșevicilor, calea spinoasă a refugiului. Aș fi trăit poate și azi în frumosul sat Iordănești, situat sus, la poalele Carpaților, pe ambele maluri ale Siretului. Aș fi fost gospodar, în rând cu lumea și cu neamurile și aș fi administrat averea agonisită prin osârdia părinților... Dar satul meu e acum dincolo de gardul de sârmă ghimpată, iar averea părinților au risipit-o bolșevicii. Și poate e mai bine că am trăit cu dorul fierbinte de locurile pe care m-am născut, decât să fi rămas acolo, pentru a fi ridicat împreună cu părinții și duși la urșii polari ori în deserturile aride ale Kazahstanului. Oricum, bucuria îmi odrăsleşte în suflet atunci când, fie mai rar, fie mai des, venind dinspre Suceava, mă opresc în pragul satului natal, de unde, după ce îmi stăpânesc emoțiile, îmi îndrept pașii spre casele primitoare ale verișorilor mei Ilie și Vasile Bojescu. Casele lor sunt și o părticică din căsuța mea din vis.

Cum am fost scoși din casă și din sat
și duși în neagra străinătate

*Silvia SCHIPOR,
locuitoare a satului Pătrăuții de Jos, raionul Storoginet*

În 1940, primăvara și vara, până spre Sânpetru, în satul nostru a fost dislocată o subunitate militară românească. Soldații trăiau pe la gospodari, iar la moșul meu Mihai Clodnițchi își avea cantonamentul un ofițer înțelept și bun la suflet. Soldații se purtau bine cu lumea, nu-i făceau nici un rău. După exercițiile tactice, ei se adunau și se înveseleau împreună cu tinerii din sat. Toți erau buni de glume și țin minte cum unul din ei a făcut un om de hârtie, cu mâini și picioare, apoi, făcând mucul de la lampă mai mic, l-a făcut să joace în semiumbră. La o vecină de-a noastră, zisă Maria Eftimeasa, un ostaș a urcat în pod, chipurile să mulgă melițoiul și toți se prăpădeau de râs de ghidușia lui. Dar într-o zi, ca la un semnal, toți soldații s-au retras înspre Ropcea. Apoi cineva a adus în sat o veste tulburătoare: veneau rușii! Casa noastră era în partea de răsărit a satului, pe Dealul Crucii, și, ieșind a doua zi dimineață în gang, tata a văzut cum înaintau soldații sovietici. A intrat în casă și ne-a spus că rușii-s în sat și că se apropiau timpurile Apocalipsei. Toți am izbucnit în plâns, de parcă am fi presimțit la ce chinuri ne vor supune „eliberatorii”.

Înainte de rușilor, cu pâine și sare și cu un steag roșu, au ieșit numai evreii din sat. Gospodarii români nici n-au ieșit din case. Dar nu lungă zăbavă oaspeții nepoftiți le-au trecut pragurile, luând tot ce le cădea sub mână.

După „alegerile libere” din iarna anului 1941 gospodarii noștri și-au dat bine seama că mult trâmbițata „eliberare” s-a transformat pentru ei într-o adevărată robie. La 1 aprilie oamenii cu cererile pregătite, în care rugau să li se permită trecerea în România, s-au adunat în fața bisericii. Apoi, formând un grup compact, ei au pornit spre centrul raional Hliboca.

La Pătrăuții de Sus, nu departe de curtea lui I. Lunguleac, ei s-au întâlnit cu cei din Budineț, care făceau același drum. Apoi li s-au alăturat oameni din Corcești și din Cupca. Preotul din Suceveni le-a ținut o predică și i-a binecuvântat, iar câțiva bărbați vânjoși, luând din biserică prapuri și icoane, s-au pus în fruntea coloanei. La Hliboca li s-a spus să se împrăștie, că nimănu-i va fi îngăduit să treacă frontiera.

Dar mulțimea s-a îndreptat spre graniță. La Fântâna Albă în ea s-a tras cu mitralierele. Acolo au fost răpuși de gloanțe 16 locuitori ai satului nostru, printre care și Odochia Gheorghian, care a mers încolo cu copilul în brațe. Pentru participarea la acel marș pașnic, alți 22 de locuitori ai satului Pătrăuții de Jos au fost arestați și deportați în Siberia, unde își dorm somnul de veci.

Aflând despre cele întâmplate la 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă, sătenii au înțeles că regimul bolșevic le pregătea românilor bucovineni sfârșitul. Stăpânirea a introdus noi impozite, pe care bieții oameni trebuiau să le achite la timp și fără cârtire. Iscoadele rușilor umblau din casă în casă, se urcau în poduri, scotoceau prin lăzi, luând adică birul nu pe un an, ci pe trei, începând cu 1939. Tot acele iscoade îți stabileau cota de produse agricole ce trebuiau livrate statului. Dacă în câteva zile nu te achitai, erai ridicat și dus pe meleaguri străine. Dacă aveai mai mult de 4 hectare de pământ, erai declarat chiabur și considerat „dușman al puterii sovietice”.

Tata presimțea că, gospodar fiind, va fi ridicat și se gândea ce să facă și ce să dregă ca să îndepărteze de la el paharul cu venin ce i-l pregătise stăpânirea bolșevică. Valerian, feciorul lui cel mare, făcea studiile liceale la Storojineț. Când Liceul „Regele Ferdinand I” a fost evacuat în România, el a trecut pe acasă ca să-și ia niște lucruri. Spre noua frontieră l-a condus verișorul nostru, Dragoș, ascunzându-i într-un car cu fân. Pedepsiți de sovietici erau și cei care aveau rude apropiate de cealaltă parte a gardului de sârmă ghimpată. Ca să nu ne prindă noaptea acasă, căci cozile de topor și enkavediștii ieșeau doar noaptea la vânătoarea de oameni, dormeam pe unde apucam. Eu, de-o vorbă, mă duceam la somn la fratele Ion, care locuia în centrul satului. Odată, trecând pe lângă primărie, am zărit mașina cea neagră a enkavediștilor. Ceva m-a furnicat din tălpi până în creștet. Am alergat la cumnata și i-am spus:

- Catrină, au venit să ne ridice!
- Cine ți-a spus? M-a întrebat oarecum mirată.
- Am văzut mașina lor gata pregătită.

În acea noapte n-am trecut pe-acasă nici eu, nici sora Viorica, nici fratele 11 ie. Mama cu trei copilași mai mici (Gheorghe, Traian și Floarea) au dormit la un vecin de-ai nostru. Nici tata nu s-a apropiat de gospodărie. Spre ziuă, însă, a venit ca să grijească de dobitoace. În curte enkavediștii înarmați până în dinți au și pus mâna pe el. Apoi au înconjurat casa, au spart ușa și au dat năvală înăuntru. Abia atunci a fost întrebat unde-i erau copiii. Auzind pe unde erau, Ion Ștefureac, un lingău al bolșevicilor, s-a dus împreună cu un enkavedist ca să-l aducă. După mine a venit Gheorghe Buta, zis a lui Ivanaș. Cumnata Ecaterina a venit în plină noapte și a stat ascunsă prin preajma casei noastre ca să vadă care era situația. Știind de-acum că părinții erau arestați, a ieșit din ascunziș și a grăit către tata:

— Du-te dumneata în casa cea mare și ia de acolo o oală cu miere.

Văzând că tata la așa ceva nu se hotăra, a apucat singură oala și-a rupt-o la fugă spre casă. Enkavediștii s-au luat după ea, iar deseaticul Buta a zbirat:

— Mai cată și-napoi, că prin aceste locuri mai mult n-o să calci!

Plânsă și speriată, enkavediștii m-au luat de la cumnata Catrina și m-au adus acasă. Ceilalți frați erau de-acum aruncați într-o căruță și păziți de niște zbiri cu armele în mână. Eu doream să-mi iau de sub gang o pereche de sandale, dar am fost lovită în spate. Aproape leșinată am fost aruncată în car, fără a mai dovedi să încalț sandalele. Mama, Casandra, care o ținea pe surioara mea de-un anișor pe brațe, plângând de mila mea, le-a zis:

— Lăsați copila să-și ia sandalele.

Dar a fost silită să tacă. Mama tăcea, dar noi răcneam de nu se auzea nici în cer, nici pe pământ. De la biserică la vale a început a plânge și surioara noastră. Floarea. Auzind așa un plânset de groaznic. Floarea Berezovschi, o femeie ce locuia lângă cimitir, a ieșit în pragul casei să vadă ce se întâmplă. Văzând-o, mama i-a zis cu lacrimi în ochi:

— Dă-mi, te rog, o covățică pentru copila cea mică, fiindcă plânge și n-am cum o legăna.

De mila fetei care se învinețea de plâns, biata femeie i-a dat mamei o covățică, precum și un pieptene.

Când am ajuns la Podul Mare, adică lângă Siretul Mic, toți am început a plânge și mai tare, căci ieșeam din satul natal și nu știam dacă vreodată ne vom mai întoarce la casa părintească. Îndurerăți și plini de lacrimi am ajuns la gara feroviară din Pătrăuții de Sus. Vagoane de vite cu gratii la ferestre ne așteptau pe linie. Pe peron am dat cu ochii de membrii familiei lui Pătrăucean și ai lui Petrescu din Arșița. În vagonul în care am fost îmbrânciți am dat și de familia unchiului Ion Schipor, care era frate cu tata. Mulți oameni veneau la vagon și ne aduceau de ale gurii, dar erau înjurați și fugăriți de soldați. Când în vagon n-a mai fost nici un locușor liber, soldații au încuiat ușa pe dinafară. Apoi trenul s-a pornit înspre Cupca. La Hliboca trenul a fost tras pentru un scurt timp pe o linie moartă. Chiar atunci dinspre Cernăuți venea cu un tren personal vecinul nostru, Gheorghe Schipor, care lucra la căile ferate. Din fericire, vagonul în care se afla dânsul a nimerit în dreptul vagonului nostru. Tata l-a zărit și i-a zis:

— Măi vecine, nu ai o bucată de pâine pentru copiii mei, că-s lihniți de foame?

Vecinul nostru, după ce și-a șters lacrimile, a scos din geantă o pâine și i-a întins-o tatei.

Timp de două săptămâni tot ne-am dus spre răsărit. Numai în timpul nopții primeam de mâncare câte puțină ciorbă și câte o bucată de pâine neagră. Noroc că mama avea cu ea oala cea de miere. Din acea oală au mâncat toți cei care se aflau în vagon. De foame și de sete au început să moară copilașii mici. Părinților copiilor morți li se dădea voie să-i îngroape când trenul se oprea în vreo gară. Ei erau luați sub escortă, duși în spatele gării, unde le săpau mormintele. Doamne, câți copii de români din nordul Bucovinei au rămas să-și doarmă somnul de veci în locuri străine, fără a avea măcar un semn ia căpătâi!

Am ajuns undeva în Kazahstanja capătul liniei ferate și acolo am fost scoși din vagoane. Ne-au pus în rând, ne-au numărat, apoi au adus o cisternă cu apă și ne-au dat voie să ne potolim setea.

Ne-au mai dat și câte o bucățică de pâine. În cele din urmă am fost îndemnați să urcăm într-un car cu boi, care ne-a dus în satul Cerkas din regiunea Aktiubinsk, unde aveam să lucrăm în colhozul de acolo. În sat nu erau mai mult de 20 de iurte și noi am fost trimiși să locuim la o văduvă cu doi copii, pe care o chema Katea Șincari. Bărbatul ei căzuse pe front în primele zile ale războiului și ea, văzându-ne în prag, și-a descărcat obida asupra noastră.

Ne-a făcut și „trădători”, și „dușmani ai poporului”, și „chiaburi nenorociți”. Fiind istoviți de atâta amar de drum, noi ne rugam să ne primească de mas măcar în acea noapte, că a doua zi ne vom duce în altă parte, dar ea nici nu vroia să audă. A venit cineva de la sovietul sătesc, a discutat cu ea destul de aprins și până la urmă femeia ne-a îngăduit la toți opt să dormim pe pământul gol, fără paie așternute pe jos. Unchiul, Ion Schipor, fratele tatei, care a nimerit în colhozul vecin, a pățit și el ce-am pățit și noi.

După un scurt răgaz am fost scoși la făcut kizeak, un fel de cărămidă din paie amestecate cu bălegar de vacă, care, scoasă din formă, era lăsată să se usuce la soare. Și cât priveai cu ochii nu vedeai în acel sat altceva decât stive înalte de kizeak. Pe timp de iarnă kizeakul se întrebuița pentru foc. În schimbul muncii primeam o hrană subțire - 200 gr. de ovăz cu coajă, pe care îl curățăm și-l râșneam, pentru ca să-l fierbem și să ne alinăm pofta de mâncare. Nu departe de noi era o gireadă de grâu. Peste gireadă ploua sau ninge și pe ea creștea o coajă de grâu cam de o jumătate de metru, dar n-aveam voie să ne apropiem de ea. Ca să nu murim de foame, prindeam guzgani, pisici, câini, țistari și alte jivine. Le ucideam și le fierbeam. Și eram destul de fericiți dacă în acea fiertură mai puteam arunca și câte un cartof degerat, găsit în cine știe ce loc. Când în colhoz pierea vreo vacă, o jupeam de piele, iar pielea o ardeam în foc ca s-o putem mai ușor mesteca între dinți. Mai făceam și turte din iarbă amestecată cu făină de ovăz, pe care le coceam într-un ceain.

Doamne, veneam seara de la muncă frânți de oboseală. Dar ochii nu-i puteam închide, că ne mâncau păduchii și ploșnițele. De foame și de mizerie au început să moară bieții români ca muștele. Mai întâi moartea a luat-o din familia noastră pe surioara Floarea. Apoi s-a stins mămuca.

Sora Viorica a fost despărțită de noi, fiind dusă tocmai în orașul Guriev, ca să lucreze la căile ferate. Patru copilași orfani de mamă am rămas numai în grija tatei. Dar tata, om cu frică de Dumnezeu, tâmplar și gospodar priceput, a câștigat în scurtă vreme stima șefilor din colhoz. Știindu-l vădov și cu atâtea guri flămânde, aceștia îi mai dădeau uneori, pe furiș, și câte un kilogram-două de grâu. Mâneam noi ce mâneam, dar sătui nu eram niciodată.

Rusoaica la care locuiam nu era mulțumită de noi și căuta mereu pricini ca să ne dea afară din casă. Pentru a intra în odaia noastră, trebuia să trecem prin a ei. Într-o zi, răstindu-se la noi, ne-a zis să ne facem intrare separată și să n-o mai deranjăm. Tata a scos o ușă veche de la un grajd părăsit, a spart peretele și a făcut intrarea pe altă parte, dinspre crivăț. Și iarna, când ninge și viscoala, omătul se îngrămădea în dreptul ușii și creștea cât un muncel. Dimineța, sculându-ne, deschideam ușa în casă, făceam în peretele de zăpadă o gaură, în sus, ca să zărim cerul, apoi săpam în el câteva trepte, pe care ieșeam ca să înlăturăm noianul de lângă ferestre. Mergeam apoi la o fântână, scoteam apă și după ce ne vedeam în casă cu vadra plină, încercam să ne astâmpărăm cu ceva foamea.

O dată femeia ce nu ne putea suferi, de parcă noi i-am fi ucis bărbatul, înainte de a se lăsa pradă somnului a pus la uscat, pe plită, niște brichete de kizeak. Noaptea kizeakul s-a aprins, a început să ardă mocnit și prin crăpăturile ușii astupate fumul a pătruns și în odaia noastră. Tata a sărit din pat și, dându-și seama ce se întâmpla, a spart ușa prin care umblam mai înainte, a trezit gazda și i-a scos copiii afară. A venit apoi să ne scape și pe noi, căci fumul de paie și bălegar ne încase de-a binelea. Când și-a venit în fire, rusoaica a intrat în camera noastră și a grăit către tata:

— Vecine, văd că ești omul lui Dumnezeu, iartă-mă că te-am batjocorit, că te-am năpăstuit, că ți-am făcut atâtea zile fripte. Din această clipă nu-ți port nici o pică, căci m-ai scăpat de la moarte, căci mi-ai salvat copiii. Treceți prin camera mea, așa cum ați trecut mai înainte.

Tata i-a răspuns:

Nu face să mai trec prin odaia ta, că într-o zi din nou vei putea avea mâncărime la limbă.

— Atunci, îndură-te și fă în peretele dintre noi un geam cât de mic, ca la caz de foc sau de altă nevoie să ne putem da de știre.

Și tata nu s-a mai lăsat înduplecat: a făcut fereastra...

După atâta necaz îndurat printre străini, după atâta obidă sufletească, s-a stins într-o zi și tata. Doamne, trebuia să-l înmormântăm creștinește și românește. Dar cum? Scânduri de sicriu n-aveam. Lemn de cruce - la fel. Muc de lumânare - nici atât. Nici groapa n-avea cine să i-o sape. Prin semne l-am înduplecat pe-un surdo-mut să pună mâna pe hârleț. La groapă l-am dus într-o sanie trasă de-un bou. Din urma mortului veneam doar noi, patru copii orfani, și două kazahe. L-am slobozit în groapă așa cum era îmbrăcat, fără sicriu. Plângeam și ne căinam și doream să murim și noi, ca să nu mai știm de necazuri. De mila noastră plângeau și kazahii. Unii ne-au adus de mâncare, alții încercau să ne mângâie. La câteva zile au venit niște oameni să-l ia pe frățiorul Ilie la un orfelinat din Aktiubinsk. M-am gândit atunci că așa era mai bine, că poate va scăpa cu zile și poate că odată, întorcându-se în Bucovina, le va povesti rudelor prin câte am trecut și câte le-am pătimit prin străini.

Pe Mie l-au luat, iar eu am rămas să le port de grijă frățiorilor Gheorghe și Traian, unul fiind de zece ani și altul de șase anișori. Dar moartea nu i-a cruțat nici pe ei. l-am îngropat și pe dânșii, cum l-am îngropat pe tata. Și la mormântul lor mi-am rugat moarte grabnică, dar bunul Dumnezeu viață mi-a dăruit.

Peste câteva săptămâni de la îngropăciunea frățiorilor scumpi m-a găsit o femeie de la noi din Pătrăuții de Jos, pe care o chema Anița Petrescu. Mi-a luat cojocul și o pereche de papuci și mi-a zis:

— Silvia, am șase copii și pe toți vreau să-i scot cu zile din iadul acesta. Nu-i pot hrăni și pe cei mai mari, pe Radu, pe Aurel și pe Olga, mă duc să-i duc la orfelinatul din Aktiubinsk. Acolo le-or da mâncare, i-or îmbrăca, i-or spăla și când a veni timpul s-or întoarce în Bucovina. Până vin, ai grijă de acești trei copilași mai mici, că nu mai am în seama cui să-i las.

— Bine, lele Aniță, i-am zis, du-te, numai întoarce-te degrabă.

Femeia s-a dus, dar nu s-a mai întors. Am rămas să îngrijesc trei copilași străini și eram o fătucă de numai șaisprezece ani.

Ca să-i pot hrăni, umblam și cu cerșitul. Le dădeam și bucățica de pâine de la gură, căci erau copii din satul meu, dar peste două luni copiii Aniței Petrescu au murit și ei. Tot singură a trebuit să-i îngrop, pe rând. Și din nou am plâns amar, și iar m-am rugat să mă strângă Dumnezeu de pe drumuri, dar moartea nu venea.

Locuiam mai departe la acea rusoaică și nu mai aveam de acasă decât o cămașă și o cătrincioară. Eram deznădăjduită și nici nu știam încotro s-o apuc ca să mă pot hrăni. Dar într-o zi, pe când eram gata să-mi iau lumea în cap, a picat în casa rusoaicei unchiul meu Ion, venind din colhozul vecin să vadă cum mai trăim. Și a venit împreună cu fata lui, Aurora. Aflând că tata a murit, a izbucnit în plâns și a zis:

— Doamne, de-acuma poți să-mi iei zilele, dacă fratele meu mai mare nu mai este. Nu mai am la ce trăi pe acest pământ...

L-am liniștit cum am putut și el, venindu-și în fire, mi-a spus că și soția lui, Veronica, era pornită spre noi să ne vadă și că din moment în moment trebuia să apară. De pornit spre noi s-a pornit biata mătușă, dar de ajuns n-a ajuns niciodată și numai bunul Dumnezeu știe ce i s-a întâmplat pe drum. De scârbă că i-a murit fratele și că i s-a pierdut nevasta, uncheșul s-a îmbolnăvit și și-a dat duhul. Împreună cu verișoara Aurora l-am îngropat și pe el.

Cei pe care nu avea cine să-i îngroape și cei bolnavi de care nu avea cine să îngrijească erau aruncați în fântâni părăsite. Trecând pe lângă asemenea fântâni auzeai uneori gemete și planșete înfundate. Te apuca groaza, dar cu nimic nu le puteai veni în ajutor. Mulți din cei aruncați în fântâni părăsite au fost români de-ai noștri, deportați din Bucovina.

Unchiul Ion avea și un fecior, Dragoș, care a fost mânat undeva la niște munci silnice. Fiind sleit de puteri și nemaiputând lucra, a fost lăsat să se întoarcă în satul în care îi locuiau părinții deportați. N-a găsit pe nimeni și i-a întrebat pe localnici unde îi erau părinții. Și kazahii l-au pus că erau duși la fratele lor din colhozul vecin. Așa slăbit cum era, a venit și el la noi. Nu l-am recunoscut, căci era numai piele și oase. Nici nu putea plânge când a aflat vestea cea rea. Înainte de a-și da sufletul, s-a ridicat pe coate și ne-a zis la amândouă:

— Soră dragă și verișoară scumpă, dacă îți avea norocul să vă întoarceți cândva în Bucovina, să spuneți la toți românii în ce necaz am murit.

L-am îngropat și pe el. Și am rămas doar eu și verișoară Aurora în neagra străinătate: erau morți mama și tata, surioara Floarea, frații Gheorghe și Traian, uncheașul Ion și mătușa Veronica, verișorul Dragoș... Ne-am pornit spre Karaganda, auzind că pe acolo se putea găsi de lucru. Am nimerit într-o baracă, în care trăiau vreo 80 de femei, care lucrau la căile ferate. Când am dat cu ochii de șeful lor, am început a plânge și a-l ruga să ne primească la lucru. Omul ne-a măsurat cu privirea și s-a înspăimântat: eram pipernicite și uscate de foame. Ne-a întrebat:

— Cum o să lucrați voi, măi copile, fiind atât de mici și atât de slabe?

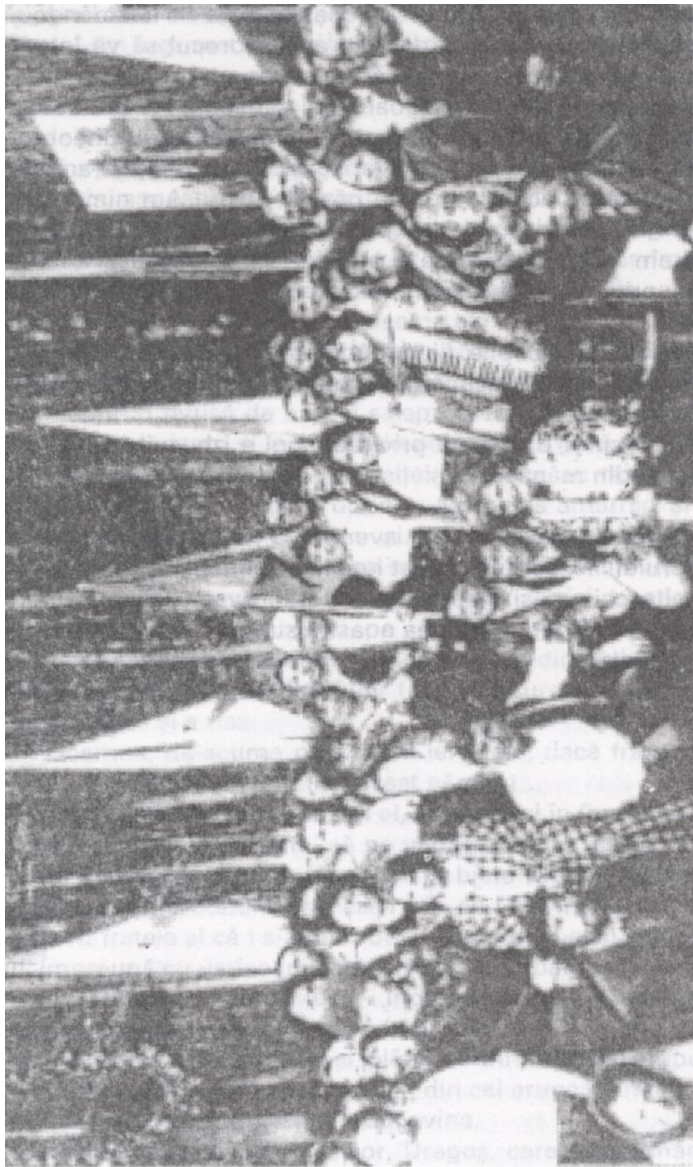
— Dați-ne orice normă și noi, dacă vom primi în schimb o bucată de pâine, vom îndeplini-o, i-am răspuns.

Omul ne-a mai înfășurat o dată cu privirea, apoi a izbucnit în plâns. I se făcuse milă de noi. A dat din mână și a zis:

— Rămâneți!

Și am rămas. Și înspre acea baracă avea ceva mai târziu să-l îndrepte Dumnezeu pașii frățiorului Ilie, cel care a fost luat la orfelinat, împreună cu care, după alte necazuri, alte chinuri și încercări ale sorții, aveam să mă întorc la baștină, unde urma să ne întâlnim cu dulcea noastră surioară Viorica.

A înregistrat prof. Valeriu ZMOȘU

Membri ai corpului didactic de la școala medie din Oprișeni, fostul județ Rădăuți, și gospodari din acest străvechi sat de români de sub geana Codrilor Cosminului în timpul unui pelerinaj voievodal la Stejarul lui Ștefan cel Mare

ISTORIE CULTURALĂ

Profiluri

Un ctitor al istoriei noastre literare

Prof. dr. Grigore BOSTAN

Pe parcurs de secole pământenii noștri au contribuit în mod substanțial - prin talentul și sârguința lor - la dezvoltarea culturii naționale. Alături de nume notorii de scriitori, compozitori, pictori, își află un loc de frunte și renumiți savanți-filologi, istorici, folcloriști, etnografi etc. Academicienii B.P. Hașdeu, I. Gh. Sbiera, S. FI. Marian, T. Ștefanelli, G. Popovici, D. Onciul, I.E. Torouțiu, V. Bogrea, V. Grecul, D. Dan, profesorii V. Gherasim, Leca Morariu - iată doar câteva dintre personalitățile de prestigiu ale științei românești, biografia cărora este indisolubil legată de Universitatea cernăuțeană, de capitala Bucovinei. De ținutul nostru. Unele dintre aceste nume au fost mult timp supraapreciate sau date uitării aproape cu desăvârșire. Bunăoară, aproape o jumătate de secol dincoace de Carpați nu s-a scris nici un cuvânt despre Mie E. Torouțiu - acest mare cercetător - documentarist, critic literar, folclorist, sociolog și publicist, lucrările căruia sunt adevărate pietre de temelie ale istoriei noastre literar-culturale.

Ilie E. Torouțiu s-a născut la 17 iunie 1888 în comuna Solea, județul Suceava, într-o familie de țărani foarte săraci. Copilăria, viața de liceu i-au fost „un calvar de neajunsuri și suferințe” (C. Loghin), ceea ce va avea un puternic răsunet în nuvelele și schițele sale de mai târziu. Studiile universitare și le face la Cernăuți și Frankfurt am Mein. A fost lector de limba română la catedra de limbi romanice din numitul oraș german, profesor la Liceul „Cantemir-Vodă” din București, alături de intelectualii bucovineni refugiați în România el, fiind și proprietar de tipografie, a început să editeze în 1916, la București, „Revista Bucovinei”. Iar între anii 1927-1929 editează, tot la București, revista „Floarea Soarelui - literatură, artă, știință, viață socială”, la care colaborează unii dintre cei mai talentați scriitori și savanți bucovineni: Tr. Chelariu, G. Voevidca, L. Morariu ș.a. Așezat definitiv în capitală, creează aici Institutul de arte grafice „Bucovina” cu o bibliotecă de popularizare a culturii bucovinene, editând numeroase opere ale pământenilor săi. Din 1939 până în martie 1944 a fost director al celebrei reviste „Convorbiri literare (serie nouă)”. A condus un timp „Caietele Mihai Eminescu” - valoroasă colecție serială de studii și documente referitoare la viața și opera marelui poet național. Moare la 24 noiembrie 1953.

Ca și alți scriitori și savanți bucovineni (I. Gh. Sbiera, L. Morariu, V. Gherasim), I.E. Torouțiu pornește în activitatea sa cultural-literară de la valorificarea creației poetice orale. Încă prin 1904-1906 culege basme și snoave din localitatea natală și din alte sate din zona Carpaților bucovineni, inclusiv Tereblecea și Poieni, publică poezii populare în revista „Ion Creangă” din Bârlad. În 1911 editează la Cluj colecția „A fost odată. Povești și cântece populare culese de I.E. Torouțiu”. După cum se notează în precuvântare, volumul e destinat consătenilor săi cu care a învățat la școala populară: „Când merg acasă la părinți de sărbători ori în vacanțe și mă întâlnesc cu foștii mei colegi, acum flăcăi în toată puterea cuvântului... mereu mă întrebă, ca niște copii nevinovați, de ce nu le-am adus de la târg vreo carte de povești ori de cântece... Tipăresc pentru ei această carte”. Totuși, I.E. Torouțiu nu neglijează unele norme ale edițiilor științifice de creație populară: el indică variantele subiectelor de basme și snoave (înregistrate mai ales la

Solea), aduce date cu privire la interpretii populari. De o certă valoare documentară și artistică sunt cântecele recruțești și, în special, „Scrisoarea din America”, pe care Torouțiu o reproduce pentru prima dată. În colecția a doua intitulată „Frunză verde. Cântece populare”¹ publică și alte texte inedite din folclorul epistolar, în care e reflectată, cu lux de amănunte din viața cotidiană, tragica odisee transoceanică (Canada, SUA, Brazilia etc.) a bucovinenilor porniți în căutare de câștig și dornici de a se întoarce cât mai curând la baștină.

Ca scriitor I.E. Torouțiu a lăsat un singur volum de proză - „Chipuri” (Cluj, 1912), ce inserează nuvele și schițe cu personaje din lumea celor mici, oropsiți de soartă, din mediul oamenilor săraci. În istoria noastră literară I.E. Torouțiu și-a câștigat un loc de frunte mai ales prin seria de „Studii și documente literare” - vast corpus de manuscrise și corespondență inedită aparținând scriitorilor junimiști și semănătoriști - 13 volume (1931-1947), volumul I - în colaborare cu alt istoric literar bucovinean Gheorghe Cardaș. Critica literară a timpului compara valoarea acestei serii pentru istoria literaturii române cu cea a colecției predecesorului bucovinean Eudoxiu Hurmuzachi pentru istorie (44 volume de documente, dintre care 11 adunate de acest distins pământean al nostru) - „un Hurmuzachi al celor literare” (Perpessicius). Apariția fiecărui volum alcătuit și prefațat de I.E. Torouțiu era semnalată ca un eveniment literar de mare importanță, ca o „ctitorie a istoriei literaturii române” (S. Mehedinți”. Materialul „Studiilor și documentelor” este extras din fondurile de manuscrise ale Academiei Române, precum și din arhivele personale și de familie ale scriitorilor. Autorii sunt grupați în așa fel ca ei să constituie niște „nuclee și atmosfere înrudite” (I.E. Torouțiu) prin cuprins. De exemplu: Capitoarele M. Eminescu, T. Maiorescu, V. Alecsandri, I. Creangă, I.L. Caragiale, I. Slavici, N. Iorga, A.D. Xenopol ș.a., să contureze profilurile umane ale marilor scriitori și istorici, să-l introducă pe cititor în intimitatea lor.

¹ Bibl. „Bucovina”, nr. 4, 1914, 120 p.

Reținem dintr-un studiu analitic, printre altele, un pasaj dintr-o prețioasă mărturie scrisă a lui I. Slavici despre prietenul său M. Eminescu (din arhiva lui I. Negruzzi): „Să cunoști pe Eminescu și vei afla un om de felul, în care natura nu produce decât în momentele sale de preocupățiune... Eminescu este dintre acei puțini oameni care nu sunt meniți a vieții în societate pentru că nu-și află semenii... Toate sufletele alese sunt nerezervate și tocmai pentru oamenii comuni lipsa de rezerve a unui suflet este nesuferită. Nu ne place să vedem că suntem mai proști decât alții, pentru aceea nu ne întovărășim bucuros cu cei mai cuminți decât noi... Îl certăm tocmai pentru comorile, ce ni se desfășoară în sufletul său. El este o literatură vie, galerie în care în tot momentul se produc noi întrupări ale gândirii frumoase. Îmi aduc aminte de Russo, când exclama în confesiunile sale: «O, ce frumoase lumi s-au ivit și-au dispărut în sufletul meu». Așa este și la Eminescu, și cel puțin eu priveam bucuros această viață internă” (vol. II, p. 270-271).

Filolog de o vastă cultură clasică și modernă, I.E. Torouțiu și-a încercat pana și în domeniul popularizării literaturii universale în țară. A tradus din limba elină „Apologia lui Socrates” de Platon (1910), opere artistice de autori de limba germană, lucrarea „Mihail Sadoveanu” de Matthias Friedwagner, cunoscut prin ampla sa colecție de folclor bucovinean publicată în 1940 la Würzburg, a scris importante studii de filosofie, precum și de literatură universală și comparată: „Im. Kant în filosofia și literatura română (1926)”, „H. Heine și heineismul în literatura română” ș.a.

Memoriei lui M. Eminescu „geniu al „Junimii” și neamului, al umanității și veacurilor” (I.E. Torouțiu) este consacrat aproape întregul volum al IV-lea al „Studiilor și documentelor”. Sunt pentru prima oară publicate în ordine cronologică scrisorile marelui poet, începând cu 1869, precum și alte numeroase materiale (autografe) privind viața și activitatea sa politică și literară.

Volumul al V-lea al „Studiilor și documentelor” e închinat lui I. Creangă - „simbolul geniului popular românesc” (I.E. Torouțiu). Sunt inserate și grupaje de materiale dintre care cele mai ample sunt constituite de corespondența lui T. Maiorescu și a însuși marelui scriitor (către M. Eminescu, T. Maiorescu ș.a.).

Din alt volum (VI) aflăm despre insistența lui S. Pușcariu (profesor la Universitatea din Cernăuți între 1906-1918) de a deschide o catedră de istorie a românilor. Înainte de a fi un document (însoțit de judicioase și minuțioase comentarii științifice), în mâna cercetătorului literar sau istoric colecția lui I.E. Torouțiu tinde să fie o lectură captivantă, o sursă de informație și de revelație estetică.

Cele mai reprezentative articole și recenzii au fost adunate în volumul „Pagini de istorie și critică literară” (București, bibi. „Bucovina”, 1936), care aduce unele precizări pe marginea studiilor eminesciene, în special vol. I al monumentalei lucrări „Opera lui M. Eminescu” de George Călinescu. Exprimându-și admirația și recunoștința față de renumitul istoric și critic literar, I.E. Torouțiu ține să-i completeze întrucâtva investigațiile cu date inedite despre viața și activitatea marelui poet publicate în buletinul „Mihai Eminescu” și revista „Făt-Frumos” (Cernăuți-Suceava).

I.E. Torouțiu a scris și câteva studii sociologice, economice și demografice importante privind elementul autohton român din Bucovina. („Poporația și clasele sociale din Bucovina”, bibi. „Bucovina”, nr. 31-38, 1916, „Românii și clasa dirigență din Bucovina”. Studiu statistic economic. Cernăuți, 1911 ș.a. -lucrări ce merită o deosebită atenție din partea specialiștilor în aceste domenii.

Or, unele dintre cele mai valoroase opere ale savantului bucovinean rămân „Studiile și documentele literare”, fără de care nu poate fi scrisă o istorie adevărată a literaturii noastre.

Emilian Slușanschi, omul care a sfidat stăpânirea

Oltea SLUȘANSCHI-CUDALBU

Acest om a văzut lumina zilei la Cernăuți în ziua de 15 august 1877, părinții fiindu-i Vasile (născut la 1 decembrie 1850 și decedat la 31 decembrie 1909) și Anastasia, născută Mantie (1848, repausată la 5 decembrie 1927). Vasile Slușanschi a fost mai întâi intendent al Palatului Național (românesc) din Cernăuți, iar

mai apoi, absolvind Școala normală, a lucrat ca învățător în comunele Igești, Zaharești și Ceahor.

La Ceahor, sat de lângă capitala Bucovinei, a fost director școlar și a pledat pentru limba de predare română în școala pe care o conducea. Era fiul lui Gheorghe Slușanschi, cunoscut din acte ca „răzeș”, căsătorit cu Ecaterina, văduvă după un Ionică Vlad, în Vilaueca, lângă Ceremuș. Gheorghe era fiul lui Toader Slușanschi, protopop în zona Ceremușului pe la 1840.

Emilian Slușanschi și-a început studiile liceale la Cernăuți, continuându-le la Rădăuți, apoi la Suceava, unde și-a trecut examenul de maturitate. Era elev de liceu la Suceava când a compus melodia și cuvintele cunoscutului cântec de Anul Nou „Mâine anul se-înnoiește. Plugușorul se pornește”, publicat prin 1912 într-o culegere de colinde și cântece de către G.D. Kiriac, cu care s-a aflat mai pe urmă în relații de prietenie. S-au mai păstrat și notele „Marșului arcașilor” compus, la fel, de către el.

Încă din liceu se putea bănui că în Emilian Slușanschi creștea românul și luptătorul de mai târziu. Pe când era în clasa a VIII-a a fost pus să declame poezia „patriotică” intitulată „Rudolf von Habsburg”. Și nu mică a fost consternarea „oficială”, când declamatorul a apărut în fața publicului în costum național românesc și încins cu un lat brâu tricolor.

A urmat studii judiciare la Universitatea din Cernăuți, timp de trei ani academici a fost membru al Societății studentești „Junimea”. A luat poziție dâră față de spiritul de compromis și concesiilor al mitropolitului Arcadie Ciupercovici, care a ales calea trădării intereselor naționale ale Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina. La una din plecările mitropolitului la Viena, pe peronul gării din Cernăuți Emilian Slușanschi a organizat o manifestație ostilă.

În strigăte de „Pereat!” (să piară!). Și această manifestație a avut loc la 17 aprilie 1899. Urmarea a fost că organizatorul, exmatriculat din Universitatea cernăuțeană pe trei trimestre, și-a continuat studiile la Viena, unde și le-a încheiat ca licențiat, după care a intrat în magistratură, mai întâi în capitala Austriei, apoi în capitala Bucovinei.

Nevoind, însă, să poarte uniforma de funcționar de stat austriac, a renunțat la magistratură și și-a reluat studiile juridice, obținând în iulie 1904, la Cernăuți, titlul de doctor în drept, condiție necesară ca să poată practica avocatura. A fost avocat stagiar la Vijița până în 1905, apoi avocat de sine stătător la Storojineț până în 1914.

În perioada sa cernăuțeană a fost membru deosebit de activ al Societății muzicale „Armonia”. Sub bagheta lui Tudor Flondor și în regia lui Grigore Pantazi a deținut rolul bulibașei din opereta „Noaptea Sfântului Gheorghe”, de asemenea a avut un rol de solist în opereta „Baba Hârca”. Sub conducerea lui Emilian Slușanschi, „Armonia” s-a deplasat la București cu prilejul serbărilor jubiliare din 1906, participând la festivalul de la „Arenele Romane”, precum și la o primire omagială la Sinaia. Poate că atunci, văzând adunați la București români din întreaga Dacie, Emilian Slușanschi a fost străbătut de fiorul ce i l-a dat întrevederea unui ideal, care avea să determine o cotitură hotărâtoare în viața sa și pentru a cărui împlinire nici o jertfă nu-i era prea mare: idealul unirii tuturor românilor.

Reîntors în Bucovina, susține prin articolele publicate în „Gazeta Bucovinei” și prin activitate socială practică (organizarea unei cooperative sătești de consum, a unui club al intelectualilor români din Storojineț interesele românismului bucovinean. Primea cu brațele deschise turneele teatrale sosite din București (Petre Liciu, 1912; Cazimir Belcot, 1913-1914), găzduind o parte membrii trupelor, organizând banchete în cinstea lor, cu care prilejuri rostea avântate cuvântări, din care se întrevedea idealul cel însoțea: unirea tuturor românilor.

Ceasul care avea să-i pună la încercare convingerile și hotărârea sună curând după izbucnirea primului război mondial. La începutul acestuia se aflau cu soția sa, Cornelia, născută Berariu, în Germania la băile de la Nauheim pentru îngrijirea bolii de inimă de care suferea din tinerețe. Cei trei copii ai săi se aflau la Govora, în „Regat” unde peste puține zile li se alătura mama lor, pe când Emilian Slușanschi rămase singur la Storojineț, unde îl surprinse prima ofensivă rusă care ocupă o parte din Bucovina.

Numit mai întâi primar al acestui oraș de către ruși, apoi dus sub pază la Cernăuți, unde fu eliberat. Emilian Slușanschi, odată liber, luă repede hotărârea cea mare. Lăsând în urmă carieră, birou avocațial și viață înlesnită, precum și o mamă bătrână, văduvă, trecu pe ascuns granița în Moldova, pe la Mihăileni, și se stabili la București, ca atâția alți refugiați bucovineni și ardeleni. Familia și-o instala, de bine de rău, la Târgu-Ocna în preajma unor rude, iar el se dedică de acum înainte cu trup și suflet acțiunii care urmărea ieșirea României din neutralitate și intrarea ei în războiul de întregire a neamului.

Despre activitatea desfășurată de Emilian Slușanschi, începând din toamna anului 1914 până în vara anului 1916 la București și în alte orașe ale vechii României, se vorbește în studiul profesorului Teodor Bălan „Suprimarea mișcărilor naționale ale românilor din Bucovina” în care un capitol este dedicat activității refugiaților bucovineni trecuți în România Mică. Emilian Slușanschi a întreprins o intensă acțiune propagandistică, prin conferințe ținute în diverse orașe, mai ales muntene, prin ampla conferință asupra stării românismului bucovinean, rostită la Congresul românilor de peste hotare, întrunit la 15 martie 1915 la Ateneul Român din București (Congresul a fost organizat din inițiativa profesorului Simion Mândrescu, ardelean de origine, și a bucovineanului Emilian Slușanschi), apoi, mai ales printr-un torent de articole publicate în mai toate ziarele din capitală („Universul”, „Naționalul”, „Neamul Românesc”, „Epoca”, „Adevărul”, „Dimineața”). A editat și o mică revistă - „Revista Bucovinei”, înjghebată de refugiații bucovineni și tipărită de I.E. Torouțiu.

Prin toate aceste mijloace Emilian Slușanschi înfățișează situația disperată creată românismului bucovinean prin politica de deznaționalizare patronată și promovată de autoritățile austriece, dezvăluind cu curaj intrigile și mașinațiunile monarhiei multinaționale aflate pe moarte, anacronism istoric susținut de un dinasticism habsburgic perimat, și pledează cu însuflețire pentru repararea prin fapte de arme a trunchierii din 1775 a Bucovinei, cu lozinca „Acum ori niciodată”.

Emilian Slușanschi tăind toate punțile din urma lui, a luat legătura cu oamenii politici cu răspundere de pe atunci spre a le

arăta prin viu grai durerea Bucovinei răpite (Nicolae Filipescu, Tache Ionescu. Alexandru Constantinescu, Nicolae Iorga ș.a.), a colaborat cu conducătorii refugiaților ardeleni (Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu, Vasile Lucaci, A. Imbroane), i-a organizat pe refugiații bucovineni aflați la București. La o întrunire a acestora, ținută la începutul anului 1916, Emilian Slușanschi propune ca bărbații valizi să se ofere voluntari spre a participa la războiul de întregire a cărui apropiere se prevedea. Propunerea a fost primită. Printre cei ce s-au prezentat voluntari s-au aflat și viitorii eroi Lascăr Luția și Ion Grămadă. Emilian Slușanschi s-a prezentat și el dar a fost respins din cauza bolii de inimă, care avea să-l răpună curând.

Alături de O. Goga, I. Grămadă, A. Imbroane, V. Osvadă, G. Rotică, G. Tofan, G. Bucșan, O. Tăslăuanu, D. Marmeliuc, O. Ghibu ș.a., Emilian Slușanschi semnează la 17 septembrie 1915 „Declarația publiciștilor pribegi din Transilvania, Banat și Bucovina” (reprodusă peste mulți ani, de exemplu, în ziarul „Universul” din 14 mai 1938), în care se spunea: „Vom sprijini prin toate mijloacele lupta pentru determinarea unei acțiuni militare a țării, așteptând clipa mobilizării armatei române sub al cărei steag vom cădea sau vom vedea izbânda cauzei noastre”.

În primăvara anului 1916 Emilian Slușanschi primește, prin votul parlamentului și decretul regal semnat autograf de regele Ferdinand și primul ministru I.I.C. Brătianu, cetățenia română pentru el și urmașii săi. Încă începând de la 30 august 1914 Emilian Slușanschi a făcut notițe zilnice cu caracter de document memorialistic. O primă parte din ele au apărut la București în 1915, sub titlul „Bucovina în timpul rușilor, fragmente din carnetul meu”. A continuat apoi consemnarea faptelor, al căror martor sau autor era el însuși: audiențe, întruniri, activitate publicistică, știri, nădejdi și decepții. Acest material documentar a fost consultat după război de profesorul Teodor Bălan, care a mai cercetat și o colecție de articole ale lui Emilian Slușanschi din anii 1915-1916, salvate de familie înainte de ocuparea Bucureștilor în toamna anului 1916. Pe această bază profesorul Teodor Bălan și-a întocmit studiul amintit mai sus.

Din păcate, carnetele de însemnări ale lui Emilian Slușanschi nu mai există astăzi, așa că nimeni nu se mai poate apropia de acest izvor de primă mână privitor la acțiunile refugiaților bucovineni în București. S-au publicat, însă și sunt accesibile unele evocări ale activității lui Emilian Slușanschi din această perioadă, cum sunt cele dintr-un volum datorat profesorului G. Turtureanu, martor ocular, apoi un articol din Calendarul „Glasul Bucovinei” (poate din anul 1927), articolul „Un uitat: Emilian Slușanschi” publicat de Pașcanu în „Universul” (poate din 1935), precum și articolul publicat de Nicolae Iorga „Neamul Românesc”, la moartea acestuia.

Activitatea febrilă desfășurată de Emilian Slușanschi în țară i-a măcinat puțina sănătate pe care o mai avea. Căzut la pat, mai dicta zilnic câte un articol unei secretare benevole. După ce a zăcut cinci luni, s-a stins în noaptea de 20/21 iulie 1916 în locuința închiriată în bulevardul Bonaparte din București (casa a fost parțial distrusă de cutremurul din 1977), fără să fi avut norocul și bucuria de a-și vedea visul cu ochii: intrarea României în războiul de întregire.

Pictorul Eugen Maximovici

Elena SAJIN

Eugen Maximovici s-a născut la 10 februarie 1857 la Vașcăuți pe Ceremuș. Pe linie maternă pictorul descinde dintr-o veche familie românească din Basarabia - Lucescu. Atât tatăl Alexandru Maximovici, cât și bunicul său după mamă, Constantin Lucescu, au fost preoți în Vașcăuți. Bunicul, fiind mai apoi arhipresviter și referent consistorial, călătorește adesea împreună cu episcopul Eugenie Hacman la Viena în diferite chestiuni bisericești, vine în contact cu mai mulți pictori din capitala Austriei, care aveau să facă

unele picturi la reședința Mitropolitană și la catedrala din Cernăuți. Anume aceste împrejurări i-au înlesnit bunelului să observe la nepoțelul său dragostea pentru desen. În toamna anului 1876 tânărul Maximovici, după absolvirea Liceului superior de stat din Cernăuți, pleacă la Academia de arte frumoase din Viena, unde studiază timp de șase ani, avându-l profesori pe valoroșii pictori de pe atunci Wurzinger, Eisenmenger, Leopold Muler, Feurebach. Tot acolo l-a cunoscut pe Epaminonda Bucevschi, bucovineanul, care își câștigase deja o mare autoritate în rândurile pictorilor vienezi. În 1881 Maximovici își ia examenul de capacitate și este numit profesor de desen la o școală reală din Viena. După doi ani, însă, se reîntoarce în Bucovina și funcționează ca profesor de desen la liceul din Rădăuți. Aici are posibilitatea să urmărească îndeaproape viața poporului de la țară. Frecventează bâlciurile săptămânale de la Rădăuți și pictează o galerie întregă de tablouri, în care redă diverse scene din viața țăranilor - copii, perechi îndrăgostite, ciobani în pitoreștile noastre costume naționale. Monter (Brunn), precum și o scrisoare adresată lui E. Maximovici de către profesorul Sextil Pușcariu. Reproducem mai jos câteva fragmente din ea: „Stimate dle Maximovici, îți mulțumesc pentru fotografia după frumoasa dumitale pânză... Ea ar trebui reprodușă în multe exemplare și introdusă mai ales în manualele școlare. Astăzi mintea elevului în zadar încearcă să-și plăsmuiască imaginea eroului pe care îl admiră, căci manualul din care învață nu poate da o ilustrație potrivită. Toate figurile lui Ștefan cel Mare pe care le-au plăsmuit până acuma fantezia artiștilor noștri sunt puțin reușite. Avem, e adevărat, câteva portrete contemporane. Pentru înțelegerea acestora se cere însă un ochi deprins cu arta trecutului, o privire de critic de artă...

Dumneata l-ai ridicat din genunchi, căci nu ținuta umilă a ctitorului din evanghelia de la Humor, ci Voievodul temut, cu mâna încleștată pe sabia lui biruitoare, ți-a stat înaintea ochilor, l-ai dat o ținută care ne reamintește viu faptele sale și care în același timp nu-i o poză teatrală. Din trăsăturile feței sale - mă gândesc la pânza dumitale, nu la fotografia prea umbrită în jurul ochilor - apare energia, conștiința de sine, iar în același timp o frunte lată și senină ne arată pe omul care n-a stat numai în războaie, ci a știut să-și

fericească țara și în timpul păcii, cu bunătatea sufletului său de sfânt. Ni l-ai făcut mai mare de stat decât ni-l descrie sfătosul Neculce, dar, privindu-l, el crește înaintea ochilor noștri.

Te felicit din inimă pentru această operă, pe cât de artistic executată, pe atât de frumos concepută”.

E. Maximovici, după cum ni-l descriu contemporanii, fusese un om de o modestie și o bunătate rară, onest și muncitor; ca profesor era blând față de elevi și îngăduitor cu greșelile lor; îi plăcea munca liniștită, fără reclamă.

Pictorul își avusese căsuța în str. 11 Noiembrie (astăzi 28 iunie) din Cernăuți, pe care și-o ridicase „cu mult necaz material și moral”, îi împodobise peretele din față cu o pictură simbolică - un cap de față între flori Acolo își petrecea bătrânețea, chinuit de singurătate și boală. Arareori îl vizitau puținii săi prieteni, printre care tinerii de atunci Constantin Tarnavski și Leon Hrușcă.

În cele din urmă, îmbolnăvindu-se grav, s-a mutat la o rudă a sa din strada Trei Clopote, lângă biserica Sf. Nicolae. Suferind, ținut la pat, a mai trăit câțiva ani îngrijit de rude și vecini. Moare în spital, la 27 aprilie 1928, la vârsta de 71 de ani. Câțiva prieteni, cunoscuți și rude l-au condus în ultimul drum la cimitirul „Horecea”, unde a fost înmormântat alături de fratele său, cunoscut arhitect în Bucovina.

Din măgulire, rezultată din slăbirea sentimentului național, scria pictorul Vladimir Mironescu, românilor bucovineni le place să aprecieze mai mult pe străini decât pe ai lor chiar dacă străinii nu o merită. Și, pare-se, avea dreptate, căci acest talentat pictor, acest Grigorescu al Bucovinei, cum l-a numit profesorul cernăuțean N. Tcaciuc-Albu, mai mulți ani în șir a fost dat uitării laolaltă cu pânzele sale. În părăgînire a fost lăsat până nu demult și mormântul său (acum restaurat și îngrijit de către arboroseni). Iar căsuța pictorului la numai 14 ani de la moartea sa (în 1942) era de acum o grămadă de cărămizi și resturi de lemnărie.

Ilinca, mama fraților Hurmuzachi

Silvia T. BĂLAN

Frumusețea și trecutul dramatic al Bucovinei l-a ademenit pe poeți să-i cânte farmecul și să-i plângă durerile, iar pe istorici să-i răscolească anii ce s-au scurs. Robit de vraja încântătoarelor ei priveliști, Alecsandri a văzut-o ca o „veselă și dulce grădină”. Admirator al trecutului și critic al prezentului, Eminescu o evocă ca pe un strălucitor „diamant din stema lui Ștefan”, dar, în zilele lui, se întunecă văzând cum „din Boian la Vatra Dornii a umplut omide cornii”, se cutremură de decadența ei, care a „ajuns roabă și cadână pe mâni murdărie de ovrei”. Așa, cu ochii lui Eminescu, am văzut-o și noi în ziua când, în numai câteva ore, a trebuit să părăsim pământul pentru care strămoșii noștri au sângerat prin veacuri. Și în anul pribegiei, sufletul nostru a păstrat în el imaginea unei Bucovine - țară a zbuciumărilor. Dar în mijlocul zbuciumărilor. Bucovina a păstrat două sanctuare, care i-au fost dătătoare de lumină și îndemnuri.

Unul e mormântul lui Ștefan cel Mare de la Putna, de o copleșitoare măreție, mărturia unei glorii apuse dar neșterse, muștrare mută, dar neiertătoare pentru cei care s-ar dovedi nevrednici de strălucita moștenire.

Celălalt e Cernauca Hurmuzăcheștilor, forță dinamică, de la care a pornit lupta dărză pentru păstrarea ființei noastre naționale și pentru redobândirea drepturilor încălcate ale românilor bucovineni atunci când ne amenința primejdia deznaționalizării. De acolo a tâșnit ca un șuvoi de munte năvalnic mișcarea de rededeptare națională în Bucovina, ai cărei inițiatori au fost frații Eudoxiu, Gheorghe și Alexandru Hurmuzachi, fiii boierului de la Cernauca, Doxachi Hurmuzachi, și ai soției sale, Ilinca, născută Murguleț.

Dacă copiii și-au cucerit un nume și un loc de frunte în istoria național-culturală a Bucovinei, părinții au meritul de a-i fi pregătit pentru această înaltă misiune.

E lucru vădit că cele mai puternice sunt impresiile primite în copilărie.

Ele constituie un factor - poate cel mai important - în dezvoltarea noastră spirituală și sufletească și hotărâtor pentru structurarea firii noastre, al cărei fond este aproape întotdeauna moștenit de la părinți.

Personalitatea lui Doxachi Hurmuzachi e bine cunoscută. Tot așa se știe că patriarhala casă de la Cernauca a fost inima, în care au bătut nu numai pulsațiile Bucovinei, ci și zbuciumul Moldovei și al românilor de pretutindeni.

În schimb, nu știm decât foarte puțin, aproape nimic, despre soția lui, Ilinca.

Și este momentul să vă fac o mărturisire. Demult, dar mai ales în timpul pribegiei, m-a preocupat figura acestei soții și mame de factura matroanei romane; m-a ademenit dorința de a-i reconstitui viața și de a-i schița portretul. Dar când a fost să traduc în fapt aceste îndemnuri, m-am izbit de multe dificultăți neprevăzute.

Am găsit-o amintită doar fugitiv în corespondența și „Suvenirile” lui Gheorghe Sion, mai mult în scrisorile fiilor ei. Și totuși, sufletul ei nobil, inima ei duioasă de mamă și de româncă, se resimte plutind necurmat în jurul marilor oameni care s-au perindat prin vechea casă boierească de la Cernauca, se resimte în activitatea bogată a soțului și a băieților ei.

Ilinca Hurmuzachi a înțeles să-și îndeplinească misiunea de româncă, pășind pe drumul ancestral al femeii din vremi patriarhale, acela al influenței discrete, tainice, abia perceptibile, dar irezistibile asupra celor din jurul ei. Ea avut darul să trezească și să cultive în sufletul acelora care au venit mai mult sau mai puțin în contact cu ea, aspirații înalte, alese, ideale.

Vă cer iertare dacă portretul ce-l voi schița din aceste aspirații ale altora și din frământările epocii înfrigorată în care a trăit această boierită bucovineană, o să vă pară prea puțin conturat, prea vag, dar l-am văzut mai mult cu inima mea de femeie decât cu ochii scrutători ai cercetătorilor trecutului.

Ilinca Hurmuzachi s-a născut la anul 1796 ca fiică a boierului Iordache Murguleț din Mihalcea. Familia Murguleț e o familie veche moldovenească, de viță mare boierească, care apare pe la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Atunci purta pe lângă numele Murguleț și acela de Turcea. A stăpânit satele Dărmănești, Părhăuți și Solea. Solea a schimbat-o mai târziu cu moșia Mihalcea lângă Cernăuți.

În secolul al 17-lea Murguleții făceau parte din partida polonofilă, ca și Grigore Ureche, Miron Costin, Apostol Catargi și alți boieri moldoveni naționaliști, care dorea să scape Moldova de jugul turcesc. Câțiva membri ai familiei Murguleț au pribegit în Polonia, ca și marii noștri cronicari.

Ilinca Murguleț s-a născut bucovineancă, părinții ei însă, copilăriseră în Moldova încă nemutilată și tradiția acestei Moldove au păstrat-o neștirbită.

Ilinca a crescut în atmosfera plină de farmec a vechilor case boierești, primind educația fetelor aristocrate, obișnuită în acele vremi. Din fragedă pruncie i s-a infiltrat evlavie și credința strămoșești, pietatea pentru tradiția românească, respectul de părinți și oameni vârstnici. Au urmat anii de învățătură, probabil cu o guvernantă, care, pe lângă arta scrisului și a cetitului, o fi învățat-o limba franceză și - de bună seamă - și cea germană, căci Ilinca a crescut în Bucovina austriacă. Nu știm dacă știa și grecește. În corespondența fraților Hurmuzachi cu tatăl lor se găsesc și multe scrisori în limba grecească, reminiscență a influenței fanariote în cultura și educația boierimii românești. Scrisorile adresate mamei sunt însă, toate, scrise în limba română.

De la maică-sa a primit Ilinca o solidă pregătire gospodărească, potrivită exigențelor unei mari case boierești. Trebuie să se fi pus multă îngrijire și să se fi dat o atenție deosebită acestei laturi din educația ei, căci ea a făcut din casa de la Cernauca un cuib de fericire pentru familia ei numeroasă și un ostrov de odihnă și de armonie pentru nesfârșitul șir de oaspeți iluștri pe care i-a găzduit.

În anul 1810, având vârsta de 14 ani și jumătate, s-a căsătorit cu Doxachi Hurmuzachi, boier moldovean, stăpân al mai multor moșii, dintre care 2 în Moldova, iar una, anume Cernauca, în Bucovina.

Familia Hurmuzachi apare la sfârșitul secolului al 17-lea. Două familii de cea mai veche și nobilă spiță aristocrată moldovenească s-au unit prin căsătoria lui Doxachi cu Ilinca.

În acea epocă de tranziție a Bucovinei de la regimul moldovenesc la cel austriac, Doxachi Hurmuzachi și - prin el - și soția sa Ilinca, erau așa-numiți „sujets mixtes”, aveau adică atât cetățenia moldovenească, cât și cea austriacă. Această situație a dăinuit până la sfârșitul vieții lor. Copiii lor au fost cetățeni numai austrieci.

După căsătorie, tânăra pereche s-a stabilit la moșia Cernauca. Odinioară această moșie a aparținut familiei Neculce. A stăpânit-o Maria, sora cronicarului Neculce. Fiica ei, Ilinca, măritându-se cu Hurmuzachi Cârste, Cernauca a trecut în proprietatea Hurmuzăcheștilor.

Ilinca Hurmuzachi a ajuns stăpână a Cernaucăi cu vechiul trecut istoric și plină de farmecul specific al plaiurilor moldovene. În Nordul Bucovinei șesul dintre Prut și Nistru își are frumusețea lui împletită din melancolie și pitoresc. Pajiștile întinse, care se pierd la orizont predispun la visare, însă secularele păduri de fag și stejar le taie monotonia și vestesc apropierea Carpaților romantici. Reminiscențele istorice îi dau o aureolă voievodală. Aici a fost Țara sepenicului, leagănul familiei domnitoare a Mușatinilor, de aici a descins Petru Mușat.

Și în mijlocul Țării Sepenicului se află Cernauca. Moșia Hurmuzăcheștilor a fost binecuvântată cu frumuseți și bogății. Vara, lanurile de grâu unduiau în vânt o mare de spice blonde, porumbiștile se așterneau până departe, în zări, ca niște lăicere viorii. Toamna, pădurile muiate în aramă răsunau de cornul vânătorilor. Iarna se așternea zăpada și liniștea peste câmpuri și păduri; dar în casa primitoare a boierului sindrofiile alternau cu zilele de reculegere ce o dau preocupările intelectuale și taifasurile cu prieteni dragi și înțelegători.

Tânăra boierită - cucoana Ilinca - și soțul ei Doxachi, cu toată tineretea lor, au gospodărit cu chibzuință și pricepere.

După un an de căsătorie, la 1811, se născu primul lor copil, Constantin. Mama avea atunci vârsta de 15 ani și jumătate. Constantin a trăit mai târziu în Moldova, la moșiile familiei Hurmuzachi din țara de baștină. El a fost unul din cei mai învățați bărbați ai Moldovei și membru marcant al partidului unionist.

La 1812 s-a născut Eudoxiu, cel care avea să fie marele nostru istoric. Apoi, în intervale de unul sau doi ani, au urmat ceilalți copii, de toți șapte, cinci băieți și două fete. Creșterea lor a absorbit-o tot mai mult pe mama Ilinca. Administrarea marilor moșii a rămas în seama lui Doxachi; dar buna orânduire a casei, recepțiile, grija musafirilor au fost îndatoririle Ilincăi, sporind pe cele inerente maternității. Ea le-a îndeplinit pe toate cu rară vrednicie. Mărturie sunt atât scrisorile și amintirile refugiaților moldoveni care au fost găzduiți la Cernauca, cât și scrisorile fiilor ei. Dacă, cât a fost în viață, băieții ei tineri îi scriau cu profund respect și nețărmită dragoste, după moartea sa, fiii ei bărbați maturi, vorbesc de mama lor ca de o sfântă. În casa de la Cernauca, Ilinca, i-a crescut pe toți în dragoste și neam și lege și în tradiția moldovenească.

Dinamismul lui Eudoxiu, Gheorghe și Alecu, talentul lor politic, dârzenia și - pe de altă parte - diplomația prin care au dobândit drepturile politice și culturale pentru Bucovina, sunt moștenire de la tata, care totdeauna a luat parte la frământările naționale, politice și culturale. Înclinația lor spre frumos, eleganța desăvârșită a manierelor, noblețea sufletului au fost cultivate la ei de mama lor. Ea a știut să armonizeze duiosia cu disciplina, să le facă educația cu „tandreță severă” așa cum spunea Napoleon de mamă-sa că l-a crescut „avec une tendresse severe”.

Anii care aveau să vină, tulburi ca de obicei la răscruce de veacuri, i-au impus Ilincăi și soțului ei nu numai mari obligații de ordin național și social, ci i-au pus și în situații delicate, în care avântul sufletesc se cerea stăvilit de prudență, fără a știrbi nimic din năzuințele naționale.

Cele dintâi zguduirii prevestitoare de mari prefaceri, le aduce anul 1821. Oștirile lui Ipsilanti răzlețite în tot cuprinsul Moldovei; se dedau la acte de teroare și barbarie, iar căpetenia lor le cerea românilor sprijin pentru apărarea și eliberarea Greciei, când noi tocmai de greci eram sătui.

Marii boieri din Moldova s-au refugiat în Bucovina, parte și în Basarabia. Pe lângă ei au venit în Bucovina mulți preoți și însuși mitropolitul Veniamin și arhimandritul Daniil.

Mai mult ca oricând astăzi noi, bucovinenii, suntem în măsură a ne da seama că soarta refugiaților e tristă, chiar dacă ei ar fi puși în situații prielnice. Sufletul e ros de regretul după cuibul din care au fost smulși și de dorul colțului de țară lăsată pradă urgiei. Și tot noi știm cât de mult prețuiește în astfel de împrejurări gestul de prietenie din partea fraților cruțați de soarta pribegiei, Ilinca și Doxachi Hurmuzachi i-au primit pe bejenarii moldoveni cu dragostea unor frați buni și înțelegători.

Dacă Doxachi i-a apărat, dacă el a intervenit pe la autoritățile austriece pentru autorizațiile lor de liberă petrecere în Bucovina și le-a căutat gazde, Ilinca a depus toată strădania de gospodină și amfitrionă ca să le creeze refugiaților găzduiți în casele ei iluzia căminului lor părăsit.

Unii dintre ei au fost numai provizoriu oaspeții Hurmuzăcheștilor la Cernăuți și Cernauca. După ce, tot Doxachi le făcea rost de gazde, ei părăseau casele lor, făcând loc altor pribegi. Alții dintre refugiați au fost permanent oaspeții familiei Hurmuzachi, între ei mitropolitul Veniamin. Înaltul prelat rămase aici până în 1826, iar arhimandritul Daniil până la anul 1828. De bună seamă, căminăreasa Ilinca Hurmuzoica o fi avut darul să facă să se pogoare în conacul patriarhal atmosfera de creștinească evlavie și duh profund ortodox, prielnică meditației cuvioaselor fețe bisericești.

Cei mai mulți dintre bejenarii anului 1821 s-au întors pe la vetrele lor prin 1823.

Oricum, atunci survine o destindere și se mai potolesc înfrigurările. Dar Ilinchii viața îi aduce mereu alte preocupări; ea e prinsă într-un vârtej de necurmată activitate. Copiii cresc, băieții mai mari sunt la Cernăuți, elevi ai liceului clasic, Ilinca se împarte între casa de la Cernăuți și conacul de la Cernauca. Pare că o vedem în caleașca cu patru cai, făcând drumul de la Cernauca la Cernăuți și înapoi, cu gândul și cu inima la copiii mai mărișori din Cernăuți și la cei mai mărunței din Cernauca. Întotdeauna ea îi iubește mai mult pe cei de care a trebuit să se despartă și mereu se desparte de unii pentru a se întoarce la alții.

Clipe ei de odihnă sunt doar acelea, când caleașca o duce prin tainica pădure de pe moșia ei. Dar din reculegerea ce i-o oferă natura, vor emana noi puteri de muncă.

Doxachi se gândește să ridice la Cernauca un conac nou și Ilinca face planuri, dă sugestii și îndemnuri pentru înfrumusețarea moșiei și a conacului. Colaborării pline de înțelegere și armonie dintre soți se datorește minunatul parc de la Cernauca, pe care Doxachi l-a amenajat în 1824.

În același an s-a construit conacul și biserica, cu fresce executate de pictorul Jobst, care a pictat și frescele din catedrala din Cernăuți, Ilinca a aranjat noul cămin cu mult gust și cu mult tact. Zic „cu mult tact”, pentru că nu a vrut să renunțe la multe lucruri vechi moștenite de la părinți, ba chiar de la strămoși, lucruri care pentru ea erau însuflețite, de care se legase sufletește. Dar cu un talent deosebit ea a știut să îmbine nota patriarhală cu cea modernă (modernă pentru acele vremi). Ea a reușit să realizeze acele interioare dătătoare de odihnă în care plutea parfumul vremilor apuse și în care te ademenea confortul prezentului, interioare de care prietenii și musafirii vorbeau cu admirație, ca de niște oaze dătătoare de odihnă. Împreună cu Doxachi ea îngrijea de parcul minunat. Cu mâna ei a plantat aleea de trandafiri, tufele de liliac și iasomie.

Anii treceau, copiii creșteau și în curând părinții au trebuit să se despartă de cei doi băieți mai mari, care, în vara anului 1830 terminaseră liceul și-și luaseră bacalaureatul. În toamna aceluiași an, Constantin și Eudoxiu pleacă la Viena pentru a urma facultatea de drept.

Mama lor rămase la Cernauca, înduioșată, dar cu sufletul împăcat, știindu-l pe băieții ei dotați cu talente apreciabile, iar de ea înzestrați cu o solidă și aleasă educație.

Acasă rămăseseră încă trei băieți și două fete. Gheorghe, Neculai și Alecu învățau la liceul din Cernăuți, fetele învățau cu guvernanta, Ilinca stătea toamna și iarna cu copiii la Cernăuți, în casa încăpătoare care astăzi poartă denumirea de casa Hurmuzachi. Primăvara și vara trebuia să fie mai mult la moșie. Astfel se zbate să fac față îndatoririlor, între Cernăuți și Cernauca.

Din acel timp ni s-a păstrat o scrisoare a lui Eudoxiu către mamă-sa. E trimisă din Viena și are data de 3 martie 1833. În această scrisoare vibrează toată dragostea și totodată respectul profund pe care l-au avut fiii pentru mama lor. E o scrisoare plină de duioșie și patriarhală venerație, din care se desprinde, ca un pastel patinat de ani, portretul Ilinței Hurmuzachi. Ea a știut să impună copiilor ei respectul cuvenit, dar - în același timp - să câștige încrederea lor. Numai dragostea îmbinată cu respect i-a dictat lui Eudoxiu acest minunat început de scrisoare:

„Prea iubită Mămucă, cu adâncă plecăciune sărut blagoslovitoare mâna matalii”. Ferice de mama care s-a învrednicit de aceste cuvinte de adorație ale fiului ei. Scrisoarea urmează:

„Fiștecare rând scris de la mata este încă un șirag de mărgăritari, care cu sârguință îl strângem și îl țanem închis, precum și toate răvașele de la tata”.

Din aceeași scrisoare aflăm că Ilinca Hurmuzachi i-a trimis împărătesei Elisabeta, în semn de omagiu, niște scoarțe românești țesute la Cernauca, sub directa ei supraveghere, iar împărăteasa Austriei i-a mulțumit printr-un dar prețios, ce fel, nu se știe.

„Mă bucur, scrie Eudoxiu, că pot începi acest răvaș al meu cu heretismos (adecă cu felicitări) pentru darul împărătesc cu care au binevoit a cununa preainalta sa mărire împărătească producturile Cernaucăi, adecă scoarțele făcute subt a matala îngrijare și pază”.

De aici putem face deducția, că la străduințele ce le-au depus boierii din Bucovina ca să câștige pentru cauza românească Casa imperială din Austria, și-a dat contribuția și Ilinca Hurmuzachi.

În restul scrisorii amintite, Eudoxiu îi povestește măicuței dragi, ca unei bune prietene, cum și în ce fel își petrec frații timpul la Viena. Au vizitat „de câșlegi” balurile, au fost pe ia „englețe”, care nu se cunosc în Cernăuți și pe la niște baluri „particulare”. Dar odată cu începutul postului mare, viața lor a intrat în normal și acum „trăiesc ca niște călugări la mănăstire”.

După un șir de ani de liniștită și rodnică activitate în sânul familiei, soții Hurmuzachi sunt prinși din nou în vârtoarea unor mari evenimente istorice. E anul 1848, anul revoluțiilor europene.

În Moldova, gruparea tinerilor boieri întorși de la studii, din Franța, pregătesc revoluția.

Domnul Mihai Sturza dădu ordin de arestare, în martie 1848. Atunci cei mai mulți dintre ei se refugiază în Bucovina. Între dânșii sunt câțiva, care aveau să joace mai târziu un rol proeminent în alcătuirea României moderne, cum e Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, domnul de mai târziu, Gheorghe Sion și alții. Ca și în anul 1821, locul de întâlnire al refugiaților era Cernauca lui Doxachi Hurmuzachi. Ca și în 1821, Ilinca Hurmuzachi și-a pus toată străduința ei de încercată gospodină pentru buna primire și găzduire a oaspeților. În august, izbucnind holera la Cernăuți, ei se mută la Cernauca.

Soții Hurmuzachi se aflau acuma în toamna vieții: Doxachi avea 66 de ani, Ilinca 52. Amintirile lui Gheorghe Sion și scrisorile refugiaților întorși mai târziu la casele lor, sunt expresia unei profunde venerațiuni și a unei nețărnumite recunoștințe față de nobilii amfitrioni de la Cernauca.

Ilinca Hurmuzachi li s-a înfățișat tinerilor revoluționari ca o venerabilă matroană. Dar ca și la Doxachi, sufletul ei își păstrează prospețimea tinerească a simțirii, care îi dă putință să împărtășească aspirațiile și idealurile naționale ale noii generații. Soarta i-a hărăzit să fie martoră la plămădirea unei Românie noi. A fost de față în clipele când Kogălniceanu, cu verba-i înflăcărată, își exprima ideile conducătoare ale organizării statului român modern; a avut viziunea viitorului care avea să aducă Unirea tuturor românilor atunci, când pe lângă moldoveni, a adăpostit și doi mari refugiați ardeleni, pe mitropolitul Șaguna și pe ziaristul Gheorghe Bariț. Sub ochii ei s-a înfiripat ziarul „Bucovina”, condus de fiii ei, Gheorghe și Alecu. În minunatul parc înjghebat de Doxachi, tânărul poet Vasile Alecsandri a scris, visând pe o bancă ascunsă sub crengile unui măr înflorit, versurile dragi tuturor românilor și scumpe mai ales nouă, bucovinenilor:

Dulce Bucovină,
Veselă grădină.
Cu pomi roditori
Și mândri feciori.

Iată cum evocă Gheorghe Sion neuitatele zile petrecute la Cernauca: „Eram toată ziua în veselie. O grădină mare și frumoasă ne provoca umbra deasă și largi alei pentru preumblare, precum și bănci pentru repaos. O casă mare și confortabilă ca un palat ne oferea camere îndestulate pentru culcare și un salon comun. Acolo ne adunam, citeam, studiam, scriam, discutam sau ne dedam în convorbiri și glume interminabile”.

În ianuarie 1849, declarându-se în Bucovina stare de asediu, refugiații au plecat.

Dar între ei și gazdele lor s-au cimentat legături sufletești, care au dăinuit toată viața și care se oglindesc în corespondența bogată ce au purtat-o.

Într-o scrisoare din 17 octombrie 1851, adresată lui Gheorghe Bariț, bătrânul Doxachi evocă neuitatele zile din toamna anului 1849, petrecute de Bariț împreună cu familia Hurmuzachi, la Dulcești, la moșia fiicei lui Doxachi, Eliza Sturdza, și îi aduce omagii de admirație și prietenie. Scrisoarea e semnată de toți membrii familiei despre care scrie Doxachi „subscrișii adoratori ai Domniei-Tale”. Înduioșător în simplitatea și dezinvoltura lui, este următorul post-scriptum adăugat de mâna Ilinchii Hurmuzachi: „Domnu Bariț, mai poftim și pe la noi, da să vii, domnul Bariț!” Sub aceste cuvinte, fiul ei Constantin a iscălit-o: „Mămuca”.

Încet, aproape pe nesimțite, s-a așternut liniștea și singurătatea în jurul bătrânilor Hurmuzăchești. Rând pe rând copiii au părăsit casa părintească așezându-se în rosturile lor. Viața lor binecuvântată se pregătea să apună.

La 1 aprilie 185, la vârsta de 75 de ani, moare Doxachi Hurmuzachi, mare vornic al Moldovei, una din cele mai impunătoare și reprezentative figuri din trecutul Bucovinei.

După numai opt luni și jumătate, la 17 ianuarie 1858, credincioasa lui soție Ilinca îl urmează în lumea dreptilor. În două scrisori ale lui Constantin Hurmuzachi se găsesc amănunte despre boala și moartea Ilinchii Hurmuzachi. Ea a avut o scleroză și a murit după lungi și grele suferințe suportate cu creștinească răbdare și resemnare. Durerea copiilor era nețărmurită, mai ales că într-un singur an au pierdut pe amândoi părinții.

„Acum suntem și noi fără tată și mamă, mârșniți până în fundul inimilor”, scrie Constantin Hurmuzachi medicului Alexandru Theodori din Roman (scrisoare inedită din colecția d-lui S. Zotta). „Aflu mângâiere în cugetarea că am putut măcar în zilele de pe urmă aduce bucurie și alinare bunei mele maici, prin venirea și petrecerea noastră lângă patul suferințelor. Prea trista noastră întâmplare a adunat toată familia noastră la Cernauca, 5 frați, 2 surori și 2 cumnați, care petrec în cea mai mare armonie și dragoste”.

Iar lui Gheorghe Sion îi scrie tot Constantin Hurmuzachi: „Am avut bucuria și mângâierea de a găsi pe biata maica noastră încă în viață și a ne încredința de mulțumirea și fericirea ce i-au făcut venirea noastră. Miercuri și joi am petrecut cu biata mămuca, care nu pierduse nici o mișcătură cunoștința și vorbea foarte mult. Vineri seara s-a mutat în lăcașurile dreptilor! Duminica s-a așezat în mormânt alături de neuitatul ei soț! Moartea a fost o binefacere pentru Dumneaei, căci durerile și suferințele, ce însoțeau îndelungata D-Sale boală, erau nespuse”!

După moartea părinților, grija moșiei părintești rămase în seama lui Gheorghe, cel de al treilea fiu, care se mută la Cernauca.

Dar moșia Cernauca nu rămâne multă vreme în proprietatea lui Gheorghe Hurmuzachi. El o vându în anul 1867 cumnatului său Petru Petrino, soțul surorii sale Eufrosina, amândoi fiind părinții poetului Dimitrie Petrino.

Acesta o lasă moștenire fiului său Alexandru Petrino, care în anul 1892 o vându lui Bernhardt Rosenstock, evreu din Galiția. După moartea acestuia, copiii lui, Ferry și Maria Rostocki, amândoi încreștinați, stăpâniră moșia până la ocupația rusească din iunie 1940.

Unde nu e suflet nici tradiție, mor și urmele trecutului.

Minunatul parc de la Cernauca s-a sălbăticit; pentru biserica ctitorită de Doxachi și Ilinca, țăranii din Cernauca au purtat ani de zile procese cu moșierul evreu, care le oprise accesul la sfântul lăcaș. În războiul mondial armatele rusești au distrus conacul și orangeria, iar armata austriacă a luat întreg materialul pietros al acestor clădiri reduse la ruine, pentru a pava cu el șoseaua. După război se surpase chiar bolta criptei lui Doxachi.

Din mormintele ajunse în paragină au fost deshumate osemintele lui Doxachi și ale Ilinchii de nepotul lor Doxuța, fiul lui Gheorghe, și îngropate în cripta restaurată.

În vara anului 1940 hoardele rusești, de data asta mult mai haine și barbare, au venit să tulbure din nou odihna morților de la Cernauca. Dar reîntregirea Bucovinei a făcut să mijească și pentru Cernauca zorile unui viitor de izbăvire. Moșia Cernauca, această Mecca a românismului, a fost recent dată în custodie d-lui Neculai Hurmuzachi, strănepotul lui Doxachi și al Ilinchii.

De acum înainte în curtea bisericii ridicată de ei, străbunii își vor putea dormi împăcați somnul de veci; - Cernauca a fost redată Hurmuzăcheștilor.

Stăpânirea românească este pe cale să săvârșească un act de dreptate și de pietate.

Dezgropând din hrisoave scrisori și amintiri legate de viața și figura Ilinchii Hurmuzachi, mi-am adus aminte cuvintele unui mare moralist și predicator: „Ambiția femeii trebuie să fie de a crea fericire; ea este făcută pentru a împărtăși dragoste, aceasta este misiunea ei pe pământ și aceasta e cheia geniului ei”. Și mi-am mai reamintit celebrul poem „Date Lilia” al lui Victor Hugo. După ce arată calitățile de înaltă valoare etică ale femeii ca mamă și soție, poetul îi face apoteoza în minunatele versuri:

Elle! Tout dans un mot. Cest dans ma froide brume

Une fleur de beauteque la bonte parfume.

Aceasta a fost Ilinca Hurmuzachi: dătătoare de fericire; o pasionată a dragostei și credinței față de bărbatul și copiii ei, față de neam și de țară, față de românii de bine de pretutindenii. O floare aleasă, căreia bunătatea i-a dat parfum și strălucire.

(1942)

Eugen Botezat - descoperitor al organelor de simț în lumea vertebratelor

Prof. Adrian BOTEZAT

Printre savanții care au ținut aprinsă flacăra științei românești și prin aceasta și a celei universale se înscrie și figura lui Eugen Botezat, erudit biolog de renume mondial, om de omenie și de caracter, de înaltă ținută etică și de o modestie rar întâlnită.

Eugen Botezat a văzut lumina zilei la 15 martie 1871 în comuna Tereblencea, județul Rădăuți din Bucovina. Prima îndrumare pe calea muncii și a buneii cuviințe i-au dat-o părinții săi, amândoi învățători.

Încă din copilărie. Eugen - cum spunea el însuși la bătrânețe - arată o simțire adâncă față de frumusețile nepieritoare ale naturii și o înclinare nestăpânită pentru observarea tuturor vietăților.

După terminarea școlii primare din satul natal a urmat cursurile liceale la Suceava și Cernăuți. În 1892 își trece bacalaureatul și apoi se înscrie la Facultatea de științe și filosofie, secția științe naturale din capitala Bucovinei.

Ca student obținând o bursă, va face studii strălucite în laboratorul de zoologie marină din Triest, la Universitățile din Viena și Praga.

Tânărul student român s-a distins de la început prin râvna sa deosebită la învățătură, prin destoinicia sa la disecții și prin abilitatea sa în mânăuirea aparatelor optice. În scurt timp, el va deveni un microscopist desăvârșit, un cunoscător adânc al tehnicii histologice. Se impune de la început prin minuțiozitatea cercetării, profunzimea gândirii, spiritul de observație și modul de interpretare a fenomenelor, însușiri care vor sta la baza studiilor măiestrit înmănuncheate în lucrări de zoologie, histologie și anatomie

comparată, lucrări care au intrat în patrimoniul științei românești și universale. După absolvirea facultății, Eugen Botezat este admis să lucreze - ceea ce era nu numai o mare favoare, dar și o recunoaștere a meritelor sale, în laboratorul profesorului său, Robert von Lendenfeld (1858-1913), celebru naturalist austriac, cunoscut prin cercetările sale asupra spongierilor și celenteratelor din Marea Mediterană.

Celebritatea sa începe cu disertația de doctorat (1897) despre terminațiile nervilor în perii tactili ai mamiferelor „Die Nervenendigungen an den Tastaaren der Säugetiern”.

Lucrările lui Botezat totdeauna admirabil ilustrate de mâna sa, au fost citate sau analizate de diferiți autori ai unor tratate clasice de specialitate. Astfel lucrarea sa de doctorat a fost citată de Th. Ziehen în cunoscutul său tratat de psihologie filosofică (Jena, 1901) scos în 10 ediții. O analiză a acestei lucrări se datorește marelui specialist în studiul sistemului nervos, prof. Wilhelm Waldeyer (1836-1921) de la universitatea din Berlin. Celebrul neurolog spaniol Santiago Ramon y Cajal (1852-1934), membru de onoare al Academiei Române (1923), laureat al premiului Nobel, citează teza lui Botezat în primul volum al monumentalului său tratat „Histologie du systeme nerveux de l'Homme et des vertebres” (I, Paris, 1909, pag. 473).

În anul 1889 este numit profesor la Școala normală din Cernăuți, unde este definitivat în 1905.

Între timp fostul său profesor, Lendenfeld, este transferat la Universitatea Carolina din Praga (fondată în 1348). El, care cunoștea calitățile excepționale de cercetător ale lui Botezat, îl convinge să se strămute o dată cu el în vechea universitate, unde îl numește asistent în laboratorul său. Dar, după un scurt stagiul în „Zlata Praha” Botezat se reîntoarce la Cernăuți, unde va intra în laboratorul profesorului Cari Zelinka în domeniul său preferat de cercetare, anatomia și histologia comparată a organelor senzoriale la vertebrate, dând la iveală o serie de lucrări valoroase în această privință.

Activitatea științifică a profesorului Botezat culminează, în 1904, cu descoperirea organelor gustative la păsări care, din cauza micimii și dispersiunii lor rămăseseră neobservate până atunci.

Descoperirea capitală a biologului român a făcut obiectul lucrării sale de căpetenie „Geschmacksorgane und andere nervose Endapparate im Schnabel der Vogel”.

Lucrarea epocală a lui Botezat asupra organelor de gust ale păsărilor a fost citată și elogiată de diferiți oameni de știință renumiți ai vremii, printre care vestitul ornitolog german Anton Reichenov, dar mai ales meritul său a fost scos în relief de celebrul biolog francez Pierre Grasse, în tratatul său fluviu de zoologie care se găsește în toate bibliotecile din lume.

După 1904 Botezat a publicat mai multe lucrări privitoare la structura, inervația, fiziologia organelor gustative la vertebrate. Între aceste lucrări, cea mai valoroasă este lucrarea sa de sinteză asupra aparatelor nervoase terminale din regiunea bucală a păsărilor și asupra modului uniform în care se termină nervii periferici la vertebrate.

Profesorul Eugen Botezat a mai făcut și alte descoperiri vrednice de semnalat:

- descoperirea structurii neurofibrilare a terminațiilor nervilor la vertebrate, care a fost confirmată de Tello, de la Madrid;
- identificarea activității glandulare a unor celule senzoriale (denumite de el „celule glandulare senzoriale”);
- existența de receptori tactili în mușchi;
- asocierea dintre terminațiile nervoase senzoriale și celulele tactile, gustative, auditive și vizuale.

Aceste rezultate s-au datorat în mare parte tehnicilor histologice de mare precizie și subtilitate introduse de savant.

Lui Botezat îi datorăm și o construcție științifico-istorică de mare interes pentru noi. Este vorba de articolul său „Bourul și Zimbrul”. Bazat pe izvoare din antichitatea greco-romană (Aristotel, Pliniu, Caesar) și mai noi (Cantemir, Cuvier, Nehring) dă o descriere precisă a bourului (*Bos primigenius*) și a zimbrului (*Bison bonesus*) care sunt două specii de bovine deosebite, care adesea erau confundate. Ultimul exemplar de bour - scrie Botezat - a fost vânat în 1627. Prin urmare bourul nu mai trăia în Moldova pe timpul lui Cantemir care l-a confundat cu zimbrul. Aducând și alte argumente, în concluzie.

Botezat arată că stema Moldovei este capul de bour cu steaua între coarne și nu capul de zimbri, cum mai cred unii și astăzi.

O problemă care l-a preocupat mult pe Botezat este aceea a filogenezei părului, tratată de el în mai multe lucrări între care: „Originea și evoluțiunea filogenetică a perilor la mamifere” (Rev. „St. Adamachi”, Iași, 1914, și Philogenese des Hoeres der Saugetiere, Anat. Anz., 47 Bd., 1914). Ultima lucrare în această privință este „Problema originii părului la mamifere” (Volumul jubiliar „Gr. Antipa”, pag. 93-100, București, 1938). Botezat examinează cele vreo zece teorii emise asupra părului, care se bat cap în cap, și au dat naștere la discuții foarte aprinse. Concluzia lui Botezat: „Părul este o achizițiune proprie mamiferelor, iar baza din care el s-a format este epidermul, respectiv tegumentul atât de plastic al vertebratelor”.

Prof. Eugen Botezat a studiat tainele viețuitoarelor nu numai cu microscopul, ci a schimbat acest minunat aparat cu altul tot atât de minunat - binoclul, care, completat cu arma de vânătoare, i-a dat satisfacții nespuse în natura liberă. Străbătând în lung și lat codrii întinși din Carpații Bucovinei, Botezat a observat cu toată atenția viața și obiceiurile căprioarelor, cerbilor, mistreților, apucăturile urșilor, lupilor, râșilor.

Îndeosebi atenția lui Botezat a fost îndreptată asupra cerbilor, reprezentanți splendizi ai faunei noastre, reușind să deosebească două varietăți -, „lidvan” și „răgăzan”. Primul este mai trupeș, mai subțiratic, are coarne de o mărime considerabilă și părul mai deschis la culoare. Acesta trăiește mai ales în regiunile deluroase până la poalele munților. Al doilea mai bondoc, are culoarea părului mai întunecată, coarnele sunt brune, preferă regiunea muntoasă.

Indivizii acestor două rase de cerb nobil, spune Botezat, se încrucișează adesea între ei și dau naștere la descendenți intermediari.

Observațiile sale asupra raselor de cerbi din Carpați au fost concretizate în mai multe lucrări atât în limba germană, cât și în limba română, publicate la Viena, Iași, București și Cernăuți.

Botezat a distins, de asemenea, două forme de răs (pătat și unicolor), precum și două forme de urs cu capul lung și cu fruntea lată) pe bază de măsurători craniometrice.

A adus puncte de vedere noi în studiul biologiei lupului și mistrețului. În lucrarea „însemnătatea biologică a cântecului paserilor” a dat o interpretare mai acceptabilă a cântecului păsărilor decât Darwin, care susținea că această manifestare vocală a masculilor la păsări cât și organul lor vocal, sunt rezultat selecției sexuale. Botezat afirmă că, deoarece masculii continuă să cânte și după împereunare, și chiar în timpul clocitului, este o dovadă că în acest caz nu poate fi vorba de un rezultat al selecției sexuale. Masculii cântă spre a arăta că sunt stăpâni pe un anumit teritoriu din jurul cuiburilor lor.

Vederile sale, rod al unei îndelungate experiențe asupra problemelor vânătorii, protecției, conservării și cultivării vânatului ca una din cele mai prețioase avuții naționale, pe care avem datoria de a o transmite neștirbită urmașilor noștri, sunt sintetizate în lucrarea „Vânătoarea ca factor de cultură și civilizație”. Această lucrare nu este destinată numai vânătoarei și vânatului, obiectul cărții este larg depășit. Savantul trece în revistă și discută teoriile evoluționiste de nuanță lamarkiană și darwiniană, mutaționismul, genetica mendeliană, mecanica dezvoltării ecologice și biogeografice, legea biogenetică fundamentală - contrastul dintre evoluționism și fixism. Nu uită să scoată în relief importanța valorificării economice a apelor curgătoare, a iezerelor și lacurilor, a resurselor Deltei. El calcă astfel pe urmele marelui nostru hidrobiolog Gr. Antipa. Botezat a participat la diferite congrese de zoologie și anatomie comparată, unde s-a remarcat prin comunicări de mare valoare.

Lucrările științifice de specialitate, citate în literatura franceză, spaniolă, germană și engleză de specialitate, precum și bogata activitate didactică fac ca Eugen Botezat, la propunerea profesorului I. Simionescu, să fie ales membru al Academiei Române încă din anul 1913. De asemenea, este membru fondator al Academiei de Științe din România, membru a o mulțime de societăți științifice din țară și de peste hotare; a reprezentat țara și știința românească la diferite congrese și reuniuni științifice internaționale. A contribuit, de asemenea, la popularizarea științei în rândul maselor, conferențind în diferite orașe ale țării.

A colaborat la: Analele Academiei Române, Buletinul Societății Române de Științe (București), Buletinul Societății Naturaliștilor din România, Buletinul Facultății de Științe (Cernăuți), Anuarul Muzeului Bucovinei (Cernăuți), Gazeta Bucovinei, Junimea literară, Lehrerzeitung, Jahrbuch der Bukowiner Landesmuseums (Cernăuți), revista științifică „Vasile Adamachi” (Iași), WiedzaŃi postep (Cracovia) ș.a. Biolog progresist cu concepții lamarkist-darwiniste. Eugen Botezat a fost un mare patriot, preferând marilor laboratoare ale universităților străine, urcarea treptelor ierarhiei didactice ca profesor de școală normală, liceu (în anul școlar 1914/1915 a predat la liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți) și universitate pe pământul Bucovinei.

În decursul carierei sale profesionale a format numeroși elevi care astăzi au intrat alături de el în panteonul științei românești. Dintre aceștia amintim: Mihai Gușuleac, Iosif Lepși, Al. Roșca, Filimon Cârdei, dr. Sahleanu, Orest Marcu, Emilian Țopa, Ion Tarnavski, Traian Ștefureac și alții.

Dacă am judeca activitatea unui profesor după situarea în învățământ sau în academii a elevilor săi, atunci putem afirma cu certitudine că profesorul Eugen Botezat și-a făcut pe deplin datoria. Mai toți elevii săi au fost sau sunt profesori erudiți de liceu, profesori universitari, directori de instituția, unii din ei au devenit membri corespondenți ai Academiei Române. Profesorul Eugen Botezat, după o părere larg acceptată, este împreună cu profesorii Paul Bujor, Dimitrie Voinov și Andrei Popovici-Bâznoșanu, inițiatorul școlii române de zoologie și morfologie animală, iar împreună cu Emil Racoviță, A. Popovici-Bâznoșanu, Al. Borza, Ionel Pop, Val. Pușcariu - unul din promotorii mișcărilor pentru protecția naturii.

La crucea de lângă Stejarul lui Ștefan cel Mare din adâncul Codrilor Cosminului. În imagine (de la stânga la dreapta): protoiereul mitrofor Dimitrie Mândrescu, protopopul raionului Noua Suliță, protoiereul Vasile Pauliuc, paroh al bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din Oprișeni, protoiereul mitrofor Mihai Sternioală, fostul protopop al Ținutului Herța, actualmente mutat cu traiul la Suceava

Perioada cernăuțeană a lui Dimitrie Onciul

Dumitru OPRÎȘAN

La 26 ianuarie 1896, când intelectualii bucovineni sărbătoreau la Cernăuți plecarea lui Dimitrie Onciul (născut la Straja la 26 octombrie 1856) la București, pentru a ocupa, la recomandarea lui A.D. Xenopol, catedra de istorie a românilor și literatură română a Facultății de litere de acolo, savantul bucovinean, care era deja membru-corespondent al Academiei Române, propus încă din 1889 de Alexandru Odobescu, nu avea încă 40 de ani împliniți. Deși prin studiile sale deosebit de documentate își adusese contribuția la îmbogățirea științei istorice românești de atunci, Dimitrie Onciul nu părea dispus să părăsească Bucovina. Doar conflictul regretabil din 1895 cu inspectorul școlar Carol Tumlirz îl făcuse să se gândească mai temeinic la o eventuală retragere din învățământul secundar din Bucovina. În luna februarie a anului 1896 Onciul urma să deschisă la București cursul de istoria românilor cu o prelegere despre istorie și, luând hotărârea definitivă de a părăsi Bucovina, el mai făcea un pas spre unitatea spirituală a românilor de pretutindeni, un pas ce mai însemna și un salt în cariera sa didactică și științifică.

Nu știm cât de legat a fost Dimitrie Onciul, fiu de preot, de comuna Straja, căci acolo s-a născut, însă Cernăuții i-au rămas pentru toată viața în memorie, fiindcă aici și-a petrecut o parte din copilărie, preadolescența, precum și cei mai frumoși ani ai tinereții. La Cernăuți a terminat la 19 iulie 1867 școala primara, tot în capitala ducatului Bucovina a terminat studiile liceale, absolvindu-le cu succes ia 21 martie 1876, iar în perioada anilor 1876/1879, fiind student la Universitatea bucovineană, a urmat cursuri de istorie și geografie.

De aici, setos de cunoștințe, a plecat la Viena, unde între anii 1879-1881 a mai studiat la Universitatea din capitala Imperiului habsburgic și la Institutul de istoria Austriei. Apoi tot la Universitatea din Cernăuți s-a întors ca să-și prezinte tezele de licență în istorie, geografie și filosofie. Iar la 20 iunie s-a înscris pentru doctorat la profesorii J. Loserth și F. Zieglaueer (ultimul se consacrase și studiilor privind istoria Bucovinei).

Trăind la Cernăuți aproape trei decenii din viață, Dimitrie Onciul, copil precoce, iar ulterior și un avid cercetător de documente, și-a îndrumat activitatea de aici pe patru fâgașuri principale, toate demne de luat în considerație, fiindcă în ansamblul lor, ele întregesc: portretul moral al savantului și dau noi dimensiuni personalității acestuia.

Activitatea literară. Pasiunea lui Onciul pentru literatură a fost, să zicem, efemeră. Ea și-a găsit materializarea (pe când era elev în ultimii ani de liceu) în câteva traduceri din H. Heine și Fr. Schiller, precum și în anecdota versificată „Țăranul și papagalul”, toate publicate în 1874-1875 în „Bukowiner Pädagogische Blätter”, revistă ce apărea la Cernăuți.

Activitatea național-culturală. Devenind student, Onciul, ca membru al societății academice „Arboroasa”, se încadrează și în lupta pentru emanciparea național-culturală a românilor bucovineni. După arestarea arborosenilor C. Porumbescu, 7.. Voronca, C. Morariu, O. Popescu și E. Siretean și după răsunătorul proces ce le-a fost intentat acestor entuziaști, proces dirijat de cercurile românofobe din Viena și Cernăuți, Dimitrie Onciul fondează în decembrie 1878 o altă societate studentească - „Junimea”, care, conform statutelor, continuă tradițiile „Arboroasei”, interzise de autorități. El pune, astfel, începutul unei mișcări cu adânci implicații în procesul de formare a tinerilor intelectuali români din Bucovina, care de la 1904 vor avea și o tribună a lor - „Junimea literară”, revistă cernăuțeană gospodărită cu sânguință de Ion Nistor și George Tofan. În perioada vieneză de studii, Onciul va fi ales vicepreședinte al societății „România jună”.

Activitatea didactică. Cariera didactică și-a început-o în 1885, când a fost numit profesor fără plată la Liceul de stat din Cernăuți.

Cu un an mai înainte își susține examenul de abilitate în învățământul mediu, precum și teza de doctorat. A știut să învingă greutatea de ordin material și faptul că un an întreg nu a fost remunerat, nu l-a făcut să se retragă din învățământul secundar. În anul școlar 1886/87 Dimitrie Onciul, profesor la liceul în care a învățat și Mihai Eminescu, a fost trecut în listele de plată. La sfârșitul acestui an școlar s-a transferat însă, la Școala Normală din Cernăuți, unde a activat fără întrerupere (a lipsit doar două semestre, când și-a luat concediu de studii la Viena și Berlin) până în iarna anului 1896. În continuare avea să fie profesor universitar la București.

Activitatea științifică. Se pare că pentru studiile de istorie ale lui Dimitrie Onciul climatul științific cernăuțean a fost cel mai prielnic. În 1884, bunăoară, el a scris lucrările „Iuga Vodă domn al Moldovei la 1374 și 1400” și „Dragoș și Bogdan fondatorii principatului moldovenesc”, ambele fiind publicate în

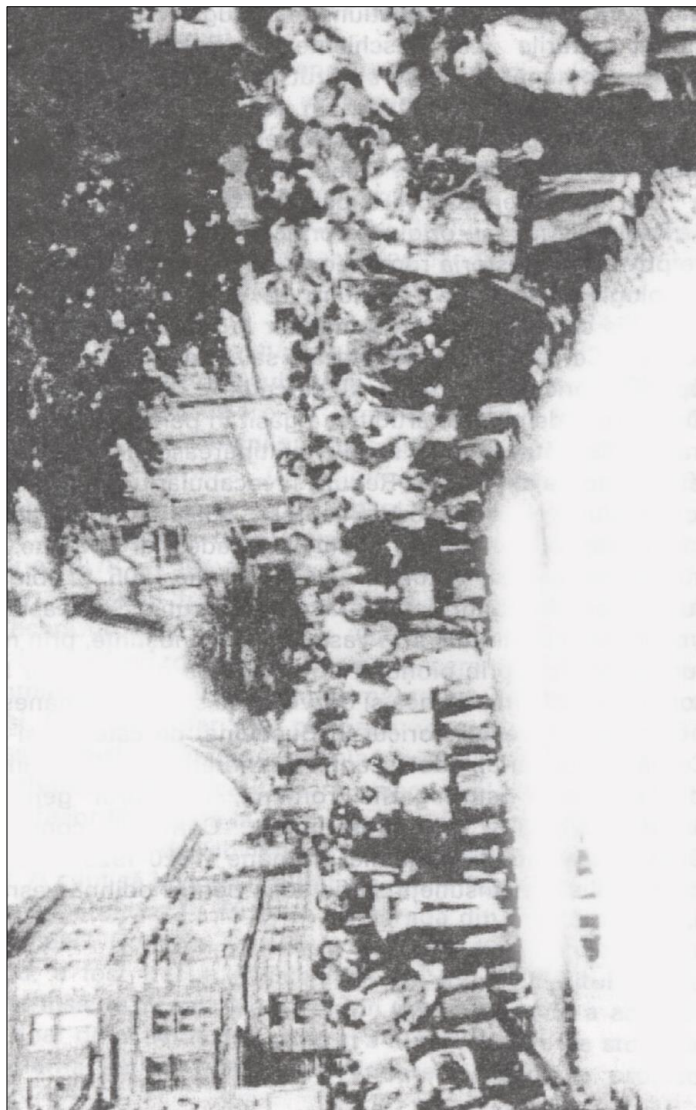
„Convorbiri Literare”. În acesta revistă ieșeană a publicat în anul următor darea de seamă critică „Teoria lui Roesler. Studiu asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană de A.D. Xenopol”. În 1886 a publicat, la fel în „Convorbiri Literare”, răspunsul dat lui A.D. Xenopol „în chestiunea lui Iuga Vodă”. În 1887 la Cernăuți i s-au tipărit lucrările „Zur Geschichte der Bukowina” și „Despre controversata chestiune română”. În 1890 a văzut lumina tiparului studiul său „Din istoria românilor din Maramureș”, iar în revista cultural-bisericească „Candela” a publicat „Acte privitoare la instalarea episcopului Dosoftei în Cernăuți la 30 ianuarie (10 februarie) 1782. Culese din Arhiva ministerului i.r. de războiu din Viena”. Tot de la Cernăuți va expedia „Convorbirilor Literare”, în 1891, și studiul „Radu Negru și originile principatului Țării Românești”. Documente inedite privitoare la istoria românilor a publicat în 1894 în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”. Bănuim că și prelegerea sa despre istorie, cu care a deschis cursul de istoria românilor la Facultatea de litere din București, a fost scrisă la Cernăuți, în ajunul plecării sale din Bucovina.

Alte preocupări. Istoric de formație și cercetător de documente prin vocație, Dimitrie Onciul, om de o vastă erudiție, a găsit în perioada de activitate didactică desfășurată la Cernăuți timp

să scrie și să tipărească în 1893 la Viena un „Îndreptar pentru ortografia română. Regulile și vocabulariu ortografic”.

La numai doi ani după plecarea sa la București, adică la 25 martie 1898, Dimitrie Onciul a fost propus ca membru deplin al Academiei Române, dar a căzut la vot. N-a întrunit majoritatea voturilor nici la 9 aprilie 1905. Și abia peste două zile acest titlu avea să-i fie confirmat prin al doilea scrutin. Și aceasta era o dovadă că în plan național el s-a impus prin vastele sale cunoștințe, prin muncă temeinică, prin studii profunde, prin pionierat în elucidarea problemelor legate de continuitatea poporului român) originea și dezvoltarea statelor românești.

Nu știm de câte ori a revenit istoricul în Bucovina, de câte ori și-a mai purtat pașii prin Cernăuții copilăriei, adolescenței și tinereții sale. Știm, însă, că întemeietorul școlii critice în istoriografia română, directorul general al Arhivelor Statului (1900-19239, prim-președintele Comisiei consultative heraldice (1922-1923), președintele Academiei Române (1920-1923) a lăsat cu limbă de moarte ca corpul său neînsuflețit să fie adus pentru odihnă veșnică în capitala Bucovinei.

Mai 1993. Primii absolvenți ai școlii medii cu predarea în limba română nr. 29 din Cernăuți înainte de un moment festiv – transmiterea ștafetei celor ce vor veni toamna în clasa I

Familia Burlă din Opaïteni - Cireș, fostul județ Storojineț

Ilie DUGAN-OPAÏT

Despre acel Burlă, întemeietorul familiei Burlă din Opaïteni se știe numai că a venit din orașelul învecinat Ciudei și s-a căsătorit cu Nastasia, unica fiică a lui Teodor Opaïț din Opaïteni, și că aceasta a primit ca zestre jumătate din moșia părintească, care se întindea din hotarul Ciudeiului până în hotarul Storojinețului. alături de partea fratelui ei. „Stâlpul” părintesc (cuvântul „stâlp” este întrebuințat în acele vremuri în documente în mod configurativ pentru „moșie”; cuvântul se mai aude în popor și astăzi) se afla alături și la vest de „stâlpul” Volcinski și Uhsammer, Partea Nastasiei și a lui Burlă a fost cea, dinspre răsărit (un „stâlp” mai îngust).

Dacă se ia în considerare stareț materia frumoasă a familiei Burlă de mai târziu, se poate că Burlenii au năzuit continuu la sporirea averii lor.

Despre fiicele lui Burlă și ale Nastasiei se știe numai cum s-au chemat, încolo puțin sau nimic, astfel:

1. Parasca, cea mai mare, a fost căsătorită cu unul Popescul din Ciudei.

2. Despre a doua fată, Maranda, nu se știe nimic.

3. Despre a treia fată, Tița, se spune că ar fi fost soacra gospodarului Todiraș Zanea din Storojineț.

Cât despre Mihalaki, unicul lor fecior, v. tab. Gen.

Ceva despre numele familiei Burlă

Gospodarii, care răspund la numele Burlă, se întâlnesc în Bucovina, după documente, în secolul al 16-lea și al 17-lea, dovadă cele arătate mai jos, dar până acum nu s-a putut face legătura acestora cu Mihalaki Burlă din secolul al 18-lea, despre care avem știri mai sigure.

Aceste documente sunt:

1). Zapisul domnesc din 3 aprilie 1560, dat în orașul Huși¹ (v.).

Satul Boianului se împărțea în trei părți între strănepoții lui Tăbuci bătrânul. Domnul Moldovei Alexandru Lăpuneanu confirmă:

„Noi Alexandru VV, din mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovii.

Facem știre cu această scrisoare a noastră tuturor, care o vor vedea sau vor auzi cetindu-se, precum au venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri moldovenești... și nepoții de frate Burlă și frații lor Mihăilaș și Simion și Vasco și Dobrul și Teodor și Iuriiș și sora lor Nastasea, copiii lui Burlă, nepoții Nastei care a fost fiica Olenei, strănepoții lui Tăbuci bătrânul, și-au împărțit între ei a lor dreaptă ocină și moșie pe adevăratele lor urice pe care le avea moașa lor Olena, nepoata lui Tăbuci bătrânul... (apoi) și a doua parte, partea de mijloc, și cu moară a venit rudelor lor Fărămea și Mălina și Vasutea, copiii Zoitei, și nepotului de frate al lor și fraților săi Mihăilaș și Simion și Vasco, lui Dobrul, Teodor și Iuriiș și surorii lor Nastasea, copiii lui Burlă” etc.

Documentul e în slavonește. Copia și traducerea germană se află în Arhivele Statului, Cernăuți, pachetul Boian.

2). Zapisul domnesc din 2 aprilie 1623 (v. Teodor Bălan, op. cât. pag. 185). Ștefan Tomșa, domnul Moldovei, întărește lui Mihai Tăutul, între altele, partea sa de moșie din Dragoiești (Suceava):

„Cu mila lui Dumnezeu, noi Ștefan Tomșa, Domnul Țării Moldovei.

Facem știre cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi cetindu-se, cum că această dreaptă și

¹ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. I. pag. 65-69

credincioasă slugă a noastră Mihai Tăutul, pârcălabul Hotinului, l-am miluit pre el cu deosebita noastră milă, și-am dat și i-am întărit lui și de la noi în pământul nostru al Moldovei a lui dreaptă ocină și cumpăratură și întăritură.

Jumătate de sat Grămeștii, partea de sus, cu moară pe apa Siretului, care el și-a cumpărat de la unchiul său Toader, fecior Tăutului logofăt, și jumătate de sat Rudeștii, parte de jos, ce s-a venit lui parte de la părintele său Zaharia Tăutul cu un loc de heleșteu și moară și satul Drăgușanii pe din sus de târgul Siretului, care el și-a cumpărat de la Vasile și de la soția lui copiii Erinei Drăgănișoae, nepoții vornicului Burlă” etc.

Zapisul din 13 mai 1639, dat din Iași.

Dumitrașco Burlă cu mama sa Ileana vând logofătului Gavrilaş Mateiaș jumătate de sat, partea de sus, de Martinești (astăzi Ocna):

„Adecă noi Dumitrașco Soldan mare vornic de țara de jos și Toader Petriceanu mare vornic de țara de sus și Iordachi fost mare vistearnic și Toma mare stolnic și Enachi vel clincear și Grama vel jîtnicear și Bălan aga și Racoviță Cehan al doilea logofăt și Pătrașco Ciogolea pârcălab de Hotin și Gheorghe Roșca fost vistearnic și Eremia dvornic și Neaniul dvornic și Constantin dvornic și Pătrașco fost postelnic și alți boieri de la curtea Măriei Sale domnului scriem acest zapis al nostru de mărturie, cum că au venit înaintea noastră Dumitrașco Burlă... cu mama lui Ileana, și de bună voia lor de nimeni siliți nici asupriți au vândut dreapta lor ocină și moșia dintr-un uric ce au avut de la Ștefan Voevod, jumătatea de sat de Martinești partea de sus, cu loc de iaz și cu tot venitul, care este în ținut Cernăuților, au vândut-o milei sale du-sale Gavrilaş Mateiaș marele logofăt drept (loc alb în text)... de lei bătuți și s-a ridicat du-lui Gavrilaş Mateiaș marele logofăt și a plătit deplin acei mai sus scriși bani... (lipsește)... lei bătuți în mâinile lui Dumitrașco Burlă și a mamei sale Ileana în fața noastră a tuturor. Și deci noi văzând a lor bună tocmeală și plată deplină, i-am întărit și noi milei sale du-sale Gavrilaş Mateiaș mare logofăt prin această mărturie a noastră ca să aibă a-și face și hrisov de la Maria Sa Domnul. Și noi pentru mai mare putere și întărire am așezat pecețile noastre și cu propriile noastre mâini am iscălit acest adevărat zapis al nostru.

Și eu Borăleanul uricar am scris cu propria mea mână, să se știe. Scris la Iași, anul 7147 Mai 13.”

(Urmează iscăliturile boierilor amintiți mai sus).

Textul slavon al acestui document împreună cu traducerea românească se află în lucrarea lui Karadja C. și M. „Documentele moșiilor kantacuzinești din Bucovina”.

Acestea sunt primele trei documente, care pomenesc numele familiei Burlă.

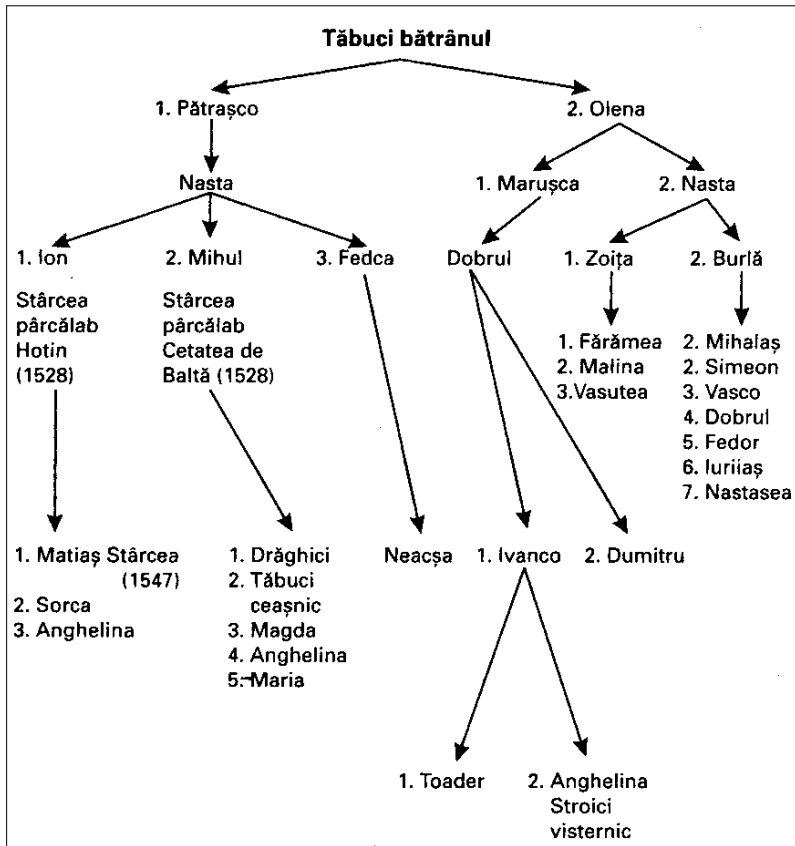
4). Următorul, al patrulea document, care pomeneste de Mihalaki Burlă, este zăpisiul din 21 iulie 1796, prin care Mihalachi Burlă, feciorul Nastasii, fetei lui Toader, vinde mazilului Andronachi Frunză din Vilauce pe Ceremuș, Ținutul Cernăuțului, o parte de moșie din „stâlpul” său ce se numește a Chiflului din Vilauce, pentru 150 lei „bani buni”.

Mai menționez la acest loc că în părțile Rădăuțului se află un sat cu numele „Burlă”. Nu cunosc originea acestui sat și dacă acolo se află familii purtând acest nume.

Mai amintesc că Gheorghe Pauliucu (născ. 1856), aflat prin anul 1928 ca protopop în satul Dorna-Cadrenilor, județul Câmpulung Moldovenesc, și-a adăugat la numele familial Pauliucu cuvântul „Burlă”, și se cheamă împreună cu urmașii săi „Pauliucu-Burlă”. Nu cunosc motivul.

Tabela genealogică a lui Burlă, a aceluși dintâi Burlă, pomenit în zăpisiul din 3 aprilie 1560, întocmită după acel zăpis e următoarea.

Tabela genealogică a familiilor Burlă, Stârcea și Stroici

Mihalaki Burlă să fi fost căsătorit după afirmațiile nepotului său Ioan Dugan-Opaiț cu sora lui Lupu Opaiț, fără să se știe ceva mai mult, nici cum se chema ea și cine a fost acel Lupu Opaiț.

După zăpisiul din 21 iulie 1796, soția lui Mihalaki Burlă se chema Paraschiva, fata lui Maței Turcineț. După acei zăpisi, Mihalachi Burlă vinde mazilului Iordache Frunză din Vilauce pe Ceremuș, din Ținutul Cernăuțului, o parte de moșie, baștină părintească după maică-sa Nastasia, situată în acel sat din partea

Chifului pentru suma de 150 lei „bani buni”. Atât el, cât și soția sa iscălesc zapisul, ca vânzători, prin punerea degetului, dovadă că amândoi erau analfabeți. Faptul însă că feciorii lor au fost școliți, dovedește că ei și-au dat seama de însemnătatea științei de carte.

Dacă Mihalaki Burlă a avut pământuri pe valea Ceremușului, nu este de mirare când știm că el a avut în stăpânire și unele părți de munți în regiunea Vijniței pe la Storojinet-Putila, care au trecut apoi moștenire asupra urmașilor lui.

Menționez asemănarea numelui Turcineț cu numele de familie Turculeț (Turcul) din acea vreme, pomenită în alte zapise, deși nu se poate proba identitatea și legătura.

Mihalaki Burlă a avut 7 copii, pe: I. Dumitraș, 2. Ileana, 3. Vasile, 4. Mariuca, 5. Catrina, 6. Ioana și 7. Casandra.

I. Dumitraș Burlă, feciorul cel mai mare al lui Mihalaki Burlă, după ce a învățat puțin la gimnaziul din Cernăuți, a fost luat acasă la gospodărie. S-a căsătorit cu sora dascălului Iancu Simota din satul Camenca (lângă orașelul Sirete). El este continuatorul în linie dreaptă a familiei Burlă. Gospodăria lui se află acolo dincolo de pârâul Trestiana, în câmp, la apus și alături de drumul sătesc, hotar între Opașeni și Budeniți.

Alecu (Alexandru) Burlă, feciorul și unicul urmaș al lui Dumitraș Burlă, s-a întors și el acasă cu ceva învățătură de târg, și urmând sfaturile înțelepte ale tatălui său, a căutat totdeauna să-și mărească averea, cumpărând pământuri unde numai putea, astfel că Alecu Burlă din Opașeni a fost ajuns să fie gospodarul cel mai cuprins și cu vază din întregul județ al Storojinețului. Numai că felul cum înțelegea el să-și mărească averea, nu era tocmai pe placul consătenilor săi, care l-au arătat ca fiind „flămând” după pământuri.

Todiriță, feciorul său cel mai mare, a fost destinat de tatăl său să-i urmeze în gospodărie. După ce aceasta a urmat mai întâi câteva clase la gimnaziul din Suceava, a fost adus acasă. În gospodăria lui, chiar până sub fereastra casei înspre apus, dincolo de apa Siretului Mic, se întindeau însă pământurile altui gospodar vecin înstărit cu numele Toader a Frăsănei Opaș. Acesta avea o singură fată, Raveica, drept moștenitoare.

Atunci Alecu Burlă s-a gândit că n-ar strica, dacă feciorul său, Todiriță, s-ar căsători cu acea fată, Zis și făcut. Pentru că fata nu era școlită, Alecu Burlă în înțelegere cu tatăl fetei, o trimite la școală la târg, să se cultive, apoi a urmat căsătoria și, se înțelege, alipirea pământurilor lui Toader a Frăsânei Opaïț la averea lui Burlă.

Al doilea caz. În țarină (peste apă) Catrina a lui Ioan Opaïț, care se măritase în alt sat, avea un loc de două fălci și jumătate de pământ, pe care nu-l putea administra din cauza depărtării, și se înțelese să-l vândă vecinilor ei, Aspasia și Gheorghe Popescul. Dar Alecu Burlă prinse de veste, și a învățit-o pe Catrina atâta, până ce ea i-a vândut lui acel pământ cu numai 1000 (o mie) lei falcea, și, ca să nu scape chilipirul din mână, Alecu Burlă a măsurat pământul noaptea cu felinarul împreună cu unul Ilie a lui Toader Opaïț.

După moartea lui Alecu Burlă, averea lui cuprindea, după spusele oamenilor din sat, la 200 (două sute) fălci pământ arabil, pășune și păduri. Era un mic „proprietar mare”, sau un „chiabur”...

Casa părintească, moștenită de la tatăl său, nu mai corespunde cu situația sa materială înfloritoare, și așa el și-a ridicat dincoace pe pârâul Trestiana, pe un tăpșan, o casă nouă mare în stil moldovenesc cu acoperișul de draniță în patru laturi și cu 2 (două) hogașuri (coșuri pentru fum), ca la nimeni altul, iar alătura - ogradă largă, grajduri cu vite de rasă și stodoală (șură) încăpătoare. Era și apicultor de frunte.

În fața casei (înspre soare) se afla prisaca cu câteva zeci de stupi sistematici. Aceasta era gospodăria lui Alecu Burlă.

Ca atare el și-a putut permite să facă și politică militantă, figurând ca persoană însemnată în toate comitetele partidului național român din Bucovina. El era un partizan înflăcărat al politicii naționaliste antiguvernamentale conduse de Dr. George Popovici și Iancu cavalier de Flondor de la Storojineț și oponent al politicii demagogice a lui Dr. Aurel Onciul și Dr. Florea Lupu. Ca atare el a candidat (22 iulie 1904) pe programul naționalist în cercul electoral Storojineț contra candidatului democrat și al proprietarilor mari sprijinit de altfel și de guvern, baronul George Vasilco (Wassilko) de la Berhomet pe Siret, ajuns apoi mareșal al Țării

Bucovina (Landeshauptmann) și conte (graf) - însă fără succes (6 voturi contra 112 voturi).

Cu toate că situația lui materială frumoasă îi permitea să facă și lux, Alecu Burlă s-a purtat toată viața lui îmbrăcat în port național românesc țărănesc din sat, extrem de simplu: vara cheptariu (pieptariu) și iarna suman; și purta părul lăsat în plete pe spate, ca ațâți alți gospodari din sat. Muncea la rând cu lucrătorii ce îi avea pe lângă casă. O dată eu fiind în trecere pe acolo eram să nu-l recunosc dintre mai mulți lucrători, care săpau un șanț de scurgere de la casa sa cea nouă spre drum.

În biserică la Budeniți și apoi la Cireș, el își avea locul totdeauna pe dreapta lângă dascăl și altar. La citirea Evangheliei, la ieșirea cu sfintele daruri și la năfură nu îndrăznea nimeni să meargă înaintea lui.

Era om iute, vorbea tare, de statură mijlocie, ochi căprui, păr negru, mustețe mari, barba rasă.

Alecu Burlă avea o mulțime de fini în sat, pe care i-a botezat sau cununat, și alte neamuri, care a doua și a treia zi de Paști veneau, după obicei, la el cu pască, și așa de mulți erau, că masa cea mare din „casă” era plină cu pască (câte două puse una peste alta și deasupra ouă roșii împistrite).

Poate că Alecu Burlă, al cărui nume de botez era Alexandru, nu era tocmai darnic față de unii sau alții, care i-au închinat următoarele versuri cunoscute în sat:

Alexandru Burlă
Șede-n c... și urlă
Pentru-o barabulă.

Dacă s-ar pune temei pe afirmațiile oamenilor-din sat, atunci hotarul comunal vechi înspre Budeniți (drumul de sat care pornește de la cota 491 spre dealul Vozd și duce la vale peste linia de cale ferată Ciudei-Coșciuia, pe lângă și pe la răsărit de gospodăria lui Burlă, peste șoseaua județeană și la deal până la Obcina Mare, cota 486), care a fost pe vremea lui Alecu Burlă împins spre apus cu vreo jumătate kilometru până prin vatra satului Opațeni, cuprinzând astfel la Budiniți și gospodăria lui ca și gospodăria de pe

deal a lui Gheorghe Popescu, s-a făcut cel puțin cu știrea, dacă nu chiar la intervenția lui Alecu Burlă. Interese de viitor economic sau poate chiar și familiale să-l fi împins la acesta?

Aceste interese parcă ies la iveală la urmașul său în gospodărie, Todiriță, care ar fi urmărit o înrudire cu familia boierului Volcinschi din Budeniți.

În timpul primului război mondial (1914-1918) Alecu Burlă a suferit de pe urma denunțurilor calomnioase ale ovreilor din sat și din împrejurimi, care nu vedeau cu ochi buni vaza și averea lui.

În iunie 1915, o scrisoare anonimă, semnată de „mai mulți părinți și copii, ai căror fii și tați se luptă pentru patrie”, ajunsese la Comanda militară din Lemberg (Galiția) dislocată la Graz (Austria). În această scrisoare Alecu Burlă fu învinuit că „furnizând vite și alimente armatei austriece, păgubise statul, iar pe timpul invaziei rusești fusese spion rus, trădând rușilor pozițiile noastre” și „denunțând pe mai mulți cetățeni din Storojineț și Budeniți”. Între cetățenii care suferiseră în urma atitudinii nepatriotice a lui Burlă au fost amintiți (în scrisoarea anonimă) indivizii: Zeller Mayer din Storojineț, Jakob Retter din Budeniți, Schmil Dernner din Cireș, Osias și Moses Nechmann din Cireș (aceștia din urmă vecini cu Burlă).

Alecu Burlă mai fu învinuit că pe timpul invaziei rusești deschisese o prăvălie „exploatând astfel pe oamenii cei sărmani” și că avea ideea fixă „de a-și elibera de la armată feciorul (Todiriță)”. În scrisoare, Comanda militară este rugată să-l aresteze imediat pe Burlă, „căci, de altfel, el prin protecție va influența pe martori și pe judecători și-l va aduce în eroare”.

Erorile stilistice, ca și conținutul scrisorii indică naționalitatea autorilor (care erau ovrei).

Comanda militară, sesizată astfel, nu procedă imediat la arestare, ci ceru postului de jandarmi un raport amănunțit asupra lui Alecu Burlă. Jandarmul din Budeniți, Luca Bălan, un brav și cinstit român, care încă nu se infectase de boala austriacă și a arestării sumare, se grăbi să raporteze că atitudinea lui Burlă în tot timpul războiului fusese ireproșabilă și patriotică. Burlă niciodată nu păgubise statul, ci împărțise soldaților austrieci alimente în mod gratuit, iar pe timpul invaziunii rusești împărțise populației sărmâne

din comună în mod gratuit grâu și lemne fără a face deosebire de naționalitate. Burlă suferise dimpotrivă multe neplăceri din partea rușilor. Astfel, în curtea lui sosiră o dată câțiva soldați ruși și-i cerură 14 vite, fân, ovăz și alimente pentru armata rusă. Burlă nevoind a da cele cerute, fu bătut de ruși în trei rânduri. Burlă și-a fost reclamat de la armată fiul, singurul său fiu, fiindcă era bolnav și nu putea îngriji singur de moșia sa. Făcând negoț, el nu a păgubit populația. El a vândut tutun soldaților austriei cu prețul original într-un timp, când Jankel Retter îl vindea cu 20 % venit curat. El a adus petrol în comună, fiind rugat de țărani, căci în acel timp „Israelii pentru toate articolele cereau oribile prețuri”. Evreii Schmil Demmer din Cireș, Jakob Retter din Budeniți, Schärf din Pătrăuți pe Sirete fuseseră arestați și deportați la Rusia, nu fiindcă au fost denunțați de Burlă, ci fiindcă vânduseră soldaților ruși rachiu, a cărui vânzare era prohibită. Soldații ruși, pe de altă parte, s-au îmbolnăvit grav, bând rachiul vândut lor de Schärf”.

Astfel, toate afirmațiile făcute în faimoasa scrisoare anonimă fură spulberate și reduse la zero. În urma raportului detaliat al jandarmului Luca Bălan, Burlă fu lăsat în pace. Cercetările ulterioare făcute în această chestiune au întărit cele raportate de jandarmul Luca Bălan, iar în anul 1917 Burlă Alecu a fost trecut pe lista pentru a primi o decorație pentru atitudinea sa patriotică².

Grija și eforturile lui Alecu Burlă pentru mărirea și buna administrare a averii sale l-au fost consumat și l-au dus de cu vreme în mormânt bolnav de oftică.

Înainte de a închide ochii, el a crezut că e dator să facă rânduială între copiii săi. În ziua de 1 Decembrie 1918, când își simțea sfârșitul, și-a făcut testamentul încheiat de notarul public Beras din Storojineț în limba germană, de față fiind Constantin (Tica) Grigorovici, preot din Cupca, - el se afla în trecere la Banila Mold. și poposise la Burlă, - și profesorul Arcadie Dugan din Opaițeni, înapoiat acasă ca locotenent de pe frontul italian, nepot după văru-său Ionică a lui Dugan, ca martori.

² Teodor Bălan, *Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914-1918*, Cernăuți, 1923, pag. 86-88.

Prin testament, Alecu Burlă a lăsat jumătate din averea sa lui Todiriță, feciorul său cel mai mare, iar din cealaltă jumătate să se împartă toți copiii săi, adică și. Todiriță, în părți egale. La obiecțiunea martorului Arcadie Dugan, dacă această împărțeală nu ar putea fi considerată bună de către ceilalți copii, Marioara, Dimitrie (Titică) și Arcadie, ca fiind părintoare, Alecu Burlă a răspuns că Todiriță l-a ajutat la mărirea și administrarea averii, pe când ceilalți copii trimiși la școală au tras numai foloase, ei primind sprijinul de acasă. De altfel și notarul a arătat că un atare testament este conform legii. Prin acest testament Alecu Burlă a menținut cel puțin în parte principiul de majorat practicat de familia Burlă, după care feciorul cel mai mare moștenea întreaga avere, iar ceilalți copii sunt despăgubiți bănește.

Iscălitura lui Alecu Burlă pe testament a fost: „Alexandru a (lui) Dumitraș Burlă”. (Povestește singur Arcadie Dugan, fost martor).

A doua zi, 2 decembrie 1918, Alecu Burlă a murit și a fost înmormântat în cimitirul din Budeniți, în stânga de la intrare, alături de Domnica, soția sa, care se săvârșise cu ani mai înainte de aceeași boală.

Acesta a fost Alecu Burlă.

Despre soția sa, Domnica, fata gospodarului Bojescu din Iordânești, județul Storjineț, se știe că a fost o femeie voinică, palidă la față, care vorbea repede ca și bărbatul ei. E posibil să fi fost și geloasă. (După Anastasia Dugan).

Todiriță, feciorul lor, a pus la căpătâiul părinților săi câte o lespede de marmoră.

La activul lui Alecu Burlă mai trebuie adăugate următoarele: Gospodăria lui se afla, după cum s-a arătat mai sus, dincolo de apa Siretului, pe care el o trecea prin vad, întrucât nu era pod ci numai o punte, ceea ce îi producea greutateți mari mai ales când apa era mare și iarna când gheața se rupea.

S-a întâmplat însă că pe la anul 1900 a murit preotul Ioan Piotroschi-Petrescu din Budeniți, văru-său, și Alecu Burlă a folosit de minune această ocazie binevenită atât pentru a scăpa de greutatețile avute cu trecerea Siretului, cât și pentru a-și mări averea.

După moartea vărului său, el a cumpărat de la preteasă întreaga gospodărie și pământuri foste ale lui Nicoluță Zanea, unchiul său, gospodărie care se afla situată de altă parte a Siretului, lângă șoseaua județeană ce trecea prin sat, dar pe a Budenișului, spre apus însă de moșia Volcinschi, Alecu Burlă a transformat această gospodărie și a mărit-o simțitor potrivit trebuințelor sale.

Murind apoi și Casandra, mătușă-sa, el a cuprins și pământurile acesteia, care se aflau tot lângă șoseaua județeană, față în față cu noua lui gospodărie, spre deal, spre moșia Volcinschi. În această nouă gospodărie a murit și Alecu Burlă, și a gospodărit apoi și feciorul său Todiriță.

Despre Todiriță (Toader) Burlă se poate spune, cu drept cuvânt, că el a fost urmașul vrednic al tatălui său, căruia el i-a semănat în multe privințe.

Și Todiriță, după ce a urmat școala din sat, în vreme a auzit și el că i se spunea și lui ca și tatălui său:

Todiriță Burlă

Șede-n c... și urlă

Pentru-o barabulă, - pentru aceleași motive,-

A făcut câteva clase la gimnaziul din Suceava³, atâtea câte îi trebuiau ca să se întituleze și el „proprietar mare”, și să poată continua politica în ale gospodăriei practicate de tatăl său.

Și Toderiță a fost „flămând” după pământuri. Și el a căutat să-și mărească averea moștenită de la tatăl său, și a și mărit-o, fie că a cumpărat unele pământuri de la frățânii săi, care nu erau pregătiți pentru gospodărie, fie că a cumpărat unele părți din moșia căzută la

³ Alecu Burlă a mers odată la Suceava ca să-i ducă feciorului Todiriță cele necesare de acasă și l-a aflat la gazdă cu Toader Tovarnițchi și Ion Zelinschi (ulterior Ioan Zelea Codreanu). Acest Zelinschi avea o carte filosofică, pe care băieții o citeau. Atunci Alecu Burlă, care era religios și nu împărțea ideile filosofice despre inexistența lui Dumnezeu, i-a ars câteva palme lui Zelinschi și poate și celorlalți doi. (Auzit de la profesorul George Palamarescu, fost în acea vreme elev la gimnaziul din Suceava).

reforma agrară din anul 1921 a lui Victor Sahnovici din Opaițeni. La lichidarea acestei moșii vecine a contribuit și Todiriță Burlă în calitate de audiat în completul de judecată prezidat de consilierul de tribunal Căpățână, care a hotărât ca toate pământurile agricole ale moșierului constatat ca „abstinent” în agricultură prin șapte ani, să treacă la reforma agrară mai puțin pășătoarea, o fost pădure dincolo de pâraul Perelisca până la Obcina Mare. O bună parte din această pășătoare, și anume cea dinspre răsărit în hotar cu pădurea lui Todiriță Burlă a cumpărat-o chiar el cu bani grej, luați cu împrumut de la banca Țării din Cernăuți, care era condusă de unchiu-su, Toader Tovarnițchi, ca director.

De altă parte Todiriță Burlă a desfăcut până la pământ fosta gospodărie a lui Victor Sahnovici din Mândra, iar materialul rezultat l-a întrebuițat la mărirea și mai mult a gospodăriei sale.

Și Todiriță Burlă se purta după portul țărănesc din sat ca și tatăl său, numai că Todiriță se purta mai „național”, adică el nu purta pieptar, ci bundiță și cămașă înflorită, și nu plete ca tatăl său, ci tuns, purtând frizură, apoi musteață neagră lăsată în jos. O caracteristică a Burlenilor erau ochii mari căprui și barba rasă.

În biserică - la care el se ducea întotdeauna cu trăsura, - și nu pe jos ca tatăl său, - a păstrat strana ținută de tatăl său, cea în dreapta de lângă altar și dascăl. El vorbea tare și repede ca și tatăl său.

În ultimul timpul el era și director (sau președinte) la banca sătească (sistem Raiffeisen) din Budeniți.

Todiriță Burlă a murit încă de tânăr la vârsta de 38 de ani în iarna anului 1924, șase ani după moartea tatălui său. Cum a murit Todiriță, povestește Gheorghe Popescu, care a fost, așa zicând, martor ocular.

Într-o zi de duminică în cășlegile din iarna anului 1924, Todiriță Burlă avea să cunune pe cea dintâi fină a lui, pe fata lui Muhă, a unui vecin de peste apă, care se mărita după unul Rusu din Budeniți. (După Arcadie Dugan, acel Rusu să fi fost agent sanitar). Dar Todiriță Burlă încă sâmbătă seara i-a trimis vorbă verișorului lui, Gheorghe Popescul, rugându-l să cunune el. A doua zi dimineața (duminică) Todiriță a avut o ședință la banca din Budeniți, în școală, unde s-a întâlnit cu Gheorghe Popescul, căruia i-a spus că el nu poate cununa nici măcar cu Aspasia (soția lui

Gheorghe Popescul), căci s-ar supăra Raveica, soția sa, care-i bolnavă (ea locuia în gospodăria veche de peste apă, unde era îngrijită), dar că după amiază el va veni la nuntă. Todiriță se plângea că nu-i era tocmai bine, că sâmbătă a fost la Ciudei, unde a băut două pahare de vin împreună cu inginerul silvic Burdia și cu medicul Dr. Dricker, și tot căuta (privea) în sus.

După cununie, la nuntă acasă (pe drumul spre caplița lui Baron) Gheorghe Popescul a aflat de la o femeie care spunea că a văzut pe Todiriță Burlă ducându-l cu sania acasă cu capul gol și ghemuit în sanie, iar de la altă femeie puțin în urmă a auzit că Todiriță Burlă a murit. Medicul Dr. Keschmann din Storojineț (și Dr. Ilie Piticariu din Cernăuți, după Arcadie Dugan) adus urgent nu i-a fost de nici un folos. Lui Todiriță Burlă să-i fi plesnit o vână în cap, consecință a încordărilor sale și a grijiilor care bulucisera asupra lui.

Cu privirea la sfârșitul lui Todiriță Burlă, mai spune Gheorghe Popescul, că niște himpeni (țigani) au fost trecut în acel an (al morții lui Todiriță Burlă) pe la gospodăria lui și i-au fost lucrat niște căldări mari pentru povidlă (una de două corețe). Și o țigancă i-a căutat lui Todiriță Burlă în palimă, zicându-i că „păcat de gospodăria lui, că peste un an el va muri”. Todiriță Burlă să se fi înfuriat și să-i fi spus țigăncii că peste un an ea să-l sărute în dos. Țiganca a fost apoi prin Cupca, unde a povestit, și de la Cupca a aflat Gheorghe Popescul. Și așa s-a și întâmplat, căci nu trecuse nici anul și Todiriță Burlă a murit.

Despre dânsul se mai spune că el ar fi fost suferind de rinichi și că era simpatizat de popor, pe care el câștiga cu îmbrăcămintea luxoasă, cu vorba și cu purtarea lui cu oamenii. Se mai spune că el aștepta să-i moară Raveica, soția lui, pentru a cere apoi mâna fetei boieritei Volcinschi din Budeniți (nu se știe care), și când colo el a murit înaintea soției sale.

După moartea lui, servitorimea lui i-ar fi golit casa, furând totul, bani și odoare, lăsând pereții goi. Vecinul său, Nachmann Osias, i-ar fi salvat ceva (după Arcadie Dugan)

A sosit apoi Toader Tovarnițchi de la Cernăuți, fiind avizat urgent, care a luat cheile în primire dispunând apoi după placul lui.

El afirma față de Gheorghe Popescu că Todiriță Burlă îi datorează un milion de lei⁴.

Raveica, soția lui Todiriță Burlă, fata lui Toader a Frăsânei Opați și a Marghioalei, văduva lui Tiron Vască, a murit patru săptămâni după soțul ei. Să fi fost bună la suflet (după Anastasia Dugan).

Todiriță și Raveica Burlă au fost înmormântați tot în cimitirul din Budeniți, alături de părinții lor.

Murind părinții de timpuriu, au rămas în urma lor trei copii minori: Octavia, Maria și Alexandru, acestuia spunându-i-se și „Alecucu Burlică” (diminutiv de la Alecu Burlă).

Octavia, născută în 1915, este arătată ca fiind mai închisă la suflet, cu fața albă, ochi albaștri și păr bogat negru. S-a căsătorit cu inginerul Radu Doroftei, care, prin anul 1949 să se fi aflat prin Falcău.

Maria, a doua fată a lui Todiriță Burlă, născută în 1917, arătată ca fiind foarte frumoasă și plătândă să fi studiat agricultura la Iași. S-a măritat după un ofițer medic, care a adus-o, înainte de anul 1940, în Italia ca să o vindece de tuberculoză (după Anastasia Dugan).

Alexandru (Alecucu Burlică), născut în 1921, de un caracter foarte complicat, iute și grozav de risipitor. Să se căsătorit cu fata lui Haliborș.

⁴ Această vorbă are un cântec. Todiriță Burlă, așa afirmă unii, să fi făcut un împrumut mare de la „Banca Țării” a lui T. Tovarnițchi. La termen, Todiriță Burlă să-l fi trimis lui Tovarnițchi polița de înnoire (prelungire), dar Todiriță murind între timp, Tovarnițchi a afirmat că el (Tovarnițchi) a fost nevoit să depună el suma datorată de Todiriță, motiv ca Tovarnițchi să pună mâna pe partea de moșie cumpărată de la Victor Sahnovici cu banii împrumutați de la bancă. În anul 1940, când armata sovietică a ocupat Bucovina de Nord, Toader Tovarnișchi a fost dus în Rusia, pierzându-li-se urma. Ulterior (1941-1943), Marioara, căs. Șesan, sora lui Todiriță Burlă a reușit să recupereze acea parte de moșie, cu ușurință, soția lui Tovarnițchi refugiată undeva în țară nu s-a opus. Au urmat evenimentele din 1944 și reocuparea Bucovinei de Nord de către sovietici.

În anul 1940 Alexandru a rămas în Budeniți; în anul 1944 să se fi refugiat, dar apoi să se fi în tors acasă, în sat (după Anastasia Dugan). El era numit în sat „Burlică”.

Averea copiilor lui Todiriță Burlă s-a vândut parte la locuitori, în afară de gospodăria principală, iar parte se dădea în arendă. Partea lui „Burlică” să se fi vândut în întregime, iar ceilalți arendau părțile lor.

Despre ceilalți copiii ai lui Alecu Burlă se știu următoarele (după Anastasia Dugan):

2. Ilenuța, fata lui cea mai mare, o fată frumoasă, a murit în anul 1902, ca elevă la școala primară, de scarlatină. Tatăl ei ținea mult la dânsa, era după gustul lui și zicea că a răcit la școală, că învățătorul Mihail Popescul a ținut fereastra deschisă.

3. Marioara, a doua lui fată, căsătorită după preotul Constantin Șesan, care prin anul 1928 era paroh în comuna Burlă din jud. Rădăuți. Din căsătorie au rezultat doi feciori: unul Anton să fi ajuns inginer undeva prin București, iar celălalt, Valerian, - administrator silvic prin Falcău, jud. Rădăuți.

5. Dimitrie (Titică), al doilea fecior, născut 13 octombrie 1892, a studiat Dreptul la Cernăuți; în 1914-1918 a fost locotenent în armata austriacă; 1918-1920 - în cea română ca locotenent de jandarmi; în 1924 licențiat în Drept, după care a intrat în magistratură; în 1928 - judecător în Herța (Dorohoi). (Conf. „Cronicarul” Societății academice „Junimea” din Cernăuți, Albumul Mare, dosar nr. 834). A murit și el de tânăr în Cernăuți.

6. Eufrozina, a treia fată, frumoasă și ea, ambițioasă, vioaie, a murit de asemenea de tânără cu vreo doi ani înainte de moartea fratelui ei, Todiriță (cam prin anul 1922) în Budeniți de aceeași boală (oftică).

6. Arcadie, ultimul copil și fecior, a studiat medicina în Cluj și prin anul 1938, când învățătorii din județul Storojineț au vizitat Sibiu, el a fost aflat acolo ca farmacist.

Așa s-a risipit averea familiei Burlă și chiar familia însăși, cea din Opașeni, familia lui Dumitraș Burlă, ultimul vlăstar bărbătesc Alexandru (Alecuțu) ajungând prin împrejurări nefaste din Burlă un mic „Burlică”, nepregătit pentru gospodărie și

risipitor, căsătorit cu fata lui Haliborș! Vorba ceea: „averea strângătorului pe mâna risipitorului”.

Urmașii lui Dumitraș Burlă - Alecu și Todiriță - s-au întrecut peste puterile lor întru mărirea averii familiale. Și dacă vedem că Alecu și trei copii ai săi au murit de tuberculoză, precum și moartea lui Todiriță, - ne putem da seama de acest adevăr. Parcă un blestem a apăsât asupra acestei familii.

Ceilalți copii ai lui Mihalaki Burlă

Ileana, fata cea mai mare a lui Mihalaki Burlă, a fost măritată după gospodarul Vasile Dugan-Opaiț din Opaițeni, strămoșul familiei Dugan-Opaiț.

Vasile, al doilea fecior al lui Mihalaki Burlă, a fost cel dintâi intelectual mai de seamă, care s-a ridicat nu numai din familia Burlă, dar și din comuna Cireș-Opaițeni în general, după cum el a fost cum el a fost și cel dintâi din familie și din comună, care până la primul război mondial (1914-1918) a trecut definitiv în Moldova (România) unde a ajuns la o situație socială frumoasă.

Vasile și-a început studiile la Cernăuți (gimnaziale)⁵, apoi și le-a continuat la școlile din Ardeal (gimnaziul din Năsăud), după

⁵ În Cernăuți Vasile Burlă a locuit în gazdă la profesorul său Aron Pumnul în strada numită mai târziu, încă pe timpul Austriei, strada Aron Pumnul, nr. 21, împreună cu frații Samuri și Dimitrie Isopescul, unde a locuit odată (poate chiar în același timp) și Mihai Eminescu.

O dată, Vasile Burlă, care era cu mâncarea de acasă, a primit o puțină cu lapte acru. În lipsa lui de acasă, Dimitrie Isopescul nu s-a putut abține să nu se atingă de puțină și cu o bucată de mămăligă rece într-o mână a început să înghită lingură după lingură, când s-a auzit un zgomot afară, care l-a făcut să pună repede puțină la loc, dar la acoperirea putinei i-a căzut bucată de mămăligă înăuntru. Zgomotul era pricinuit de întoarcerea acasă a lui Vasile Burlă împreună cu alți colegi „oaspeți”, pe care el voia să-i cinstească cu lapte acru.

Întrară cu toți înăuntru, Vasile Burlă aduse pe masă puțină și începu să laude laptele:

„Voi, bre, încă n-ați mâncat așa un lapte, dar să vedeți, bre, ce bunătate de lapte îi lapte gros de la fund!”

care a studiat literele la o universitate, fără să se știe la care. A trecut apoi în România, unde a fost numit profesor de limbile latină și greacă, iar pe urmă director al „Liceului național” din Iași. A fost un profesor sever, dar cu dreptate⁶.

Nicolae Iorga spune că fiind pedepsit pentru un delict cu eliminarea din liceul-internat, a fost dus de Burlă în un restaurant unde a zis patronului: „Acest băiat va mânca la D-ta pe socoteala mea”.

Iar Mihail Sadoveanu povestește că Vasile Burlă era un profesor sever și că el (Sadoveanu) împreună cu colegii săi hotărâseră să-i facă revoluție, aruncându-i peste cap un sac și să-i bată. Vasile Burlă a aflat însă de această conjurație a elevilor, și a doua zi el a venit la școală, a intrat în clasă și, cum era voinic, el puse mâna pe scaunul de stejar greu de la catedră și îl ridică

Apoi cu un polonic, ce l-a adâncit până la fundul putinei, a scos Burlă „bunătatea de lapte gros”, numai că în polonicul lui a scos bucata de mămăligă căzută...

Așa a știut Burlă că la puțină a umblat cineva.

⁶ Zice Dr. Ion G. Sbiera, profesor universitar în Cernăuți, în a lui „Familia Sbiera”, Cernăuți, 1899, la pagina 316;

„Prin decretul ministerial (austriac) din 10 ianuarie 1880 Nr. 20.277, fui denumit ca custode definitiv în locul colegului meu Dr. H. Reifenkugel, înaintat ca bibliotecar. Acuma nu credea mai nimeni că voi deveni cândva profesor universitar definitiv. De această ocaziune se folosi bunul meu amic Vasile Burlă, carele făcuse serioase și temeinice studii filologice și publicase chiar unele din ele în „Convorbiri Literare”, și înaintată Ministerului (din Viena) o cerere de numire ca profesor universitar în Cernăuți, măcar că el petrecea ca profesor la un liceu din Iași, dar nu renunțase încă la cetățenia austriacă. Cererea lui veni la colegiul profesoral (al Universității din Cernăuți) spre darea părerii. Acesta mă informă despre această cerere și-mi ceru deslușiri asupra prietenului. L-am descris foarte bine și l-am recomandat cu toată căldura.

Atunci mă întreabă colegii cu uimire, că de ce vorbesc așa de bine despre rivalul meu, și ori de nu cumva renunț acuma la candidatură? Li-am răspuns, că nu mai sunt în stare să port, cu onoare, două sarcini, că doresc să scap de una numaidecât, și că îmi este egal în care funcție voi rămânea”.

demonstrativ în sus pentru a intimida pe elevi, apoi se așează pe scaun și zise pe un ton grav și tăios: „Ei, băieți, ce-i cu revoluția!“. La aceste cuvinte ale profesorului, toți „revoluționarii” au fost intimidați (după Arcadie Dugan).

În Iași, unde ființa societatea literară „Junimea”, înființată pe la anul 1862 de către Titu Maiorescu, Iacob Negruzii, Vasile Pogor și Teodor Rosetti, care a fost un membru de vază al acestei societăți.

Vasile Burlă, sau mai bine zis „Vasile M. Burlă”, adică Vasile a lui Mihalaki Burlă, a murit la 28 iunie 1905 și a fost înmormântat în cimitirul „Eternitatea” din Iași.

În fața „Liceului Național” din Iași, al cărui director a fost până la moarte Vasile M. Burlă, foștii săi elevi recunoscători i-au ridicat un bust. Bustul are în față pe soclu inscripția:

„28 iunie 1925. Din partea promoției 1883-1885, veneratului și iubitului Director și Profesor Vasile M. Burlă. 1851-1905. Ridicat din inițiativa D-lor General I. Popovici, Dr. Gh. Gheorghianu și Prof. V. Teodoreanu. Director actual fiind Gh. Manoliu”.

Iar în spatele bustului, inscripția:

„Socul s-a ridicat de elevii și admiratorii lui Burlă”. (relatate de preotul Fabian Bodnărescu din Iași (Mănăstirea Galata).

Despre Vasile Burlă se scria de către:

Constantin Loghin în „Istoria literaturii române din Bucovina 1775-1918” (tipărită la Cernăuți, tipografia mitropolitul Silvestru, 1926) că (Vasile M. Burlă), împreună cu alți tineri români ca V. Bumbac, Zaharie Voronca, S.Fl. Marian și cu cel mai mare pictor din trecutul Bucovinei, Epaminonda Bucevschi⁷, au trebuit să se refugieze la școlile din Ardeal (la pag. 72) și că „(Vasile Burlă) scria în idiomul lui Pumnul”, că a scris articole istorice și filologice

⁷ Epaminonda Bucevschi va fi făcut în anul școlar 1860-1861 clasa a VI-a la Beiuș, în anul școlar 1861-1862 și 1862-1863 clasele a VII-a și a VIII-a la liceul din Blaj. (Conf. Corneliu Gheorghian. Bucovina în pictură, Epaminonda Bucevschi, 1935, p. 10. Dar Vasile M. Burlă, născ. 1851 era mai tânăr și ajuns prin Ardeal în urma lui Ep. Bucevschi.

în „Convorbiri Literare” (revista societății „Junimea”) și că despre dânsul a scris un articol V. Bumbac în „Junimea Literară” din Cernăuți, anul II, Nr. 3, apoi în „Junimea Literară”, anul III, Nr. 6.

2. Scriitorul ieșean C. Săteanu (+1949) în lucrarea sa „Alte figuri din Junimea”, cu peste 100 clișee, autografe și facsimile, tipărit în tipografia „Bucovina” a lui I.E. Torouțiu din București, prezintă două portrete ale lui Vasile M. Burlă, cuprinse în cele 2 panouri reprezentând pe membrii „Junimei” din Iași; în primul panou sub Nr. 9 și în al doilea sub Nr. 5.- O figură interesantă, față severă de profesor, purtând barbă și mustăți. Autorul îi redă și un portret (descriptiv). Menționez că toate aceste amănunte folositoare pentru acela, pe care i-ar interesa mai de aproape viața și opera lui Vasile M. Burlă.

Vasile Burlă a fost căsătorit de mai multe ori, între care și cu poeta Matilda Cugler-Poni, fără urmași.

IV. Mariuca, a doua fată a lui Mihalaki Burlă, a fost măriată după Pavel Patraș, gospodar din Tereblecea (lângă târgul Sirete). Au avut 4 copii. Toader (Teofil), Ichim, Gheorghe și Natalia.

1) Toader, feciorul cel mai mare, a ajuns preot în Frătăuți (jud. Rădăuți), apoi, rămas văduv, a devenit egumen al mănăstirii Putna cu prilejul comemorării a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare (1504-1904), care-i acolo înmormântat. Ca egumen călugărit, el și-a schimbat numele în Teofil. A murit la 23 ianuarie 1917 și a fost înmormântat la Frătăuți. A fost un om de bine și a sprijinit foarte mult internatul de băieți români din Rădăuți.

Toader (Teofil) Patraș a avut un fecior, Apolo, care a fost judecător în Sirete, și o fată, căsătorită cu preotul Gheorghe Pojoga, de loc din Ciudei, care a avut o fată căsătorită cu Dr. Eusebie Hotinceanu, avocat în Cernăuți⁸.

2). Ichim, al doilea fiu al lui Pavel și Măriuca Patraș, a ajuns la bătrânețe protopopol Storojinețului și preot în Bănila Moldovenească. A avut 7 copii (2 feciori și 5 fete), care în ordinea nașterii lor au fost: Eusebie, Emilia, Maria, Cornelia, Lucreția, Silviu și Veturia.

⁸ Gh. Pojoga a mai avut 2 fete mai mari. Căsătorite cu preoți care au murit înainte de căsătoria surorii lor mai mici.

a). Eusebie, feciorul cel mai mare al lui Ichim Patraș, a ajuns inginer silvic la Fondul ort. Or. Din Bucovina (în anul 1928 era subinspector silvic la Fond în circumscripția Gura Humorului), unde și-a ridicat o casă frumoasă în fosta stradă Regina Maria, ulterior I.V. Stalin. Soția lui se chema Cămila.

b). Emilia (Milca), fata cea mai mare a lui Ichim Patraș, s-a căsătorit cu Victor Sahnovici, proprietar mare din Opaiteeni, cu care au avut patru copii: Cornelia, căsătorită cu Maximilian Ianovici, profesor de liceu, de loc. din Suceava, din care căsătorie a rezultat un fiu, Gaius. Ea a murit de timpuriu (de tuberculoză?) și soțul ei nu mult în urmă.

Lucreția, a doua fiică a lui Victor și Emilia Sahnovici, căsătorită cu Ilie Dugan-Opaiteu, a decedat în floarea vârstei de 22 ani, de tuberculoză.

Mircea, unicul băiat al lui V. Sahnovici, continuatorul familiei Sahnovici, a studiat puțin la liceu, fiind destinat ca urmaș la gospodărie, dar nu a ajuns din cauza împrejurărilor, iar averea s-a irosit prin reforma agrară din anul 1921. S-a căsătorit. Era tuberculos. A trecut și prin sanatoriul de tuberculoși din Bărnova (Iași) prin anul 1922. Un timp a fost impiecat la CFR.

Vilhelmina (Lala) era poate, cea mai sănătoasă. A fost căsătorită cu Florea Cudelca, morar din Tereblecea, și a studiat Dreptul la Cernăuți.

c). Maria, a doua fată a lui Ichim Patraș, a ținut menajul în casă după moartea mamei ei, din care cauză s-a măritat târziu de tot cu moșierul Constantinovici de pe la Coțmani, și el fiind de vârstă înaintată.

d). Cornelia, a treia fată a lui Ichim Patraș, căsătorită cu Ilarie Firescu, director școlar din Putna (prin anul 1921). Au avut un fiu. Radu.

e). Lucreția, a patra fată a lui Ichim Patraș, căsătorită cu Ilarie Voloșciuc, învățător, apoi director școlar în Bănila Moldovenească. Ea era puțin șchioapă de un picior. Au locuit, după măritarea Mariei, împreună cu tatăl său în casa parohială.

f). Silviu, al doilea fecior al lui Ichim Patraș a studiat la gimnaziul din Cernăuți, apoi la Suceava. A urmat studii de științe naturale la Universitatea din Cernăuți și a ajuns profesor în Chișinău. S-a căsătorit, cred, cu o basarabeancă. În 1944 s-a refugiat în țară (Oltenia).

g). Veturia, ultima fată a lui Ichim Patraș, a studiat la Cernăuți și s-a căsătorit cu Otto Munkelt, inginer silvic la fondul bisericesc gr. or. Din Bucovina, fost prin anul 1921 cu serviciul în circumscripția Ciudei, iar prin anul 1928 în cea din Mănăstirea Humorului. Otto Munkelt se ocupa și cu prelucrarea pieilor, o meserie aproape de silvicultură (vânat). El era cizmarul, mănășarul și cojocarul familiei sale. Lucrările din mâna lui păreau scoase din fabrică, cumpărate din prăvălie. Au avut o fată, care s-a căsătorit cu Josef Skomoranski din Gura Humorului. În anul 1940 părinții și copiii s-au expatriat în Germania și trăiesc (1950) în Graz, Austria (după Semaca Trifon din Gura Humorului).

3). Gheorghe, al treilea fiu al lui Pavel și al Mariuchii Patraș din Tereblencea, a rămas în gospodăria părintească, s-a însurat și a avut trei copii: Aspasia, Visarion și Margareta. Visarion a avut un fecior, Samuil, care a studiat medicina la Viena și a ajuns medic dentist renumit în Cernăuți. El era căsătorit cu o ovreică din Viena.

4). Nastasia, unica fiică a lui Pavel și a Mariuchii Patraș, s-a măritat cu unul Tătulici din Coșuliuca (Bănila Moldovenească).

V. Catrina, a treia fată a lui Mihalaki Burlă, s-a măritat cu Nică Ioaneț, gospodar din Carapciu pe Sirete. Au avut patru copii: Vasile, Ioana, Maria și Cozma.

Se știe ceva mai mult despre Cozma, care a fost însurat cu Irina Popescu din Pătrăuți de Jos pe Sirete (Pătrăuții Turcului) și că au avut 6 copii: Aurelian, Gheorghe, Eusebie, Alexandra, Constantin și Veronica. Toți au fost trimiși la școală „mai departe”. Aurelian, Eusebie și Constantin au ajuns învățători, iar Gheorghe, care a studiat medicina la Viena, fiind de o vârstă cu Samuil Patraș, a ajuns medic primar (de interne) la Spitalul central din Cernăuți. În anul 1940, toamna târziu, după ocuparea Bucovinei de Nord de Armata sovietică, s-a expatriat în Germania cu ultimul transport (după Arcadie Dugan). Revenit în țară (1941), a continuat serviciul la Spitalul central din Cernăuți, iar în anul 1944 s-a evacuat în Ardeal, la Turda. Era medic bun, cu multă clientelă.

VI. Ioana, a patra fată a lui Mihalaki Burlă, s-a măritat după Nicoluță Zama, gospodar din Budeniți. Au avut doi copii: Maria și un băiat.

Maria s-a măritat după Ioan Piotroschi Petrescu, preot în Budeniți. Acesta ar fi murit prin anul 1900, iar preoteasa, după ce a vândut lui Alecu Burlă gospodăria, a plecat din Budeniți.

Au avut patru copii: Arcadie, Ariștița, Aglaia și Marioara (Muca).

Arcadie a studiat Dreptul și a ajuns notar public la Zastavna (jud. Cernăuți). Aglaia s-a căsătorit cu Eugen Zotta (1919), fost la administrația Poștelor din Bosnia. Ariștița s-a căsătorit cu Claudiu Stefanelli, fost prim consilier la Curte de Apel din Cernăuți, cu care a avut un fiu. Radu, care prin anul 1944 a ajuns procuror la Tribunalul din Cernăuți, iar în 1945 a fost mutat la Tribunalul Oradea Mare (Ardeal). Marioara (Muca) s-a căsătorit cu Arcadie Procopovici, inginer silvic la Fondul bisericesc gr. or. Din Cernăuți. Ei au avut 2 fete: Lidia, căsătorită cu Xenofon Tarnavski, ofițer, iar Silvia - căsătorită cu Barbu Slușanschi.

VII. Casandra, ultima fată a lui Mihalaki Burlă, s-a măritat cu Toader Opaîț a Frăsănei, gospodar din Opaîțeni, de care însă, s-a despărțit și a trăit până la moarte pe lângă soră-sa. Ioana, măritată cu Nic. Zama.

Despre dânsa se spune, că la moartea ei s-au aflat în cingătoarea ei ascunși mulți bani de hârtie, care însă în urma purtatului lor îndelungat erau prefăcuți aproape în scrum (auzit de Arcadie Dugan de la mama lui. Elena Dugan).

Adăugire la Irina Popescu

Irina Popescu, soția lui Cozma Ioaneț, a fost fata lui Gheorghe Popescu. Acesta să fi fost un mare contrar al hramului, al nunților etc., care se petreceau cu mult tâmbălău, dar și cu multă cheltuială. El era pentru simplitate. Așa, odată, la o nuntă în familia lui, el ar fi adus numai o jumătate oca de rachiu și a pus să se taie o găină pentru mâncare, fără să invite pe cineva la nuntă. După cununie și după masa luată numai în familie, au mers cu toții la polog (făcutul fânului), căci era miez de vară.

Acest fragment este luat din „Monografia familiei Dugan-Opaîț din comuna Cireș-Opăițeni”, întocmită de Ilie Dugan-Opaîț până la 17 martie 1957, la Gura Humorului, unde în iarna anului 1948/49 și-a fixat domiciliul, ca pensionar, iar manuscrisul ne-a parvenit prin bunăvoința nepotului acestuia, Ioachim Gh. Popescu, și a fiicei sale, Elena Lenachi, din Suceava.

In memoriam: 75 de ani de la moartea lui Iancu Flondor

Discursul lui Ion Nistor rostit la funeraliile de la Storojineț

Cu sufletul îndurerat și cu creștinească resemnare privim cum se scoboară obosiți în mormânt, unul după altul, apărătorii încercați ai cauzei naționale. Rândurile vechilor luptători se răresc mereu, precum se rărește din ce în ce tot mai mult și desișul codrilor, care din vremuri bătrâne formau pavăza și podoaba acestor încântătoare meleaguri.

Securea neînduplecată a morții a nimerit drept în inimă pe pontificele unei credințe, căruia îi închinaram cu toții avântul tinereților noastre. În fața sicriului care adăpostește corpul neînsuflețit al aceluia care a fost Iancu Flondor, gândul nostru scoboară pe scara amintirilor departe în trecut, când samovolnicia unei stăpâniri străine amenința serios însăși existența noastră ca neam.

Pentru salvardarea intereselor periclitate se crea o credință tare și o voință de fier, însușiri alese pe care le posedau numai puțini într-o amploare așa de mare ca tânărul fiu de boier Iancu Flondor, pe care tradițiunea familiei sale, temperamentul său combativ și o educație îngrijită îl predestinara pentru un rol de frunte în lupta noastră națională.

Și poate mai mult ca oricând se simțea nevoia unei energii combative, care să umple rândurile rărite ale generației din 1848 și, împărtășindu-se din comoara gândurilor și năzuințelor ei, să continue și să ducă la izbândă lupta de apărare începută atunci. Și aceasta cu atât mai vârtos cu cât mulți începură să se clatine și să șovăiască în credința izbândeii, părăsind câmpul de luptă și lăsând aproape descoperit frontul revendicărilor românești.

Începuturile de defectiune și dezarmarea noastră sufletească sporeau îndrăzneala adversarilor care făceau zilnic incursiuni în rândurile românești, amenințând grav patrimoniul nostru național. În lipsa unei împotriviri hotărâte, pierdem zilnic o pozițiune după alta în biserici, în școală și în viața publică, îndrăzneala vrăjmașilor

creștea mereu în măsură ce tunurile apărării naționale nu mai răspundeau destul de energetic la atacurile străine.

În vremurile acelea de grea cumpănă apărură pe câmpul de luptă dumvini: George Popovici și Iancu Flondor, trimiși pare că anume de geniul ocrotitor al acestui neam, ca să deștepte conștiințele adormite și să revendice, cu mai multă energie, drepturile uzurpate ale limbii și credinței noastre. Ambii erau tineri, energici, instruiți, înzestrați de fire cu calități alese și însuflețiți de cel mai înflăcărat patriotism românesc. Plini de vervă și viață, expansivi și comunicativi, dâșii reușiră să cucerească sufletele și să inspire încredere în puterile proprii și nădejde în viitor.

Deodată se schimbă ca prin farmec situația de pe frontul român. Bizuindu-se pe dreptatea cauzei pe care o apărau și pe încrederea obștească, curajoșii dumvini opriră la primul asalt ofensiv dușmanului, și scoțându-l din pozițiunile uzurpate, îi impuseră respect față de imprescriptibilele noastre drepturi asupra acestui scump pământ moldovenesc.

George Popovici căzu pe câmpul de onoare, luptând vitejește cu armele minții sale agere și cu căldura sufletului său larg și generos. Rămas singur, Iancu Flondor consolida pozițiunile cucerite și ținu trează conștiința românească. Aureola izbânzii încununa fruntea învingătorului, care, în acele clipe, putea fi considerat drept simbol al rezistenței naționale.

În întărirea acestei rezistențe și în angajarea conștiințelor românești în lupta victorioasă contra curentelor adverse, rezida meritul principal al lui Iancu Flondor, căruia istoria acestei țări, pe lângă o amintire recunoscătoare, îi va rezerva pentru totdeauna și un loc de cinste în analele sale...

Dar bucuria izbânzii fusese de scurtă durată, fiindcă ostilitățile contra românilor se manifestară din nou. Și nimeni nu resimțea mai dureros efectele dezastruoase ale reînnoitelor atacuri, ca Iancu Flondor, pentru care se potrivesc așa de bine versurile lui Vlahuță că „pe veci întunecați nouri sunt frații vârfului de munte”. La baza îndelungatelor noastre lupte naționale au fost totdeauna cele două concepțiuni politice, care se bat cap în cap și se exclud una pe alta.

Tendințele de înstrăinare și deznaționalizare a Bucovinei, impuse de Viena, se izbeau mereu de însuși rostul de viață și instinctul de conservare al populațiunii băștinase, care avea de revendicat drepturi sfinte, de conservat tradiții scumpe și de păstrat limba strămoșească, Iancu Flondor a fost unul dintre aceia care a înțeles mai bine rostul adevărat al acestor lupte p[^]e care el le-a dus fără compromisuri și șovăire până la capăt.

Pentru această statornicie și pentru încrederea neclintită, pe care dânsul a avut-o totdeauna în viitorul neamului său subjugat, destinul i-a rezervat cea mai aleasă răsplată, adică cinstea și fericirea de a prezida la marele act istoric al reînțoarcerii Bucovinei la Patria-Mamă.

După unire, Iancu Flondor făcu parte din primul guvern al patriei întregite, contribuind la consolidarea României, pe care o iubea cu toată puterea sufletului său cavaleresc.

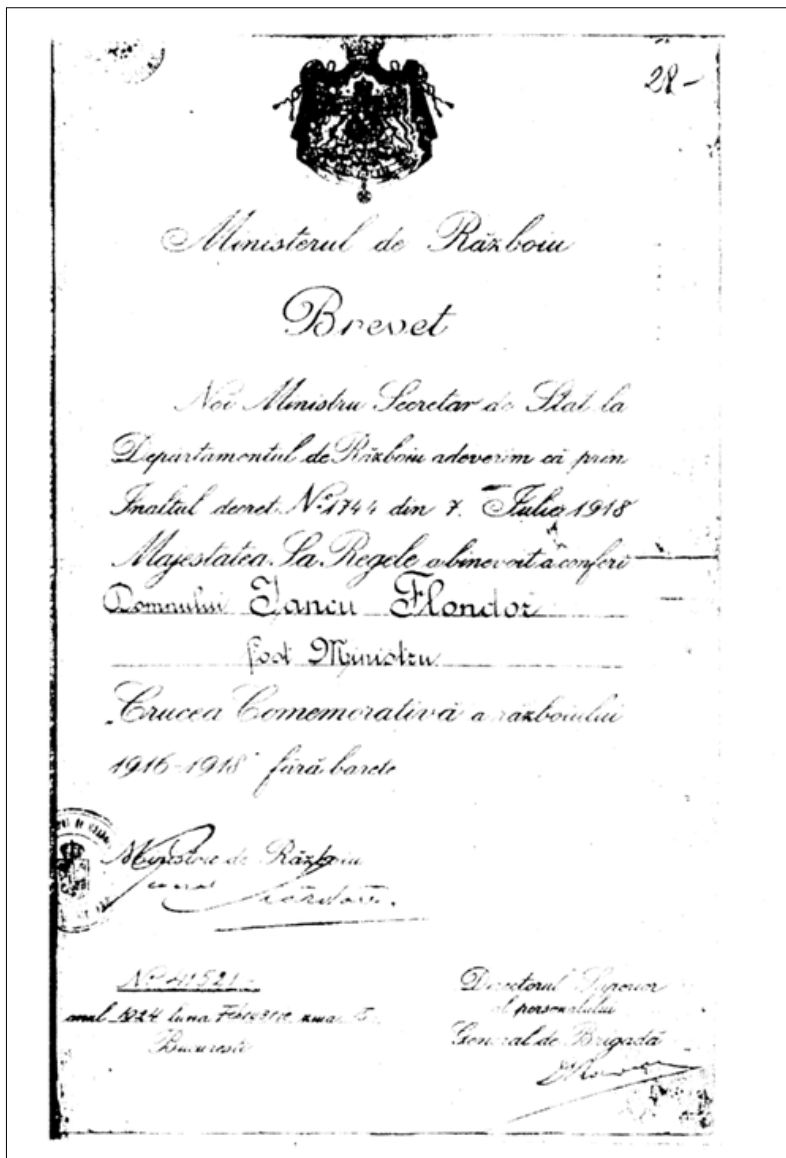
Pentru a cinsti memoria marelui patriot, al cărui nume se va rosti pururea cu evlavie alături de numele făuritorilor României Mari, guvernul român a hotărât să facă marelui dispărut funeralii naționale, însărcinându-mă totodată de a-l reprezenta la această pioasă ceremonie. Îndeplinându-mi misiunea ce mi s-a încredințat, am onoarea de a depune în numele guvernului, pe sicriul mult regretatului defunct o cunună de stejar, simbolul tăriei și al trăinicieii faptelor sale.

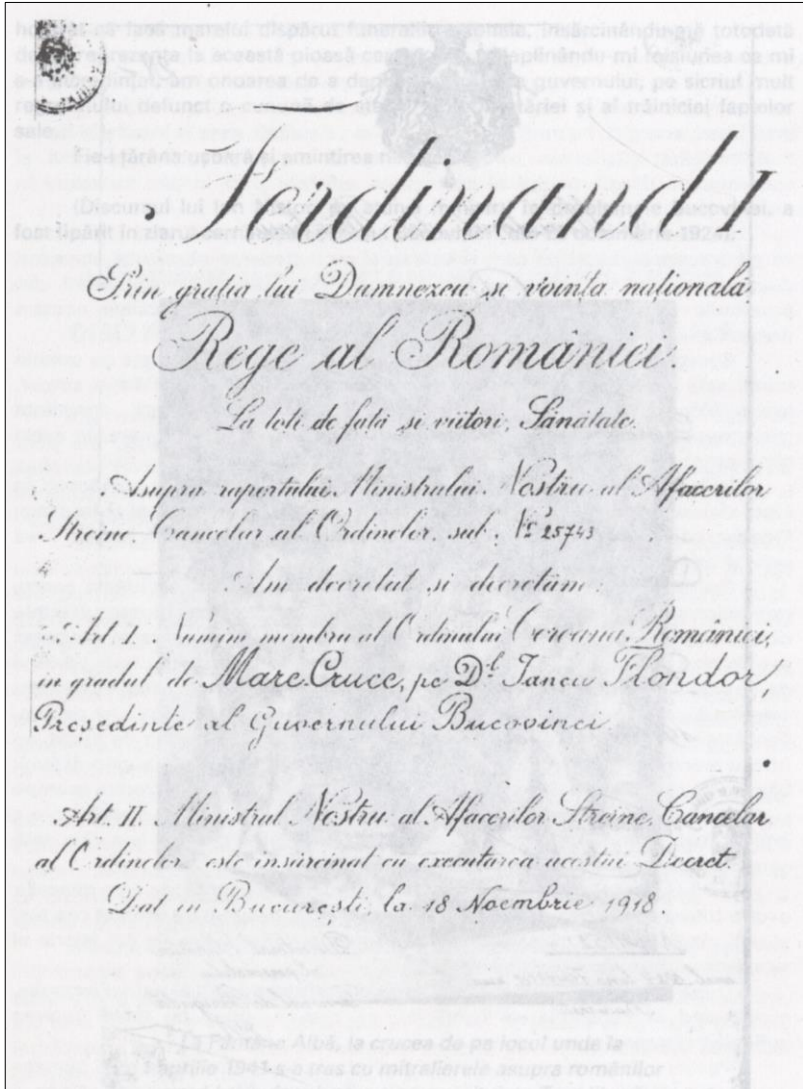
Fie-i țărâna ușoară și amintirea neștearsă!

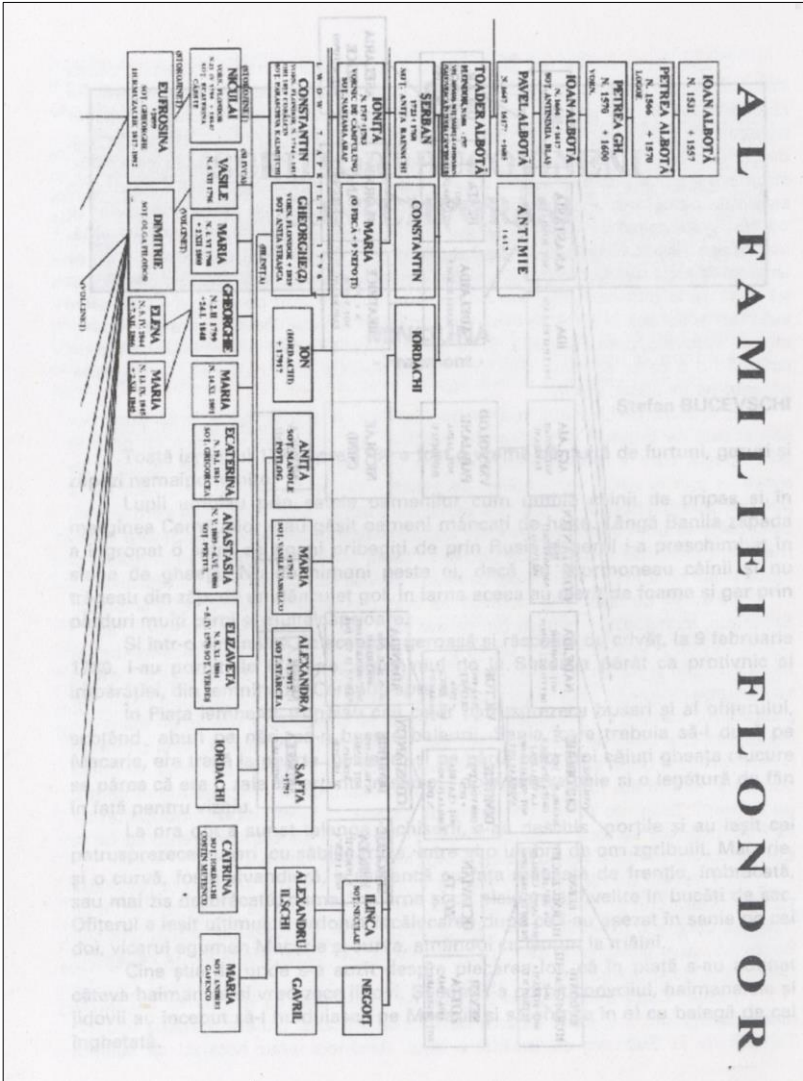
(Discursul lui Ion Nistor, pe atunci ministru în problemele Bucovinei, a fost tipărit în ziarul cernăuțean „Glasul Bucovinei” din 26 octombrie 1924).

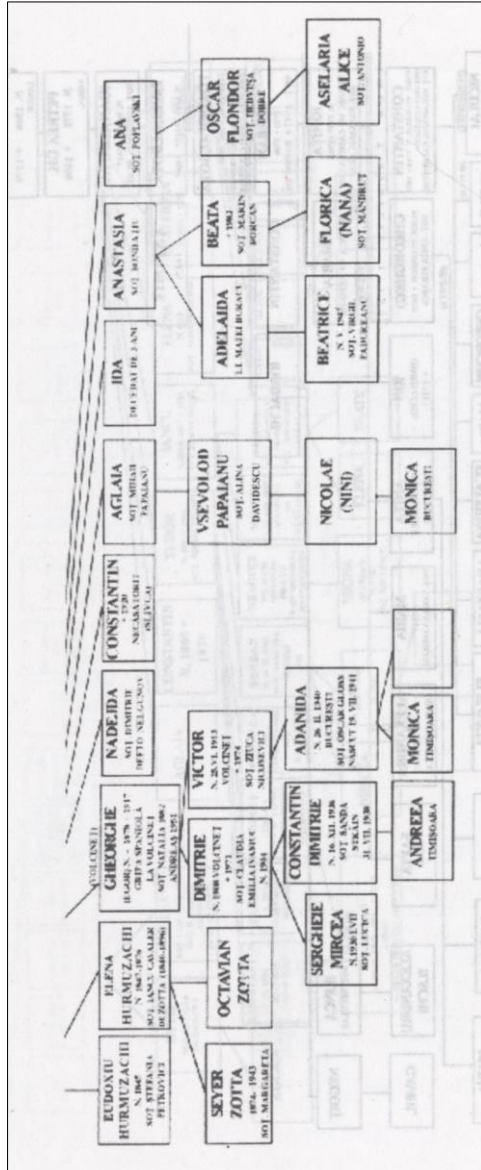

La Fântâna Albă, la crucea de pe locul unde la 1 aprilie 1947 s-a tras cu mitralierele asupra românilor nord-bucovineni, care s-au pornit spre Țara liberă

SCRIITORI BUCOVINENI CONTEMPORANI

Minciuna

- Fragment -

Ștefan BUCEVSCHI

Toată iarna lui 1779 spre 1780 a fost o vreme bântuită de furtuni, geruri și zăpezi nemaipomenite.

Lupii umblau prin satele oamenilor cum umblă câinii de pripas și în marginea Cernăuților s-au găsit oameni mâncați de haite. Lângă Banila zăpada a îngropat o șatră de țigani pribegiți de prin Rusia și gerul i-a preschimbat în stane de gheață. Nu da nimeni peste ei, dacă nu scormoneau câinii și nu trăgeau din zăpadă un dânculeț gol. În iarna aceea au pierit de foame și ger prin păduri mulți cerbi și multe căprioare.

Și într-o dimineață de aceasta, geroasă și răscolită de crivăț, la 9 februarie 1780, l-au pornit de Macarie, egumenul de la Suceava pârât ca protivnic al împărăției, din temnița din Cernăuți spre Liov.

În Piața lemnelor tropăiau caii celor patrusprezece husari și al ofițerului, scoțând aburi pe nări, ca-n basme balaurii. Sania, care trebuia să-l ducă pe Macarie, era trasă la poarta închisorii și pe părul celor doi căluți gheața ciucure se părea că era o zale de argint. În sanie - doar câteva paie și o legătură de fân în față pentru vizitiu.

La ora opt a sunat talanga închisorii, s-au deschis porțile și au ieșit cei patrusprezece husari cu săbiile trase. Între ei o umbră de om zgribulit, Macarie, și o curvă, fostă vivandieră, o ruteancă cu fața mâncată de frenție, îmbrăcată, sau mai zis dezbrăcată, numai în cârpe și cu picioarele învelite în bucăți de sac. Ofițerul a ieșit

ultimul, a ordonat încălecarea după ce i-au așezat în sanie pe cei doi, vicarul egumen Macarie și curva, amândoi cu lanțuri la mâini.

Cine știe de unde s-a auzit despre plecarea lor, că în piață s-au adunat câteva haimanale și vreo zece jidovi. Și cum s-a pornit convoiul, haimanalele și jidovii au început să-l huiduiască pe Macarie și să arunce în ol cu balebă de cal înghețată.

Crăpau lemnele de ger și din când în când câte o vrabie înghețată cădea din zbor de parcă era de plumb și nu din pene și viață. Macarie doar în rasa lui călugărească și cu un șal negru pe cap nu putea să-și încălzească măcar degetele în mânecile rasei din pricina cătușelor. Curva, amorțită poate de frig, dar mai sigur de băutura care o primise că s-a dat toată noaptea cătanelor, sforăie aplecată peste Macarie. Și, trecând așa prin târgul Cernăuților, prin satele de dincolo de Prut și apoi prin Pocuția, spre Liov, pe unde se opreau, se adunau gură-cască în jurul lor. Unii știau că popa sau călugărul cu barbă albă, moșneagul acela ferecat, s-a spurcat cu femeia de lângă el și-l duceau pentru aceasta la Liov să-l fiarbă într-un cazan de smoală. Alții, mai deștepți, ziceau că au auzit de la ofițer că popa era un spion, că el a momit pe supușii împăraților austrieci și i-a dus la turci, săi mănânce de vii, că biata curvă nu era pe departe atât de vinovată, cum era popa. Și ce dacă a furat și-a fost prinsă înjunghiind un soldat? I-o fi cerut soldatul cine știe ce, că curvele sunt curve și nu. Doamne, păzește-ne de păcat, spioni.

În mahalaua Liovului, mahalaua jidovilor, le-a fost foarte greu husarilor să-i scoată pe deținuți din ghearele mulțimii. Se auzise că va trece un goi, un galăh-popă, care a mâncat carne de om, de copii jidov, ca să se răzbune pe evreii ce pun în pasca lor - azima de pesah - sânge de creștin. Jidovilor nu le păsa de pască, știau că este o prostie ce o vânturau unii și alții; era vorba, însă, de omorârea unui copil de jidov, iar copiii, mai ales bărbații, erau pentru ei cel mai sfânt lucru. De unde să știe jidovii că toate zvonurile astea erau pregătite și împrăștiate cu bună știință de cel ce avea interese să-l sfârșească pe Macarie.

Pe curvă au lăsat-o la închisoarea orașului, pe Macarie l-au dus la Staba-Stokhaus, închisoarea militară din cetate.

Aici l-au zguduit gerurile iernii, aici a primit vestea primăverii de la un ciripit de vrabie și, mai târziu, trecerea lunilor de la muștele și păduchii verii, fără să-l cheme cineva la vreo

cercetare, fără ca să-l întrebe cineva ce căuta sau cine era. Cătanele ce-l păzeau nu știau nimic, iar plutonierul, câinele de plutonier, nu îngăduia să cheltuiască măcar un sfanț din cei douăzeci și cinci - de florini ce i-au fost trimiși de la mănăstire, să-și cumpere o mâncare mai bună sau cel puțin o cană de vin. Ce, Doamne iartă-mă, se putea cumpăra, în temniță fiind, cu cei treizeci de creițari, banii zilnici de hrană pentru un deținut? Zadarnic se ruga Macarie de cătane, zadarnic de domnul plutonier să i se îngăduie să facă o plângere către împărat. I se spunea mereu că de la Comandatura militară venea același răspuns: să aibă răbdare.

Era nevoie de răbdare din partea vicarului. La Viena se aștepta rezultatul vizitei împăratului la Galiția și Bucovina, dar tot la Viena se auzea din ce în ce mai des despre o greșeală ce s-a făcut cu un vicar mitropolitan schismatic din Bucovina, că ar fi închis pe nedrept la Lemberg. Da, ce se știa la Viena venea din Cernăuți și de la Suceava.

Toader Clipa a înțeles din vorbele lui Vasile Balș că la Liov se vor putea lămurii sau poate mai sigur încurca nevoile lui Macarie. Nu era o treabă ușoară. Tâlharii de la Suceava au însăilat-o bine. Amândoi erau hotărâți să aștepte desfășurarea întâmplărilor, mai ales că Balș primise din Viena, de la Enzenberg, o scrisoare, în care îi vorbea destul de bucuros despre succesul lui la împărat în ceea ce privește viitorul Bucovinei.

Lucrurile se încurcă însă mai repede decât credeau ei. Din Suceava veni știrea că în locul lui Macarie, mitropolitul de la Iași a numit vicar pe Melatie, fără ca să-și arate supărarea pentru întemnițarea lui Macarie. Aceasta înseamnă că însuși mitropolitul Leon Gheuca îl dădea pe fostul vicar în mâinile călăilor, mai ales că pentru înscăunarea lui Meletie mitropolitul a făcut cerere la Comandatură și scrisoare de bună înțelegere cu austriecii. Toader Clipa și-a adus aminte de feciorul lui Riegger, de prietenii din Viena și le-a scris fiecăruia deslușit, nu o singură dată, de câteva ori, ce și cum s-a întâmplat cu Macarie.

Vasile Balș a făcut în alt fel și în jurul vicarului a început să se țeasă încet o plasă, cu care s-ar fi putut poate scoate din tăul necazurilor în care se înecase. De una se fereau totuși amândoi. Să nu se afle la Suceava, ca să nu-i sperie pe cei doi netrebnici. Era

nevoie de ei pentru ceasul socotelilor și mărturia lor, scoasă la nevoie cu clești încinse, avea a trage mult la cumpăna dreptății.

Allerhöchste Nandbillet

Viena, 21 aprilie 1780

Dragă Feldmareschal graf Hadik!

În privința protocolului privind organizarea viitoare a Bucovinei, pe care vi-l retrimis, rămâne hotărârea mea încă „în suspenso”, deoarece așa cum se știe sunt pe punctul de a mă deplasa personal în această țară pentru a verifica „în loco” posibilitățile de aplicare a marșurilor propuse.

Deocamdată să se extragă din protocolul respectiv toate punctele principale și acestea împreună cu întregul protocol, precum și alte diferite păreri să mi se trimeată în timpul călătoriei mele, înainte de a ajunge în Bucovina. În același timp să ordonați generalului Enzenberg și consilierului superior de război Wagnuth să se întoarcă de îndată la posturile lor și să mă aștepte înarmați cu toate informațiile privind problema, pentru a-mi da lămurire despre tot.

Iosif coreg.

Handscreiben

Zamosc, 5 august 1780

Către generalul comandant al Galiției

Dragă Feldmareschal lieutenant Schröder!

Veți discuta aprofundat împreună cu graful Brigido cum se va putea uni mai ușor Bucovina cu Galiția, apoi cât din Bucovina să se dea Regimentului do» 1 Valah și să se împreuneze la Transilvania. Despre aceste două probleme, cât și despre personalul strict necesar pentru aceasta, precum și a tuturor măsurilor adiacente veți face un referat, precum și despre cheltuielile aferente, pe care mi-l veți trimite la Viena cât de repede posibil, pentru a putea dispune în continuare.

Iosif coreg.

Ce s-a petrecut în mintea împăratului în timpul călătoriei lui prin Galiția că a renunțat să mai vină în Bucovina și chiar să propună alipirea ei la Galiția, a fost întrebarea care și-au pus-o nu numai bucovinenii, dar chiar și cei de la Consiliul superior de război. Nu era la mijloc nici îndeplinirea unei dorințe a mamei sale.

Maria Therezia, nici acceptarea sugestiilor nunțului apostolic sau a celor opt puncte cu propunerile respective ale lui Kaunitz. Numai cei mai apropiați împăratului, cum era, de pildă, contele Lacy, puteau răspunde că de vină era firea lui Iosif al II-lea, firea unui om a cărui hotărâre pe cât se părea că era de fermă când o lua, pe atât de repede se schimba sub impulsul cel mai nebanuit. Dar aceasta nu însemna șovăială sau neîncredere în acțiunile lui. Era pur și simplu o schimbare care, zicea el, era dictată de împrejurări, schimbare care obligator însemna un pas spre mai bine față de hotărârea anterioară.

Cel care la făcut pe împărat să-și schimbe atât de radical părerile privind viitorul Bucovinei a fost, de data aceasta, contele Joseph Brigido, guvernatorul Galiției, care l-a însoțit tot timpul în călătorie.

Vlăstarul unei familii nobile napolitane, stabilită de mai multă vreme în Trieste și ajunsă în funcții înalte printre patricienii orașului, a ocupat mai multe posturi importante în administrație la Viena și. cu câțiva ani în urmă, în Banatul Timișorean. După demisia contelui Heinrich Auersperg, în 1779, ocupă postul de guvernator al Galiției, bucurându-se de stima și prețuirea deosebită a împăratului. Meticulos și corect în serviciu, prin disciplina ce a impus-o funcționării, mai ales celei din justiție, și prin buna organizare a poliției a impresionat, pe Iosif al II-lea. Părerea lui Brigido că alipirea Bucovinei la Galiția însemna economie, dar mai ales ordine, a contribuit la schimbarea părerilor împăratului.

Iosif al II-lea nu știa că Brigido a fost neplăcut influențat de desfășurarea procesului vicarului Macarie și a dezvăluirilor cu ocazia acestui proces, ceea ce la urma urmei, zicea el, însemna dezordine în administrație și justiție. Nu că Brigido ar fi avut sentimente bune față de valahul Macarie sau față de schismatici.

Nu. I-ar fi fost cu totul neplăcut să afle împăratul - și avea cine să-l informeze) - că sub guvernarea lui se petreceau astfel de lucruri tocmai în provincia care îi era atât de dragă împăratului.

Cancelaria secretă imperială în înțelegere cu consiliul imperial de război au instituit până la urmă o comisie de anchetă la Liov, care a început să lucreze în primele zile ale lunii aprilie. Comisia de anchetă a luat apoi caracterul unei curți martiale, cuprinzând doi colonei, doi căpitani, doi locotenenți, doi

sublocotenenți și un tâlmaci. Aflând despre această hotărâre, Toader Clipa a luat drumul Liovului. Avea prieteni și cunoscuți în oraș și cu tâlmaciul curții marțiale era pe undeva și neam.

Macarie nu avea pe nimeni, nici neamuri, nici cunoscuți și, se părea, că l-au părăsit cu toții, mai ales călugării de la Sân Ilie, care cei dintâi i-au jurat ascultare noului vicar Meletie, care de îndată ce a fost înscăunat, pentru a liniști stăpânirea, a dat poruncă să se pomenească numaidecât, la liturghie, împărații Austriei.

Toader Clipa și-a întrebat conștiința și soții întru dragoste de țară și, la sfatul lor, a purces să-l ajute cum o putea pe egumen. Nu era vorba despre nedreptatea făcută unui om, unui egumen, unui vicar, bârfit pe nedrept că ar fi dat poruncă strictă ca în bisericile din Bucovina, care se mai aflau sub ascultarea Mitropoliei Moldovei, să nu se pomenească, la liturghie, numele împăraților, era vorba despre o lovitură ce o primise Bucovina. Toader Clipa a luat drumul Liovului, urmând a da veste mai ales lui Vasile Balș ce era de făcut. Chiar din primele zile ale cercetării a aflat de la tâlmaci că pârătorii lui Macarie nu erau cunoscuți de către curtea marțială, cât despre martori nu se hotărâse încă cine să fie chemat. Toader își dădu seama că acuma sosise clipa să fie aduși la lumina judecății făcătorii de rele și pentru că el știa despre legătura dintre popa venetic Kamenski, bârfitorul lui Macarie, și Humpel, bucătarul generalului Enzenberg, guvernatorul militar al Bucovinei, că acesta va căuta să-l apere sau să-l facă scăpat, făcu o plângere către curtea marțială, arătând cine erau și ce au făcut Capițchi și Kamenski. Și cum află că s-a dat ordin să fie ei aduși în fața tribunalului, ia Liov, a trimis veste soților să umble din sat în sat, la toți preoții care au iscălit hârtiile lui Capițchi, să-i lămurească, să-i roage și să-i îndemne să vină în fața tribunalului de bună voie, nu chemați de Curte și aduși din urmă de jandarmi.

Se făcuse de acuma jumătatea lui mai, trecuse Pastile și, după Dumineca Tomii, au început ascultările lui Ștefan Capițchi și a lui Vasile Kamenski. Încrușișând întrebările, colonelul anchetator a aflat cine a scris denunțul, cine a umblat cu el prin sate și, mai ales, că nu se biziua pe nici un adevăr, Macarie, vicarul bucovinean al mitropolitului de la Iași, nu făptuise fărădelegile de care era învinuit. Nici Capițchi și nici Kamenski nu puteau spune altceva decât că au scris ceea ce au auzit și ei, că de aceea sunt credincioși

împărăției - să dezvăluie tot ce se aude. Păi, dacă nu era adevărat, s-ar fi auzit? Încurcarea, mai ales a lui Capițchi, s-a făcut când au venit martorii. Și au venit, preot după preot, din tot județul Sucevei, ridicăți parcă la război, când au auzit că din partea lor, din neștiința lor de carte latinească, au aruncat vină nedreaptă asupra egumenului.

- Am fost orbi, înălțimile voastre, orbi, mai orbi decât cei fără vederea lumii acesteia, căci noi nu vedeam lumea din noi, nu ne vedeam cât de răi și nesocotiți eram. Cum să fi citit ce am iscălit, când nici nu cunoșteam scrisul latinesc? Nu, niciodată și nicicând nu ne-a venit poruncă au din scris, au din vorbă să nu pomenim pre înalți prealuminății împărați în rugăciunile noastre. Cât despre celelalte blesteme și rugi, mare fiară trebui să fie cel ce a născocit așa ceva, ca să-l bage în temniță pe egumenul nostru Macarie...

Puși față în față, preoții și Capițchi au făcut să iasă adevărul la suprafață, ca oloiul pe apă. Și iacă, așa azi o mărturie, mâine alta, apoi zi de odihnă, poimăine nu pentru martori, ci pentru onoratul tribunal, s-a petrecut și luna iulie.

Prin cancelariile Comandamentului militar și ale administrației civile începuse să bată vântul uimirii supărate. Încă de la primele cercetări se părea că Macarie era nevinovat și, atunci cine era de vină? Cum se putea ca un egumen și vicar bătrân să zacă în închisoare pe nedrept? Vântul uimirii trecea prin cele găuri de chei și ajungea la mai marii armatei, care aruncau cu vina în administrație, aceasta pe armată și amândouă pe generalul Enzenberg, guvernatorul Bucovinei. Guvernatorul Galiției, Brigido se afla atunci cu împăratul prin guvernământul Lublin.

Acolo primi raportul amănunțit asupra cercetărilor, dar primi și câteva informații secrete despre ce se vorbea sau se șoptea prin cancelarii. Nu era momentul potrivit pentru neînțelegeri. Trebuiau liniștite agitațiile militarilor și ale civililor, vinile trebuiau risipite.

Să se înceapă audierea vicarului, iar generalul Enzenberg să fie rugat să dispună cercetarea stării și originii celor doi denunțători, Kamenski și Capițchi.

Dar sugestiile strict secrete și confidentiale venite de la Brigido au canalizat activitatea curții marțiale spre o formă atenuată de vinovăție. În cel mai rău caz, să se găsească măcar un reproș la adresa vicarului. Ascunderea acestuia după motivul că nu a primit

un ordin de la mitropolitul de la Iași de a pomeni pe împărați la liturghie se va considera ca o comportare neloială. De ce, totuși, preotul Capițchi a pomenit pe împărați la o liturghie? Curtea marțială îl găsește pe Macarie nevinovat de lezmajestate și de incitare la trădare și, în înțelegere cu Comandamentul militar, îl eliberează din închisoare încă înainte de a se primi confirmarea sentinței din partea Comisiei militare imperiale. Curtea marțială găsește vinovați pe Ștefan Capițchi, popă, și pe Vasile Kamenski, popă, de calomnie și condamnă pe Ștefan Capițchi să ceară iertare egumenului în fața întregului cin călugăresc, după care va fi expulzat din țară, iar pe Vasile Kamenski, care, pentru a scăpa de pedeapsă, a cerut să fie trecut la credința greco-catolică, să primească bătaie la curul gol, douăzeci și cinci de bețe, și să fie trimis în Transilvania.

Macarie a ieșit din închisoare slăbit la trup, dar și la suflet. Ce-i mai ajuta lui nevinovăția, bătaia părătorilor sau altele, când ocară a scurmat adânc în inima lui. Dacă nu era lângă el Toader Clipa, se ducea în lumea largă, cerșetor. Așa gândea egumenul Macarie să-și sfârșească zilele, în nevrednicie, îmbărbătarea lui Toader se făcuse către omul dat disperării, întru întoarcerea gândurilor lui negre, dar mai ales pentru a arăta lumii de la Liov, din Viena, cât și din întreaga împărăție, că românul nu întoarce fața dacă a primit o palmă să mai primească una. Umiliința credinței creștinești nu avea ce căuta în viața unui popor.

Popor mic sau mare nu poate trăi pe acest pământ decât în dreptate. Nedreptatea nu se primește și nu se iartă smerit.

Căci niciodată un popor umilit, căruia i s-a făcut o nedreptate, nu va putea spune: Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac. De aceea Toader Clipa i-a întors pașii lui Macarie, care se îndreptau spre Schitul Mare din Galiția Orientală, în județul Bogorodezany, singura mănăstire ortodoxă din Galiția și care ținea de episcopul Rădăuților. Nu umilit să se întoarcă la Sân Ilie, la Suceava, ci nevinovat și pe degeaba ocărât, mai ales că auditorul districtual Dorbath și-a pierdut slujba și a fost condamnat la moarte, apoi comutată pedeapsa la închisoare grea, pentru părtinire și luare de mită, de la armenii din Suceava, ca și de la mulți alții. Nici mulțumit de vorbele coloneilor și căpitanilor că s-a făcut greșeală și că va fi despăgubit nu trebuia să fie, pentru că vorbele se duc ca

vântul zilei în care au fost spuse și se risipesc. Cinstea pierdută nu se întoarce nici cu vorbele, nici cu promisiuni de răsplată, și aceasta o știa cel mai bine Meletie de arunca uneori spurcăciune, iar Macarie nu-i îngăduia să se urce într-un amvon și să spele de cele rușini trăite.

De aceea Toader Clipa a scris împăratului plângerea lui Macarie în februarie 1781.

Către înalt preacinstitul, mărețul împărat al romanilor, regele apostolic al Germaniei, Ungariei, Bohemiei și Galiției, arhiduce de Austria etc.

La Viena

Prea supusă la picioarele voastre cerere a mea, celui ce am stat multă vreme în închisoare grea numai din învinuiri nedrepte, bătrânul de șazeci și cinci de ani C. Macarie, vicar general și egumen al mănăstirii Sânt Ilie în Bucovina.

Și, povestindu-i împăratului toate întâmplările nenorocite prin care a trecut, roagă să poruncească guvernatorului Bucovinei ca de îndată printr-o publicație să i se anunțe nevinovăția, să se restabilească onoarea preoțească și să i se plătească toate pagubele ce le-a suferit.

Cum era de așteptat, Consiliul imperial de război respinge cererea lui Macarie, dar împăratul hotărăște:

14 martie 1781

Pentru deplina liniștire a lui Macarie, poruncesc Consiliului imperial de război să ordone să se anunțe oficial nevinovăția lui și restabilirea onoarei sale.

În ce privește despăgubirile nu se pot acorda, deoarece Macarie a contribuit prin comportarea sa la neplăcerile ce le-a avut.

Iosif

Minciuna stăpânește în numele dreptății. Pe steagul ei în culori înșelătoare două fețe se arată oamenilor: credinței îi spun trădarea și buneii cuviințe - preacurvia. Ea deschide ușile ferecate ale legilor cu cheia tâlhăriei, ea ridică greutatea cuvântului dat cu pârgia samavolniciei și surpă cetatea credinței cu igresia uitării.

Aceasta este minciuna omului de rând. Minciuna împăraților este zâmbetul care ascunde vărsarea de sânge, este cuvântul dat care aduce moartea în casele și țările oamenilor, este mângâierea ce întunecă lumina ochilor. Și acestei minciuni i se închină toți lingăii stăpânirii și ei i se cântă osanale.

De când sunt împărățiile și împărații, minciuna este sceptorul lor, dar se vede că recunoașterea acestui sceptor se face cu greutate și de cele mai multe ori după o foarte lungă și anevoioasă vreme. Cine știe dacă boierul bucovinean Vasile Balș și-a dat seama despre minciuna împăraților. Să zicem că nu, căci de altfel nu ar fi mers la împărăție pentru necazul țării sale. Vasile Balș a înțeles din întortocheatele drumuri ale referatelor Consiiliului imperial de război și, mai ales din rezoluțiile împărătești, că nehotărârea ce stătea deasupra sorții Bucovinei avea pricini înalte. La această înțelegere a lui s-a adăugat și sfatul generalului Enzenberg. Nu era un sfat răsărit din nevoia unui popor, nici soarta țării nu-l durea pe general. Era ambiția unui om care fusese călcat pe bătătură. Dar deșertăciune ori deșertăciune, ea venea bine la ceasul acesta de toamnă, care prevestea grele necazuri pe capul bucovinenilor, dacă ar ajunge galițieni. Unii ar fi putut zice că la boierul Vasile Balș nu a fost atât de fierbinte dragostea de țară, cât nevoia de a-și apăra rangul și averile. Alții - că a fost pornirea unui om care își dădea seama că se ivise un prilej să ajungă la măririle lumii și, deci, de a se ridica și el în mărire. Ce a fost în sufletul lui Vasile Balș au știut-o numai cei apropiați lui. Și aceștia știau că sufletul lui era al unui român adevărat.

Toader Clipa se îndoia că Vasile Balș va fi ascultat la Viena și că i se va face dreptate Bucovinei. Episcopul Herescu se îndoia că va fi primit de împărat. Alții se îndoiau chiar de puterea lui Balș de a făptui așa ceva. Nimeni, însă, nu s-a îndoit niciodată că boierul Vasile Balș era român, că își iubea țara și că își dăruia viața pentru dânsa. Sigur este una, că dacă l-ar fi întrebat atunci cum își iubește țara, cum înțelege să-și dăruiască viața pentru dânsa, iar fi răspuns: fiecare în felul lui. Important este să ne luptăm, căci acum ori biruim, ori începe pieirea neamului nostru.

Drumul Vienei prin glodurile și ploile toamnei a fost lung. Cuprins în glugile gândurilor, boierul nu vedea și nu auzea nimic din tânguirea păsărilor călătoare, care scriau pe cer unghiuri

mișcătoare spre tărâmurile tainice ale sudului. Era pentru întâia oară că pe acest drum al împărăției venea un deputat al Bucovinei, trimisul episcopului de Rădăuți, cât și al tuturor stărilor din acea țară, să arate împăraților cine era țara și oamenii ei și ce doresc de la viitor. Dar era și pentru întâia oară că în împărăție se pornea un om să ceară un drept pentru țara lui, fără revoluție sau omor tainic, fără fofilări prin budoare de curtezane sau sunet auriu de gologani și sclipiri de almazuri.

Graful von Hadik îl aștepta pe Vasile Balș în cabinetul cel mic al președintelui Consiliului aulic de război de la Viena. Rugămintea acestuia de a fi primit a supus-o aprobării împărătești. Nu era vorba despre o simplă audiență sau o întâlnire între doi cunoscuți. Era o cerere cu totul neobișnuită:

— Balș Vasile, boier și deputat al Bucovinei, roagă, în urma însărcinării primite de la episcopul de Rădăuți și de la toate stările Bucovinei, să fie primit pentru a prezenta Consiliului imperial de război și maiestății sale imperiale și regale cereri și propuneri privind soarta și viitorul Bucovinei.

Împăratul și-a dat imediat seama că în schelăria lui complicată, care o ridicase pentru a construi viitorul noii provincii, a uitat tocmai ce apărea acum mai important, părerea băștinașilor. Îi ordonă lui Hadik să-l primească, să-l asculte și să nu hotărască nimic fără a-l consulta.

De aceea von Hadik îl primi în cabinetul cel mic, fără aghiotanți, dar ceremonios, cum se cuvenea să primești deputatul unei țări.

Balș uită de îndată ce fu introdus de ordonanță că se cunoștea de mult cu feldmareșalul și, tot atât de ceremonios, îi aduse președintelui Consiliului aulic de război „Preasupus promemoria”, pe care îl roagă să-l prezinte împăratului cu un „Elaborat” anexat.

Calendarele scriau 13 noiembrie 1780 și vremea se pregătea din nou de o iarnă neobișnuită. Viscoala puternic și zăpada se așezase mai mult de două palme în locuri liniștite, în colo - se troenea după pofta vântului. Cabinetele, birourile, sălile de consiliu erau încă friguroase, cu toate că se începuse încălzitul sobelor. În biroul împăratului era un frig umed. Vechile ziduri de piatră ale palatului imperial aveau nevoie de săptămâni pentru a se încălzi. Până atunci cu toți butucii de carpen, care trosneau în soba uriașă,

răceala se aburea și curgea șiroaie pe pereți. Hadik stătea țeapăn în picioare și chelia începu să-i înghețe sub brodoanele de sudoare. Nu îndrăznea să se miște, fiindcă nici împăratul nu se mișca. Acestuia numai ochii îi fugeau peste paginile scrise de Balș, scânteind câteodată, ceea ce însemna fie mirare, fie aprobare. După ce citi ambele memorii, le înmâna lui Hadik. Se scutură apoi de o brumă imaginară, ce i-ar fi căzut pe reverul vestonului îmblănit, și se întoarse către sobă, încălzindu-și mâinile. Nu-l învrednici pe Hadik cu alte cuvinte decât:

— Să mi se trimită oficial.

După plecare a feldmareșalului, se scufundă în fotoliul de lângă sobă, lăsându-se pradă impresiilor ce i le-au produs scrisorile boierului bucovinean.

Cu toate că Iosif al II-lea se lăuda că o lume întregă îl considera un împărat cu vederi largi, noi și lipsite de balastul protocolului, scrisorile acestea erau ceva cu totul nou, ceva cu totul deosebit. Bineînțeles că în ele nu lipseau formulele obișnuite ale reverenței, nici nu se îndepărtau în multe idei exprimate de gândirea unui boier, dar în acele scrisori un popor vorbea prin pana lui Balș, un popor mândru și conștient de istoria lui.

Pe împărat nu-l stinghereau nici una din propunerile boierului, ele nu ieșeau din legile imperiului. Îi plăcea sinceritatea cu care era descrisă adevărata situație a țării, obiceiurile, dar mai ales năravurile fiecărei stări în parte, decăderea negoțului, lipsa școlilor și multe altele, pe care le spunea pe numele lor adevărat. Dacă i-ar fi întins cineva o reclamație sau o petiție cu un asemenea conținut, nu l-ar fi mirat. Dar un memoriu pornit de la un boier era într-adevăr ceva neobișnuit. Care nobil austriac sau ungar ar fi făcut așa ceva? Făcuse bine că i-a cerut lui Hadik să-i trimeată oficial cele două documente și era curios să citească și părerea consiliului. Era, totuși, un fapt neobișnuit.

22 noiembrie 1780.

Maiestate imperială și regală.

Boierul din districtul Bucovinei sosit aici în Viena, Vasile Balș, mi-a predat mie - președintele Consiliului imperial de război, documentele alăturate, care se referă la structura districtului Bucovinei, lipsurile și propunerile de îmbunătățire.

Deoarece maiestatea voastră așteaptă de la guvernatorul Galiției, contele Brigido, propunerile privind alipirea Bucovinei la Galiția, nu-mi rămâne altceva mie - președintele Consiliului imperial de război - decât de a înainta prezentele și a aștepta hotărârile maiestății voastre.

F.M.L. Hadik

Împăratul a citit și a zâmbit. Vulpe bătrână acest Hadik. Ergo rezoluția mea:

25 noiembrie 1780

Această problemă va rămâne „în suspenso” și se va discuta abia după primirea raportului asupra alipirii Bucovinei la Galiția.

Iosif coreg.

Împăratul a luat ambele documente în mapa lui. Mai trebuiau citite încă o dată. Dacă împrejurările ar fi altele, le-ar da prin școli să se învețe din ele binecuvința, dar și mândria.

Motivele pentru care Balș susținea păstrarea jurisdicției militare în Bucovina erau demne de un diplomat de înaltă școală.

„Deoarece Bucovina are adesea contacte cu domnitorul Moldovei și pașalâcurile turcești și deoarece aceștia sunt militari, nu știu a aprecia persoanele civile.

Deoarece administrația militară a fost corectă față de boierii moldoveni care dispun în Bucovina de averi importante, a creat un exemplu pentru toți boierii de ceea ce înseamnă o administrație blândă, fapt care cu siguranță că nu va fi în cazul alipirii la Galiția”.

De reținut era și descrierea uzurpării de către mulți nechemăți a titlurilor boierești în speranța trecerii lor în forul nobililor și scutirea de contribuțiuni. Pentru a ajunge aici s-au numit mazili, producând documente sau mărturii mincinoase și, mai ales, neadevărul că mazilii au fost în Moldova boierii adevărați ai țării.

Prezentarea situației clerului, dar mai ales a dezordinii din mănăstiri îl făcu pe împărat să-și noteze câteva măsuri ce urmau să fie luate cât de curând. Unele din ele apăreau și în propunerile boierului moldovean.

„Verificarea veniturilor mănăstirești, înființarea unui consistoriu și numirea unui reprezentant laic pe lângă fiecare egumen.”

Starea țăranimii l-a impresionat cel mai mult pe împărat. Nerespectarea vechilor legi, după care țăranul era obligat să presteze robotă doar 12 zile pe an, multe dări și biruri care nu s-au curmat odată cu noua stăpânire, l-au făcut pe acesta să decadă în lene, nelucrând pământul decât atâta cât îi ajungea pentru hrană. Colibele sunt mici și acoperite cu paie, nu există grădini, curți și fântâni. Singurul bun, la care ține țăranul, este vita ce-l urmează, când părăsește locul în care a trăit, pentru a căuta unul mai puțin înrobitor.

Boierul Vasile Balș propune:

- Să se poruncească din înaltă milă ca până la un soroc oarecare fiecare casă să fie reparată și îngrijită; Pentru ca vitele să fie mai sănătoase, să se construiască grajduri;

- Să se împartă pământ fiecărui țăran, pământ care să-l poată lăsa moștenire copiilor, aceasta determinându-l să nu mai părăsească locul și casa;

- Să se construiască câteva case model, după care să poată învăța populația;

- Să se facă școli pentru copiii țăranilor, școli în limba moldovenească. Aceste școli vor atrage și pe copiii din Moldova;

- Majestatea sa să rețină că până la Consiliul de la Florența din 1493 prin aceste locuri se scria cu litere latine.

O, dar cât de interesante erau prezentările stării deplorabile ale negoțului și propunerile inteligente ale boierului Balș:

- Negoțul este mort în Bucovina și dacă în orașe și târguri se simte tot mai mult lipsa articolelor zilnice, țăranul suferă în mod deosebit, el care înainte, deși plătea dările cele mai mari, avea totuși ce-l trebuia;

- Banii se duc din Bucovina în țările învecinate, sărăcind poporul;

- Rachiul - holerca - este adus de către jidovii din Ucraina, zilnic în sute de butoaie, ceea ce înseamnă aproape o sută de mii de guldeni. Dar aceasta face ca pământul să nu fie lucrat, fructele pomilor să nu fie folosite și bruma de lucruri ce le are țăranul să o dea pe rachiul, până ce ajunge sclavul cârciumarului;

- Sarea se aduce din Moldova pentru treizeci de mii de guldeni. Aceasta pentru că populația o preferă. Căci dacă s-ar aduce sarea din Galiția, multă lume ar emigra în Moldova;

- Vinul din Moldova se aduce pentru patruzeci de mii de guldeni.

- Dar cea mai gravă situație este dată de arendă. Aproape fiecare sat este arendat și arendașul caută să se îmbogățească repede și pe orice cale numai pe spinarea țaranului. Cu atât mai rău, cu cât arendașii sunt toți străini. După ce se îmbogățesc, pleacă în alte țări;

- Marele număr de jidovi săraci, furișaiți în Bucovina pe vremea cât aceasta a fost ocupată de trupele rusești, se ocupă cu crâșmăritul, nenorocind pe țaran.

Ce propune boierul Vasile Balș?

- Interzicerea importului de rachiu din Ucraina.

- Micșorarea taxelor de import pentru vitele și grânele din Moldova.

- Deoarece în Bucovina a degenerat rasa cailor, să se importe armăsari de rasă.

Vai ce bine îi veneau împăratului cuvintele acestea!

- Sarea să se aducă din Ardeal, ca și vinul.

- Dar mai important decât toate ar fi să nu se deie arenda la străini și jidovi.

- Să se desființeze goștina și desetina. Să se apere pădurile de distrugere.

Partikularschreiben

19 septembrie 1781

Orice reformă ce se va face în Bucovina, cer în mod imperios să fie executată de către boierul Balș și de căpitanul Pitzelli.

În ce privește îndepărtarea unor indivizi, se va cere părerea boierului Balș, care se bucură de prietenia generalului Enzenberg, deși nu este nici o îndoială că invidia bucovinenilor se va revărsa în curând peste Balș.

Iosif

13 noiembrie 1781

Balș Vasile, boier bucovinean, este trimis la Iași, la domnul Moldovei în misiune diplomatică, cu scrisori de acreditare, pentru a reglementa unele probleme de proprietate.

Și pe Balș l-a înșelat minciuna împărăției. A venit la Viena, a uitat pe unii, poate și pe împărat, s-a întors la Cernăuți încredințat că a făcut o treabă bună. S-a întors și aștepta. Bucovinenii nu așteptau nimic. Nu aveau ce aștepta. Cei mai mulți, cei foarte mulți nu știau ce aveau a aștepta. Pe ei îi durea greul zilei. Cei puțini, ce-și frământau gândurile către ce va fi cu țara, nu cunoșteau căile minciunii, dar simțeau că un drum greu, o golgotă lungă se pregătea Bucovinei. Din câte s-au întâmplat în ultimii ani, au învățat să nu se încreadă în nimic, căci toate câte se propuneau sau se începeau și într-un fel se păreau spre binele lor și al țării, se arătau până la urmă așa cum vroia stăpânirea, și nu cum o doreau ei.

După plecarea lui Balș la Iași, nu se mai auzea nimic din ce voia sau făcea Enzenberg. Rar mai scăpa câte ceva prin Vogel despre treburile de la Cernăuți, dar dintre românii din Bucovina nimeni nu știa deslușit ce se pregătea pentru ei la Liov sau Viena. Poate că nici nu aveau timp sau prilej să afle.

Cum n-au aflat că și la Cernăuți se juca o nouă carte a minciunii. Dacă Balș și-ar fi dat seama că memoriul lui i-a dat împăratului ideea acestui joc de cărți, ar fi blestemat ceasul când l-a scris...

Nu boierii, nu dascălii sau negustorii mai țineau în Bucovina un steag al îndărătniciei aducerii aminte că Moldova avea hotar veșnic în sus de la Ceremuș, prin Colacin, la Nistru, ci țărani, răzeșii și oamenii de la hotar. Toți veneticii, de la ultimul beamter din Cernăuți, Vijnița sau Suceava, la generali, baroni, miniștri și împărat simțeau și știau că pe acest pământ trăiesc acești țărani, răzeși și oameni de hotar cu o credință și dragoste de țară, cum nu se găsea nicăieri în imperiu. Și această credință și dragoste era o piedică în mistuirea și cuprinderea acestei țări, acestei „Bagatele” în marele imperiu habsburgic. Pentru înfăptuirea acestei mârșăvii trebuia zdruncinată școala și biserica, și împăratul știa aceasta. Zdruncinarea școlii și bisericii însemna pentru bucovineni începutul sfârșitului. Această zdruncinare a pornit-o Enzenberg în primăvara anului 1781, din ordinul împăratului. Între timp, roțile uriașe ale birocrăției se învârteau. Se pregătea forma, cadrul în care avea a se

turna noua lege pentru dezlipirea de orice legături cu mama Moldovă.

Memoriul lui Brigido cuprindea nouăzeci și cinci de pagini. Ocolind întrebarea principală - alipirea la Galiția sau păstrarea jurisdicției militare - se ocupa pe larg de problema bisericii, de legea civilă și penală, de siguranța publică, aprovizionarea publică, aprovizionarea populației, impozitul și organizarea poliției.

Viena 10 decembrie 1780

Către Consiliul superior boemo-austriac

Iubite conte Blümegen,

În timpul călătoriei mele prin Galiția, am ordonat contelui Brigido și generalului Schröder ca împreună să-mi facă propuneri cum s-ar putea lipsi Bucovina o parte la Galiția, alta la Transilvania.

Alăturat propunerile lor.

Le veți cerceta atent și împreună cu Consiliul imperial de război veți hotărî dacă se poate înfăptui această alipire, modalitățile sau alte propuneri.

Aștept referatul.

Iosif

10 martie 1781

Raportul Consiliului superior boemo-austriac

Bucovina nu poate fi unită niciodată cu altă provincie, ci trebuie tratată ca o țară independentă, după obiceiurile și datinile ei, populația ei folosită în funcțiile publice, pentru a câștiga încrederea poporului moldovenesc.

Blümegen.

Vizita lui Enzenberg la episcopul de Rădăuți se făcea din ordinul urgent al împăratului. Un curier special a adus de la Viena patenta imperială din 24 martie 1781, prin care toate bisericile și mănăstirile cu averile lor aferente, indiferent de credință, se desprindeau cu desăvârșire de orice legătură ce o aveau cu superiorii, generalii sau ordinele spirituale, interzicându-se pe viitor adunările și conciliile în afară de imperiul austriac.

Dositei Herescu fusese anunțat cu câteva zile înainte de un om trimis de Toader Clipa că patenta împăratului avea a însemna pentru români schimbări mari:

- Biserica din Bucovina să nu mai depindă de mitropolitul din Iași, iar episcopul Herescu să fie numit capul ei;
- Preasfinția sa să cântărească bine ce va spune generalului, căci stăpânirea ne va îngenunchea numai dacă vom pierde credința;
- Limba și credința sunt singurele care ne leagă cu frații din Moldova, Muntenia și Ardeal. Datori suntem să nu le înstrăinăm, ca apoi, pierzându-le, să fim blestemați în vecii-vecilor de către urmașii noștri;
- Preasfinția sa să știe că generalul vine la Rădăuți în credința că va găsi un om cu voința searbădă și moale asupra lui;
- Cunoscând, deci, cum răsplătește acest general bunătatea și blândețea preasfinției sale, mai lesne va putea stăpâni gândurile lui;
- Nici împotrivirea, dar nici delăsarea nu vor fi spre binele neamului, ci înțelepciunea șarpelui.

Casa care a adăpostit la Cernăuți Muzeul Porumbescu

Hurmuzăcheștii

- Fragment de roman -

Dumitru COVALCIUC

Zilele de toamnă se scurtau, devenind reci și posomorâte. Soarele se arăta rar și, când străpungea cu sulitele sale hlamida vineție a norilor, pădurile de la Cernauca horeau, arămii, pe culmile dinspre Dobronăuți și, în bătaia luminii, ardeau parcă pe un rug imens, ale cărui vâlvătași se lăteau și creșteau până la tortile cerului. Dar atunci când vântul, îndârjindu-se dinspre coclauri, aducea ropotiri de ploaie și lipea de geamuri frunzele căzute din copaci, Doxachi aproape că nu ieșea din vechiu-i conac. El îi porunca slujnicei să facă foc în șemineul din sufragerie și când focul prindea să duduie, se instala într-un jilț împletit din nuiele și se legăna până ce, fără să vrea, se lăsa scufundat în apele visării.

Într-o după-amiază când îl prinse un soi ciudat de clipoceală moleșitoare, în sufragerie intră cu prunculețul pe brațe Ilinca, odrasla stolnicului Murguleț de la Mihalcea. Ea se aplecă atentă spre soțul care se lupta cu somnul și lumina flăcărilor îi învălui fața-i albă ca de crin. Nu era nici joasă, nici nălțuță, avea trupșorul subțire, ca de iederă neprihănită, și Doxachi, simțindu-i atingerea, moale ca de mătase, tresări, oarecum surprins de ivirea ei neașteptată, și o întrebă:

— A adormit mititelul? Are și domnia ta un ceas de tihnă?

— A plâns, l-am alăptat, l-am înfășat și-acum s-a molcomit.

Parcă doarme, parcă nu, dar tace. Nu are nici o lună de când a venit pe lume, da-i iute ca zvârluga, ca argintul viu. Aista, iubite soț, n-o să aibă astâmpăr în viață.

— Crede domnia ta că pruncul nostru, Eudoxiu, o să fie cândva bătaios?

— Io hi semănând la fire anume domniei tale acest Eudoxiu, dragălașul și puiul de el...

Doxachi se ridică din jilț, își duse o mână la tâmplă, vârându-și un deget sub tichie și, după ce se căută în ochii migdalați ai soaței, ca într-o oglindă sufletească, zise pe un ton interogativ:

— În babilonia asta bucovineană o să poată avea copiii noștri astâmpăr?

Pășind ușor, Hincea își desprinse pruncul de la "piept și-l culcă cu mare băgare de seamă pe sofa din dreptul ferestrei apoi rămase dreaptă, gânditoare până ce Doxachi veni lângă ea și-i luă mâna, ținând-o strâns într-ale sale. Ea nu schiță nici un gest, nu făcu nici o mișcare, ci continua doar să-l privească cu duioșie și beatitudine, simțind cum sângele îi gâlgâia în vine și-i năvălea în obraji. Era atât de fragedă, atât de încântătoare, când încerca să-i zâmbească, încât lui Doxachi nici nu-l venea să creadă că ea, Hincea, acea aromitoare mlădiță boierească la numai șaisprezece ani și jumătate era mamă, mama întâilor săi născuți, a lui Constantin și a lui Eudoxiu. Îi slobozi mâna cu o oarecare încetineală, dar o cuprinse de după talie și amândoi avansară spre mijlocul încăperii.

— Vezi, sparse el tăcerea cu glasul amestecat cu un soi de drăgălășenie solemnă, ne-a dăruit Tatăl de Sus doi băieți, unul după altul, pe Constantin, căruia i-am dat numele medelnicemului, adecă al tatălui domniei mele, și pe Eudoxiu, carele mie ar trebui să-mi semene la cugetare și la fire, căci numele meu pusul-lam la botegiune. Orice-ar hi, Ilinco, și oricâte mlade ne-a mai dăruit Dumnezeu bunul, copiilor să le menim creștere bună prin bună povățuire. Să-i creștem în credința strămoșească și în deprinderile cele sănătoase și pilduitoare ale boierilor moldoveni, căci în casa noastră și pe ocina domniilor noastre noi putem hi păstrătorii graiului ce l-am moștenit de la părinți, ai obiceiurilor pământului și ai legii celei vechi a neamului.

Ilinca se înflăcăra și un zâmbet larg îi înflori toată fața.

— Să grijim, iubite soțule, cu tot dinadinsul, îngâna ea, cântându-și parcă cuvintele, ca în amestecătura aceasta de limbi, copiii noștri să rămână ceea ce suntem noi, adecă români, și să-și conserve sentimentele lor naționale în toată viața.

— Așa să fie, jupânițo. Că dacă n-om sta noi în apărarea legii, puhoiul străinismului ne poate îneca copiii și n-or mai grăi pre românește. Și să mai grijim, Ilinco, și de sămânța cea bună a

neamului din care ne tragem, ca grâul încolțit sub brazdă să crească grâu, au nu neghină. Îi ca turma fără păstor sireacul neamul nostru din Bucovina. Vlădica îi un sârb din Slovenia și ne slavonește pruncii încă din cristelniță. Boierii cei mari cu dragoste de țară, care păstrau aici rânduilele moldovenești, s-au retras peste cordun, la Iași, căci nu i-a lăsat mintea să între în rândurile nobilimii galițiene. S-au temut să nu pătească cum au pățit boierii români din Ardeal, care, de dragul privilegiilor nemeșimii ungurești, și-au pierdut graiul și datinile. S-au dus, Ilincă. Constantinii: și Ruset, și Paladi, și Sturdza, și Catargiu... S-au dus Lupul Balș, și Lupul Nacu, și Lupul Costachi... S-au dus Ioniță Sturdza, Ioniță Murguleț, Ion Cantacuzino, Alexandru Neculce și Gheorghe Pașcan, Ștefan Sillion și Andrei Donici... S-au dus Aslanii, Iamandii, Beldimanii. Și-au vândut moșiile din Bucovina armenilor, polonilor, ovreilor și prădalnici ca Ștefanovici, Capri, Mustățu, Abramovici, Varteresievici și alții au fost trecuți în matricola nobililor din Bucovina. Îi jale, Ilinco, îi jale, că și Flondor, și Stârcea, și Vasilco, și Grigorcea s-au dat în vânt după titluri austriecești și nu și-au păstrat cetățenia moldovenească precum și-a păstrat-o medelnicerul Constantin, tatăl domniei mele, când a fost trecut în condica de la Liov a nobililor bucovineni.

Ne împresoară străinii ca lăcustele, și iarăși îi jale. Boierașii se nemțesc, mazilii și ruțașii se amestecă cu rutenii și-ți vine să plângi ca ia prohod, când vezi cum se împetrițează cu jebraci satele din partea stângă a Prutului și cele de sus, de la Ceremuș...

— Cuibul nostru îi dincoace de Prut, unde-i primejdia înstrăinării, și trebuie să-l păstrăm ca cuib de moldovenie, iubite soțule. Să ne creștem copiii în așa fel, ca și veacul ce o să vină și urmașii lor să zică cu mândrie că românească le este vița și simțirea.

Zicând acestea cu glasul tremurând de emoție, Ilinca vru să-l ia pe micul Eudoxiu de pe sofa și să retragă, atentă, așa precum și intrare, dar, străfulgerată de un gând, se opri, își înclină capul spre umărul lui Doxachi, și cutează să întrebe:

— Ce are domnia ta pe suflet, de stă ceasuri în șir nemișcat în jilțul din fața focului. Au nu s-a terminat oare pricina cu graful Lotothetti de la Șerăuți? îi mai face Dumitraș Scraba, mazilul,

pagubă în pădure? S-a stricat velnița au are altă bătaie de cap despre care nu sunt încă lămurită?

— Oh, suspină Doxachi, lăsându-se iarăși în jilț. Amare zile mă pândesc, cum pândesc nourii cerul neîntinat.

— De ce, iubite soțule, nu-mi spui ce te frământă? De ce lași să mi se zbată inima în piept, când te văd întunecat de gânduri?

— Am tot crezut că mamei o să-i vină odată și odată mințile la loc. Acum zic că dumnealui negreșit și-a pierdut înțelepciunea. Iarăși e pusă pe gâlceava și nu mai știu cum să-i astâmpăr harțagul. Trebuia să stea, cum ne-a fost ultima tocmeală, la conac, în Horodiște, dar dumneaei îi sosită la Cernăuți și ceva învârte, și ceva scobește, ca să mă păgubească de-o parte de ocină. A adus-o și pe Nastasia cu ea, zicând c-ar vrea s-o mărite în Bucovina.

— Și ce rău ar hi în asta?

— Nastasica, sora mea, îi nevârstnică și nu cred că-i arde de măritii». Mama o mărită, mama îi leagă joile, ca din toată trebușoara asta să scoată un venit.

— Cum, adecă?!

— Ea nu-mi poate ierta descălugărirea. Că dacă rămânem la mănăstire, nu i-aș fi cerut partea-mi de avere. Ea cată cum să se răzbune, și o folosește împotriva mea și pe Nastasia. O să vină la Cernauca și o să mă amenințe cu judecata, de n-oi lăsa-o să între în moșie și să înstrăineze partea Nastasicăi. E-o viperă neadormită dumneai jupâneasa Ruxandra...

— N-aș vrea să mă amestec în treburi de familie, dar am o rugare către domnia ta, iubite soțule: dă-i Nastasiei ce-i ai ei, ca zestre, că soră dreaptă îți ieste!

— Eu ți-oi spune, jupânițo, ce nu știi și-o să înțelegi de ce mă hierb pe focul de la inimă când născătoarea mea se preface în hulpe, ca să mă păcălească. Fii bună și-ascultă.

Cu trei ani înainte de căsătoria noastră, în 1807, ca văduvă după medelnicerul Constantin Hurmuzachi, mama, deși rămase în Moldova, la Horodiște, stăpâna și a treia parte din moșia Cernauca, dar aceasta era partea de ocină a Nastasiei. Într-o zi, pe nepusă masă, îi scrie dumneaei mazilul Ilie Sava din Nepolocăuți o carte, în care zice: „Văd că domnia ta are dragoste către fiica mia Nastasia și eu, ca mamă, sunt bucuroasă și cu toată voia mia deplină a da

domniei tale pre fiica mia Nastasia soție cu toate ce are și ce i se cuvine ei, căci pentru asta am adus-o de la Iași din Moldova”.

Eu n-am știut nimica de planul ce-i urzea mama, precum nu știa nici Nastasia ce mire breaz i-a găsit născătoarea noastră. Dar mama, punând la cale târgui, i-a cerut cu această ocazie mazilului un împrumut de 340 de lei nemțești, iar hicleanul de Sava a obligat-o ca niciodată să nu schimbe această tocmeală.

Dumitraș Scraba, omul cel cu ochi de viezure, vrând să mă îmbun pe el pentru stricăciunile ce mi le-a făcut în pădure, mi-a adus vestea și atunci am sărit pe cai și nu l-am lăsat să răsuflă până în sat la Nepolocăuți. l-am întors lui Sava datoria și am stricat așezarea. Cu vruta, cu nevruta, la 12 decembrie 1807 logodna a fost desfăcută.

Tunând și fulgerând, mama a luat-o pe Nastasia și-au trecut cordonul în Moldova. Dar ți-ai găsit omul care să se astâmpere! Vine peste-un an la Cernăuți, dă de Torosievici și-l momește să-i arendeze partea de moșie din Cernauca, pe care o ținea în cliromonie în folosul Nastasicăi. Pan Torosievici a semnat contractul fără să mă întrebe dacă-i bine ce face, iar mama a și pus pe dată mâna pe suma de 2333 lei și 20 cruceri, chiria pentru primul an. Banii i-a depus, pe numele Nastasiei, în depozit pupiliar la Forum nobilium din Cernăuți și din nou s-a retras la Horodiște. Ce era să fac? Am pus sechestrul giudecății asupra acestei părți de moșie pe boierul Isidor Dobrovolschi, iar pan Torosievici astfel n-a putut să între în stăpânirea părții arendate.

Mai departe are domnia ta știre de ceea ce s-a întâmplat.

— Pan Torosievici a făcut pâră în contra jupânesei Ruxandra și i-a cerut la judecată să-i întoarcă ce i-a plătit pentru primul an de chirie. Dar ea n-a putut plăti datoria și această datorie a fost înscrisă în sarcina averii Nastasicăi.

— Au trecut doar cinci luni de la judecată și mama a adus-o iarăși pe Nastasia la Cernăuți. Și iar, se vede, că mi-a pus gând rău. Vrea cu tot adinsul o parte din moșia ce a stăpânit-o cândva dumnealui, medelnicerul Constantin. Și eu n-o să las să se ia batăr o palmă de loc din moșia Cernauca, căci îi ocină părintească!

— Iubite soțule, fă ce-i face, numai de judecată cu neamurile să te ferești, că se supără Dumnezeu.

— Să caute domnia ta să se împace cu mama dumisale, iar de-o hi nevoița, să dea Nastasicăi ocina mea părintească din hotarul Mihalciului pe partea ei din moșia Cernauca.

Surprins de hotărârea neașteptată a soaței, Doxachi se ridică și, înseninându-se, de parcă toate gândurile și îndoielile îl părăsiseră într-o clipită, luă mâinile soaței și le duse încet înspre buze.

Umblătorul Foca bătu cu sfială la ușa conacului și prinse, smerit, să aștepte. Nimeni nu venea să-i deschidă și el îndrăzni să-și rotească privirea prin curtea împrejmuită cu șipci înalte și roșii. Curtea era pustie, de parcă nu era zi lucrătoare și de parcă slugile nu aveau la acel ceas de după amiază nici un fel de treburi pe afară. Doar câteva orătării moțâiau pe prispa unei șure țuguiate. Se îndreptă spre poartă cu pașii oarecum șovăielnici și, deodată, îl trăsni în gând cu boierul trebuia musai să fie la velniță, căci în văzduh plutea o miroznă tare de prune dospite. De cum se văzu în drum, umblătorul își recapătă vioiciunea și obișnuința lungirii pasului. Aproape că alerga înspre creasta dealului dinspre Toporăuți, unde era velnița boierească, dar nu făcuse nici o sută de stânjeni și se ciocni nas cu Dumitraș Scraba, mazilul, care de la o vreme, de când își găsisese la Nepolocăuți țuitoare, tot mai rar era văzut la Cernauca. Ochii de viezure îi străluceau ciudat, sprâncenele stufoase și groase ca niște lipitori i se mișcau ca și cum le-ar fi bătut vântul, iar pumnii și-i ținea încleștați, de parcă se pregătea să sară asupra unui adversar imaginar.

— Ho, țară, că nu vin tătarii! Strigă mirat umblătorul. De ce ești așa de încruntat și de înnegurat, jupâne? Te fugure cineva?!

— Lasă ispiteala, umblătorule, și spune-mi mai degrabă dacă vii de la boier au ba.

— Vin.

— Și-i acasă?

— Am bătut la ușă și nu mi-o deschis. O hi dus la velniță, c-o strâns slugile poamele și hierb holercă sus pe deal.

— Nu-i acolo, umblătorule. La ceasul ista Doxachi se hodinește.

— Crezi?

— Așa o hi, că-i cunosc obișnuința.

— Dacă-aș hi știut, mai așteptam.

— Fă cale-ntoarsă, că de bună samă îl găsim. Pe mine mă latră câinii boierului când mă simt în preajmă și-o să iasă dumnealui afară.

Amândoi, umblătorul Foca și mazilul Dumitraș, porniră cu grăbire spre conac. Era un început de octombrie și frunze galbene se vânturau pe drum sau se așezau în straturi groase prin șanțuri.

— Te mai ții de muiera cea din Nepolocăuți, jupâne? își întreabă Foca însoțitorul, iar mazilul, dând din mână a lehamite, îi răspunde iritat:

— Mă țin, că-i focoașă ca o iapă neînhamată la car! Dar cei treaba ta cu cine mă țin?!

— Hm, te-am întrebat și-atât. Dacă-i știi năravul, stăpânește-o, numai că zic gurile rele că muiera asta ți-a săpa mormântul...

Mazilul se încruntă de-a binelea:

— Ține-ți limba după dinți, boșorogule, că ți-o scurtez!

— Te cunosc, mă cunoști nu te păzmuesc și nici nu-mi pasă cine ți-a săpat groapa, dar cu gura lumii nu m pui.

— Ard-o focul da lume!...

Ajunseră în dreptul conacului și, de cum porțița scrâșni din balamale, câinii, zmuncindu-se spre mazil, scurtându-și lanțurile grele, începură să latre avan. Boierul era în prag, de parcă st? a de venirea lor și-i aștepta.

— Sărut mâna, cucoane, zise mazilui, făcând o scurtă plecăciune.

— Ce vânt vă aduce cu atâta grăbire și pe unul, și pe altul?

Mazilul își strânse buzele și o clipă se lăsă dus pe gânduri. Ochii i se aprinseră, iar fața îi deveni ca de ceară.

— Ai un necaz, omule, au ce-i de te-ai îngălbenit la față?

— Necazul nu-i al meu, cucoana, ci-i al domniei tale.

— Ca s-a mai întâmplat, maziluie?! întreabă boierul, șuierând parcă cuvintele și scuturând obrazul alb și neted spre Dumitraș Șcraba.

— Hojma m a bănuit domnia ta de furtișag și înșelăciune și m-a pizmuit, și m-a blamat, și m-a arătat cu degetul la lume, și m-a scos din sat ca pe-un tâlhar. D-amu am eu dovezi la mână că boicii iar îi fac domniei tale pagubă în pădure. Taie lemne, taie vârtos, și te scot cu telegile, căci s-au tocmit cu berejnicii domniei tale ca să

nu-i zătrească și să nu îropuște-n ei cu drobi de sare. Își fac bordeie pe moșii, că dincolo de Colacin nu încap de răul papistașilor. S-au dat Sa tăietură pe ticnite, de parcă-s în țara boicilor. Să ridice domnia ta străjerii, să facă o razie și să-i învăliuască, și și pună mâna pe ei, c-o hi mare stricăciunea...

— Bine, bine, murmură Doxachi cu un aer degajat, dar inima i se strânse în piept. Au nu iarăși la îndemnul dumitale prins-au boicii să-mi facă pagubă în pădure? Au nu ești oare dumneata cel ce umblă hojma cu piatra-n sân, de când am venit din Moldova și am luat în stăpânirea ocina tatălui meu?

— Ce grăiești, ce grăiești, cucoane?! Neadevăr zici, și-i păcat! Te-am săpat, cucoane, căci jupaneasa Ruxandra m-a asmuțit în contra domniei tale și tot ea m-a făcut și hiarbă-n mine ura. Dar am priceput jocul jupânesei și, dacă-am dat, când am curmat procina, mâna a împăcăciune, n-am de ce s-o mai păgubesc pe domnia ta au s-o calc pe bătătură,

— Să te cred?

— Eu nu-i cer domniei tale nici milă, nici să mă creadă, l-am adus vestea că din avutul părintesc se fură și domnia ta să facă ce știe...

— Și ce te-a îndemnat, mazilule, să-ți schimbi năravul și să-mi dorești binele?

— Eu n-am ochi buni pe colbașii ce vin de peste Colacin și de peste Nistru, căci ne împeștițiază satele, ocupă imașurile obștii și ne strică obiceiurile cele bune. Ei sunt străini de legile pământului și de limba părinților noștri și de aceea nu pot să-i hărătesc împotriva domniei taie. Nu-s atât de pizmaș, cum se crede, și nici vulpe vicleană, cum se zice. Am păcate ca tot omul, dar pe cei de-o viță cu mine îi apăr de jăbrăamea ce ne pică-n cârcă. Colibașii venetici îș hoți obraznici, cucoane, și-s târlaci, își fac bordeie pe unde apucă, apoi, de ies la lucru, cer plată puțină și boierilor pământeni le dă mâna să-i primească pe moșii, căci din muncă ieftină se pricopsesc. De nu i-am opri, cucoane, când vin cu hurta din Galiția, or face-o ei cândva pe stăpânii și noi le-om hi slugile ori copiii noștri n-ar mai încăpea de ei în Bucovina. Să-i scoatem de pe moșii, cu băta și afuresenia, că de i-om lăsa pe

prispă, ei ne-or scoate din casă... Cuvintele mazilului îi merseră boierului în sânge ca o otrăvă:

— Ar putea să se întâmple tocmai așa cum zici dumneata. Dar jerbăcimea nu vine de capul ei, ci o aduce stăpânirea.

— O aduce, nu zic ba, căci are planurile ei în privința noastră, a moldovenilor. Dar o aduce cu îngăduința boierilor de-aici, cucoane. Iată unde-i buba!

— Hm, s-o oprim. Dar cum? Și cum să-i silești pe Mustață, pe Dobrovolschi, pe Potlog și pe graful Logothetti să-i scoată de pe moșii? Cum să le zici popilor să nu-i primească în biserici, pe când mulți îs de-o credință cu noi?

— Hai, hai, cucoane, când ne-om trezi că din toate părțile ne-au împresurat străinii, o hi târziu...

— Mda, mda, zise gânditor Doxachi și schimbă tonul discuției. Orice se poate, orice. Dar cine să ne lucreze pe moșii, când țăranii moștri au fugit de stăpânirea nemțească, cu suteie și cu miile, în Moldova?... Ei, bine, dacă mi-ai dat de veste că mi se fură pădurea, le vin eu de hac boicilor nespălați, să nu mai cuteze a fura de la un boier moldovean. Îmi iau flinta, sar pe cal și-o apuc înspre pădure...

Tăcură și Doxachi, și mazilul. Și amândoi se priveau oarecum încurcați, văzând că nu mai aveau ce-și spune. Boierul îi flutură mazilului un zâmbet silit, dar continua să se întrebe care ar fi fost, totuși, adevăratul motiv al venirii la conac a hulpavului de Dumitraș și căuta în labirinturile aprinse ale sufletului răspunsul potrivit. Dumitraș Scraba, fără să-și ia rămas bun, se întoarse fără veste și se porni spre poartă. Din urma lui se auzea doar foșnetul vântului, murmurând ca un suspin al toamnei.

Doxachi nu se mișcase din loc. Numai privirea și-o îndreptă spre lacul de la capătul curții, unde soarele pălea și se înroșea în apă. După o habă de timp, își ridică ochii la obrazul neras al umblătorului și-l întrebă răstit:

— Ai fost și azi în târg, măi Foca?!

— De-acolo vin.

— Și-mi aduci niscaiva vești?

— Aduc domniei voastre o carte de la stăpânire.

— Dă-mi-o. Du-te la cămară și zi-i chenarului Iordache că i-am poruncit să te cinstească c-un sângeap de holercă.

— Mulțamesc, cucoane.

Doxachi intră în sufragerie, mușcă nervos o bucată de tabac tare, care aștepta la îndemnă pe șemineu, apoi începu să umble înverșunat prin încăpere, încolo și încoace, gândindu-se la vorbele reci, ca de gheață, ale mazilului. În cele din urmă se lăsă în jilțul de nuiete și despături scrisoarea, ce-i era trimisă de la căpitania ținutului Cernăuți. Căpitanul ținutal Platter îi scria românește, după treizeci și șapte de ani de ocupație austriacă, și faptul acesta îi slăbi încordarea nervilor, provocată de știrea pe care i-o adusese Dumitraș Scraba. Citea atent și radios, de parcă căzuse, citind, într-o visare plăcuță sau avea o vedenie intimă: „Cinstitul Domn Doxaki von Hurmuzachi la Cernauca! De bun neam născutule, fiindcă Excelența Sa, Domnul Guvernator, care vine la Bucovina în trebi de slujbă și voiește la acest prilej a vorbi cu unii din Domnialor stăpâni moșiiieși pentru unele și altele, pentru aceasta dau poștă Dumitale, ca să binevoiești la 8-lea a luni acestei la amiazăzi a te afla la Toporăuți, în care zi și Excelența Sa va veni acolo. Eu rămân cu deosebită cinste a Domnietale gata slugă. Platter”.

Era ziua de 5 octombrie 1812. Această scrisoare îi aducea boierului de la Cernauca o ușurare purificatoare. Devoră cuvintele cu mai multă ardoare decât prima oară, apoi, când împături scrisoarea, în inimă prinse să-i răsune o muzică solemnă.

Înserase. Doxachi ieși în prag. Aerul era limpede și aromitor. Pădurea, ce se odihnea pe hotarele de miază-noapte ale moșiei, treptat, treptat își pierduse conturul și se mistui în întuneric. Doar stele falnice, picurând din crugul cerului, scăpărau peste singurătatea ei imensă.

POESIS

Tinere glasuri nord-bucovinene

Lia POPOV

profesoară de limba și literatura română la Școala din
Răchitna, raionul Noua Suliță

Dacică

I.

Iar mă grăbesc să aflu cine sunt
chiar dacă-n mine mă voi pierde
eu nu voi plânge după ce ascund
doar ochiul Lui mereu mă vede.

Și nici cuvinte nu voi cere de prisos
ca să-mi clădesc din nou ființa
ce s-a putut de mult s-a stors
în semne de hotar și de credință.

II.

Virtuțile se plimbă prin cetăți
lovind cu pumnii în zăvoare
și corbii cheamă iarăși la ospăț
stafii cu lanțuri la picioare.

Și lăncile sub zid în alb se sparg
ușor și alb ca firele de ploaie
zădarnic solul flutură în prag
căci cornul sună numai a bătaie.

Și curg arcașii din Orhei
spre apa Nistrului străbună
Zamolxes iarăși dintre ei
aruncă fulgere și tună.

III.

Se mișcă rocele-n uimire
și roșul vână e de frică
sub codri trâmbiță oștirea
chemând caftanul și opinca.

Dar scările lucesc orfan sub soare
căci frăul doarme-n sfânta mână
nu pot ștefanii să se scoale
din ierburi, piatră și țărână.

Cântec

Cine-i de vină că se alină
bruma peste zilele mele
Sin începutul
își caută lutul
în bulgări de lună și stele.

Și nimeni nu iartă
și nimeni nu ceartă
visul ascuns lângă ierburi
doar mama și tata
își caută fata
în lacrima albă de verbe.

De ruguri aproape
de pluguri și sape
țărâna spre floare tot crește
prin struguri și boabe
cu visul sub pleoape
țărani se duc românește.

XXX

Dincolo de gând
dincolo de dor
dincolo de pământ
dincolo de viitor
dincolo de tine -
sunt distanțe unice
în Spațiu și Timp
pe care amândoi
nu le vom trece.

Mistică

Cerșind de la Soare o rază
tu vrei fructul și timpul
cum floarea crescută pe masă
visează în roșu Olimpul.

Mișcarea e praf și cenușă
amprente lăsate pe coate
o frunte plecată la ușă
pe care s-o spargă nu poate.

Ce sorți, ce favor, ce puteri
îți umple la masă potirul
ca apoi în plăceri și dureri
să curmi singură firul.

Cerșind de la Lună o rază
gândul se-ntoarce la tine
un demon vei fi într-o vază
cu visuri și chinuri străine.

Ochiul genezei

Nisipul de mult nu mai curge
s-a plictisit de atâta cădere
secunda orfana se sbate și fuge
în altă mișcare, în altă durere.

Ziua peste ochi încet se apleacă
desprinzându-se de putreda axă
oul spart cearcă să treacă
în altă zidire, în altă Galaxă.

Himere se-nvârt alături de corp
cercând să-i soarbă plăcerea
și gândul azi surd și miop
plutește din sferă în sfere.

Deplânge Pământul rodul țărânei
și leagănă pruncul în faptă
de-atâta mișcare îi seacă și sânii
și vâna-i plesnește răscoaptă.

Lumina se-ntoarce în ram de măslin
și zeii cuibare așează în vase
dar solii plecați nu mai vin
durează palate din carne și oase.

XXX

Vântul își crește aripa
din cuiburi dospite de soare
doar el îi socoate risipa
ce plânge mereu și nu doare.

Un zâmbet credul și slugarnic
se ascunde în miezuri de glugă
gâtul se frânge ritmic și harnic
pe trunchiuri sculptate din fugă.

Prea mult costă o umbră
lipită de sorți în plecare
ce pierde încet fără urmă
la o privire de lumânare.

Dar când nesăbuit se răsfață
în creier crezul și gândul
atunci se arată la spadă și ață
pe care le „mângâie” vântul.

Paralelă matinală

Cu rodul exilat în muguri
s-apeacă noaptea peste ruguri.

Cu șoapta zăvorâtă-n gând
se trece crezul în cuvânt.

Cu stele presărate-n lună
noaptea cu ziua se cunună.

Cu dorul „năvălit la vis”
un suflet fumegă închis.

Un suflet fumegă închis...

Ploua

Ploua cu flori și lumină
peste umerii mei
o, Doamne, cât e de bine -
în sat sunt flăcăi.

își prinde și nucul
de aur cercei
și joacă sătucul -
în sat sunt flăcăi.

Stau fetele roata
cu ochii văpăi
ce veselă-i poarta -
în sat sunt flăcăi

.....
Ploua cu flori și lumină
peste umerii mei
o, Doamne, cine-i de vină -
în sat nu-s flăcăi.

Nicolae ȘAPCĂ
redactor-șef al ziarului raional „Timp nou” din Hliboca

Sentimente de dimineată

Aceste sentimente-n dimineată
Mă fac să-ți port ființa în litanii
Și dacă fără milă zboară anii
N-am regreta de ce-am făcut în viață
Iar inima-mi produce bătăi stranii
Când simt făptura ta la mine-n brață

Tu-mi implantezi săruturi pe-a mea față
Când răspândesc miros de flori castanii
Mă pierd în visul zilelor de mâine
Unde te văd Ileana Cosânzeană

O muză-nsoțitoare pentru mine
Ce parcă mă sărută iar pe geană
Prin nopțile cu lună și izvoare line
Să nu te pierd , de-atâta doar am teamă.

Trăim la orizont

Iar noi trăim la orizontul veșnic
Al celor ce ne privesc de-acolo
De unde marele stejar ne pare-un sfeșnic
Cu lumânări aprinse de Apollo.

Lumina lor e neagră și lucește
Numai celor ce arcu-și trag la țintă
Spre orizontul unde mai trăiește
O viață de păstor și-o doină sfântă.

Aicea, unde pentru Depărtare
Cerul și Terra se îmbrățișează
Pe boltă mii de stele solitare
Și un Luceafăr veșnic luminează.

Aici, la orizontul de verdeață
Cu brazi și fagi în codri infiniți
Se aud doinași cu cântecul de viață
ce nu se dau de-un luda răstigniți.

XXX

În a zorilor scânteii
Ne cuprind pe amândoi
Sentimente cu temei
Sub frunzișul unui tei
Ne mușcăm buzele moi.

E o stea ce s-a aprins
E un cânt de pitpalac
Nu, acesta nu-i un vis
Dar mă cred în paradis
Stând cu tine sub cerdac.

Din sărut leșinător
Ca apoi iar să înviu
Eu pentru o clipă mor
Mă cufundă în amor
Ochii tăi la ceas târziu.

Pentru limba mamei

Să ne facem sufletul un sfeșnic
Să-l aprindem în altar de stele
Peste veacuri să ne lumineze
Vie raza limbii maicii mele.

Să ne facem chipul lumânare
Și în zodii să citim cuvântul
Că de-acum și mai înfloritoare
Ne-a fi limba și mai dulce cântul.

Să ne facem inima făclie
S-o purtăm sub ceruri prin litanii
Căci străbunii din această glie

Și-n mormânt vorbesc în limba mamei.

Să ne facem stâncă pe vecie
Pază pentru slova strămoșească
Și pe mioritica moșie
Limba mamei pururi să-nflorească

Dumitru MINTENCU

Colaborator al ziarului „Concordia”

Tâmplesle egoismului necesar

m-am hotărât să-ți ating tâmplesle
din singurul motiv că ieri
am urlat la lună cu cuvintele
dintr-un vechi poem
nu cu ale câinilor vagabonzi
nici a lupilor hăituiți de iluzii
nici cu urletul tinerei leoaice
ci cu propriul urlet al respirației
în amnezie
m-am hotărât să-ți ating tâmplesle
din simplul motiv că mult mai mult
mi s-a făcut dor de mine și...
(iarăși acest egoism necesar)

Justificare

această stradă îți permite
să-ți vinzi sentimentele
doar din invidie -
umbra frumuseții tale
încontinuu a umbrit-o pe a ei.

Reportaj

nebunia mă complotează
la această oră de împlinire
încât rămân singur
și-mi amintesc
de copilul ce-și plângea
maturitatea pe-un geam prăfuit de poezie.

Mironosița

noaptea rostogolindu-se pe trepte
i-a luat pantofii de la ușă
făcându-i mesageri ai drumurilor sale
i-a aruncat în mare
prin locul pe unde pluteau
marea se desfăcea în două.

Poem

astăzi mi-a fost dor de tine
spre seară mi-am umplut paharul
cu încă un amurg
câteva picături căzuseră
pe-o filă de hârtie
și iată
acest poem de dragoste.

Talisman

pasărea tăcerii mi-a fâlfâit
în iarba poemului
m-am aplecat peste această
toamnă din părul tău

și am desprins
frunza de care ți-ai șters
buzele fardate-n roș.

Alunica tristeții

cât pe ce era să uit deține
și atunci degetele-mi descoperiseră
tristețea la fel cum ți-am descoperit
alunica de pe gât

știi atunci când încercam să strivim
dragostea asemenea unei nuci
în smalțul dinților albi

mi-ai spus că trebuie să treci
pe la medicul stomatolog dar nu ai timp
că te privești în oglindă și-ți vezi
moartea plimbându-se pe undeva pe aproape

dar e într-un bar de noapte
și prinde curaj să ți se arunce
în brațe
am zis atingându-ți alunica de pe gât
... și tristețea pe care n-o înțelegeam
nici eu nici tu nici cei din jur...

Rodica URSULEAC
profesoară de limba și literatura română

Prigonire

Mă alungă umbra
și gata să-mi sară în spinare
mă urmărește.
Ca răspuns, ori semn de întrebare,
în noapte mă dezbrac în lumină,
căutând refugiu în singurătate;
dar umbra mă așteaptă în pragul unei zile ,
unei zile noi de prigonire.
Caut s-o abandonez pe caldarâm
dar nu se vrea piatră
persoană tinde - persoana Eu
cu același conținut și soartă.
La ora întoarcerii acasă
într-un asfințit
mă voi preface eu în umbră ...
Prigoana s-a sfârșit.

Acasă

În templul unei copilării
arde flacăra,
într-un colț,
lângă icoane -
flacăra unei veșnici amintiri
înaintea unui altar
cu făptura bunicii.
Casa cea mare, cu sărbătorile în jos,
înfășurate după corzi,
cu aripioare de busuioc
verzi și mirositoare,
uitate de îngeri, într-o zi de Paști, -
insula pe care veșnic o cântăm
în existența noastră.

Tristețe

Despletită ploaie;
cu ochi reci.
cu buze de regină
se strecoară pe furiș
spre mine.
Stropi întârziați
în anotimp
se revarsă-n suflet
ca-n cupa de tristețe.

Plouă și-i haos,
și e frig -
și-n umbra unei frunze
m-am ascuns.
Eu cresc în palme-o toamnă
și mi-o aștern la creștet
ca pernă
de tristețe.

Mariana GĂZA
studentă la Facultatea de drept a Universității din Cernăuți

Micul meu Paris

E Cernăuțiul țara minunată
Ce e pe-o apă lină situată.
Să-l uite încă nimeni n-a putut
Orașul plin de vrajă de pe Prut.

Nemuritorul vers eminescian
S-a zămislit pe-un ram bucovinean.
Lumina lui ne va-nsoți în veci
Și-n zile calde, și în nopți mai reci.

Se-umplu aleile de-al teilor parfum
Și cât cuprinzi cu văzul - numai drum.
Cum e Parisul țara visului.
Așa e Cernăuțiul țara scrisului.

Peste orașul meu se fulguie lumina.
El este-un mic Paris în Bucovina.
Din micul meu Paris și Cernăuți
Porni spre veșnicie Luceafărul desculț...

Ne-om întâlni din nou

Tu preaiubită poezie,
Râvnită insulă de flori.
La tine fac ucenicie.
Când mă întorc din drumeție
Cu pașii parcă temători.

Și parcă tremur și mi-i frică,
S-apuc pe vechiul bătut drum.
Și iar aș vrea ca să fiu mică.
Să hoinăresc prin vechi dumbrăvi
Și flori să strâng de prin otăvi,
Ca să mă-mbăt cu-al lor parfum.

Ca un cocor din alt meleag
Privesc înminunată-n soare.
Mă poartă dorul cel pribeag
Spre săltărețele izvoare
Ca șipotirea să le-o-ascult.
Precum un cântec de demult.

S-a stins o stea pe bolta firii
Și-o amintire s-a mai stins.
Iar eu rămân ca dinadins

Încă o floare-a despărțirii
Cu sânge și dor s-o răsădesc
În solul de jar sufletesc.

Și dacă floarea va-nflori
E semn că timpul va sosi.
Când noi din nou ne-om despărți.
Și-o să răbdăm, să suferim.
Speranță vie-o să nutrim
Că într-o zi pe-un drum râvnit
Vrerile ni s-au întâlnit.

VOIE BUNĂ LA CEI MICI

Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU

La Mitică, La Mitică ...

Dintr-un cuib de rândunică
mică, mică, mică, mică
a pornit o păsărică
spre Mitică, spre Mitică
să-i vorbească doar de mine
despre mine, despre tine,
ca apoi să dea-n ciorchine,
boabe mari, de prospețime,
încât noi să fim mai tari
și mai sus decât cei mari
care-ntr-una legendari
ne-au dorit doar ca școlari,
nevoind ca noi, fărtați,
să ne facem împărați.

Dintr-un cuib de rândunică
mare cât o floristică
a pornit o păsărică
mică, mică, mică, mică
să ne-aducă de prin lume
numai vorbe bune, bune
ca-n minune, ca-n minune,

fără pic de-amărăciune,
ci numai cu mere coapte
când pe cer, în miez de noapte,
stele, pe cărări de lapte,
ne vor țese-o țarnă lungă,
fără țarcuri, fără strungă

La Mitică, la Mitică
a sosit o păsărică
dinspre cuib de rândunică
mică, mică, mică, mică,
urmărită de dușmani
în veșminte de golani ...

Teofil DUMBRĂVEANU

Ciocârlia

A urcat din treaptă-n treată
Până unde mi-o așteaptă
Zorii albi, ș-acolo spune
Cântece din patru strune.

Struna-ntâia-i de sulfină;
Picură din ea lumină.
Și-i albastră strun-a doua;
Clatină prin ierburi roua.

Cea de-a treia e ca macul,
Și-i răspunde pitpalacul.
Cea de-a patra strună-adie
Cântecul de parcă-l scrie
Și pe cer, și pe câmpie.

Într-un vișin

Într-un vișin s-a oprit
Nu știu ce și stă pîtit.

— Cred că poate- i o pisică.
Țipă scurt o rîndunică;
Numai ea cu ghearele
Ar pîndi și soarele.

— Ba-i un uliu pe cât pare;
Uite, are
Ochi și gheare,
Clonț de parcă-i sabie,
Târâie o vrabie.

Graurul, pe-o creangă sus
S-a oprit din cânt și-a spus:
— Nu vedeți că-n umbr-albastră
Sta pitită frica voastră?

Albina

A căzut albina-n drum,
Îmbrăcată
Și-ncărcată
De polen și de parfum.

Vine tata și mi-o ia
Și-o așează-n palma-i grea.
Că mai are înc-oleacă
De zburat pîn la prisacă.

Rândunele

Zboară-ncolo,
Zboară-ncoace,
Ca suveicile n-au pace.

Peste cerul râului.
Prin urzeala grâului,
Poartă firele de soare
Ziua, câtu-i ea de mare

Fluturii

Zboară iară, zboară-n joc
Fluturii cu-aripi de foc.

Salcia din râu întreabă:
— Voi n-aveți pe lume treabă?

— Ba avem.
Cum să n-avem?
Scuturăm din aripi soare
Pe la fiecare floare.

Zinaida SMOCHINĂ-ROTARU

Rățușca

O rățușcă cenușie
A-nnoptat în stuhărie.
Toată ziua s-a scâldat,
Iar de casă a uitat.
Și-apoi înspre dimineață,
Când dormea pe o fâneată,
O trezi vulpea cea hoată,
Că-i place carnea de rață.

Curcanul

Doamne, Doamne, ce curcan,
Parcă-ar fi un căpitan!
Pasul tot pe loc îl bate:
Vai, că rău mai este frate!
Coadă mereu și-o rotește,
Strigă de se prăpădește.
De el nimeni nu se teme,
Strigă să-i treacă de vreme.

Cocoșul

Un cocoș,
La pene roș,
Alerga după un moș.
Și al naibii de cocoș
Da să sară-n cap la moș.
Fugind moșul de cocoș
Și-a prăpădit un galoș.

Pisicuța mamă

După ce pisica-și spală
Singurul ei motănel,
Ca să îl învețe școală,
Îi aduce-un șoricel.
Dar sărmanul motănel
Nu se pricepe defel,
Cum să prindă-un șoricel
Și-ntr-una fuge de el.

Șoricelul

Un botos de șoricel
Cât un bumb de mititel,
Căutând să-și umple gușa,
A ros ușa
La mătușa.
Iar motanul Mitrofan
S-a răstit la el avan:
— Șoricel fără de minte,
Ai crezut că nu te-oi prinde?!
Spune, acuma ți-i mai bine,
Când am pus laba pe tine?!

Cizmarii

Doi cizmari
Cu ochelari,
Meșteri buni de lucruri mari
Au ieșit cu lucru-n stradă
Toată lumea ca să-i vadă,
Cum fac cizme și ciupici

Pentru mari și pentru mici.

Căprița și ieduțul

O căpriță pe toloacă
Cu ieduțul ei se joacă.
Ea se preface că fuge,
El din urmă o ajunge
Cu țop! țop! și-ndată sare
La mămica-i în spinare.

Țânțarul

Ce țânțar nerușinat!
Cine-n casă l-a chemat? -
Bâzâie fără habar,
Parcă-ar fi el gospodar;
Tot te-nțepă de obraz,
De-ți face numai necaz.

Rățușca și racul

O rățușcă - mac! mac! mac!
Se răstește către rac:
— Spune-mi, domnule, nu știi
Unde mergi, de unde vii?!
Racul sare la bucluc:
— Ce-ai cu mine că mă duc?!
De mă duc, ori dacă vin,
Ție calea nu-ți ațin!

Cioara

Sade cioara-n vârf de par
Și tot strigă: Car! Car! Car!
Eu de frig nici n-am habar.
Fie ger ori fie zloată,
Eu nu mă tem niciodată,
Îmbrăcată-n al meu frac
Singură căldură-mi fac!

Ariciul

— Spune-mi, măi arici țepos,
De ce mergi așa ghebos?
— Fiindcă acele mi-s grele
Și nu pot scăpa de ele.
Eu întruna cos și cos.
Dar niciunul nu s-a ros.

Veverița

Veverița-astâmpăr n-are.
Printre ramuri sare, sare
Adunând mereu alune,
În căsuța ei le pune.
Ca să aibă de mâncare
Pentru iarna grea și mare.

Cățelușul

Cățelușul de la poartă
Cu pisicile se ceartă.
Că pisicile vecine
Nu mai au nici o rușine;

Și-apoi nu se tem defel
Să treacă-n curte la el.

Supărăciosul

Azorică-i supărat
Că stăpânul l-a legat
Și-a vorbit așa cu el:
— Ian stai legat frumușel!
Dacă slobod ai umblat,
Prin cuibare ce-ai cătat? -
Ouăle mi le-ai păpat.
Cojile mi le-ai lăsat!

Nicușor școlarul

Nicușor școlarul
Și-a pierdut abecedarul.
Cată-n stânga, cată-n dreapta.
Dară cartea nu-i - și gata.
Parcă-acuma l-a văzut:
Unde oare-a dispărut?
Unde oare să-l fi pus? -
Nici la școală nu s-a dus.

Grigore ROTARU

Doi cosași

Unde-i iarba naltă-n luncă.
Doi cosași se-ntrec la muncă:
Unul coasa mânuiește.
Altul - cântece doinește,
Ian să-mi spui, măi copilaș.
Cine sunt cei doi cosași?

Trenul și gara

Doi copii se joacă-afară:
Unu-i tren, iar altu-i gară.
Trenul pufăie-ndârjit
Și pleacă spre răsărit.
După câteva plecări
Gara-și iese din răbdări.
Se pornește cu pași grei,
Lăsând trenu-n locul ei.

Ciocârlia

De prin ierburi, din câmpie,
Zboru-și ia o ciocârlie
Și se-naltă înspre soare,
Revărsând pe plai cântare
Despre vară, despre flori,
Despre roua cea din zori,
Despre fragii copti și roși,
Despre anii mei frumoși...

Moș Ene

Moș Ene din cer,
Când s-aprind licurici,
Și descântă de boli,
De rele, deochi...
Și mă unge cu ei
Ușurel pe la ochi.
Povești tot îngână
Cu zâne și zmei,
Până când adorm
Ochișorii mei.
Și-n somn plin de vise
Cu soare și flori
E-alături de mine
Până la zori.

Dimineață de vară

Soarele, roșu la față,
Dușu-și ia de dimineață
în adâncuri de ape, în râu.
Iar pe mal pitpalacul învață
O melodie, în ierbi pân-la brâu.
Cucul, cu anii în cioc,
îi cântă cuiva de noroc.
Poate cosașului de rouă și zori
Ce, îndoit de mijloc.
Cu inima strânsă, înfige tăișul în flori...
Greierul vioara-și-ncearcă
Cu întreruperi, de parcă
Ar vrea să mai doarmă un pic.
Și doar ciocârlia-și descarcă
Sufletul într-un tril mai înalt, mai voinic.

DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI

Grigore PETRESCU-ROTARU

Bucovinei,

În leagăn de văi.
Cu capu-n Carpați,
Românii tăi
Au fost legănați.
Și cântec de leagăn
O doină le-a fost.
Cu dânsa să treacă-n
Lumină și rost.
Cântatu-le-a slovă
De ape încet
O mamă Moldovă
Și-un tată Șiret.
Pe văi de pe Tisa
Și văi de pe Prut
Cântatu-li-s-a
de jale mai mult.
De-aceea-n pădurile sfinte
Din noi și Carpați
Creștem aduceri aminte
De bunici și de tați.
Și ne duc înspre tine
Nici grivne, nici lei,

Ci drumuri divine.
Străjuite de tei.
Păduri închegate
Cu sevă de fagi.
Poieni încrustate
Cu rubine de fragi.

Albul fecioarelor
Cu dalb nimiteț
Și-albastrul icoanelor
De Voroneț.

Aice și speria
Plaiului sfânt
A crescut și perla
Cu Mihai în cuvânt.
La tine și slava
Venise întâi,
Când Divanu-n Suceava
Își avea căpătâi.
Bucovina, și-n vise
Tot scumpă ne ești.
Cu ochii Monei Lisei
Când neamu-ți privești.

Copilărie

Când obosesc în țara
Severilor adulți.
La prima rouă, seara.
Pășesc spre ea desculț.
Prin ierburi de mătasă
Și codri fremătând.
Grăbesc la ea acasă,
În brațe s-o cuprind.
Dar calea este lungă.

Cu căpcăuni și zmei.
Și cine-o să ajungă
Ușor la pragul ei?!
Și nu mai dau pe-acolo.
Voi fi oprit de răi,
S-a îndârjit și golul
Din a Uitării Văi...
Nimic nu mă va ține
Ca să pornesc cu dor
Spre plai, de unde vine
Cel mai curat izvor.

Deschide, mamă ...

Deschide, mamă, poarta
Și-așteaptă-mă să-ți viu
De peste Prut, din vale.
Cât nu e prea târziu.
Deschide, mamă, ușa
Să intru-n casa mare
A copilăriei mele,
Scăldată-n ploi de soare.
Deschide, mamă, gura
Cuptorului cu pâini,
Să simt de-aici mirozna
De-acasă, de români.
Deschide, mamă, cartea
Cea sfântă, ce-i în piept
Și-așteaptă-mă, că iată.
Spre tine mă îndrept.

Ploi torențiale

De când e pământul
și luna pe cer.
Vremea se schimbă

După legi ce nu pier.
Astăzi e soare.
Mâine vin ploii.
Răul și binele
Mai trec pe la noi...
Nimic de mirare
În asta nu văd.
Și-o vară de plouă -
Nu-i sfârșit și prăpăd.
O vară ... Dar multe
Și toate la rând?!
Uite cum toarnă
Și-afară, și-n gând!
Plouă cu lacrimi
Mășcate, de morți.
Când văd cum urmașii
Cerșesc pe la porți.
Plouă cu fraze
Rostite de sus.
Mult mai fățarnice
Decât ni s-a spus.
Plouă cu lipsuri
Și apele cresc:
Unul se-ngrașă.
Iar mii sărăcesc.
Plouă cu monștri
Pe ecran, ca din cer,
Și numai ai noștri
N-au ore-n eter.
Plouă cu legi
Muribunde în pat,
Ce-n viața lor
N-au mai lucrat.
Plouă cu Cernobîl
Din norii bufanți
Și cresc ca ciupercile
Peste totul mutanți.

Umbrela-mbrăcată
În peliți de nervi
Țipă sub stropii
De sânge de cerbi.
Toarnă întruna,
Toarnă în voie ...
Unde-i corabia?
Unde esti, Noe?!

Ștefan MOTRESCU

Oglindă paralelă

Din mii de flori
Ce gingaș își deschid spre soare
Petalele mirositoare
Au câte-mproașcă-n jurul lor
Emanațiuni otrăvitoare?
Un negustor
Francez cu tâlc și chibzuință,
Trecut prin baze de știință,
Stimat în breaslă și popor,
Trăia în pace și credință.
Și-avea un fiu
Frumos, de parcă rupt din stele,
Cu păru-n bucle și inele,
Și foarte ager și zglobiu
Și priceput în toate cele.
Andre Ampere,
Căci asta este al său nume,
Avea o creștere anume
Și hărăzit era de Cer
Să fie mare om în lume.
Dar la Lyon
Pe tatăl cade-nvinuire

C-a susținut o răzvrătire
Și o secure de Bourbon
Îi trece viața-n nemurire.
Ce fapt cumplit!
Și ce necaz căzu pe dânsul!
Ampere un an a stat cu plânsul,
Apoi ceva și-a revenit,
Dar ascundea durerea-ntr-însul.
Trecut-au ani,
Iar timpul ca o mângâiere
L-a pus să uite din durere
Și l-a silit să facă bani,
S-astupe cutele mizere.
Și-așa trăind
Prin muncă și învățătură,
Peți o nobilă făptură
Și-a dus-o bine, până când
Primi o altă lovitură.
Soția sa.
După ce-i naște-un făt-minune,
Se-mbolnăvește și apune.
Apoi muri și maică-sa
Și-i lăsă-n inimă o leziune,
De-ncet, încet,
Prin multă muncă și ardoare.
El a ieșit la drumul mare
Și s-a-nălțat ca un profet
Deasupra lumii muritoare.
Ca fizician
Era cercetător fanatic.
A explicat magnetul static
Și-a posedat ca un titan
Întreg domeniul matematic.
Rămas burlac
În plină slavă și onoare.
El, ca să scape de strâmtoare,
Deoarece era sărac.

Decide să se mai însoare.
Și, încrezut
Că toate o să fie bine,
Că are-o soață de minune,
A tot muncit, până-a văzut
Că s-a-nsurat c-o spurcăciune.
Parcă era
A diavolului creatură.
Pizmașă și cam neagră-n gură.
Ea numai nu-i putea ierta
C-o depășește prin cultură.
Și recurgea
La scene tari și violente:
Bârfea și genii, și talente.
Un singur lucru și-l dorea, -
Ca să-l posede totalmente.
O, biet Ampere!
El nu știa să se opună,
Să-și pună mintea c-o nebună,
Îi reproșa ceva stingher
Și o lăsa în voie bună.
Și, în sfârșit.
Răpus de-atâta viață friptă.
El a cerut să-i bată-n criptă:
„Aici doar liniște-am găsit" ...
Și punct la viață și la scripte.
N-ai intuit
Tu, minte scurtă de muiere.
Că soțul tău Andre Ampere,
Din altă stofă-a fost croit.
Iar tu-i cereai ce nu se cere?
N-avea de-ajuns
Calvarul vieții zbuciumate
Și creațiunile-nccrdate.
Mai trebuia să fie uns
Cu-a tale bale-nveninate?
Ori încotro

Vroiai să-l duci ca pe surcele.
El tot era Andre Ampere,
Dar tu-ai rămas Jenie Poteau -
Întruchiparea celor rele.
Nu-mi pari mister.
Măcar c-ai fost așa departe
Și două veacuri ne desparte.
Atâta doar că nu-s Ampere,
În rest avem aceeași parte ...

Valeriu ZMOȘU

Codrii Bucovinei

Codrii Bucovinei
Stau înlăcrimați,
Fără de cruțare
Au tot fost furați.
Chiar Ștefan cel Mare
La Cosmin odată
A rugat stejarii
Pe dușman să-l bată.
Pe-aici Eminescu
Și-a purtat piciorul.
Deși trece veacul,
El le duce dorul.
Feți-Frumoși cu zâne
Dragoste nu leagă,
Când prădați sunt codrii,
Dragostea nu-i dragă.
Cerbi și căprioare
Nu vin pe-nserat,
Să bea din izvoare
Murmurul curat,
În vremi de restriște

Și de grea-ncercare,
Codrul ne-a fost frate,
Scut de apărare.
Fără codrii noștri
Plaiuri văduvesc.
Din frunză plăieșii
Astăzi nu doinesc.
Codrii-au fost co moara
De străbuni lăsată.
Furi din altă țară
Ne-au luat-o toată.

Ana BERCIUC

Cad fulgii...

Cad fulgii, cad în valuri, lin
Peste meleagul carpatin
Și se așează-n alb covor,
Și cresc nămeți din urma lor.
Imaculat e-acum pământul,
A-ncremenit pe-o culme vântul
Și nu mai suflă în cimpoaie,
Și ramurile nu le-ndoaie.
Cad fulgii, și tot cad alene
Și peste plaiurile herțene,
Și la grumazul lor de dor
Prind salbe albe-ncetișor.
Prind fulgii să se învârtească
Peste o vatră strămoșească,
Pe unde crește-o amintire
Despre trecutul de iubire.
Cad fulgii-ncet, neconținut
Peste pământu-adânc rănit.
Se-așează neaua în noian,

Crescând ca dorul din alean.

Mi-a dat mama ...

Mi-a dat mama graiul ei
Cu miros de flori de tei;
Mi a dat mama ochi căprui,
Cum nu sunt ai nimănu.
Mi-a dat mama mângâiere,
Bunătate și putere;
Mi-a dat mama cânt și dor
Pentru codru și izvor.
Mi-a dat mama hărnicie
Și dragoste pentru glie;
Mi-a dat mama cuget bun
Să țin la neamul străbun.
Mi-a dat mama-nțelepciune
Să țin la ce-i sfânt pe lume,
Să mă-nchin lui Dumnezeu,
Să ne apere de rău.
Mamă, numele-ți cinstesc,
Cît trăiesc te pomenesc,
Sfaturile îți păstrez,
Neamul nostru nu-l trădez.

Dacă spun ...

Dacă spun că frunza-i verde -
Spun de codrul meu străbun,
Dacă spun c-avem grai dulce,
Eu de neamul nostru spun.
Dacă spun că păsări cântă
Și-avem plaiul plin de flori -
Spun de datini, de credință,
De-ale noastre sărbători.
Dacă spun c-avem o doină

Ce răsună cu mult foc -
Spun că neamu-mi este harnic
Și la muncă, și la joc.
Dacă spun c-avem o glie
Și izvor răcoritor -
Spun de cântul ciocârliei,
Care e nemuritor.
Dacă spun de cer cu stele
Și de zilele cu soare -
Spun de viață și iubire,
Și de țara ce ne are.

Doamne, cum să mă închin?

Doamne, cum să mă închin
Pentru-al neamului destin,
Pentru tot ce-avem mai bun
Pe acest pământ străbun?
Doamne, un nume purtăm
Și muiți vor ca să-l uităm.
Doamne, o limbă vorbim
Și mulți vor să n-o mai știm.
Iartă-i, Doamne, pe toți care
Fac păcatul cel mai mare.
Când ne zic să renunțăm
La averea ce-o păstrăm.
Doamne, fă-i să înțeleagă
Ce-a-nțeleș o lume-ntreagă.
Să priceapă dă-le minte
C-adevăru' nu se vinde!

Ion VORONCA

Golgota neamului

Pe-a Golgotei cale blestemată
Mii de români de zbiri au fost mânați.
Să nu se-ntoarcă-acasă niciodată.
Să moară în siberii-nstrăinați.
Ei nu călcară noile „zacoane”,
De piept cu stăpânirea nu se luară,
Dar s-au trezit în jalnice vagoane.
Care goneau spre pustia polară.
Erau ei vinovați fără de vină.
Când fost-au ridicați ca răi tâlhari?
Aveau o vină: le era română
Străvechea viță de buni gospodari!
În vagoanele de vite, zăbrelite.
Nu încăpeau nici plânsul, nici amarul.
Și pruncii se stingeau cu buzele spuzite
De sete și lacrimile nu-și găseau hotarul.
Privați de sațul dulce-al pâinii
Și tot mereu cu gândul la mâncare.
La Cel de Sus se mai rugau bătrânii,
Cerându-i milă și ajutorare.
Și răzlețiți prin taiga cea geroasă,
Înfometați și tot loviți cu cnutul,
Răritu-s-au românii cu amarnic dor de casă.
Dar în siberii nu i-a primit lutul.
Căci înghețat era de-o veșnicie
Și pentru ei era pământ străin.
Și aruncați în vânt, fără sicrie.
Au încheiat un prea tragic des;tin.

Închinare

Codrule de la Cosmin,
Am venit să mă închin.
Să te-ntreb cine te taie
Și te umple de gunoaie.
Pentru-al meu neam tu ești sfânt,
Fiindcă-ai făcut legământ
Cu Ștefan din Mușatini,
Domn și scut pentru creștini.
Când un rege cu trufie
A călcat a sa moșie.
Să n-o prade, să n-o fure.
N-ai gemut sub grea secure
Și-ai lăsat arbori să cadă
Peste cei flămânzi de pradă,
Peste Ioan Albert, craiul,
Care ne jinduia plaiul...
Codrule de la Cosmin,
Am venit să mă închin
Și ca să-ți alin suspinul,
C-ai fost frate cu românul.

Doină

Într-o zi de cireșar
Ai călcat sfântul hotar.
Ai venit pe tanc călare
Și te-ai dat „frate” mai mare.
Ți-am dat pâine, ți-am dat vin.
Tu - paharul cu venin!
N-ai fost frate, ci călău.
Ai pus jug pe gâtul meu.
Jumătate de veac, una,
Ne-ai ținut doar cu minciuna:
Ne-ai despărțit, ne-ai distrus.

Prin Siberii reci ne-ai dus.
Și ne-ai mai mânat șiraguri
Spre lagăre și gulaguri.
Cum să-ți mai spun ție „frate”.
Când tu ne-ai trimis la moarte?

Dragoș TOCHIȚĂ

Sub semnul Sfintei Cruci

Noi îl avem pe Ștefan Vodă,
Numit cel Mare, Brav și Sfânt,
Ce-a ctitorit pe vremi Moldova
Și doarme-n scumpul ei pământ.
Pe timpul lui în neclintire
Au fost hotarele, mereu;
Blagoslovit ne-a fost destinul
Și miruit de Dumnezeu.
Dar au venit răstimpuri grele.
Ce ne-au croit și răscoit;
Și la cheremul altor neamuri
De multe ori am nimerit.
Aliotmanuri și Austrii
Ne-au dominat, ne-au prigonit;
Mânați am fost și prin Siberii,
Unde cu miile-am murit.
Dar nu ni s-a stârpit sămânța
Și-n ciuda iadului ce-a fost
Noi, iată, ne-am păstrat ființa
Și hărăzitul nostru rost.
Iar pe cei stinși în glij străine
Noi nici pe-o clipă nu-i uităm,
Pentru odihna lor în ceruri
Neconținut ne tot rugăm:
Și-n hram și-n sfânta liturghie,
Și lângă troițe, la răscruci...
Suntem legați cu ei de-a pururi

Sub semnul viu al Sfintei Cruci!

Ne zice cronica bătrână ...

Ne zice cronica bătrână,
Cu vorba scrisă măiestrit -
În litera din veac română -
De unde neamul ne-a venit...
Ne sunt Suceava și Cosminul
Și veșnicul Mormânt Putnean
Dovezi că ni-i legat destinul
De geniul marelui Ștefan!
Prin Flondor ne-am aflat temeiu
Aici, sub geană de Carpat;
Prin Nistor suntem tari ca steiu
Și rostul ni-i nestrămutat.
Avem ființă neclintită
Cu rădăcini din daci, romani,
Chiar dacă fost-a vitregită
Și-nstrăinată de dușmani.
Legată ni-i temeinicia
De-al vitejiei zodieci
Și, înrudiți cu veșnicia,
Vom sta aici în veci de veci.
Ne e răsadul de tărie
În aprige furtuni călit;
Suntem ca iarba ce învie
Mai mândră după-un nou cosit.
Suntem ca mușchiul ce-nverzește
Pe piatra seacă, hăt sub nori,
Și lăstări-vom românește
Chiar și în geruri și ninsori.
Căci nu-i nici o putere-n stare
Să detrunchieze ramul sfânt,
Care prin veacuri lungi răsare
Din al strămoșilor pământ!

FOLCLOR BUCOVINEAN

Pe sub lună, pe sub stele

Foaie verde trei smicele.
Pe sub lună, pe sub stele
Umblă badea supărat.
Că m-am dus și l-am lăsat.
— Nu fi, bade, supărat
Că eu nu te-am așteptat, -
Măicuța nu m-a lăsat,
Îți trimit, bade pe stele
Toate dorurile mele;
Îți trimit gurița mea
Ca să nu mă poți uita.
Bădișor, tu știi prea bine
Cât de mult țin eu la tine.
Dar măicuța nu mă lasă
Ca să ies sara din casă.
Dar, facă mama ce n-ar face.
Mie tot de tine-mi place.

Bade, la tine mi-i gândul

Foaie verde iarbă deasă,
Tare-aș vrea să merg acasă.
Căci inima-mi este arsă. -
Inima mi-i ca pământul,
Bade, la tine mi-i gândul.

Când mă scol noaptea din somn
Îmi văd așternutul gol.
N-am o vorbă cui s-o spui,
Nu-ți văd pălăria-n cui.
Mă duc și plâng printre flori
Și le spun durerea lor;
Mă duc și plâng în livadă,
Nimenea să nu mă vadă;
Mă duc și plâng în câmpie,
Nimenea să nu mă știe.
Acela care iubește
Multe-n viață pătimește. -
Așa pătimesc și eu
De dorul badelui meu.

Dragul mamei, pui dorit

Foaie verde de molid,
Dragul mamei, pui dorit.
Pe lume bine-ai venit.
Mi-ai adus în casă soare
Și în suflet alinare.
Mama mi te-a învăța
Să știi toate a lucra.
Când îi crește mărișor,
Să-i fii mamei de-ajutor.
Te-a-nvăța mama de bine.
Cum să te descurci în lume.
Să fii mândru de-al tău neam
Că ți-i numele Ștefan,
C-a domnului moldovean!
Pe mama adevărată
Tu să n-o uiți niciodată.

Eram mici și ne miram

Eram mici și ne miram
De ce părinți nu aveam.
Tata s-a dus la război
Și n-a venit înapoi.
Mama, dup-o boală grea,
A murit, biata, și ea.
Am rămas la uși străine
Fără milă de la nime;
Am rămas pe prispă-afară
Doi frați și o surioară.
Cei doi erau mai micuți.
Necăjiți, umblau desculți.
Cât era ziua de mare.
Mie îmi cereau mâncare.
Era frig și eram goi,
Se mira lumea de noi,
Cum ne mai ținea pământul.
Că picam, când bătea vântul.
Eu, băiatul cel mai mare.
Ca să nu murim de foame
În colhoz m-am prins cioban.
Să pasc oile un an.
În colhoz plăteau puțin.
Nu puteam frații să-i țin. -
În lumea largă s-au dus
Și de-atunci nu s-au răspuns.
Am rămas singur în sat
Și trăiesc tot supărat.

Ți-am fost, bădiță, drăguță

Frunză verde și-o crenguță,
Ți-am fost, bădiță, drăguță.
Tare bine am trăit
Până ce ne-am despărțit.
Și nu știu care-i pricina
Și cine este cu vina.
Cu tine când mă-ntâlneam.
Frumușel îți mai vorbeam;
Îți vorbeam numai de bine
Și gându-ți era la mine.
De-i fi, bade, necăjit.
Să știi că eu te-am iubit, -
Te-am iubit cu-adevărat,
Darte-ai dus și m-ai lăsat
Pentru alta din alt sat.
Cât n-ar fi de bogată.
Să știi, bade, că odată
Ai să te întorci în sat
Necăjit și supărat,
Îi vrea ca să ne-ntâlnim
Dragostele să pornim.
Așa ca și altă dată.
Când eram, bădiță, fată.
Bade, n-ai să-mi trebuiești.
Că nu știi ce să iubești.

*înregistrată în satul Pătrăuții de Jos, raionul Storojineț,
de prof. Valeriu ZMOȘU.*

Am auzit, bade, bine

Am auzit, bade, bine.
Că vrei să te lași de mine.
Lasă-te cu Dumnezeu,
Că mie nu-mi pare rău. -
Doar o țară mi-i bănat,
C-am fost dragi și ne-am lăsat;
Și-ncă-o țară mi-i cam jele,
C-ai știut vorbele mele,
Care eu le-am cuvântat
Și boieri le-au ascultat:
Toți boierii de la masă
Și voinicii de la coasă,
Și ciobanii de la oi,
Și văcarii de la boi.

Măi, bădiță, trandafir

Măi, bădiță, trandafir,
Lasă-mă să rup un fir.
— Rupe, mândră, cât îi vrea
Trandafir din creanga mea.
Tu îi rupe, el a crește,
Mai stai, mândră, și fetește
Că și eu oi mai juni
Și tot amândoi om fi.

S-a dus puiul de la mine

Florică trei sulcine,
S-a dus puiul de la mine, -
Tuturor le pare bine.
Numai mie-mi pare rău,
C-a fost pușorul meu.

Cine-a zice „Puiul vine”,
Are-un galben de la mine;
Cine-a zice c-a venit,
Îi dau salba de la gât.
Am un pui și îi frumos
Și la vorbă-i drăgăstos.
De-i săruți măcar o dată,
Gura lui mică te-mbată.

Pădure și iar pădure

Foaie verde de trei mure,
Pădure și iar pădure,
Frumos cântă cucu-n tine
Și mai gros, și mai subțire, -
Chiar cum îmi place și mie.
Îi zic cucului să tacă,
El se mută pe-altă cracă, -
Cântă hoțul de mă seacă,
Îi zic cucului: „Taci, taci!”
El se mută pe alți craci, -
Cântă de mă bagă-n draci.

Of, leliță Mărioară

Foicică lozioară.
Of, leliță Mărioară,
Ții tu minte de-astă vară,
Când dormean pe prispă-afară,
Înveliți cu-o plăpumioară?
Dacă îți făceam ceva,
Mă spuneai la maică-ta.
Maică-ta-i femeie rea,
Ne-ar fi stricat dragostea.
— Ghițisor, când îi pleca,
Să treci pe la poarta mea,

Ca să-ți dau gurița dulce,
Să nu-ți vie-a te mai duce.
Mărioară, Mărioară,
O să mai vin și disară,
Că mâine mă duc la gară.
Ghițisor, strugure dulce,
Tot ai spus că nu te-i duce;
Și mi-ai spus sară de sară,
Pân ai pus picioru-n scară.
Tu te duci milităraș,
Dar pe mine cui mă lași?
— Te las, puică,-n sat la tine,
Căci mai sunt feciori ca mine.
Rămâi, puic,-n satul tău,
Până mă liberez eu.
— Fie băieți câte frunze,
Dară nu-s a tale buze;
Fie băieți pe câți fagi,
Dacă mie nu mi-s dragi;
Fie de la frunză-n sus,
Dacă dumneata te-ai dus.
— Mărioară, draga mea,
Îți las ție inima
Să te culci sara cu ea.
Să te culci lângă fereastră.
Unde-a fost dragostea noastră.
S-o legi în batistă neagră,
S-o dai pe gârlă să margă.
De-i vedea că ea plutește.
Să nu-mi tragi, dragă, nădejde,
De-i vedea că nu mai vine.
Să-ți iai grija de la mine.

Secera Ghiță la grâu

Ghiță secera la grâu
Cu năframa prinsă-n brâu.
— Ghițișor, năframa-ți pică.
— Vină, Leano, și-o ridică.
Ilenuța-o ridică,
Ghițișor o săruta.
— Ghițișor cu păr negruț.
De trei ani îmi ești drăguț.
De trei ani și jumătate
Mi-ai fost drăguț cu dreptate;
De trei ani și nouă luni
Mă porți, Ghiță, cu minciuni.
Cu minciuni și cu scrisori
Și-acum, hoțule, te-nsori.
Însoară-te sănătos.
Dacă nu știi ce-i frumos.
Că și eu m-oi mărita
Mai la deal de casa ta:
Când oi trece,-oi șuiera
Și ți-oi rupe inima
Și ție, și mâne-ta.
Te-auzeam, Ghiță, de-acasă.
Cum băteai cu pumnu-n masă.
Și strigai că nu-s frumoasă.
De frumoasă m-ai văzut.
De avută m-ai știut.

înregistrată în Ostrița-Mahala de prof. Ion Fl. ANTONESCU

Eram draga cui mă vrea
Când eram la măicuța,
Eram draga cui mă vrea,
Dar de când îs la bărbat,
Eu de toate am uitat.

Mai mi-i bine, mai mi-i greu,
Cum mă duce capul meu.
Dacă stau pe-o vale verde.
Trece badea și mă vede.
Vin acasă, mă sfădesc.
Mă duc să mă prăpădesc.
Nu-s proastă să mă topesc.
Am cu cine să trăiesc:
Ori Maxim, ori Gherasim
Mi-a băgat mânuța-n sân.
Frumoasă-s ca o păpușă,
Ei mă șuieră la ușă.
De la ușă pân la poartă
Mă șuieră lumea toată.
Vai, unul m-a îndemnat
Să mă duc cu el prin sat.
Când am ajuns lângă-un nuc:
— Bade, mai mult nu mă duc.
Că tare luna lucește
Și bărbatul mă pândește.

Tot așa-i năravul meu

Frunzuliță și-un dudău.
Tot așa-i năravul meu.
Să iubesc cât trăiesc eu.
Îs femeie gospodină.
Ca o floare din grădină.
Din grădină-mpărâtească.
Stau voinici să mă păzească.
Lasă floarea să mai steie.
S-or găsi voinici s-o ieie.
Floricica are viță,
Nu-i ca badea-o rămășiță.

Nu mă da, tată, cu sila

Nu mă da, tată, cu sila.
Că ți-a fi mai mare mila;
De s-a întâmpla vreun rău,
A fi și păcatul tău.
Îi veni și mă-i vedea
Și-i plânge de mila mea;
Îi veni pân la pârlaz
Și-i plânge de-al meu necaz.
Mamă, inimă de piatră,
De ce nu vii niciodată,
Că urâtul rău mă poartă?
El mă bate fără milă
Și mă ceartă fără vină.
De urât, urât, urât
Îs sătulă până-n gât.

De s-ar lua toți câți îs dragi

De s-ar lua toți câți îs dragi,
N-ar rămâne frunză-n fagi;
De s-ar lua toți câți se pupă,
N-ar rămâne iarbă-n luncă;
Toți câți se țin de s-ar lua,
Iarbă-n luncă n-ai afla.
Of, of, dar se iau și cei urâți
Și rămân fagii-nfrunziți.
— Fugi, urâte de la mine!
— Nu mă duc, că-mi sade bine!
— Du-te urât de colea!
— Nu mă duc, că ești a mea!
Ești urât și n-am ce-ți zice,
Altu-n brațe nu mă strânge;
Ești urât și n-am ce-ți face,
Dacă altul nu mă place.

Bate vântul cânepa

— Bate vântul cânepa,
Tot ai zis că m-oi lua.
— Las s-o bată drept în floare,
Mândra după mine moare.
Poama-vie s-a cules,
Altă mândră mi-am ales,
Mai frumoasă, mai de viță,
Nu ca tine-o rămășiță.
— De luat, nu m-ai luat,
M-ai făcut de râs în sat, -
De râsul flăcăilor
Și de jalea fetelor.

M-am iubit c-un domnișor

Foaie verde cimbrisor,
M-am iubit c-un domnișor,
M-am iubit în strat cu ceapă.
Dușmanii să nu priceapă.
Dușmanul și dușmanca
M-au pârât la mămuca.
Mămuca m-a pedepsit,
Într-un beci m-a zătonit.
Mi-a lăsat o ferestruică
Cât un ochi de păsăruică.
La horă duminica
Toate fetele juca,
Dar puiuțul meu ofta.

Nu te fă, bade, fudul

Nu te fă, bade, fudul.
Că nici eu nu-s glod din drum.
Măcar glod din drum să fiu,
Dacă vreu nici nu te știu.
Eu doar valea dacă-oi trece,
Oi găsi ca tine zece
Mai frumoși și mai de soi,
Nu ca tine un gunoi.
Mai frumoși și mai de viță.
Nu ca tine-o rămășiță:
Rămășița satului
Și propteaua gardului.

Ce ești, bade,-așa fudul?

Trandafir cu creanga-n drum.
Ce ești, bade,-așa fudul?
Eu cu tine nu mă pun.
Ești fudul, că ești bogat,
Eu la tine nici nu cat;
Ești fudul, că ești frumos.
Dar nici eu nu-s lucru prost.
Eu nu am nici grajd, nici casă, -
Numai minte sănătoasă.

înregistrări făcute de Dumitru COVALCIUC

Proverbe despre muncă, hărnicie și stăruință

Acel ce muncește este stăpânul vieții. Munca lungește viața.
Numai munca te scapă de neavere și de urât.
Nu rămâne fără pâine cel ce vrea să și-o câștige.
Lucrul lungește viața, iar lenea o scurtează.
Meseria grea e cea mai frumoasă.
Ca mâna să fie îndemânică, trebuie s-o ajute și mintea.
Atât trăiești cât muncești.
Numai banul muncit are preț.
Munca-i temelia vieții.
Cine nu muncește, în lipsă trăiește.
Tot lucrul are vremea lui.
Cui nu-i place să se ostenească, nu-i tihnește nici să se odihnească.
Lenea e la om ca și rugina la fier.
Meșteșugul e brățară de aur.
Omul cu meșteșug trăiește din belșug.
Nici spicului nu-i este ușor să crească.
Prin muncă se căleşte omul.
Orice treabă, lăsată pe trândăveală, aduce pagubă.
Lucrul are rădăcini amare, dar fructe dulci.
La omul harnic se uită sărăcia în ogradă, dar nu îndrăznește să intre.
Pomul se cunoaște după roade, iar omul după fapte.
Cine lucrează și tace, și mai multă treabă face.
Punând mâna pe mătură, dai afară lenea și nepăsarea.
Cu mâinile în sân nu îmblățești snopul.
Ferul cât e în lucru nu ruginește.
Înainte de a începe un lucru, gândește-te cum ai să-l mântui.
Nu te lauda când începi un lucru, laudă-te când e gata.
Lucrul bine început, pe jumate e făcut.
Lucru-n fugă ce-i făcut trebuiește refăcut.
Meșterul cel rău dă vina pe fereștrău.
Tristă-i ziua până-n seară, când stai cu mâinile subțioară.

Cui nu-i este lene la arat, nu i-i nici la secerat.
Și piatra dacă stă într-un loc, prinde mușchi.
Nu cioplește toporul, ci lemnarul.
Mărgăritarul cel mai strălucitor e hărnicia.
Cine muncește, cu bucurie trăiește.
Nu-i în casă gospodină unde lenea e stăpână.

Culese de prof. Eleonora SCHIPOR

Sfârșit de veac în...Bucovina

Am cunoscut, în copilăria mea. Bucovina rămasă română, familia mea ducându-mă, prin anii '50, în fiecare vară, în superba zonă Pojorâta-Valea Putnei-Vatra Dornei, locuri pe care le revăd și astăzi cu exactitudine și emoție în persistentele-mi aduceri aminte.

Era Bavaria românească, ținut de oameni falnici și mândri la chip și la port, de gospodari harnici și curați care scăpaseră invaziei colectiviste datorită reliefului muntos și deluros care nu prezenta, la acea dată, un interes deosebit pentru comuniști.

Însă Bucovina, floarea României, nu rămăsese toată românească și partea de nord, răpită de bolșevici în 1940, înfometată și depopulată, avea să cunoască trista și dureroasa ei Golgotă, atât de dureroasă încât cuvintele lipsesc oricui ar dori s-o descrie.

Și-ar fi putut imagina vreodată vajnicii noștri gospodari bucovineni că vor ajunge să fie deportați în înghețata Siberie, în Karelia sau în Kazahstan? Nu cred. Și nici că vor trebui să supraviețuiască printre urși polari, reni și cămile. Exotismul, atunci când este forțat, își pierde orice farmec.

Și că, la reîntoarcerea supraviețuitorilor acasă, îi va aștepta o altă tragedie? Sate întregi și gospodării distruse, agoniseala unei munci harnice și cinstitute de-o viață risipită și confiscată, familii sfărtecate de hidra comunistă și toate acestea doar din vina de a fi fost Român? Cert, nu. Și astăzi, încă mai doinesc ciobanii:

„Baciul român trăiește.
Dar graiul i-i străin.
Pe acest picior de plai
Nu poate să vorbească
În cel mai dulce grai
Ce-i limba strămoșească.”

spune un trist cântec bucovinean.

*

Am primit, zilele trecute, din partea Domnului Adrian Rozei din Paris, întors dintr-o emoționantă călătorie în Bucovina, niște publicații ale Românilor din Cernăuți.

Ciudățenie a sortii noastre în Mâna Domnului - Stăpânul destinelor și sentimentelor noastre, în loc să mă bucure, cum ar fi fost normal, aceste stilate publicații scrise în cea mai frumoasă limbă literară română, m-au întristat, umplându-mi sufletul de amărăciune.

De șapte ani, acești frați români se străduiesc în căutările lor să-și exprime identitatea națională, enunțată ca o sublimă datorie în testamentul politic al boierului bucovinean Doxachi Hurmuzachi: Patria, Limba și Biserica.

Șapte ani de mărturii, cercetări istorice, religioase, literare și artistice, științifice și etnografice, șapte ani de renaștere inițiativă și lăudabilă datorie patriotică împlinită.

Și toate acestea într-un climat care continuă să fie ostil, mergând până la acte de vandalism împotriva a tot ce este românesc: arderea tricolorului național în Piața Centrală a Cernăuților, spargerea regulată a geamurilor Societății Mihai Eminescu, profanarea cimitirului românesc din Cernăuți și, mai recent, distrugerea Crucii așezate de Români în Codrii Cosminului, pe locul victoriei moldovenilor lui Ștefan cel Mare.

Agresivitatea ucraineană, în pofida tratatului semnat cu România, nu cunoaște reticențe în conjunctura actuală, lucru regretabil și condamnat și pe care *Almanahul Țara Fagilor* și ziarul *Plai Românesc* ni-l prezintă ca un strigăt de ajutor adresat nouă. Românilor care i-am uitat.

Neputând cita toate prestigioasele semnături întâlnite în aceste publicații, mă voi mărgini a o cita doar pe o Doamnă bucovineancă, a cărei sensibilitate m-a impresionat dureros: Elena Fedoreac.

„Oamenii pe timpuri nu erau tare învățați, dar nici proști. Învățau pildele din Biblie și le era de ajuns ca să fie omenoși. Și ziceau copiilor că dacă spui minciuni, furi, bați sau ucizi, te vede Dumnezeu și pedeapsa lui nu se lasă așteptată. Și copiii se fereau

de rele, fiindcă aveau frică de Dumnezeu. Și apoi, pe atunci mai exista rușine. Acum rușinea s-a izărat. Și dacă nu-i rușine, nu-i nici omenie. Dacă nu-i nici credință adevărată în Dumnezeu, se înmulțesc și faptele rele.

Doamne, frumos a mai fost odată în Bucovina noastră, când lumea de la noi era curată la suflet. Era mai săracă, mai buiacă ca acum, dar știa să trăiască după legile omeniei și după cele zece porunci.”

Ce aș mai putea adăuga eu. Românul exilat, la această superbă evocare? Cert, nu mare lucru. Decât că-i mulțumesc autoarei pentru emoția mesajului său retrospectiv și sincer, și în același timp. Românilor bucovineni exilați în propria țară furată, care se străduiesc întru continuarea identității noastre naționale în teritoriu ocupat.

Aceștia sunt: Preot Adrian ACOSTĂCHIOAIEI, Măria ANDRIEȘ, Ion BELDEANU, Grigore BOSTAN, Ștefan BROASCĂ, Ion COJOCARII, Dumitru COVALCIUC, Grigore CRIGAN, Alexandru DAVIDEANU, Ileana FEDOREAC, Grigore GOLOVATE, Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU, Filaret MIHOREANU, Mihail Artimon MIRCEA, George NIMIGEANU (rri. 1987), Arcadie OPAIȚ, Preot Vasile PAULIUC, Aurel POPOVICI, Dimitrie POPTĂMAȘ, Ion POSTEUCĂ, Eleonora SCHIPOR, Măria TOACĂ, Constantin UNGUREANU, și ceruze celor pe care i-am omis.

Dumnezeu să vă dea putere, frați români, să vă ocrotească și să vă ajute în exilul vostru, care este și al nostru. Noi, Românii care vorbim aceeași limbă, nu v-am uitat și ne mândrim cu voi.

*Radu NEGRESCU-SUȚU
Paris, Iulie 1998*

CUPRINS

După un deceniu.....	5
FILE DE ISTORIE.....	7
Românii ca prieteni și protectori ai ucrainenilor.....	7
Boierii, mazilii, ruptășii și alți proprietari de pământ în Bucovina la 1802	11
Igești - străveche vatră răzășească	35
Documente privind încercările de românizare a unei părți a nordului Bucovinei în anii '20	44
Direcția plasării serviciului migrațiunii din cadrul Ministerului Muncii, Cooperațiunii și Asigurărilor Sociale către Ministrul Bucovinei	44
Impactul politicului asupra „Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina” în perioada interbelică	56
DOCUMENTAR.....	61
Tabel cu persoane din comuna Crasna, fostul județ Storoiineț, martirizate în perioada 1940-1953.....	61
I. Morți în Kazahstan, Siberia și în diferite lagăre din Rusia	61
II. Pierduți fără urmă	64
III. Morți în lagărele de muncă de pe țărmul Mării Albe.....	66
Tabel incomplet cu persoane din comuna Igești, fostul județ Storoiineț.....	67
Persoane din satul Stroiiești, fostul județ Hotin, persecutate de către organele stăpânirii sovietice.....	69
I. Deportați în 1941 în Siberia.....	69
II. Întemnițați pe motive politice.....	69
III. Tineri trimiși forțat la F.Z.O. (colonii de muncă) în Donbas	70
Tabel incomplet cu persoane din comuna Hreățca, fostul județ Dorohoi, reprimate de către organele stăpânirii sovietice	72

I. Deportați la 13 iunie 1941 în Siberia	72
II. Ridicați la 13 septembrie 1944 și trimiși la munci silnice la Onega	72
III. Fete din comuna Duse forțat la lucru la minele de cărbune din Donbas	73
Tragedia satului Probotești din fostul județ Dorohoi	74
Populație	74
Tabel cu persoane deportate în 1940-1941	74
Persoane trimise la munci silnice în Karelia	75
Persoane împușcate la graniță	75
Băieți luați la F.Z.O.	75
Fete mânate cu forța la minele de cărbune din Donbas	76
Condamnați în urma „deschiaburirii”	76
Morți de foame și tifos în 1947	76
Morți pe front	77
Persoane ce nu s-au întors din iadul stalinist al deportărilor, lagărelor, închisorilor	78
Familii și persoane scoase abuziv din casele care au fost demolate din așa-zisa zonă de frontieră (800 m de la gardul de sârmă ghimpată) și din masivul colhozului	79
Familii refugiate și refugiați în România	85
OAMENI ȘI LOCURI	99
Cea de a opta minune	99
Talent și dăruire sufletească	103
O clipă n-a uitat că e român	105
Muncă pasionată și vocație pedagogică	108
Satul de la confluența Siretului cu Sirețelul	113
Suflet deschis către oameni	119
GRAIUL NEAMULUI	124
Codicele voronețean - comoară spirituală și lingvistică a civilizației creștine românești	124
CREDINȚA STRĂBUNĂ	142
Reguli pentru o viață creștinească	142
Despre dragoste și pace	144
Să ne îmbogățim în virtuți	146

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	150
Treizeci de ani de ciorovăială cu autoritățile	150
Ne-au scos fără de vină din cuibul părintesc	155
Ocrotit de bunul Dumnezeu	157
Groapa comună de la Movila	161
Calvarul refugiului	164
Cum am fost scoși din casă și din sat și duși în neagra străinătate	169
ISTORIE CULTURALĂ	179
Profiluri	179
Un ctitor al istoriei noastre literare	179
Emilian Slușanschi, omul care a sfidat stăpânirea	183
Pictorul Eugen Maximovici	188
Ilinca, mama fraților Hurmuzachi	191
Eugen Botezat - descoperitor al organelor de simț în lumea vertebratelor	203
Perioada cernăuțeană a lui Dimitrie Onciul	210
Familia Burlă din Opațeni - Cireș, fostul județ Storojineț	215
In memoriam: 75 de ani de la moartea lui Iancu Flondor	238
Discursul lui Ion Nistor rostit la funeraliile de la Storojineț	238
SCRIITORI BUCOVINENI CONTEMPORANI	248
Minciuna	248
Hurmuzăcheștii	266
POESIS	276
Lia POPOV	276
Dacică	276
Cântec	277
XXX	278
Mistică	278
Ochiul genezei	279
XXX	280
Paralelă matinală	280
Ploua	281
Sentimente de dimineață	281
Trăim la orizont	282

XXX	283
Pentru limba mamei	283
Tâmpilele egoismului necesar	284
Justificare	284
Reportaj	285
Mironosița	285
Poem	285
Talisman	285
Alunica tristeții	286
Prigonire	287
Acasă	287
Tristețe	288
Micul meu Paris	288
Ne-om întâlni din nou	289
VOIE BUNĂ LA CEI MICI	291
Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU	291
La Mitică, La Mitică	291
Teofil DUMBRĂVEANU	292
Ciocârlia	292
Într-un vișin	293
Albina	293
Rândunele	294
Fluturii	294
Zinaida SMOCHINĂ-ROTARU	295
Rățușca	295
Curcanul	295
Cocoșul	295
Pisicuța mamă	296
Șoricelul	296
Cizmarii	296
Căprița și ieduțul	297
Țânțarul	297
Rățușca și racul	297
Cioara	298
Ariciul	298
Veverița	298

Cățelușul	298
Supărăciosul.....	299
Nicușor școlarul.....	299
Grigore ROTARU.....	300
Doi cosași	300
Trenul și gara	300
Ciocârlia.....	300
Moș Ene	301
Dimineață de vară.....	301
DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI	302
Grigore PETRESCU-ROTARU	302
Bucovinei,.....	302
Copilărie	303
Deschide, mamă	304
Ploi torențiale.....	304
Ștefan MOTRESCU.....	306
Oglindă paralelă.....	306
Valeriu ZMOȘU.....	309
Codrii Bucovinei	309
Ana BERCIUC.....	310
Cad fulgii	310
Mi-a dat mama	311
Dacă spun	311
Doamne, cum să mă închin?	312
Ion VORONCA.....	313
Golgota neamului	313
Închinare	314
Doină.....	314
Dragoș TOCHIȚĂ	315
Sub semnul Sfintei Cruci	315
Ne zice cronica bătrână	316
FOLCLOR BUCOVINEAN	317
Pe sub lună, pe sub stele.....	317
Bade, la tine mi-i gândul	317
Dragul mamei, pui dorit	318

Eram mici și ne miram.....	319
Ți-am fost, bădiță, drăguță.....	320
Am auzit, bade, bine.....	321
Măi, bădiță, trandafir.....	321
S-a dus puiul de la mine.....	321
Pădure și iar pădure.....	322
Of, leliță Mărioară.....	322
Secera Ghiță la grâu.....	324
Tot așa-i năravul meu.....	325
Nu mă da, tată, cu sila.....	326
De s-ar lua toți câți is dragi.....	326
Bate vântul cânepa.....	327
M-am iubit c-un domnișor.....	327
Nu te fă, bade, fudul.....	328
Ce ești, bade,-așa fudul?.....	328
Proverbe despre muncă, hărnicie și stăruință.....	329
Sfârșit de veac în...Bucovina.....	331
CUPRINS.....	335
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”.....	341
CUPRINS.....	Error! Bookmark not defined.
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea” ..	Error! Bookmark not defined.

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. *Ion Chinezu – relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploeșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.
22. Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
23. Dimitrie Poptămaș, *O viață printre oameni și cărți*. Philobiblon mureșean vol. II. Târgu-Mureș, Editura VERITAS, 2014, 640 p.
24. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 91 p.

25. Melinte Șerban, *Trei iluminiști din Câmpia Transilvaniei: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Vasile Popp*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 141 p.
26. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 108 p.
27. Vasile Netea, *Publicistică, vol. I-V*, Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura "Petru Maior" University Press, 2015.
28. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2015)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2015, 110 p.
29. Vasile Palcu. *Moișa*. File de monografie. Târgu- Mureș, Editura Veritas 2016, 125 p.
30. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2018)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2018, 116 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suciu. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suciu. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mures, Editura Nico, 2010, 186 p.

6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Correspondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
10. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
11. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
12. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
13. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.
14. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi. Vol. II*. Ediție îngrijită și prefață de dr. Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015, 401 p.
15. Vasile Netea, *Publicistică*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2015.

16. Gheorghe Șincai-sub semnul luminilor. Antologie de texte și bibliografie de și despre Gheorghe Șincai alcătuită de Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, editura Vatra Veche, 2016, 478 p. (100 de cărți pentru Marea Unire – 1918 – 2018, Nr. 37)
17. Vasile Netea. *Studii istorice și literare*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Prefață de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2018.

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–27 (2001–2018), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș, str. Cutezanței, nr. 34/8.
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com

